

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

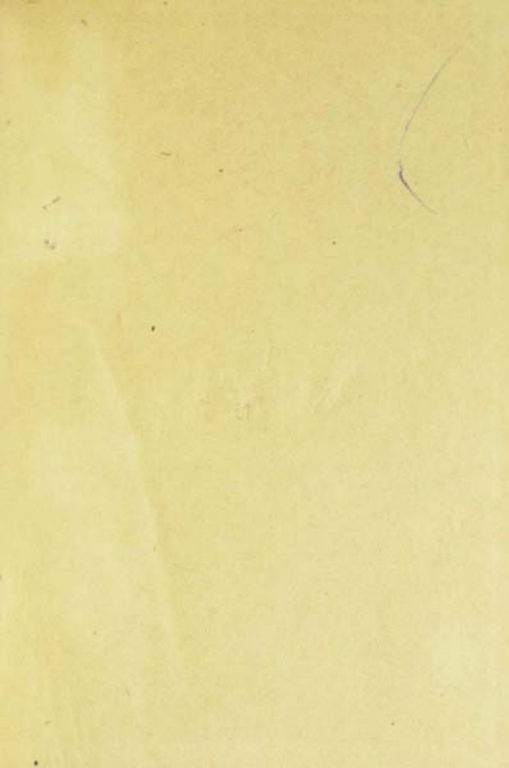
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Վ. Բ. ԼՆՆԻՆ

„ՋԱՆՈՒԹՅԱՆ“ ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ԳԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿՈՄՈՒՆԻՏԻԶՄԻ ՄԵՁ

ԿՈՄՍՈՒՆԻՏԻԶՄ 3 ՅԵՐԱԿԱՆ

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ

„ՋԱԽՈՒԹՅԱՆ“ ՄԱՆԳԱԿԱՆ
ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿՈՍՍՈՒՆԻԶՄԻ ՄԵՋ

19475
A II
38599

Խմբագրեցին Գ. Չարխ
յեվ Ա. Գաբրիելյան
Մտրազրիչ Լ. Արսվյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան

Գլավիլիեի լիազոր Ե—54, հրտ. №297,
պատվեր № 286, սիրտ 5000, ինդիքս $\frac{\text{ПЛМ}}{\text{НП}}$

Հայկուսերաթի պատրան
Յեռեվան, Ալլտհվերդյան № 27

В. И. ЛЕНИН

Детская болезнь «слоняшны»
в коммунизме

Армипартнадат, Երևան, 1935

ԱՅՍԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

Լենինի «Զախության» մանկական հիմնդրությունը կոմունիզմի մեջ» բրուշյուրի ներկա հրատարակությունը ազդարարում է ըստ այս բրուշյուրի տասնին հրատարակության տեքստի (Պետական հրատարակչություն, Պետերբուրգ, 1920)։ Խճաղարությունն ավելի նիշտ և համարում գերցնել հենց այս տեքստը, և վոչ թե Աերկերի (Զ-րդ և Յ-րդ հրատարակության) XXV հատորի տեքստը, զորչափով վոր XXV հատորում վորպես հիմնական տեքստ ընդունված և յեզել Լենինի սկզբնական մեկուսիքը, իսկ բրուշյուրի տասնին հրատարակությունը բաց և թողնվել Լենինի անմիջական գեկափարությամբ և սրբաղբության մեջ ել Լենինի կոզմից կրատարվել են մի շարք ուղղումներ։

Մարտի—Անգլիոյ—Լենինի Թճախուս

Սույն հոդվածը* նվիրում էմ մեծազո մեծիսար Լյուդ-Ջուրչին՝ վարդես յերախոսագարուքյան արտանայություն ճրա գրեթե մարտիտական յեկ համեմայն զեսոյ տմբող տեխարի կոմունիստների ալ բոյեկիկների համար արտակարգ պակար հառի 16. III. 1920:

Հեղինակ

27. IV. 1920.

1. ԻՆՁ ԻՄԱՍՏՈՎ ԿԱՐԵԼԻ ՅԵ ԽՈՍԵԼ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՏԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանում քաղաքական իշխանությունը պրոլետարիատի կողմից նվաճելուց (25. X—7. XI 1917) հետո, առաջին ամիսներում կարող եր թվալ, թե հետամնաց Ռուսաստանի հսկայական տարրերություններն արևմտա-յեվրոպական առաջագոր յնր-կիրներից՝ պրոլետարական հեղափոխությունն ալ պ վերջիններում շատ քիչ նման կզարմենն մեր հեղափոխությանը: Այժմ մենք մեր առաջ արդեն բախականաչափ միջազգային փորձ ունենք, փորը լիակատար վորոշակիությամբ ասում ե, թե մեր հեղափոխության միջանի հիմնական դժերն ունեն վո՛չ թե տեղական, վո՛չ թե ազգային-յուրահատուկ, վո՛չ միայն սուսական, այլ միջազգային նշանակություն: Յեկ յես այստեղ խոսում եմ միջազգային նշանակության մասին՝ բառիս վո՛չ լայն իմաստով. մեր հեղափոխության վո՛չ թե միջանի, այլ բոլոր հիմ-

* Հեղինակը բառ գրեցը գրված ե՝ արքայուրքը: Ներկա նվիրումը ե յանթագրեմազրո, փորը գրված ե շուրջախառնի վրա, առաջին հրատարակության մեջ չեն մտել ներ:

նակտն և շատ ուրիշ յերկրորդական դժերը միջազգային նշանակութիւն ունեն՝ բոլոր յերկիրներէ վրա նրա ունեցած ազդեցութեան խմտտով, Վո՛չ, բառիս ամենանեղ խմտտով, այսինքն՝ միջազգային նշանակութիւն ասելով հասկանալով այն բանի միջազգային նշանակելիութեան համ միջազգային մասշտաբով կրկնվելու պատմական անխուսափելիութեանը, ինչ յնդէ և մեզում, պետք և ընդունել, վոր այդպիսի նշանակութիւն ունեն մեր Հեղափոխութեան միջանի Հիմնական դժերը:

Իհարկէ, մեծազույն սխալ կլինէր այս ճշմարտութեանը շահագանցնել, ասբանել այն մեր Հեղափոխութեան միջանի Հիմնական դժերից այն կողմը: Ճիշտ նախնական սխալ կլինէր աչքաթող անել, թէ առաջովոր յերկիրներից թեկուշ մեկում պրոլետարական Հեղափոխութեան հաղթանակից հետո ամենայն հավանականութեամբ կարուի բեկում վրա կհասնի, այսինքն՝ Ռուստասանը շուտով դրանից հետո կդառնա վո՛չ թէ որինակելի, այլ դարձյալ Հեատմնաց (եխորհրդայինն և սոցիալիստական իմտտով) մի յերկիր:

Բայց այձյալ պատմական մոմենտին դործը հենց այնպէս և դժված, վոր առևտական որինակը բնվոր յերկիրներին վորակ բան, այն ևլ շտիպանց և յական բան և ցույց տալիս նրանց անխուսափելի և մոտալուտ աղաղայից: Առաջովոր բանդորները բոլոր յերկիրներում վաշուց ևն հասկացել այդ, իսկ այլևի հաճախ այնքան չեն հասկացել, վորքան Հեղափոխական դասակարգի բնազդով դիտի յեն ընկել, զդացել ևն այդ: Այստեղից ևլ թղլում և Խորհրդային իշխանութեան, այլև բողչեիկյան թեւորիայի և ասակալիայի Հիմունքների միջազգային «նշանակութեանը» (բառիս նեղ խմտտով): Այդ չհասկացան ը Ինտերնացիոնալի «հեղափոխական» առաջնորդները, ինչպէս Կաուցկին՝ Գերմանիայում, Ռոտտ Բաուերը և Ֆրիդրիխ Աշլերը՝ Ավստրիայում, վորոնք դրա համար ևլ դուրս յեկան սեակցիոններն, վատթարագույն ուղորտունիզմի և սոցիալ-դաւլաճանութեան պաշտպաններ: Իմիջի այլոց, «Համաշխարհային Հեղափոխութեան» («Weltrevolution»)՝ անտիմ բրոշյուրը, վոր լույս տեսավ 1919 թ. Վիննայում (Sozialistische Bücherei, Heft 11, Ignaz Brand *), առանձին

* Իգնաց Բրանդի Սոցիալիստական Հրատարակչութեան, տետր 11: Խճ:

տկնատուությամբ ցույց և տալիս մտքի ամբողջ ընթացքը և մտքի ամբողջ շրջանը, ավելի ճիշտ, թերամատության, պեղանատության, ստորության և բանվոր դասակարգի շահերի դավաճանության ամբողջ անդունդը և այն ել Վամաշխարհային Հեղափոխության» իդեալի գաղափարության» դիմակի տակ:

Բայց այս բոլորը ի վրա հարկ կլինի վորևեւ այլ անգամ մանրամասն կանգ առնել: Իսկ այստեղ նշենք միայն մի բան եւլ. վաղուց — վաղուց անցած ժամանակներում, յերբ Կաուցիկին դեռ մարքսիստ եր և վոչ թե ռենեդատ, նա, մերձենալով հարցին, վորպէս պատմարան, նախատեսում եր այնպիսի սխուռացիայի վրա հասնելու Հնարավորությունը, վորի ժամանակ ուստական պրուլետարիատի Հեղափոխականությունն որինակ կդառնա Արեւմտյան Յեւրոպայի համար: Դա 1902 թվին եր, յերբ Կաուցիկին դրեց Հեղափոխական «Աւերա»-յում «Слѣдует ли революция» («Ալափոններն ու Հեղափոխությունը») հոդվածը: Ահա ինչ եր դրում նա այդ հոդվածում.

«Այս իսկ ժամանակում» (ի Հակադրություն 1848 թ.) գիտրելի յե կարծել, թե վո՛չ միայն սլափոնները մտել են Հեղափոխական ժողովուրդների շարքը, այլև Հեղափոխական մտքի և Հեղափոխական դործի կենտրոնն ել ավելի ու ավելի տեղափոխվում եր դեպի սլափոնները: Հեղափոխական կենտրոնն արեւմուտքից արեւելք ե տեղափոխվում: XIX դարի առաջին կեսում նա գտնվում եր Ֆրանսիայում, ժամանակ առ ժամանակ՝ Անգլիայում: 1848 թվին Գերմանիան ել մտավ Հեղափոխական աղբերի շարքը... Նոր հարյուրամյակն այնպիսի անցքերով և սկսվում, վորոնք մտածել են տալիս, թե մենք ընդառաջ ենք դնում Հեղափոխական կենտրոնի Հետադա տեղափոխման, այսինքն՝ դրա տեղափոխման դեպի Ռուսաստան... Ռուսաստանը, վոր այնքան Հեղափոխական նախաձեռնություն և ընդունել Արեւմուտքից, այժմ, թերևս, ինքն և պատրաստ Արեւմուտքի համար Հեղափոխական եներգիայի ազրյուր ծառայելու: Բորբոքվող ուստական Հեղափոխական շարժումը թերևս ամենահզոր միջոցը կդառնա, վորպեսզի դուրս գլի թորչումած Ֆիլիստերության և խոհեմ պոլիտիկանության այն վոգին, վոր սկսում ե տարածվել մեր շարքերում, և ստիպի, վոր նորից վառ բողոլ բանկվի պայքարի ծարավը և ջերմ անձնփրությունը մեր մեծ իդեալներին: Ռուսաստանը վաղուց արդեն

դադարել և Արևմտյան Յեփրոսոպայի համար արքայապետի և
 սեակցիայի սոսկ պատմար լինելուց: Բանն այժմ, թերևս, ուղ-
 դակի հակառակ լծթացք և սոսացել: Արևմտյան Յեփրոսոպան դառ-
 նում և սեակցիայի և արքայապետի պատմարը Ռու-
 սաստանում... Յարի հեա սուսական հեղափոխականնե-
 րը, թերևս, վաղուց իրենց հաշիփները մաքրած կլի-
 նեյին, յեթև նրանք միամտամտակ ստիպված չլինեյին
 պաշար մղել նաև նրա գաշնակցի՝ յեփրոսոպան կապիտալի
 գեմ: Հույս անենանք, վոր այս անգամ նրանց կհաջողվի յերկու
 թշնամիների հեա էլ հաշիփները մաքրել, և վոր նոր շարունակ
 գաշինքը կփչի ավելի շուտ, քան նրա նախորդները: Բայց,
 ինչպես էլ վերջանալու լինի այժմյան պայքարը Ռուսաստանում,
 ա՛յն նախատակների արյունն ու յերջանկությանը, վորանց նա,
 գթախոտարար, ավելի քան բաժականաշափ կծնի, դուք չեն կար-
 չի: Նրանք կրեղմնափսրեն սոցիալական հեղաշրջման բողոքներն
 ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում, կտախեն, վոր դրանք ավելի
 փարված և ավելի արագ անեն: 1848 թ. սլավոնները ճաքճաքն
 ստանամանիք էյին, վոր ցրտահարեց՝ մոզոլթղական դարման ծա-
 դիկները: Թերևս, այժմ նրանց վիճակված և այն փոթորիկը լի-
 նել, վորը կփչի սեակցիայի սասույցը և անգլիմադրելի կերպով
 կրերի իր հեա նոր, յերջանիկ գարուն մոզոլթղների համար:»
 (Կարլ Կաուզկի, «Славяне и революция» հոգվածը «Искра»-
 յում, սուսական ս.-դ. հեղափոխական թերթում, 1902
 թվին, № 18, 10 մարտի 1902 թ.):

Հա՛ջ եր դրում Կարլ Կաուցկին 18 տարի սրանից առաջ:

II. ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ՀԱԶՈՂՈՒՅՑԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻՑ ՄԵՆԸ

Հալմանսրեն, այժմ արդեն համարյա ամեն մեկը սենում և,
 վոր բոլշևիկներն իշխանության գլուխ չեյին մնա վո՛չ միայն
 23½ տարի, այլև նույնիսկ 23½ ամիս առաջ մեր կուսակցու-
 թյան մեջ յեղած խոտաղույն, իսկապես յերկաթե գլխաղլիճնալի,
 սուսնց այն ամենակատարյալ և անձնվեր պաշտպանության, վոր

նա դասով բանվոր գասակարգի ամբողջ մասնայի կողմից, այսինքն՝ այն ամենի կողմից, ինչ կա նրա մեջ մասնող, ազնիվ, անձնուրաց, սղոցեցիկ, բնույնով՝ իր հեռակից ասանելու կամ հրատարակելու հետամնաց խափերին:

Պրոլետարիատի գիկտատուրան նոր գասակարգի ամենաանձնայնիւր և ամենամանողոք կոնիւն և բնդդեմ ավիլի հզոր թշնամու, բնդդեմ բուրժուադիայի, վորի գիժադրությունը տասնամյակավիժամ և իր ստադալումով (թեկուզ մի յերկրում) և վորի հզորությունը վո՛չ միայն միջնադրային կադիտայի ուժի, բուրժուադիայի միջնադրային կադերի ուժի և ամբության մեջ և, այլև սովորության ուժի, մանր պրոտարության ուժի մեջ: Վորովհետև մանր արտադրության աշխարհիս յերեսին, գժրախտարար, դեռ շատ ու շատ և մնացել, իսկ մանր արտադրությունը ծնում և կադիտայից և բուրժուադիա շարունակ, ամեն սր, ամեն մամ, տարերայնորեն և մասնայական մաշտարով: Այս բոլոր պատճառներով պրոլետարիատի գիկտատուրան անհրաժեշտ և, և՛բուրժուադիային հաղթելն անկարելի յև առանց յերկարատև, համառ, կատաղի, վո՛չ թե կյանքի, այլ մահու կողի, վորը պահանջում և սովորության, գիցիպլինա, կայսերության, անկույնության և կամքի միասնության:

Կրկնում էմ, պրոլետարիատի հաղթական գիկտատուրայի վորո՞ք Ռուսաստանում անհատու կերպով ցույց ավից նրանց, սվքեր շին կարողանում մտածել կամ սվքեր առիթ շին ունեցել խորհելու ավյալ հարցի մասին, թե պրոլետարիատի անպայման կենարոնացումը և խոտադույն գիցիպլինան հիմնական պայմաններից մեկն և բուրժուադիային հաղթելու համար:

Դրա վրա հաճախ են կանդ առնում: Բայց շատ քիչ են խորհում այն մասին, թե ի՞նչ և նշանակում այդ, ի՞նչ պայմաններում և այդ հնարավոր: Պետք չե՞ արդյոք կորհրդային իշխանության և բուլճեթիկների հասցեյին ուղղված վողջույնի բացահանչություններն ավիլի հաճախ ուղեկցել այն բանի պատճառների լրջագույն անդիզով, թե ինչո՞ւ բուլճեթիկները կարողանում եյին մշակել հեղափոխական պրոլետարիատի համար անհրաժեշտ գիցիպլինա:

Բուլճեթիցը, վորպես քաղաքական մաքի հոսանք և վորպես քաղաքական կուսակցություն, գոյություն ունի 1902 թվական

նից: Միայն բուլլեիզմը՝ նրա դոյության ամբողջ ժամանակա-
շրջանն ընդգրկող պատմությունը կարող և բազմաթիվ կերպով
բացատրել, թե ինչու՞ նա կարող էր ամենազգաբարձի պատմաննե-
րում մշակել ու պահպանել յերկաթե դիպոցիլլինա, զոր անհրա-
ժեշտ և պրոլետարիատի հաղթանակի համար:

Յեղ, նախ և սուղ, հարց և ծագում՝ ինչո՞ւ է պահույմ
պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցության դիպոցիլլինան,
ինչո՞ւ է նա սուղիւմ, ինչո՞ւ է նա ամբանում: Նախ՝ պրոլե-
տարական ամբողջովի դիպոցիլլինանությամբ և հեղափոխությա-
նը նսիրված լինելով; նրա ասկուսությամբ, անձնագուհությամբ,
հերոսությամբ: Յերկրորդ՝ նրա կապիւլու, մերձենալու, զորոշ
չափով, յեթև ուղում ևք, աշխատավորների ամենալայն մասսա-
ների, սուղին հերթին պրոլետարական մասսայի հետ, այլև
վաշ-պրոլետարական աշխատավոր մասսայի հետ ձուլվելու կա-
րողությամբ: Յերրորդ՝ քաղաքական այն դեկալորության հրա-
տուությամբ, զոր իրադրոճում և այս ամբողջարգը, նրա քաղաքա-
կան ստրատեգիայի և տակտիկայի ճշտությամբ, այն պայմա-
նով, զոր ամենալայն մասսաները սնիվական փորձով համոզվեն
այդ ճշմարտությանը: Առանց այս պայմաններին՝ անիրադրոճե-
լի յն դիպոցիլլինան հեղափոխական կուսակցության մեջ, զոր
խեղատես ընդունակ և սուղավոր դատախարգի կուսակցություն-
նը լինել, մի կուսակցություն, զորը զխախտապալի բուրժուա-
զիային և ձևափոխի ամբողջ հասարակությունը: Առանց այս
պայմանների դիպոցիլլինա ստեղծելու զորձերն անխուսափելի
րեն վերածվում են դատարկարանության, Ֆրադի, «ժամածու-
թյան»: Իսկ այս պայմանները, մյուս կողմից, չեն կարող միան-
դամից ծագել: Դրանք մշակվում են միայն յերկար աշխատան-
քով, ծանր փորձով. դրանց մշակումը դյուրանում է հեղափո-
խական ճիշտ թևորիայով, զորն, իր հերթին, դողմա չեն, այլ
վերջնականապես ձևավորվում է իսկապես մասսայական և իս-
կապես հեղափոխական շարժման պրակտիկայի հետ սերա կա-
պակցությամբ միայն:

Յեթև բուլլեիզմը 1917—1920 թվականներին, չափանշան
ծանր պայմաններում, կարողացավ ամենախիստ կենտրոնացում
և յերկաթե դիպոցիլլինա մշակել և հաջողությամբ իրադրոճել:

ապա դրա պատճառը պարզապես Ռուսաստանի մի շարք պատ-
ժախան առանձնահատկությունների մեջ է :

Մի կողմից, բոլշևիզմը 1903 թ. առաջացավ մարքսիզմի
թևորիայի ամենահաստատուն բաղալի վրա : Իսկ այս — և միայն
այս — հեղափոխական թևորիայի ճշտությունն ապացուցեց վո՛յ
միայն համաշխարհային փորձն ամբողջ XIX դարի, այլև առանձ-
նապես հեղափոխական մտքի մոլորումների ու տատանումների,
սխալների և հրասթափումների փորձը Ռուսաստանում : Մու-
կես դարի ընթացքում, անցյալ դարի մոտավորապես 40-ական-
ներից մինչև 50-ական թվականները, Ռուսաստանում առաջա-
վոր միտքը, չտեսնված, վայրենի ու անակցիոն ցարիզմի ճնշման
տակ, ազահուլթյամբ հեղափոխական ճիշտ թևորիա յեր վորո-
նում, զարմանալի ֆանասիբուլթյամբ և խնամքով հետևելով Յեզ-
բուղայի և Ամերիկայի ամեն մի և յուրաքանչյուր բվերջին խոս-
քին՝ այս բնագավառում : Մարքսիզմը, վորպես միակ ճիշտ հե-
ղափոխական ուղիդ թևորիա, Ռուսաստանն իսկապես վոր շար-
չարսմբով և ձևով բերել անլուր տանջանքների և զոհերի, չտես-
նըված հեղափոխական հերոսության, անհավատալի յեռանդի և
վորոնումների, անձնվիրության, ուսման, պրակտիկայում
փորձելու, հրասթափումների, ստուգումների, Յեզբուղա-
յի փորձի համադրման կեսդարյա պատմությամբ : Յու-
րիզմից ստիպված վտարանդիության շնորհիվ հեղափոխական
Ռուսաստանը XIX դարի յերկրորդ կեսում ինտերնացիոնալ կա-
պերի այնպիսի հարստություն, հեղափոխական շարժման հա-
մաշխարհային ձևերի ու թևորիաների վերաբերմամբ այնպիսի
գերազանց իրադեկություն ուներ, վորպիսին չուներ աշխարհիս
մեջ և վժձ մի յերկիր :

Մյուս կողմից՝ այս դրանիան թևորիական բաղալի վրա
առաջացած բոլշևիզմը տասնևհինգամյա (1903—1917) պրակտիկ
պատմություն ունեցավ, վորն իր հարստությամբ աշխարհիս մեջ
հավասարը չունի : Վորովհետև վո՛չ մի յերկրում այս 15 տա-
րում նույնիսկ մոտավորապես այսքան շատ բան չի ապրվել՝ հե-
ղափոխական փորձի, լեղալ, անլեղալ, խաղաղ և փոթորիկոս,
ընդհատակյա և բացահայտ, խմբակային և մասսայական, պա-
լամենտական և տեոթրիստական շարժման տարբեր ձևերի մի-
մյանց հաջորդելու արագության և բազմաղանության իմաստով :

Վ.Ս.Ղ. մի յերկրում այսքան կարճ ժամանակամիջոցում չի համարեկեհարմացվել ժամանակակից հասարակության բազմազան պահանջներին, յերանդներին, մեթոդներին այնպիսի հարստության, այն էլ այնպիսի պայքարի, վարքի, յերկրի հետամոտացության և ցարկի մեծան ծանրության շնորհիվ, առանձին արագությանը հասունանում էր, առանձին պահանջներ և հաջողությանը յուրացնում էր ամերիկյան և յեվրոպական բարձրագույն փորձի համարատասխան շփերջին խոսքը:

III. ԲՈՒՆԵՎԻՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎԱՐ ԵՏԱՊՆԵՐԸ

Հեղափոխության նախապատրաստման տարիներ (1905—1907): Ամենուրեք զղացվում է մեծ փոթորկի մոտեցումը: Բոլոր դասակարգերում խմբում է նախապատրաստություն: Արատահամում եմիգրանտական մամուլը քնորեակերեն գնում է հեղափոխության բազմազան հիմնական հարցերը: Յերեք հիմնական դասակարգերի, քաղաքական յերեք դիտարկ հոտանքների՝ յերբարբուրթուական, մանրբուրթուական-գեմսերասական (վարքի ծանկում էր շոտիալ-գեմսերասական և շոտիալ-հեղափոխական ուղղությունների ցուցանակները տակ) և պրոլետարական-հեղափոխական՝ ներկայացուցիչները ծրարային և տակախիական հայացքների դամանակ յայսքարով կանխահայտում է նախապատրաստում են դասակարգերի ազատ բացահայտ պայքարը: Այն բոլոր հարցերին, վարմը համար մասունքը զինված կռիվ էլին մղում 1905—1907 և 1917—1920 թվականներին, կորնի յե (և պետք է) հետևել սաղմնային ձևով, այն ժամանակվա մամուլով: Իսկ յերեք դիտարկ ուղղությունների միջև, հասկանալի յե, ինչքան ուղեք միջանկյալ, անցումնային անսխարտ կաղմափորումներ կան: Այլիլի ճիշտ՝ մամուլի որդանների, կուսակցությունների, Փրակցիանների, յամբակների պայքարում բյուրեղանում են այն իդեական-քաղաքական ուղղությունները, վարմը յակապետ դասակարգային են. դասակարգերն յերմը համար յդեական-քաղաքական պատշաճ դեք են կուսակցային հաստատարների համար:

Հեղափոխության տարիներ (1905—1907): Բոլոր դասակարգերը բացահայտորեն հանդես են գալիս: Մրարային ու տակ-

տիկական բոլոր հայացքներն ստուգվում են մասսաների գործողութիւնները: Գործադրութեան պայքարի այնպիսի լայնութիւն և սրութիւն, վորպիսին չէր տեսնուած աշխարհում: Տնտեսական գործադրութեան վերահսակը քաղաքականի, իսկ քաղաքականինը՝ սպասամութիւն: Ղեկավարող պրոլետարիատի և ղեկավարվող, տատանվող, յերերվող դուրսացելութեան հարարերակցութիւնների գործնական ստուգումը: Պայքարի տարերային գարգացման մեջ կազմակերպութեան խորհրդային ձևի ծնունդը: Խորհուրդների նշանակութեան մասին այն ժամանակվա վեճերը կանխահայտում են 1917—1920 թվականների մեծ պայքարը: Պայքարի պառլամենտական և վոչ-պառլամենտական ձևերի, պառլամենտարիզմին բոյկոտ անելու տակտիկայի և պառլամենտարիզմին մասնակցելու տակտիկայի, պայքարի լեզու և անլեզու ձևերի, ինչպես և դրանց փոխհարարութիւնների և կտալի մեկը մյուսով փոխարինումը, — այս բոլորն աչքի յե ընկնում բովանդակութեան գարծանայի հարստութեամբ: Այս ժամանակաշրջանի յարաբանչյուր եմիսը համարվում էր, — թե՛ մասսաներին ու առաջնորդներին, թե՛ դասակարգներին ու կուսակցութեաններին — քաղաքական դիտութեան հիմունքներ սոփորեցնելու իմաստով, «խաղաղ» շահամանդրական» գարգացման մի տարւն: Առանց 1905 թ. եզլխավոր փորձին 1917 թ. Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հաղթութեան անկարելի կլիներ:

Ռեակցիայի տարիներ (1907—1910): Յարիզմը հաղթեց: Հեղափոխական և ուղղիցիոն բոլոր կուսակցութեանները ջախջախված են: Անկում, բարոյալքում, պառակտումներ, խաւնսւղիթութիւն, սենեղատութիւն, պոսնոպրաֆիա՝ քաղաքականութեան փոխարեն: Դեպի փիլիսոփայական իդեալիզմը ճշտման ուժեղացումը. միտիցիզմը վորպես հակահեղափոխական արամադրութեանների գեղատարում: Բայց միևնույն ժամանակ հենց մեծ պարտութեանն և տալիս հեղափոխական կուսակցութեաններին և հեղափոխական դասակարգին իսկական և ամենաուղտակար դասը, պատմական դիալեկտիկայի դասը, քաղաքական պայքար մղելու ըմբռնման, հմտութեան և արվեստի դաս: Բարեկամները դժբախտութեան մեջ են ճանաչվում: Զախջախված բանակները լալ են սովորում:

Հաղթանակած ցարիզմն ստիպված և արագացրած կերպով

խորատակել մինչբուրժուական, նահապետա՛նան կենցաղի մնացորդ—
ները Բուսաստանում: Նրա բուրժուական զարգացումը նկատելի
չափով արագ և առաջ քայլում: Արտադաստակարգային, վերդա-
սակարգային պատրանքները, կապիտալիզմից խուսափելու հնա-
բայությունների վերարերուզ պատրանքները ջարդախուր են լի-
նում: Գասակարգային պայքարը բուրժուային նոր ձևով և կ'ափելի
ցայտուն և հանդես գալիս:

Հեղափոխական կուսակցությունները պետք և պակաս սովո-
րածը լրացնեն: Նրանք սովորել էյին Հարձակվել: Այժմ Հարկ և
լինում հասկանալու, վոր այս գիտությունն անհրաժեշտ և լրացնել
այն գիտությամբ, թե ինչպես պետք և ճիշտ նահանջել: Հարկ և
լինում հասկանալու, — և Հեղափոխական գասակարգն իր սեփական
գասն փորձով սովորում և հասկանալ, — վոր չի կարելի հաղթել
առանց սովորելու, թե ինչպես պիտի ճիշտ հարձակվել և ճիշտ
նահանջել: Զախճախոված բուրժուար սոցոլիցիոն ու Հեղափոխական
կուսակցություններից բուլլեթիկները նահանջեցին ամենից ավելի
կանոնավոր կերպով, իրենց զբանակիչ նվազագույն մաստումով,
դրա կորիզի ամենից ավելի պահպանմամբ, նվազագույն (ըստ
խորության և անբուժելիության) պատակասմանքով, նվազա-
գույն բարոյալքումով, աշխատանքն առավել լայն, ճիշտ և յե-
ռանդով նորոգելու առավելագույն ընդունակությամբ: Յով բուլ-
լեթիկները դրան հասան միայն այն պատճառով, վորովհետև
անողջբարբոս մերկացրին ու դուրս զլեցին Ֆրադի Հեղափոխա-
կաններին, վորոնք չեյին ուղում հասկանալ, թե պետք և նահան-
ջել, թե պետք և կարողանալ նահանջել, թե պետք և պարտադիր
կերպով սովորել լեղալ կերպով աշխատելու ամենաուսակցիոն
պատլամենաներում, ամենաուսակցիոն արհեստակցական, կոոպե-
րատիվ, ապահովագրական և նման կազմակերպություններում:

Վերելքի տարիներ (1910—1914): Սկզբում վերելքն անասելի
դանդաղ եր, հետո, Լենայի 1912 թ. անցքերից հետո, զիչ ավել-
ի արագ: Անուր դժվարություններ հաղթահարելով, բուլլեթիկնե-
րը հետ մղեցին մենչեթիկներին, վորոնց դերը, — վորպես բուր-
ժուական ազնետների բանվորական շարժման մեջ, — դերագան-
ցապես հասկացավ ամբողջ բուրժուադիան 1905 թվականից հետո
և վորոնց այդ պատճառով ևլ հազար ու մի ձևով պաշտպանում
եր ամբողջ բուրժուադիան ընդդեմ բուլլեթիկների: Բայց բուլլեթիկ-

ներին յերբեք չէր հաղողիի հասնել դրան, յեթե նրանք չանցկացնէին անլեզալ աշխատանքը չլեզալ հնարավորություններէն պարտադիր ոգտապարձման հետ միացնելու ճիշտ տակտիկան։ Ամենառեակցիոն Գումայում բուլլեիկները նվաճեցին բանվորական սմբողջ կուրիան։

Առաջին համալիարհային իմպերիալիստական պատերազմը (1914—1917)։ Լեզալ պառլամենտարիզմը, զպառլամենտին ծայր աստիճան ռեակցիոնության պայմաններում, ամենաողտուկար ծառայությունն և մատուցում հեղափոխական պրոլետարիատի կուսակցությանը, բուլլեիկներին։ Բուլլեիկ—պատգամավորները Սիբիր ևն գնում։ Ամիգրանտական մամուլում սոցիալ—իմպերիալիզմի, սոցիալ—չովինիզմի, սոցիալ—հայրենասիրության, անհետևողական և հետևողական ինտերնացիոնալիզմի, պացիֆիզմի հայացքների բոլոր յերանդները մեղմում դտնում ևն իրենց լրիվ արտահայտությունը։ II Ինտերնացիոնալի գիտուն հիմարները և պառավ կնիկները, վորոնք արհամարհանքով ու դատազությամբ կնճուում եյին իրենց ջթերը ուսուական սոցիալիզմի մեջ ճփրակցիաներին առատության և նրանց միջև պայքարի անողոքության ասիլով, չկարողացան, յերբ պամերազմը բոլոր առաջավոր յերկիրներում իւնց դովվամ չլեզալությունը, դեթ մտտավորապես հայացքների այնպիսի ազատ (անլեզալ) փոխանակություն և ճիշտ հայացքների այնպիսի ազատ (անլեզալ) մշակում կազմակերպել, վորպեսք կազմակերպեցին ուս հեղափոխականները Շվեյցարիայում և մի շարք այլ յերկիրներում։ Հենց դրա համար ել բոլոր յերկիրների ուղղակի սոցիալ—հայրենասերները և զկուսակցիականները պրոլետարիատի վատթարագույն դաւաճանները դուրս յեկան։ Իսկ յեթե բուլլեիզմը կարողացավ հաղթել 1917—1920 թվականներին, ապա այս հաղթանակի հիմնական պատճառներից մեկն այն ե, վոր բուլլեիզմը դեռ 1914 թ. վերջից անխնա մերկացնում եր սոցիալ—չովինիզմի և զկուսակցիականության (վորին համապատասխանում ե լոնդեալիզմը Ֆրանսիայում, Անկախ բանվորական կուսակցության և Ֆարիականներին առաջնորդների հայացքներն Անգլիայում, Տուրատիի հայացքներն Իտալիայում և այլն) նողկալիությունը, դարչելիությունը և ստորությունը, իսկ մասսաները հե-

առ սեփական փորձով ափելի ու ափելի համոզվեցին բոլշևիկներին հայացքներին ճշտությամբ:

Յերկրորդ հեղափոխության Ռուսաստանում (ժառանգ (փեարրօրթից) — Նոյեմբեր (հոկտեմբեր) 1917 թ.): Յարիզմի անսանկի հնացածությունը և գոտամությունը քայքայված անասելի ու սակցնեց (ծայր ատախան ասնջալի պատերազմի հարվածներին ու ծանրություններին ողնությամբ), վարն ուղղված էր իր դեմ: Միջանի սրում Ռուսաստանը գեմսկրասական բարձրական հանրապետություն գարձով, ափելի ազատ — պատերազմի պարագաներում, — քան աշխարհիս գորեկ յերկիր: Կառավարություն սկսեցին սակցնել ողողիցիան և հեղափոխական կուսակցություններին առաջնորդները — ինչպես առավել թիստպաշամենատեղան հանրապետություններում, ըստ վարում սղողիցիան կուսակցություն առաջնորդի կուշումը պաշամենում, թեկուզ գտ ամենատեղիցիան լիներ, դուրացնում եր աշղղիսի առաջնորդի հետագա գերը հեղափոխության մեջ:

Մեծեկիկները և ռուցիալիստ-հեղափոխականները միջանի շարժում փաստավորապես յուրացրին II Թնտերնացիոնալի յեղրպական Ներսններին, մինիստերիալիսաններին և սպորտունիստական ուլ տականքներին բուր ձեերն ու մաներները, փաստարկումներն ու սոփեստությունները: Այն ամենը, ինչ մենք այժմ կարգում ենք Շայգեմաններին և Նոսկեններին մասին, Կաուցկու և Հիլֆերզինգի, Թեններին և Աուտերլիցի, Ոստո Բուուերի և Ֆրից Աշլերի մասին, Տուրատի և Լոնգեյի մասին, Ֆարիականներին և Անկախ բանվորական կուսակցության առաջնորդներին մասին Անդլիայում, — այս ամենը թվում է մեզ (և իրոք ել աշղղես և) ծանոթ և հին մոտիվի ձանձրալի կրկնեղ: Այս ամենը մենք արդեն տեսել ենք մեծեկիկներին մոտ: Պատմությունը կատալի և արել և ստիպել և հետամնաց յերկրի սպորտունիստներին կանխահայտել մի շարք առաջավոր յերկիրների սպորտունիստներին:

Յեթև II Թնտերնացիոնալի բուր Ներսնները անանկություն կրեցին, իսյատասկվեցին կորհուրդներին և կորհրդալին իշխանության նշանակության և դերի վերաբերյալ հարցում, յեթև այս հարցում առանձնապես պայտուն կերպով իսյատասկվեցին ու խճողվեցին II Թնտերնացիոնալից այժմ դուրս յեկան յե-

րէք շատ կարևոր կուսակցութիւնների (այսինքն՝ զերմանական անկախ ս-դ-կուսակցութեան, Ֆրանսական լոնդոնախառնական և անդլիական անկախ բանվորական կուսակցութեան) առաջնորդները, յիշեմ զուրս յեկազ, վոր նրանք բոլորը մանր-բուրժուական գեմոկրատայի (միանգամայն 1848 թ. մանր բուրժուաների վոզով, վորոնք իրենց շոտիալ-գեմոկրատայ ելին անվանում) նախադաշարմունքների ստրուկներ են, ապա մենք արդեմ մենչե-վիկների որինակի վրա տեսանք այս ամենը: Չառմութիւնն այնպիսի կատակ խաղաց, վոր Ռուսաստանում 1905 թվականին ծնունդ տան խորհուրդները, վոր դրանց 1917 թ. փետրվարին — հոկտեմբերին կեղծեցին մենչեիկները, վորոնք սնանկացան, վորովհետև չկարողացան հասկանալ նրանց դերն ու նշանակութիւնը, և վոր այժմ ամբողջ աշխարհում ծնվեց խորհրդային իշխանութեան իդեան, վոր չտեսնված արագութեամբ տարածվում և բոլոր յերկրների սրբոնաբնաբնի մեջ, ըստ վորում II Ինտերնացիոնալի հին հերոսներն ամենուրեմ նույնպես սնանկանում են շորհիվ խորհուրդների դերն ու նշանակութիւնը հասկանալ չկարողանալու: Փորձն ապացուցեց, վոր սրբոնաբնական հեղափոխութեան միջանի չափազանց ետական հարցերում բոլոր յերկրներն անխուսափելիորեն պետք և առաջիկայում անեն այն, ինչ արեց Ռուսաստանը:

Իրենց հաղթական պայքարն ընդդեմ պառլամենտական (փաստորեն) բուրժուական հանրապետութեան և ընդդեմ մենչե-վիկների՝ բուլչեիկներն սկսեցին շատ զգուշ և նախադատաբարստում ելին բնավ վոչ հասարակ կերպով—հակառակ այն հայացքների, վորոնք հաճախ պատահում են այժմ Յեկրոպայում և Ամերիկայում: Մատնանշված ժամանակաշրջանի սկզբին մենք կատափարութեան տապալման կոչ չեյինմ անում, այլ բացատրում ելինք, թե անկարելի յե այն տապալել առանց խորհուրդների կազմի ու արամադրութեան մեջ նախնական փոփոխութեան մայնելու: Մենք բուրժուական պառլամենտի, սահմանադիր ժողովի բոյկոտ չեյինք հուշակում, այլ ասում ելինք, մեր կուսակցութեան ապրիլյան (1917) կոնֆերենցիայից սկսած պաշտոնապես ասում ելինք կուսակցութեան անունից, թե բուրժուական հանրապետութիւնը սահմանադիր ժողովի հետ ավելի լավ և

10475
66586
A II 38599

նույնպիսի հանրապետութիւնից ասանց սահմանադիր ժողովի, իսկ «բանօրբա-դ յուզացիական», Խորհրդային, հանրապետութիւնն ալիլի լալի և ամեն մի բուրժուական-գեմոկրատական, պառլամենտական, հանրապետութիւնից: Ասանց այսպիսի զգուշ, հանդամանորեն, շրջահայաց և տեսական նախապատրաստութիւն՝ մենք չենք կարողանալ մ'չ հաղթութիւն տանել 1917 թվականի հոկտեմբերին, մ'չ էլ մեր ձեռքում պահել այս հաղթանակը:

IV. ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐՔՄԱՆ ՆԵՐՍՈՒՄ ԻՆՉՊԻՍԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԻ ԶԵՏ ՊԱՅԲԱՐԵԼՈՎ ԱՃԵՑ, ԱՄՐԱՊՆԴՎԵՅ ՅԵՎ ԿՈՓՎԵՅ ԲՈԼՇԵՎԻԶՄԸ

Նախ և առաջ և զլիափորապես — ուղորատիւնի դեմ պայքարելով, վորը 1914 թ. վերջնականապես սոցիալ-լոյիսիւմի վերանկեց, վերջնականապես անցալ բուրժուակայի կողմը՝ բնուողեմ պրոլետարիատի: Դա, բնականաբար, բուլշևիզմի զլիափոր թշնամին էր բանօրբական շարժման ներսում: Այս թշնամին զլիափորն և մնում նաև միջազգային մասշտաբով: Այս թշնամու վրա բուլշևիզմը մեծ ուշադրութիւն և դարձրել և շարունակում է դարձնել: Բուլշևիկները պործունէնութիւնն այս կողմն այժմ արդեն բազմական լալի հայտնի յի նաև արտասահմանում:

Այլ բան պետք և ասել բուլշևիզմի մի ուրիշ թշնամու մասին բանօրբական շարժման ներսում: Արտասահմանում դեռ չափազանց անբաւարար չափով դիտեն, վոր բուլշևիզմն ամեն, կաղմօլել ու կոփօլել և յերկարամյա պայքար մղելով մամբ-բուրժուական հեղտիոյսականութիւնն զեմ, վորը նմանութիւն և անարխիզմին կամ էլ վորեկ բան նրանից փոխ և առնում, վորն և յական ինչումն և լինի նահանջում և տոկուն պրոլետարական դատակարգային պայքարի պայմաններէց ու պահանջներէց: Թեորիապես մարքսիստները համար միանդամայն հաստատութեմ և — և յեւրոպական բուրժուական հեղտիոյսութիւնները և հեղտիոյսական շարժումները փորձով լիովին ապացուցութեմ և, — վոր մանր սեփականատերը, մանր անտեսատերը (սոցիալական մի տիպ, վոր յեւրոպական շատ յերկիրներում շատ լայն, մասսայական ներկայացուցու-

թյուն ունի), կապիտալիզմի պայմաններում շարունակ ճնշվելով, և շատ հաճախ իր կյանքի չափազանց խիտ և արագ վատթարացում ու քայքայում կրելով, հեշտությամբ և անցնում ծայրահեղ հեղափոխականության, բայց ընդունակ չի դիմացկունություն, կազմակերպվածություն, դիսցիպլինա, տոկունություն յերևան բերելու: Կապիտալիզմի սարսափներից զրազրված մանր բուրժուան, դա — սոցիալական յերևույթ է, վոր հատուկ է, ինչպես և անարխիզմը, բոլոր կապիտալիստական յերկիրներին: Այսպիսի հաղափոխականության անկայունությունը, անպտուղությունը, արազությամբ հնազանդության, ազատիայի, Ֆրանտաստիկայի, նույնիսկ այս կամ այն բուրժուական ճողային հոսանքով «կատաղի» տարվածության վերածվելը, — այս ամենը հանրահայտ է: Բայց այս ճշմարտությունները թևորական, արտարակա ճանաչումը հեղափոխական կուսակցություններին դեռ նվազազույն չափով անգամ չի ազատում հին սխալներից, վորոնք հանդես են գալիս միշտ անսպասելի ստիթով, միքիչ նոր ձևով, առաջներում, դեռ շտեմնված դեկատավորմամբ, կամ շրջապատով՝ որիդինալ — ավելի կամ նվազ չափով որիվինալ — պարզաներում:

Անարխիզմը հաճախ յուրատեսակ պատիժ է հանդիսացել բանվորական շարժման սոցիոտունիստական մեղքերի համար: Յերկու այլանդակություններն էլ փոխազարձարար լրացնում էին միմյանց: Յեւ յեթե Ռուսաստանում, շնայած դրա բնակչության ավելի մանր-բուրժուական կազմության յեվրոպական յերկիրներին համեմատությամբ, անարխիզմը յերկու հեղափոխությունների ժամանակաշրջանումն էլ (1905 և 1917) և դրանց նախապատրաստության ժամանակ համեմատարար շնչին ազդեցություն ուներ, ապա դա, անկասկած, պետք է մասամբ բուշնիզմի մատուցած ծառայությունը համարել, վորը միշտ ամենասանողոք և անհայտ պայքար է մղել սոցիոտունիզմի դեմ: Ասում եմ՝ ճասամբ, վորովհետև Ռուսաստանում անարխիզմի թուլացման դործում ե՛լ ավելի կարևոր դեր խաղաց այն, վոր նա հնարավորություն ուներ անցյալում (XIX դարի 70-ական թվականներին) արտասովոր փարթամությամբ զարգանալու և մինչև վերջը դրսևորելու իր անճշտությունը, իր անպետքու-

թյունը, վորպես հեղափոխական դատակարգի համար զեկալարող
Քեռրիս :

Բուլչեկիզմն իր ծագման ժամանակ 1903 թ. ընդունեց մանր-
րուրժուսական, կիսասանարխիկ (կամ ել անարխիզմի հետ խազա-
լու ընդունակ) հեղափոխականության զեմ անողոք պայքարելու
արագիցիան, վորպիտին միշտ ել ունեւ հեղափոխական սոցիալ-
զեմժոկրատիան և վորն առանձնապես ամբողջովեց մեզմում
1900 — 1903 թվականներին, յերբ դրվում ելին հեղափոխական
պրոլետարիատի մասսայական կուսակցության հիմքերը Ռուսաս-
տանում : Բուլչեկիզմն ընդունեց և շարունակեց պայքարը մի
կուսակցության զեմ, վորն ամենից ավելի արտահայտում եր
մանր-րուրժուսական հեղափոխականության տենդենցները, այն և՛
չսոցիալիստ-հեղափոխականներին՝ կուսակցության զեմ, յերեք
զլխալոր կետերի շուրջը : Առաջին, այս կուսակցությունը, վոր
բացասում եր մարքսիզմը, համառությամբ չեւ ցանկանում
(ավելի ճիշտ կլինի, թերևս, ասել՝ չեւ կարողանում) հասկանալ,
թե քաղաքական ամեն մի դործողության հանդեպ անհրաժեշտ և
քաղաքական ուժերի և դրանց փոխադարձ հարաբերության խիստ
որչիկտիվ հայտնում կատարել : Յերկրորդ, այդ կուսակցու-
թյունն իր առանձնահատուկ շեղափոխականությունը՝ կամ շեղ-
խությունը՝ տեսնում եր անհատական տեսորի, մահափորձերի
ձանաչման մեջ, մի բան, վոր մենք, մարքսիստներս, վճասկա-
նապես մերժում ելինք : Հասկանալի չե, անհատական տեսորը
մենք մերժում ելինք նպատակահարմարության պատճառներով,
իսկ այնպիսի մարդկանց, վորոնք ընդունակ կլինեյին շեղորոն-
քով՝ դատապարտելու Յրանտական մեծ հեղափոխության տեսու-
րը, կամ ել ընդհանրապես հաղթանակած այն հեղափոխական կու-
սակցության տեսորը, վորին պաշարել և ամբողջ աշխարհի բուր-
ժուսազիան, — այսպիսի մարդկանց զեւ Պլեխանովը 1900—1903
թվականներին, յերբ Պլեխանովը մարքսիստ և հեղափոխական
եր, ծագրի ու թուք ու մրի յեր յենթարկում : Յերկրորդ, շեղ-
խալիստ-հեղափոխականները՝ շեղխությունն ելին տեսնում
զերժանական սոցիալ-զեմժոկրատիայի համեմատաբար վոչ մեծ-
ոպորտունիստական սխալների վրա հռչակալու մեջ, միաժամանակ
ընդորինակելով այդ նույն կուսակցության ծայրահեղ սպորտու-

նիսաններին, սրինակ, ազրարային հարցում կամ էլ պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցում :

Պատմութունը, հարևանցի կերպով ասած, այժմ խոշոր համաշխարհային-պատմական մասշտաբով հաստատեց այն կարծիքը, վոր մենք միշտ պաշտպանում եյինք, այսինքն՝ թե դերմանական հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան (նկատի առեք, վոր դևո Պլեխանովը 1900—1903 թվականներին պահանջում եր վտարել Բերնշտայնին՝ կուսակցութունից, իսկ բոլշևիկները, միշտ շարունակելով այս տրադիցիան, 1913 թ. մերկացնում եյին Լեդինի ամբողջ ստորութունը, ցածութունը և դավաճանութունը)*, — թե դերմանական հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան ամենից ավելի մոտիկ եր այնպիսի կուսակցության, վորը պետք եր հեղափոխական պրոլետարիատին, վորպեսզի նա կարողանար հաղթել : Այժմ, 1920 թ., պատերազմի դարաշրջանի և պատերազմից հետո առաջին տարիների խայտառակ կրախներից և կրիդիաններից հետո, նպարդ տեսնվում ե, վոր արևմտյան բոլոր կուսակցութուններից հենց դերմանական հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան լավագույն առաջնորդներ տվեց, այլև մյուսներից ավելի շուտ նորից ուղղվեց, կազդուրվեց և ամբապնդվեց : Դա յերևում ե նաև սպարտակյանների՝ կուսակցութունից և «Գերմանիայի անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութան» ձախ, պրոլետարական թևից, վորն անշեղ պայքար ե մղում կաուցիներին, Հիլֆերդինդներին, Լեդերուրներին, Կրիսպիններին ուղորտունիղմի և անհաստատակամության դեմ : Յեթե այժմ ընդհանուր հայացք դցենք միանգամայն ավարտված պատմական ժամանակաշրջանի վրա, այսինքն Փարիզյան կոմունայից մինչև առաջին Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութունն ընդգրկող ժամանակաշրջանի վրա, ապա միանգամայն վորոշակի ու անփոփոխ տեսք ե ընդունում մարքսիզմի վերարբմունքն անարխիզմի հանդեպ ընդհանրապես : Մարքսիզմը վերջիվերջո իրավացի դուրս յեկավ, և յեթե անարխիստներն արդարացի կերպով մատնանշում եյին պետության վերարբմամբ սոցիալիստական կուսակցութուններին մեծամասնության մեջ տիրապե-

* Տես Յերզերի XVII հատ., «Թշին շպետք և նմանվել գերմանական հեղափոխության մեջ» հոդվածը, (ռուս.) էջ 333—336: Խմբ.:

տող Հայացքների ուղարուներատականութունը, ապա, առաջին, այս ուղարուներատականութունը կառուցած էր պետութան վերաբերմամբ Մարքսի ունեցած Հայացքների խեղաթյուրման և նույնիսկ ուղղակի կերպով թաղցնելու հետ (իմ զեկասութուն և հեղափոխութուն» գրքում* յես շեշտել էմ, զոր Բերեյը ՅՅ տարի, 1875-ից մինչև 1911 թվականը, ծածկած էր պահում Լինգելսի նամակը, զորն առանձնապես ցայտուն, սուր, ուղղակի, պարզ կերպով մերկացնում էր պետութան վերաբերմամբ սոցիալ-դեմոկրատական ընթացիկ Հայացքների ուղարուներգմբ)։ յերկրորդ, ուղարուներատական այս Հայացքների ուղղումը, Խորհրդային Իշխանութան և բուրժուական պառլամենտական դեմոկրատիայի վերաբերմամբ նրա ունեցած դերացանցութան ընդունումը, — այս ամենն առավել չափով արագ ու լայն կերպով բոլորում և ստարածվում էր հենց յեվրոպական և ամերիկյան սոցիալիստական կուսակցությունների առավել մարքսիստական հոսանքների խորքերից։

Յերկու դեպքերում բուլլեիդի պայքարն իր սեփական կուսակցութան շղեպի մասն թեքումների դեմ առանձնապես մեծ չափեր ընդունեց—1908 թ. ամենառեակցիոն շղապամենտին» և ամենառեակցիոն որենքներով շրջապատված յեղալ բանվորական ընկերություններին մասնակցելու հարցի պատճառով, և 1918 թ. (Բրեստի հաշտությունը) այս կամ այն շղեպով յեկամ թուրքալիստական հարցի պատճառով։

1908 թ. «ձախ» բուլլեիկները փոտրվեցին մեր կուսակցությունից՝ ամենառեակցիոն շղապամենտին» մասնակցելու անհրաժեշտությունը հատկանշալուց համապարեն հրատարակելու համար։ Ձախերը, — զորոնց թվում կային շատ հիանալի հեղափոխականներ, զորոնք հետագայում պատվով կոմունիստական կուսակցութան անդամներ յեղան (և շարունակում են լինել), — հենվում էին առանձնապես 1905 թ. բոլկոտի հաջող փորձի վրա։ Յերբ ցարը 1905 թ. ոչստատին խորհրդակցական շղապամենտին դուժարում հայտարարեց, բուլլեիկները՝ հակառակ բոլոր ուղղիցիոն կուսակցությունների և հակառակ մեծ շեղիկներին՝ բոլկոտ հայտարարեցին նրան, և 1905 թ. հեղափոխության

* Տես Յերկերի հատ. XXI (սուս.), էջ 365—455։ Խմբ.։

Հեղափոխութիւնն իսկապէս սրբեց—տարազի այն: Այն ժամանակ բոյկոտը ճիշտ դուրս յեկազի վո՛չ թե այն պատճառով, վոր ընդհանրապէս ճիշտ և սեպկցիոն պառլամենտներին չմտանակցելը, այլ այն պատճառով, վոր ճիշտ եր Հաշի առնվել այն որ յեկազի դրութիւնը, վորը տարազի ղեպի մասսայական դործադուլները քաղաքականի, ապա Հեղափոխական դործադուլի և վերջը ապստամբութիւնն արազ կերպով վերածելուն: Ընդ վորում պայքարն այն ժամանակ այն խնդրի շուրջն եր, թե առաջին ներկայացուցչական Հիմնարկութիւնն դուրսարումը պե՛տք և արդյոք թողնել ցարի ձեռքում, թե պետք և փորձել այս դուրսարումը Հին իշխանութիւնն ձեռքից խլել: Քանի վոր Համանման որ յեկազի դրութիւնն առկայութիւնն Համաստիութիւնն չկար և չեր ել կարող լինել, այլև այդպիսի Համաստիութիւնն չկար նաև այդ դրութիւնն նույն ուղղութիւնը և նույն տեմպով զարգանալու վերաբերմամբ, ապա ուրեմն բոյկոտը զազարում եր ճիշտ լինելուց:

Բուլղերիկայն բոյկոտը «պառլամենտին» 1905 թ. Հեղափոխական պրոլետարիատին Հարստացրեց չափազանց արժեքաւոր քաղաքական փորձով, ցույց տալով թե պայքարի լեզալ և անլեզալ, պառլամենտական և արտապառլամենտական ձևերը դուրսկցելիս Հաճախ սղտակար և ու նույնիսկ պարտադիր և պառլամենտական ձևերից Հրատարվել կարողանալը: Բայց թե այս փորձի կույր, ընդորինակող, վոչ—քննադատական փոխադրումն ալլ պայմանների վրա, ալլ պարագաների մեջ—մեծագույն սխալ և Հանդիսանում: Թեև վո՛չ մեծ, Հեշտ ուղղելի* սխալ եր արդեն բուլղերիկներին բոյկոտը «Դումային» 1906 թ.: Լրջագույն և դժվար ուղղելի սխալ եր 1907, 1908 և Հետագա տարիների բոյկոտը, յերբ, մի կողմից, անկարելի յեր սպասել, վոր Հեղափոխական ալիքի շատ արազ վերելք կլինի և դա ապստամբութիւնն կանցնի, և յերբ, մյուս կողմից, լեզալ և անլեզալ աշխատանքը

* Քաղաքականութիւնն և կուսակցութիւններին կառմամբ,—Համադատական փոփոխութիւններով—կերտելի յե այն, ինչ վերաբերում և առանձին մարզկանց, ներքե և վոչ նա, ով սխալներ չի անում: Այդպիսի մարզիկ չկան և չեն ել կարող լինել: ներքե և նա, ով շատ եյական սխալներ չի անում, և ով կարողանում և Հեշտութիւնը և արագութիւնը ուղղել այդ սխալները:

դուզակցելու անհրաժեշտութիւնը նորագլուխ բուրձուական միակնաութեան պատճառով ամբողջ իրազրութիւնից եր բղխում : Այժմ, յերբ հետ եւ նախ միանգամայն ավարտված պատճառան առջ ժամանակաշրջանի վրա, վարի կապը հաջորդ ժամանակաշրջանների հետ արդէն լիովին յերեւան ե յեկել, — առանձնապես պարզ ե դատնում, վար բուշեիկները 1908—1914 թվականներին չեյին կարողանա իրենց ձեռքում պահել (չեճք առում արդէն՝ ամբողջել, դարդացնել, ուժեղացնել) պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցութեան հաստատուն կորիզը, յեթե նրանք ամենազաման պայքարով չպաշտպանեյին, թե պայքարի անընդաւ ձեերին պարտադիր ե լեզու ձեեր միացնելը, թե պարտադիր ե մասնակցել ամենառեակցիան պառլամենտում ե ամենառեակցիան արեճներով շրջապատված մի շարք ալլ հիմնարկութիւններում (ապահովարական դրամարկղներ ե ալլն) :

1918 թ. բանը շահաւ պատակաման : Ձախս կոմունիստներն այն ժամանակ միայն հատուկ խումբ կամ «Քրակցիա» կազմեցին մեր կուսակցութեան ներսում, ե այն ել վաշ յերկար ժամանակով : Նույն 1918 թվին զմա կոմունիզմի» սկանաւոր ներկայացուցիչները, «րինակ՝ ընկերներ Ռադեկը ե Բուխարինը, բացահայտ կերպով ընդունեցին իրենց սխալը : Նրանց թվում եր, թե Բրեսաի հաշտութիւնն սկզբունքով անթույլատրելի ե հեղափոխական պրոլետարիատի կուսակցութեան համար մտաակար կոմպրոմիս եր իմպերիալիստներին հետ : Դա իսկապես կոմպրոմիս եր իմպերիալիստներին հետ, բայց հենց մի այնպիսի կոմպրոմիս ե այնպիսի պարտականքում, վար պարտադիր եր :

Ներկայումս, յերբ յես հարձակումներ եմ լսում Բրեսաի հաշտութիւնը կնքելիս մեր վարած տակախկայի վրա, «րինակ, ռոցիալիստ—հեղափոխականներին կողմից, կամ յերբ լսում եմ ընկեր Լենարերու դիտողութիւնը, վար նա արեց իճձ հետ դուշելիս՝ թե՛ ռարեդ—յունիտներին մեր անդլիական առաջնորդներն առում են, վար կոմպրոմիսներ նրանց ել են թույլատրելի, յեթե դրանք թույլատրելի եյին բուշեիզմին», — յես սովորաբար ամենից առաջ հատարակ ե զպոպուլյար» համեմատութեամբ եմ պատասխանում :

Յերեակայեցե՛ք, վար ձեր ավտոմորիլը կանդնեցրել են զին-

ված բանդիտները: Դուք նրանց տալիս եք փողը, անցազնիքը, տարնանակը, ամսոմորիլը: Դուք աղատվում եք բանդիտների հանձնի հարևանությունից: Կոմսյրոմիան առկա չե, անկասկած: « Do ut des » (առալիս եմ՝ քեզ փող, զինք, ամսոմորիլ, շիր դու տաս՝ ինձ փող ու առողջ հեռանալու հնարավորություն): Բայց դժվար է մի այնպիսի խելքը չկորցրած մարդ գտնել, վորն այսպիսի կոմսյրոմիան շահարուճորեն անթույլատրելի է հայտարարել, կամ ել այսպիսի կոմսյրոմիա կնքող անձնավորության բանդիտներին զործակցող հայտարարել (թեև բանդիտները, ամսոմորիլ նստելով, կարող էին դա և զինքը նոր ամաղակություններին համար ոչտաղործել): Գերմանական իմպերիալիզմի բանդիտների հետ մեր կոմսյրոմիան այսպիսի կոմսյրոմիա չեր նման:

Իսկ ահա, յերբ մենչեիկներն ու ես-երները Ռուսաստանում, չայլեմանականները (և զգալի չափով կառուցիականները) Գերմանիայում, Ռուսո Բաուերը և Ֆրիդրիխ Ալլերը (չենք խոսում արդան պարոնայք Ռեյններների և Ընկ. մասին) Ալյուսրիայում, Ռեյնոգելները և Լոնդները Ընկ. հետ Ֆրանսիայում, Փարիսկանները, շանկախները՝ և շախատավորականները՝ (չարուբիստները՝) Անգլիայում 1914—1918 և 1918—1920 թվականներին կոմսյրոմիաներ էլին կնքում իրենց սեփական, իսկ յերբեմն նաև շղանակից՝ բուրժուազիայի բանդիտների հետ ընդդիմ իրենց յերկրի հեղափոխական պրոլետարիատի, ահա այդ ժամանակ այդ բոլոր պարոնները վորպես բանդիտիզմի գործակիցներ էլին վարվում:

Յեղրակացությունը պարզ է. կոմսյրոմիաները բացասել շահարուճով, բացատել ընդհանրապես կոմսյրոմիա, ինչպես ել լինի դա, վորև թույլատրելությունը,—դա յերեսայություն է, վոր չի կարելի նույնիսկ լուրջ բանի տեղ զնել: Այն քաղաքադետր, վորը ցանկանում է ոգտակար լինել հեղափոխական պրոլետարիատին, պետք է դատել կարողանա կոնկրետ դեպքերը հենց այսպիսի կոմսյրոմիաների, վորոնք անթույլատրելի չեն, վորոնց մեջ ոպորտունիզմ և դավաճանություն է արտահայտվում, ու բնադատության ամբողջ ուժը, անողոք մերկացման և անհաշտ հույի ամբողջ կրակն ուղղի այս կոնկրետ կոմսյրո-

միտներն զեմ, թույլ չտալով, վոր բաղձափորձ զգործամուշ սոցիալիստները և պատասնեմասկան ճիղճիտները խույս տան, պրծնեն պատասխանատուությունից՝ քննչանքապես կոմպրոմիսներէն մասին դատողություններ անելու միջոցով: Անդլիսկան սրեղ-յունիտներին, ինչպէս և Ֆարիսկան ընկերութեան ու շանկաթ բանձորական կուսակցութեան պարտաւայր շատաճնորդները՝ չենց աշտպես ևն խուսափում իրենց գործած դավաճանութեան, իրենց կատարած այնպիսի կոմպրոմիսի պատասխանատուությունից, վորն խկապես վատթարացուն սպարտուճիղձ, դաժանաճուություն և մտանություն և նշանակում:

Կոմպրոմիսներ ևլ կան, կոմպրոմիսներ ևլ: Պետք և կարողանալ վերլուծել յարաբանչյուր կոմպրոմիսի, կամ կոմպրոմիսի յարաբանչյուր այլատեսակի պարագաներն ու կոնկրետ պայմանները: Պետք և սովորել տարրերել այն մարդուն, վորը բանձիտներին փող ու զենք և ալիւ, վորպէսզի նմպեցնի բանձիտներին բերած շարիքը և դյուրացնի բանձիտներին բանելու և զնպակաշարելու գործը, այն մարդուց, վորը բանձիտներին փող և զենք և տալիս նրանց բանձիտական ալարի բաժանմանը մտանակցելու չամար: Քաղաքականութեան մեջ այդ միշտ ևլ այնքան դյուրին չէ, ինչպէս յերկաշտական-պարզ այս փոքրիկ որինակում: Բայց նա, ով կկամենար բանձորներին չամար այնպիսի զեղատամս չնարել, վորը վաղորտք պարտատի լուծումներ տար կշանքի բուր զեղքերին չամար, կամ վորը խոտանար, թե չեղափոխական պրոլետարիատի քաղաքականութեան մեջ վոչ մի դժվարություն և վոչ մի խճողված դրություն չի լինի, նա ուղղակի շատաւան կլիներ:

Վարպետի ծուռ մեկնարանություններին տեղիք չարդի կիրորձեմ, թեկուզ բոլորովին չամառատակի, միքանի չիճնական թեղիտներ նշել կոնկրետ կոմպրոմիսներին վերլուծութեան չամար:

Գերմանական իմպերիալիստներին չեա կոմպրոմիս կնքուլ կուսակցությունը, վորը (կոմպրոմիսը) Բրեստի դաշնադրի ստորադրումն ևր, իր ինտերնացիոնալիղմն իրոք մշակում ևր 1914 թ. վերջից: Նա չևր վախենում ցարական միապետութեան պարտությունն ազդարարել և խայտառակել ճշարտներին պաշտպանությունը յերկու իմպերիալիստական գիշատիչներին միջև մղվող

պատերազմում: Այս կուսակցութեան պատգամալոր—պատլամեն—տարները Միբրի դնացին, փոխանակ այն ճանապարհի, վոր տանում եր դեպի մինիստրական պորտֆելները բուրժուական կառավարութեան մեջ: Յարկիմը տապալուղ և դեմոկրատական հանրապետութիւն ստեղծող հեղափոխութիւնն այդ կուսակցութեան նոր և մեծագույն ստուգումը տվեց. նա շիր իմպերիալիստներին հետ մըջ մի համաձայնութեան չդնաց, այլ նախապատրաստեց նրանց տապալումը և տապալեց նրանց: Քաղաքական իշխանութիւնը վերցնելով՝ այդ կուսակցութիւնը քարը—քարի վրա չթողեց վո՛չ կալվածատիրական, վո՛չ կապիտալիստական սեփականութիւնից: Հրապարակելով և մոչինչ հայտարարելով իմպերիալիստների զաղտնի զաշնադրերը, այդ կուսակցութիւնը խաղաղութիւն առաջարկեց բոլոր ժողովուրդներին և յենթարկեց Բրեստի դիշտեիչներին բռնութեանն այն բանից հետո միայն, յերբ անգլո—Ֆրանսական իմպերիալիստները հաշտութիւնը միժեցրին, իսկ բոլշևիկները մարդկային հնարավոր ամեն բան արին՝ Գերմանիայում և այլ յերկիրներում հեղափոխութիւնն արադացնելու համար: Այսպիսի պարազաներում այսպիսի կուսակցութեան կնքած այսպիսի կոմպրոմիսի լիակատար ճշտութիւնն որեցոր ավելի պարզ ու ավելի ակններև և դատնում բոլորի համար:

Մենչևիկներն ու Լո—երները Ռուսաստանում (ինչպես և ինտերնացիոնալի բոլոր առաջնորդներն ամբողջ աշխարհում 1914—1920 թվականներին) դավաճանութիւնից սկսեցին, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով արդարացնելով «հայրենիքի պաշտպանութիւնը», այսինքն՝ իր կողոպտիչ բուրժուազիայի պաշտպանութիւնը: Նրանք շարունակեցին դավաճանել, կոալիցիայի մեջ մտնելով իրենց յերկրի բուրժուազիայի հետ և իրենց բուրժուազիայի հետ իրենց յերկրի հեղափոխական պրոլետարիատի դեմ կռվելով: Նրանց բլոկն սկզբում Կերենսկու և կաշևաների հետ, հետո Կուլչակի և Գենիկինի հետ Ռուսաստանում, ինչպես և նրանց արտասահմանյան համախոհների բլոկն իրենց յերկիրների բուրժուազիայի հետ,—բուրժուազիայի կողմն անցնել եր նշանակում ընդդեմ պրոլետարիատի: Նրանց կոմպրոմիսն իմպերիալիզմի բանդիտների հետ սկզբից մինչև վերջն այն եր, վոր

Նրանք իրենց իմպերիալիստական բանդիտիզմի դործակիցներ դարձրին:

V. «ԶԱՍ» ԿՈՄՈՒՆԻՋՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ: ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ— ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ—ԴԱՍԱԿԱՐԳ—ՄԱՍՍԱ

Գերմանական կոմունիստները, վորոնց մասին պիտի խոսենք այժմ, իրենց վո՛չ թե «ձախեր», այլ, յեթե չեմ սխալվում, շակոբուենքային սպոլիցիա» յեն անվանում: Բայց վոր նրանք լքիվ չափով մտնում են ձախության մանկական հիվանդության» Հատկանիշների տակ, այդ կերևա Հետագա շարադրանքից:

Այս սպոլիցիայի տեսակետի վրա կանգնած «Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության (սպարտակյաններ ձիւթյան) պառակտումը» վորքիկ բրոշյուրը, վոր Հրատարակել և շտեղան կամ բուժբը Ֆրանկֆուրտում Մայնի վրա՝, ծայր աստիճան ցայտուն, ճշգրիտ, պարզ, կարճ շարադրում և այդ սպոլիցիայի Հայացքների էյուլթյունը: Միքանի ցիատա բաժանական կլինի ընթերցողներին այդ էյուլթյանը ծանոթացնելու Համար:

Կոմունիստական կուսակցությունն ամենագնական գասակարգային կոմի կուսակցության է...:

«... Բարգաճակնապետ այս անցման մամանակը» (կադիտալիզմի և սոցիալիզմի միջև) շարժանարական զիկատուրայի մամանակալը՛ն է...:

«... Հարց և ծագում՝ ձի պիտի լինի զիկատուրա կրողը—կոմունիստական կուսակցությունը, թե սրայնարական դասակարգը, Սկզբումբոնե պետք և ձգակը կոմունիստական կուսակցության զիկատուրային, թե սրայնարական դասակարգի զիկատուրային»:

(Ցիտատի ընդդժումներն ամեն տեղ վերցված են բնադրից):

Այնուհետև Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության «Կենտկոմին» բրոշյուրի Հեղինակը մեղադրում և այն բանում, վոր այս «Կենտկոմին» ուղիներ և փնտռում Գերմանիայի անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության հետ կոալիցիայի մեզ մանելու Համար, վոր պայքարի «Բաղաճական բոլոր միջոցներին», այս թվում նաև պառլամենտարիզմի, շակոբուենքային ընդունման հարցն այս «Կենտկոմին» առաջ և քաշել միայն թաղցնելու Համար անկախների Հետ կոալիցիա կազմելու իր իսկական և գլխավոր ձգտումները: Յեվ բրոշյուրը շարունակում է.

ևն գերմանական կոմունիստական կուսակցութեան սոցիալիստի-
կայացմանը :

Առաջաճանչումը բուլղերի, վոր գիտակցորեն անցել կամ մո-
տիկից գիտել և բուլղերի գարգացումը 1903 թվականից, կար-
գալով այս դատողութեաններն՝ խելուն կատի. Այդ ի՞նչ էին,
վազուց ծանոթ խում և : Այդ ի՞նչպիսի ածախ յերևալու-
թյուն և :

Բայց ավելի մոտիկից նայենք բերված դատողութեաններին :

Հարցի գրվածքը միայն արդեն՝ «կուսակցութեան» գիտա-
տուրա, քե՞ն դատակարգի գիտատուրա, առաջնորդներն՝ գիտա-
տուրա (կուսակցութեան), քե՞ն մասնակերի գիտատուրա (կու-
սակցութեան) » վկայում և մասնակցութեան ամենամեծախառնի և
անելանելի խառնաշփոթի մասին : Մարդիկ նշում են ինչ-վոր
միանգամայն բացառիկ բան հնարել և իմաստակութեան իրենց ջան-
քերի մեջ ձիմաղելի յեն դատում : Բուլղերն հայտնի չե, վոր
մասնակերի դատակարգերի յեն բաժանվում, — վոր մասնակերի
և դատակարգերը կարելի չե հակադրել միայն արտադրութեան հա-
սարակական կասուցվածքում իր դրութեամբ շտարբորոված հըս-
կայական մեծամասնութեան ընդհանրապես հակադրելով այնպի-
սի կատեգորիաների, վորոնք արտադրութեան հասարակակարգում
առանձին գիրք են գրվում, — վոր սովորաբար և մեծ մա-
սամբ, գտնե մամանակակից քաղաքակրթված յերկրներում, գա-
տակարգերին ղեկավարում են քաղաքական կուսակցութեանները,
— վոր քաղաքական կուսակցութեանները վորպես ընդհանուր
կանոն կուսավարում են առավել հեղինակավոր, ազդեցիկ, փորձ-
ված, ամենապատասխանատու պաշտոններին, ընարված,
առաջնորդներ կոչված անձերի քիչ թե շատ կայուն խմբերը : Այս
բուլղերն այրուբեն և : Այս բուլղերը պարզ ու ակներև և : Գրա փոխա-
բեն ի՞նչ կարիք կար ինչ-վոր խառնաշփոթութեան, ինչ-վոր նոր
վոլուպտուկի : Մի կողմից, ըստ յերևութին, մարդիկ խնդրվել են
ծանր դրութեան մեջ ընկնելով, յերբ կուսակցութեան լեզու և
անլեզու գրութեան արագ փոփոխումն ու փոխարինումը խախ-
տում և առաջնորդներին, կուսակցութեաններին և դատակարգերի
միջև գոյութեան ունեցող սովորական, նորմալ, պարզ հարաբե-
րութեանը : Գերմանիայում, ինչպես և յեվրոպական այլ յեր-

կիրնե՛րում, չափազանց սուփոր ևն լեզալության, կուսակցությունների կանոնափոր համազումարնե՛րում լեզալ, աղատ և կանոնափոր կերպով շատաջնորդներ» բնորելուն», կուսակցությունների դասակարգային կազմը պատշաճնտական բնորություններով, միախնդներով, մամուլով, արհմիությունների և այլ միությունների արամադրություններով ստուգելուն և այլն: Արբը այս սուփորականից հարկ յեղալ՝ հեղափոխության բուռն բնթացքի և քաղաքացիական կոփի զարգացման շնորհիվ, արագ կերպով անցնել լեզալության ու անլեզալության հերթափոխության, դրանց միացման, զգեկամարնների խմբեր» ջոկելու կամ կազմելու կամ ել պահպանելու քանհարմար», զվազեմոկրատիկ ձևերին, — մարդիկ կորցրին իրենց և սկսեցին գերբնական անմատություններ հնարել: Հալանարար, հոլանդական կոմունիստական կուսակցության միքանի անդամներ», վորոնք դժբախտություն եյին ունեցել վոքք յերկրում ծնվելու, վորտեղ առանձնապես արտոնյալ և առանձնապես կայուն լեզալ դրության արագիցիաներ և պայժաններ ևն յեղել, մարդիկ, վորոնք յերբեք չէյին տեսել լեզալ ու անլեզալ դրության հերթափոխությունը, իրենք ել հենց խճճվեցին ու դուրսնե՛րը կորցրին, ողնեցին անհեթեթ հնարամտություններին:

Մյուս կողմից, մեր ժամանակում զմողած դարձած զմաստաց և շատաջնորդներ» խոսքերի շմտածված, անկապ դործածություն և նկատում: Մարդիկ շատ ևն լսել ու լսով սերտել ևն շատաջնորդների» վրա հարձակումները, նրանց զմաստային» հակադրելը, բայց մտածել, թե ինչն ինչին պիտի հակադրել, նրանք չեն կարողացել պարզել այդ:

«Առաջնորդների» և զմաստաների» իրարից հեռանալն առանձին պարզությամբ և սրությամբ յերևան յեկալ իմպերիալիստական պատերազմի վերջում և դրանից հետո, բոլոր յերկիրնե՛րում: Այս յերևույթի հիմնական պատճառը բաղմաթիվ անգամ պարզել ևն Մարքան ու Ենդելսը 1852—1892 թվականներին Անգլիայի որինակով: Անգլիայի մենաշնորհ դրությունը զմաստայից» կիսաքաղհենի, սպորտունիստական քրանվորական արիտոկրատիա» յեր զատում: Այս բանվորական արիտոկրատիայի առաջնորդները շարունակ անցնում եյին բուրժուապիայի կողմը,

նրանք — ուղղակի կամ անուղղակի — ապրում են նրա հաշ-
 փին: Մարքան այս անամոթների պատվաբար առևտրաբանը
 նմանեց այն բանի համար, զոր բացահայտորեն նրանց դավա-
 ւաններ եր հայտարարում: Նորադույն (XX դարի) իմպերիալիզմը
 մեկնաշնորհ-արտոնյալ միակ ստեղծեց միջանի առաջավոր յե-
 կիրների համար, և այս հողի վրա ամենուրեք II Թնտերնացիո-
 նայում առաջնորդ-դավաճանների, սպորտուներտանների, սոցիալ-
 շտիկներտանների, իր ցեխի բանվորական արխատակրատիայի, իր
 խափի շահերը պաշտպանողների ախպ առաջացավ: Ոստրաու-
 նիտատական կուսակցութունների կարգածուխյուն ստեղծվեց
 Շմաստաներից», այսինքն՝ աշխատավորների առաջիկ շայն խափ-
 րից, դրանց մեծամասնութունից, վատթարադույն վարձատրվող
 բանվորներից: Հեղափոխական պրոլետարիատի հայթանակն ան-
 կարելի չե առանց այս շարիքի դեմ կռիվու, առանց սոցիալ-
 դավաճան առաջնորդներին մերկացնելու, խայտատակելու և
 դուրս վռնողելու: Այսպիսի քաղաքականութուն հենց վարեց III
 Թնտերնացիոնայլը:

Այս առթիվ խոսելով բանը հասցնել ժառանգների դիկտատու-
 րան առաջնորդների դիկտատուրային ընդհանրապես հակադրե-
 լուն — ծիծաղելի անհեթեթութուն և այդ և արմարութուն: Առանձնապես
 դվարճալի չե, զոր իրականում հին առաջնորդների
 փոխարեն, վորոնք համամարդկային հայացքներով են նայում
 հասարակ իրերի վրա, իրականում առաջ են քաշում (եկորչնն
 ստաջնորդները՝ լողունդի տակ թաղնվելով) նոր առաջնորդներ
 վորոնք գերբնական դատարկութուններ և շիթութուններ են
 խոսում: Այսպիսիք են Գերմանիայում Լաուֆեներբրը, Վոլֆ-
 հայմը, Հորները, Կարլ Երյոզերը, Ֆրիդրիխ Վենդելը,
 Կարլ Երլերը*: Հարցը խորացնելու և քաղաքական կուսակցու-

* Ենթադրատական բանվորական թերթ²⁰ (Համբուրգի. 7. 11. 1920. № 32,
 կաղ Նրլերի Ենթակցության ցրումը՝ հողվածը). Երանվոր դատակարգը չի
 կարող խորտակել բուրժուական դեմությունը, առանց վաշնչացնելու բուրժու-
 ական զեմոկրատիան, և նա չի կարող վաշնչացնել բուրժուական զեմոկրատիան,
 առանց կուսակցությունը խորտակելու:

Ռոմանական սինգիկուլիտաներից և անարխիստաներից ամենախնդրված
 գլուխներ ունեցողները կարող են Եզոհացում առանալ — սուլիդ գերմանացիներ
 վորոնք ըստ յերեւութին իրենց մարքսիստ են համարում (Վ. Սրլերը և Վ. Հեր-

Թյունները ընդհանրապես բուրժուականությունն ու անհարկա-
փորությունը հայտարարելու նրանքի փորձերն արդեն իսկ ան-
հեթեթության հերկուլեայան այնպիսի սյուններ են, վոր մնում
և միայն դարձանալով ձևաքերը տարածել: Իսկապես վոր, փոքրիկ
սխալը կարելի չէ միշտ հրեշտային-մեծ դարձնել, յեթե սիդիլի
սխալի վրա, յեթե դա խորացված կերպով հիմնավորվի, յեթե
դա ռեֆինչև վերջ հասցվի:

Կուսակցականության և կուսակցական դիպելովինայի բացա-
սում — ահա ինչի համզեց սպողիցիան: Իսկ այդ հայաստա-
գոր և սրբուկտարիատի լիակատար գինաթափման հոգուտ բուր-
ժուազիայի: Դա հավասարազոր և հենց այն մանր-բուրժուական
մանրատության, անկայունության, տոկունության, միավոր-
ման, համաչափ դարձողության անընդունակության, վորն ան-
խուսափելիորեն կորստի կմասնի սրբուկտարական հեղափոխա-
կան ամեն մի շարժում, յեթե խրախուսվի այն: Կոմունիզմի տե-
սակետով միասել կուսակցականությունը — դա նշանակում և
կապիտալիզմի կրքիսի նախորդակից (Գերմանիայում) թոքիչ
կատարել դեպի կոմունիզմի վո՛չ թե ստորին, և վոչ ել միջին,
այլ բարձրագույն փուլը: Մենք Ռուսաստանում կապիտալիզմից
սոցիալիզմին կամ կոմունիզմի ստորին ստադիային անցնելու
ստալին ջալներն ենք ապրում (բուրժուազիայի տապալումից հե-
տո յերբորդ տարին): Դասակարգերը մնացել են և կմնան տալի-
ներով ամենուրեք սրբուկտարիատի կողմից իշխանությունը նվա-
ճելուց հետո: Թերևս կարող և պատահել, վոր Անդլիայում, վոր-
տեղ դյուղացիներ չկան (բայց և այնպես կան մանր անասատե-
րե՛ր), այս ժամկետն ավելի կարճ լինի: Դասակարգերը վոչնչա-
ցնել՝ նշանակում և վոչ միայն կալվածատերերին ու կապիտա-
լիստներին վոնդել, այդ մենք համեմատաբար հեշտ արինք, — դա
նշանակում և նաև վոչնչացնել մանր ապրանքարտադրողներին, իսկ

ներք հիշյալ Թերթում գնտեղած իրենց հողմաներով առանձին սոլիդությամբ
ապացուցում են, վոր նրանք իրենց սոլիդ մաքցսիսաներ են համարում, և ա-
ռանձին ծիծաղելիությամբ անհավատարի անձաություններ են ասում, զրոս-
րելով այն, վոր իրենք չեն հասկանում մաքցսիզմի այբուբենը), ասպիսի բա-
նեք են ասում, վոր իրենց բուրժուազիան չի սազում Մաքցսիզմի ընդունումը
միայն չի փրկում սխալներից: Ռուսները հատկապես լավ գիտեն այդ վորով-
հասն մեզնում մաքցսիզմի առանձնապես հաճախ լծուա՞ յի յեղեր

նրանց չի կախելի վճռողն, նրանց չի կարելի ճնշել, նրանց հետ պի-
 տի յոյա զմալ, նրանց կարելի չե (և պետք է) ձևափոխել, վերա-
 դաստիարակել միայն շատ տեսական, գանդաղ, զգուշ կազմա-
 կերպչական աշխատանքով: Նրանք պրոլետարիատին ամեն կող-
 մից շրջապատում են մանր-բուրժուական տարերքով, այդ տա-
 րերքով սնում են նրան, դրանով այլասերում են նրան, պրոլե-
 տարիատի ներսում շարունակ մանր-բուրժուական բնութագրիչու-
 թյան, ցրվածության, անհաստեանության սեպիղիփներ, հախքշ-
 տակումից վհասության անցումներ առաջ բերում: Պրոլետարիա-
 տի քաղաքական կուսակցության ներսում խտասպան կենտրոնա-
 ցում և դիսցիպլինա չե պետք, դրան հակակայելու համար, պրո-
 լետարիատի կազմակերպչական գերբ (խկ այդ նրա զլխավոր
 գերն է) ճշտորեն, հաջողությամբ, հաղթականորեն անցկացնե-
 լու համար: Պրոլետարիատի դիկտատուրան արյունահեղ և անա-
 բյուն, բռնի և խաղաղ, ուղմական և անտեսական, մանկավար-
 ժական և վարչական համառ պայքար և ընդդեմ հին հասարա-
 կության ուժերի և տրադիցիաների: Միլիոններ և տասնյակ մի-
 լիոնների սովորույթի ուժն ամենասարսափելի ուժն է: Առանց
 յերկաթե և պայքարում կոփված կուսակցության, առանց մի
 այնպիսի կուսակցության, վոր տվյալ դասակարգի բոլոր աղ-
 նիվ տարրերի վստահությունն և վայելում, առանց մի այնպիսի
 կուսակցության, վոր կարողանում և հետևել մասսայի
 տրամադրությանն ու ազդել նրա վրա, — այսպիսի հաջող պայքար
 անկարելի չե վարել: Մոշոր կենտրոնացված բուրժուազիային հաղ-
 թելը հաղար անգամ հեշտ է, քան միլիոնավոր մանր անտեսափո-
 բուկներին «հաղթելը», իսկ նրանք իրենց առորյա, ամենորյա,
 անտեսանելի, անորսալի կազմալուծող դործունեյությամբ իրա-
 դործում են հեմց այն արդյունքները, վորոնք հարկավոր են
 բուրժուազիային, վորոնք ռեստավրացնում են բուրժուազիային:
 Ոյ թեկուզ չնչին չափով թուլացնում և պրոլետարիատի կու-
 սակցության յերկաթյա դիսցիպլինան (առանձնապես նրա դիկ-
 տատուրայի ժամանակ), նա փաստորեն ուժնում և բուրժուազիա-
 յին ընդդեմ պրոլետարիատի:

Առաջնորդների — կուսակցության — զսասկարգի — մաս-
 սայի հարցի կողքին պետք է դնել «տեսկցիոն» արհմիություն-
 ների հարցը: Բայց նախ թույլ կտամ ինձ միջանի յեղբայրակիչ

նկատողութիւններ անել մեր կուսակցութեան փորձի հիման վրա: Առաջնորդների ղեկաւարտութիւն վրա հարձակումներ մեր կուսակցութեան մեջ յեղել եմ միշտ: Առաջին անգամ այսպիսի հարձակումներ հիշում եմ յետ 1895 թ., յերբ ձեռնարկեցին զեւ կուսակցութեան չկար, բայց կենարոնական խումբն արդեն Պիտերում սկսել եր ձեռնարկել և պետք է իր վրա առնել ուսուցանական խմբերի ղեկաւարտութիւնը: Մեր կուսակցութեան IX համագումարում (IV - 1920) փոքր ուղղութիւն կար, վորը նույնպէս խոսում եր ընդդէմ «առաջնորդների ղեկաւարտութիւն», «ուղղութիւն» և այլն: Դրա համար ել զերմանացիների մոտ զձախ կոմունիզմի» զմանկական հիմնադրութեան» մեջ վո՛չ մի նոր, վո՛չ մի սարսափելի բան չկա: Այս հիմնադրութիւնն անվտանգ և անցնում է և որդանիդը դրանից հետո նույնիսկ ավելի ամուր և զանոնում: Մյուս կողմից, լեզալ և անլեզալ աշխատանքի արագ փոփոխումն ու փոխարինումը, վոր կապված է հենց գլխաւոր շտաբը, հենց առաջնորդներին առանձնապէս «թաղցնելու», առանձնապէս կոնծպիրացնելու անհրաժեշտութեան հետ, մեզ մոտ յերբեմն խորը վտանգաւոր յերեւույթների յեր հասցնում: Վատթարագույնն այն եր, վոր 1912 թ. բուլղարիկների կի-ի մեջ մտաւ պրոլետարտոր Մալինովսկին: Նա տասնյակ ու տասնյակ լավագույն և ամենաանձնօլեր ընկերներ մատնեց, նրանց տաժանակիր աշխատանքի տանելով և նրանցից շատերի մահն արագացնելով: Յեթն նա ել ավելի շարիք շատաճառեց, ապա զա այն պատճառով, վոր մեզնում ճիշտ եր դրված լեզալ ու անլեզալ աշխատանքի հարարերակցութիւնը: Մեր կողմից վտահու-թիւն վատաւելու համար Մալինովսկին վորպէս կուսակցութեան կենտրոնի անգամ և Դումայի պատգամաւոր, պետք է ողներ մեզ ամենորոյա լեզալ թերթեր հիմնելու, վորոնք ցարիզմի պայժաններում ել էյին կարողանում պայքար մղել մենչեխիկների ուղորտունիզմի դեմ, բուլղարիզմի հիմունքները քարոզել պատշաճ կերպով ծածկված ձևով: Մի ձեռքով տաժանակիր աշխատանքի և մահվան ուղարկելով բուլղարիզմի տասնյակ ու տասնյակ լավագույն ուղորդներին, Մալինովսկին պետք է մյուս ձեռքով ողներ տասնակ և տասնյակ հաղարավոր նոր բուլղարիկներ լեզալ մամուլի միջոցով դաստիարակելուն: Այս վատտի վրա չի խանգարում, վոր լավ մտածեն այն զերմանական (այլև անգլիական

ու ամերիկյան, Ֆրանսական ու իտալական) ընկերները, վարձե-
կանդնած են այն խնդրի առաջ, թե ինչպես պիտի սովորել հե-
ղափոխական աշխատանք ասնել սեակցիան արհմիություննե-
րում² :

Եստ յերկիրներում, այս թվում նաև առավել առաջավորնե-
րում, բուրժուազիան անկասկած ալժժ պրոֆոկուատորներ և ու-
ղարկում և կուղարկի կոմունիստական կուսակցությունների մեջ :
Այս վասնդի դեմ պայքարելու միջոցներից մեկն անյեղայ և լի-
զայ աշխատանքի վարպետ հարակցումն և՛³ :

VI. ԴԵ՝ՏՔ Ե ԱՐԴՅՈՔ ՇԵՂԱՓՈՒՍԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱՇԽԱՏԵՆ ՌԵԱԿՑԻՈՆ ԱՐԶՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Գերմանական ռեպրեսիոն այս հարցի անսպասան բացասական
պատասխանն իրենց համար վճռված են համարում : Նրանց կար-
ծիքով, ռեակցիոնն և ճշմարտականն արհմիությունների
դեմ դեկլամացիաներն ու դաշրացկոտ բացականչությունները բա-
վական են (առանձնապես շուտից և առանձնապես տխմար կերպով
այդ յերևան և զայլս Կ. Հորների մոտ), վարպետի շաղացուց-
վի՞, թե պեաք չե և նույնիսկ անթույլատրելի յե, վոր հեղա-
փոխականները, կոմունիստներն աշխատեն ղեղին, սոցիալ-շա-
փինիստական, համաձայնողական, լեղինյան, հեկանեղափոխա-
կան արհմիություններում :

Իայց վարքան ևլ հալատացած են գերմանական ռեպրեսիոն :

* Մալինովսկին գերի յեր Գերմանիայում: Յերը նա Ռուսաստան վերա-
դարձով բուլղերիկների իշխանության մամանակ, ինչույն դասի արվեց և զըն-
դակաւարվեց մեր բանվորների կողմից: Մենչևիկներն առանձին չարությամբ
հարձակվեցին մեզ վրո՞ մեր սխալի համար, վոր այն եր, թե պրոֆուկուատրը
յեղել և մեր կուսակցության Գերմանիայում: Բայց յերը մենք, Կերենսկու մամա-
նակ, պատանջում ելինք Գուսայի նախագահ Ռոմյանկոյին ձերբակալել և զատի
առլ, վորովհետև Ռոմյանկոն ղեկ պատերազմից առաջ գիտեր Մալինովսկու
պրոֆուկուատրության մասին և այս մասին չեր նստորդել Գուսայի աշխատագ-
րականներին ու բանվորներին, ապա վճլ մենչևիկները, վճլ ես-երենքը, վոր
Գերմանիա հեա մասնակցում ելին կոոպտատրության մեջ, չպաշտպանեցին մեզ
պատանջները, և Ռոմյանկոն ազատ թաց ու ազատ կերպով գնաց Գերմանի-
այում :

Թեև այսպիսի տակախերեն հեղափոխական և, իրոք այդ տակախական արձատապեա սխալ և և դատարկ Ֆրադներեց զատ իր մեջ մոշինչ չի բովանդակում:

Վարդեազի սարգաբաննալի այս, յես կսկսեմ մեր փորձից՝ սույն հոգիանի բնդհանուր պլանի համաձայն, վորի նպատակն և Արևմտյան Եկվրոպայի վերարեբմամբ կիրառել այն, ինչ բնդհանուր գործադրելի, բնդհանուր նշանակելի, բնդհանուր պարտադրական և բուշեիցմի պատմության և ժամանակակից տակախաշխի մեջ:

Առաջնորդները— կուսակցության— գատակարարը— մասսաների հարարեբակցությունը, իսկ դրա հետ միասին՝ պրոլետարիատի գիկատաուրաշի և նրա կուսակցության վերարեբմունքն արհմիությունների հանդէպ՝ մեղնում այժմ կոնկրետ կերպով հետեյալ պատկերն ունի: Գիկատաուրան իրականացնում և խորհուրդների մեջ կազմակերպված պրոլետարիատը, վորին ղեկավարում և բուշեիկները կոմունիստական կուսակցությունը, վորը, վերջին կուսակցական համապումարի (IV. 1920) ալյալների համաձայն, ունի 611 հոգար անդամ: Անդամները թիվը խիտ տատանվում էր և՛ մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, և՛ գրանից հետո, և առաջ պղաղապես ալելի քիչ էր, նույնիսկ 1918 և 1919 թվականներին¹²: Մենք յերկյուզ ենք կրում կուսակցության շափաղանց բնդայնումից, վորովհետև կատավարական կուսակցությանն անխուսափելիորեն ձղտում են մտանալ կարիւրիտներն ու բախտախնդիրները, վորոնք միայն գնդակահարության են արժանի: Վերջին անգամ մենք լայն բաց արինք կուսակցության գաները՝ միայն բանփորներն ու գյուղացիների համար՝ այն որերին (1919 թվականի ձմեռը), յերբ Եուդենիչը միքանի վերստի վրա յեր Պիտերից, իսկ Դենիկինն Ուրյուումն էր (Մոսկվայից մոտ 350 վերստ հեռու), այսինքն՝ յերբ Յորհրդային հանրապետությանը կատաղի, մահացու վտանգ էր սպառնում և յերբ արկածախնդիրները, կարիւրիտները, բախտախնդիրները և բնդհանրապես վոչ-կայուն մարդիկ վո՛չ մի կերպ հույս չեյին կարող ունենալ, թե ձեռնառու կարիւրա կատանան կոմունիստներին միանալով (ալելի շուտ նրանք կարող էյին կախաղան ու կատանքներ սպասել): Կուսակցությունը, վոր ամեն տարի հա-

ժողովուրդը և ունենում (վերջինը՝ 1000 անդամին մի պատվիրակ), ղեկավարում և համապատասխանում ընտրված 19 հարյուր թաղկացած կենտրոնական կամերեն, ըստ վարում ընթացիկ աշխատանքը Մոսկվայում հարկ և լինում, վոր և՛ ալիլի նեղ կուլ-դիաները վարեն, այն և՛ աշխատ կուլում՝ «Երկրային» (Երկրային) և Վարդարյան (Վարդարյան ընտրում)։ վորոնք ընտրվում են կենտրոնի պլենար նիստերում, յուրաքանչյուր ընտրում կենտրոնի հնգական անգամ կազմով։ Գուրու և դալիս, Հեռապետ, ամենախնայական բոլորարկում։ Վարդարյան և կառավարչական վճիճի կարևոր խնդիր մեր հանրային-առաջիկայի մեջ պետական վճիճի հիմնարկություն չի լուծում առանց կուսակցության կենտրոնի ղեկավար ցուցումներին։

Կուսակցության իր աշխատանքում ամօրինակ են նկատվում և արևմտա-արևելյան միջավայրի վրա, վորոնք այժմ, վերջին համապատասխան (IV. 1920) ալիլի քան չորս միլիոն անգամ ունեն, լինելով մեկուկեսը ամենախնայական։ Փաստորեն միութային ներքին հսկայական մեծամասնության բոլոր ղեկավար հիմնարկությունները և ամենից առաջ, իհարկե, համառոտական ընդհանուր արհեստակցական կենտրոնը կամ ընտրում (Համարհմից) — արհեստակցական միութայինների համառոտական կենտրոնական խորհուրդ) կամունիստներից են կազմված և անց են կացնում կուսակցության բոլոր դիրեկտիվները։ Ընդհանուր առմամբ և ամբողջությամբ մեկուկեսը վճիճի-կամունիստական, նկատ և համեմատաբար լայն, չափազանց հզոր, պրոլետարական ապարատ և բուսացում, վորի միջոցով կուսակցությունը սերտ կապված և դասակարգի ու մասսայի հետ և վորի միջոցով, կուսակցության ղեկավարությունը, իրազորվում և դասակարգի դիրեկտիվում։ Առանց արհեստայինների հետ սերտապային կապի, առանց ներքին ջանք ջանքի միջոցով կուսակցության, առանց ներքին ամենամանրագույն աշխատանքի վճիճի միայն անտեսական, այլև սազմակամ չենարարություն մեջ մենք, հասկանալի չե, վճիճի միայն յերկու տարվա, այլև 2 ամսվա ընթացքում ևլ չենք կարողանա յերկիրը կառավարել և դիրեկտիվում իրազորվել։ Հասկանալի չե, վոր այս սերտագույն կապը զործնականում նշանակում և պրոպագանդի, ալիլի-յիլի խիստ բարդ ու բազմազան աշխատանք, արհեստային-

ներքի վրչ միայն զեկափար, այլև ընդհանրապես ազդեցիկ դործիչներէ հետ յուրաժամանակ ու հաստատակի խորհրդակցութիւններ, մենչեիկներէ զեմ վճռական պայքար մղել և նշանակում, վորոնք մինչև այժմ վորոչ, թեև միանգամայն փոքրաթիվ կողմնակիցներ ունեն, վորոնց և նրանք ամենատեսակ հակահեղափոխական խարդախութիւն և սովորեցնում, սկսած դեմոկրատիայի (բուրժուական) իրեական պաշտպանութիւնից, արհիւթիւթիւններէ «անկախութիւն» (անկախութիւն պրոլետարական պետական իշխանութիւնից) քարոզից մինչև պրոլետարական գիւցիլիկայի սարտածը և այլն, և այլն:

Արհիւթիւթիւններէ միջոցով «մասսաների» հետ կապիւր մենք բախական չենք համարում: Պրակտիկան ստեղծել և մեղնում, հեղափոխութիւն ընթացքում, և մենք աշխատում ենք ամեն կերպ պաշտպանել, դարգացնել, ընդլայնել այնպիսի հիմնարկութիւն, վորպիսիք են անկուսակցական բանվորական և գյուղացիական կոմիւնիստները, վորպեսզի հետեւեց մասսաներէ արամադրութիւններին, մերձեանք նրանց, պատասխանեց նրանց հարցումներին, նրանցից լավագույն աշխատողներին առաջ քաշեց պետական պատոններէ և այլն: Վերջին զեկրեաներից մեկում՝ Պետական վերահսկողութիւն ժողովրդական կոմիտարիատը «հանվորս-գյուղացիական տեսլութիւնը» վերակազմելու մասին՝ այս տեսակի անկուսակցական կոմիւնիստներին Պետական վերահսկողութիւն անդամներ ընտրել և վերապահում զանապան տեսակի վերստուգումներէ և այլնի համար:

Այնուհետև, հասկանալի չե, կուսակցութիւն ամբողջ աշխատանքն ընթանում և խորհուրդներէ միջոցով, վորոնք միավորում են աշխատավոր մասսաներին առանց պրոֆեսիաների խարութիւն: խորհուրդներէ զավտական համազումարներն այնպիսի դեմոկրատական հիմնարկութիւններ են, վորպիսին զեւ չեն տեսել բուրժուական աշխարհի դեմոկրատական հանրապետութիւններից լավագույնները, և այս համազումարներէ միջոցով (վորոնց կուսակցութիւնն աշխատում և ըստ կարելույն ավելի ուշադիր հետեւել), այլև զիտակից բանվորներին ամենատեսակ պաշտոններով մշտապես գյուղերը զործուղելով, իրազործվում և

պրոչետարիտաի գեկալար գերր գչուդացիության վերաբերմամբ, իրապարծմամբ և բողոքային պրոչետարիտաի գիկտատուրան, սեռ աւեմատիկ պոչարբը հարուստ, բուրժուական, շահապարծոց, շարաշահոց գչուդացիության գեմ և այլն:

Այսպես և պրոչետարական պետական իշխանության բնդհանուր մեխանիզմը, «վերից», գիկտատուրայի իրապարծման պրակտիկայի տեսակետից նայելով: Ընթերցողը, պետք և հուսալ, կհասկանա, թե ինչու ուսւ բոլշևիկին, — վարը ծանոթ և այս մեխանիզմին և գիտել և, թե ինչպես և անել այս մեխանիզմը ժողքը, անկեղայ, բնդհանուսկյա խմբակներից 25 տարվա բնթացքում, — բոլոր խոսակցություններն այն մասին, թե «վերից» կամ թե «զմարից», աստճորդների գիկտատուրա, քն մասայի գիկտատուրա և այլն, — այս բոլորը չեն կարող ձիծաղելի մանկական անմտություն չթվալ, նման այնպիսի մի. վեհեր, թե մարդուէն ձախ գտան և ամիչի սպտակար, թե աջ ձեւք:

Նույնպիսի ձիծաղելի մանկական անմտություն մեզ չեն կարող չթվալ նաև գերմանական ձախերի ծանրակշիւ, բոլորովին գիկտական և սարսափելի հեղափոխական խոսակցություններն այն նյութի մասին, թե կոմունիստները չեն կարող և չպիտի ել աշխատանքն սեակցիոն արհմիություններում, թե թուլլատրիչի յե հրամարվել այդ աշխատանքից, թե պիտի դուրս գալ արհմիություններից և պարտադիր կերպով բոլորովին նոր, միանդամայն մաքուր բրանվորական միություն» ստեղծել, վոր հնարել են շափաղանց սիրելի (և մեծ մասամբ, հափանարար, բոլորովին ջահել) կոմունիստները և այլն, և այլն:

Կոսյիտայիզմը սոցիալիզմին անխուսափելիորեն ժառանգություն և թողնում, մի կողմից, բանվորների միջև հին, դարերի բնթացքում կարմավորված պրոֆեսիոնալ և արհեստային տարբերությունները, մյուս կողմից, արհմիությունները, վորոնք շատ դանդաղ միայն, տարիների ու տարիների բնթացքում, կարող են դարդանալ և կզարդանան ու ավելի լայն, պակաս ցեխային, արատազրական միություններ (ամբողջ արատազրություններ, և վոչ միայն ցեխեր, արհեստներ և պրոֆեսիոններ բնդգրկող) կը դառնան և ապա, այս արտադրական միությունների միջոցով կանցնեն մարդկանց միջև աշխատանքի բաժանման վերացման,

բազմակողմանի զարգացած և բազմակողմանի ստատատիված մարդկանց դաստիարակման, ուսուցման և պատրաստման, այնպիսի մարդկանց, յորոնք կարողանում են ամեն ինչ անել: Դեպի այդ և դնում կոմունիզմը, պեռք և դնա և կլիա, բայց միայն տարիներին չերկար շարքին միջոցով: Փորձել այսոր հենց գործնականորեն կանխահայտել լրիվ կերպով դարգացած, լրիվ չափով հաստատված ու կազմված, լրիվ չափով ծափալված ու հասունացած կոմունիզմի այս ստադիա արդյունքը, դա նույնն է, ինչ չորս տարեկան յերեխային բարձրագույն մաթեմատիկա սովորեցնելը:

Մենք կարող ենք (և պարտավոր ենք) սցխալիզմի կասուցումըն սկսել վոչ թե ֆրանտաստիկ և հասկապես մեր ստեղծած մարդկային մատերիալից, այլ նրանից, ինչ մեզ ժառանգություն և թողել կապիտալիզմը: Դա շատ էղժվար է, խոսք չկա, բայց խնդրին ամեն մի այլ մերձեցում այնքան լուրջ չէ, զոր դրա մասին չարժե անգամ խոսել:

Արհմիությունները բանվոր դասակարգի վիթխարի առաջադիմությունն էյնն կապիտալիզմի զարգացման սկզբում, վորպես անցում բանվորների մանրատվածությունից և անդնականությունից դասակարգային միավորման սաղմնիս: Յեր սկսնց զարգանալ պրոլետարների դասակարգային միավորման բարձրագույն ձևը, պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցությունը (վորն արժանի չի լինի իր կոչման, քանի դեռ չի սովորել առաջնորդներին դասակարգի և մասսաների հետ կապել և մի ամբողջություն, մի անքակտելի բան դարձնել), այն ժամանակ արհմիություններն անխուսափելիորեն սկսեցին ռեակցիոն վորոշ գծեր, ցեխային վորոշ անձուկություն, վորոշ հակում դեպի սաղմնալիցիզմը, վորոշ քարացածություն և այլն յերևան բերել: Բայց այլ կերպ, քան արհմիությունների միջոցով, բանվոր դասակարգի կուսակցության հետ դրանց փոխադարձ ազդեցության միջոցով, պրոլետարիատի զարգացումն աշխարհում վոչ մի տեղ առաջ չի դնացել և չէր ել կարող առաջ դնալ: Պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանություն նվաճելը պրոլետարիատի, վորպես դասակարգի, վիթխարի առաջադիմական քայլն է, և կուսակցությանը հարկ և լինում էլ ալիլի և նոր ձևով, և վոչ միայն չին ձևով, դաստիարակել արհմիությունները, դեկափարել նրանց,

դրա հետ միասին, սակայն, չմտածալով, վոր դրանք մնում են և դեռ յերկար ժամանակ կմնան «կոմունիզմի» անհրաժեշտ շղջութեան և նախապատրաստական դպրոց, վորպեսզի պրոլետարներն իրենց դիկտատուրան իրագործեն: Դրանք բանվորների անհրաժեշտ միաժուրում կհանդիսանան բանվոր դասակարգի (և վոչ թե առանձին պրոֆեսիոնների), և ապա բոլոր աշխատավորներին ձեռքը յերկրի ամբողջ անտեսութեան կառավարումն աստիճանաբար անցնելու համար:

Արհմիութեաններին վորոշ շեղակցիտնութիւնն, մտածանշտան իմաստով, անխուսափելի յե պրոլետարիատի դիկտատուրայի ժամանակ: Այդ չբարձնելը՝ կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու հիմնական պայմանների լիակատար անբարձնողութիւնն է: Յերկուշ կրել յայն շեղակցիտնութիւնիցն, փորձել յոլա զմալ առանց դրան, թուշել դրա վրայով՝ մեծապայն հիմարութիւնն է, վորովհետեւ այդ նշանակումն է պրոլետարական ամանդարդի այն դերից վատենալ, վորը բանվոր դասակարգի կողմից դուրսացրութեան առաջնէ հետամնաց խափերին և մասսաներին ուսուցանելու, լուսավորելու, դատարարակելու, նոր կյանքի ներդրովելու մեջ է: Մյուս կողմից՝ պրոլետարիատի դիկտատուրայի իրագործումն այնքան ժամանակ հետաձգելը, մինչև վոր չի մնա վոչ մի ըստ պրոֆեսիոնալի նեղ բանվոր, վոչ մի բանվոր, վորի մեջ ցեխային և արեղ-յունիտնիստական նախապաշարումներ լինեն, — դա ե՛լ ավելի խորը սխալ կլիներ: Քաղաքացեան արվեստը (և կոմունիստի կողմից իր խնդիրները ճիշտ հասկանալը) նրա մեջ և հենց, վորպեսզի նա ճիշտ հաշիտ առնի այն պայմաններն ու մոմենտը, յերբ պրոլետարիատի ամանդարդը կարող է հաջողութեամբ վերցնել իշխանութիւնը, յերբ նա ընդ սմին կկարողանա իշխանութիւնը վերցնելուց հետո ել բանվոր դասակարգի և վոչ-պրոլետարական աշխատավոր մասսաների բազմակամայալ լայն խափերի բազմակամայալ աջակցութիւնն ստանալ, յերբ նա դրանից հետո կկարողանա պահպանել, ամրապնդել, ընդլայնել իր արքայեանութիւնը՝ դատարարակելով, ուսուցանելով, դրավելով աշխատավորների ավելի ու ավելի լայն մասսաներ:

Այնուհետեւ: Ավելի առաջավոր յերկիրներում, քան Ռուսաստանն և, արհմիութեանների վորոշ ղեկցիտնութիւնն արտահայտվել և և պետք է արտահայտվի, անկասկած, շատ ավելի

ուժեղ կերպով, քան մեզնում: Մեզնում մենչեիկներն արժիու-
թյունների մեջ հենարան ունենին (մասամբ շատ քիչ արժիու-
թյուններում այժմ էլ ունեն) հենց շնորհիվ ցեխային նեղու-
թյան, պրոֆեսիոնալ եզոֆոմի և սպորտուսիզմի: Արևմուտքում
այնտեղի մենչեիկները շատ ավելի ամուր են շնասելը արժիու-
թյուններում, այնտեղ պրոֆեսիոնալիստական, մեղ, յեսասի-
րական, քարափրա, շահախնդիր, քաղցնիական, իմպերիալիս-
տորեն տրամադրված և իմպերիալիզմի կողմից կաշառված, իմ-
պերիալիզմի կողմից այլատերված բրանվորական արխատկրա-
տիայի» ավելի ուժեղ շերտ և դատվել, քան մեզ մոտ: Դա ան-
փիճելի չէ: Պայքարը Գոմպերսիների հետ, պարոնայք Ժուսների,
Հենդերսոնների, Մերհայմների, Լեդինների և Լճիկ. դեմ Արև-
մտյան Յեզրոպայում անհամեմատ ավելի դժվար է, քան մեր
մենչեիկները դեմ պայքարելը, վորոնք միանգամայն միասնո,
սոցիալական և քաղաքական, տիպ են: Այս պայքարը պիտի անս-
ղոքարար առաջ տանել և պարտադիր կերպով հասցնել, ինչ-
պես մենք հասցրինք, մինչև սպորտուսիզմի և սոցիալ-չոլիենիզ-
մի բոլոր անուղղելի առաջնորդներին լրիվ չափով խայտառա-
կելն ու արժիություններից արտաքսելը: Ձի կարելի քաղաքա-
կան իշխանությունը նվաճել (և չպետք է ել քաղաքական իշխա-
նությունը վերցնելու փորձ անել), քանի դեռ այս պայքարը վս-
քոշ աստիճանի չի հասցրած, ըստ վորում տարբեր յերկիրնե-
րում և տարբեր պայմաններում այս վորոշ աստիճանը» միա-
կելիս չէ, և դա ճիշտ հաշվի առնել կարող են միայն պրոլետա-
րիատի խոհուն, փորձված և իրազեկ քաղաքական ղեկավարնե-
րը յուրաքանչյուր առանձին յերկրում: (Մեզնում այս պայքա-
րի մեջ հաջողության չափանիշ հանդիսանում է յին, ի միջի այլոց,
Սահմանադիր Ժողովի ընտրությունները 1917 թ. նոյեմբերին,
1917 թ. հոկտեմբերի 25-ի պրոլետարական հեղաշրջումից մի
քանի որ անց, ըստ վորում այս ընտրություններին մենչեիկները
դիտտվին ջախջախիկցին, ստանալով 0,7 միլիոն ձայն — 1,4
միլիոն Անդրկովկասն ավելացնելով — բոլչեիկների ստացած 9
միլիոն ձայնի դիմաց. (տե՛ս իմ «Выборы в Учредительное соби-
рание и диктатура пролетариата» * հոդվածը «Коммунистичес-
кий Интернационал»-ի № 7—8-ում):

* Տե՛ս վեցադարյակի հայ. հրատ. III հ., էջ 725—747, նմր.

Բայց քանի որ քաղաքական արխոստերատիայի դեմ մենք պայքար ենք մղում բանվորական մասսայի անունից և այդ մասսան մեր կողմը դրափելու համար, սոցորտուներտական և սոցիալ-լափինիստական ստաֆորդներին դեմ մենք պայքար ենք մղում բանվոր դասակարգը մեր կողմը դրափելու համար: Այս ամենատարբարական ու ամենապակասը, ճշմարտությունը մտածանայր արժամարություն կլինեն: Յեղ չենց այսպիսի արժամարություն են անում գերմանական ժամառ կոմունիստները, վերանք արժամարությունների վերնախավի սեպտիմոնությունից և հակահեղափոխականությունից: արժամարություններից դուրս գալու՛ւ, դրանցում աշխատակուց հրաժարվելու՛ւ, բանվորական կազմակերպության նոր, հնարավոր մեկը ստեղծելու յեն մտահանգում: Այս այնպիսի աններելի արժամարություն և, վեր հռոյտարարողը և այն աստվայուզայն ծառայության, վեր կարող են ցույց տալ կոմունիստները բուրժուազիային: Վերսփշեակ մեր մենչեիկները, ինչպես և արժամարությունների բոլոր սոցորտուներտական, սոցիալ-լափինիստական, կաուցիլիական զեկադարները, վրչ այլ ինչ են, բայց յեթև քուրժուազիայի գործակալներ բանվորական շարժման մեջ՝ (ինչպես ասում է յինք մենք միշտ բնզգեմ մենչեիկներին) կամ զկադրատիստների գասակարգի բանվոր գործակատարները (laqor lieutenant of the capitalist class), ինչպես զեզեցիկ և խորը ճշտությամբ ասում են Դանիել դե-Լեոնի յեն հեռեփողներն Ամերիկայում: Չաշխատել սեպտիմոն արժամարությունների ներսում, այդ նշանակում և վալ-բալիականաշախի դարգացած կամ հեռամեաց բանվորական մասսաներին թողնել սեպտիմոն ստաֆորդների, բուրժուազիայի գործակալների, բանվոր-արխոստերատների կամ քուրժուականացած բանվորների՝ ազգեցության տակ (հմմտ. Նիզելու, Մարքսին ուղղած 1852 թ. նամակն անգլիական բանվորների մասին) ¹³:

Սեպտիմոն արժամարություններում կոմունիստների շմանակցելու անհնթեթ ձթեորիան՝ հենց աստվել ակնտությամբ ցույց և տալիս, թե ինչպիսի թեթեամիտ վերարերժունք ունեն այս ժամառ կոմունիստները ձմասսաներին՝ վրա աղղելու հարցի նկատմամբ, թե ինչպես են նրանք շարարիում ձմասսային՝ մասին իրենց բարձրացրած ազազակները: Մասսային՝ ողնել և

շմաստային սխալատիան, համակրանքը, աջակցությունը նմանը
 կարողանալու համար պետք է շփոխենալ դժվարություններին,
 շփոխենալ բառաշնորհներին՝ կողմից դարձադրվող ման-
 րախնդրություններին, վրանձողություններին, վերափորձնե-
 րին, հետադուլումներից (վրժոնք ուղրտունիստ և ու-
 ցիսալ - շտիֆնիստ լինելով՝ մեծ մասամբ ուղղակի կամ
 անուղղակի կերպով կասկած են բուրժուադեպյի և
 վոստիկանության հետ) և պարասպիւր կերպով աշխատել այն-
 տեղ, վրտնդ մասսա կա: Պետք է կարողանալ ամենատեսակ դո-
 հարերություն անել, մեծապւյն արդելիքներ հաղթահարել,
 վորպեսպի սխտեմատիկարար, համառությամբ, տոկունու-
 թյամբ, համբերությամբ պրողպազանդ մղել և ազիտացիա անել
 հենց այն հիմնարկություններում, ընկերություններում, միու-
 թյուններում, թեկուզ դրանք աշխարհիս յերեսին ամենաուսակ-
 ցիանները լինեն, վորտեղ միայն պրոլետարական և կիսապրոլե-
 տարական մասսա կա: Իսկ արհմիությունները և բանվորական
 կոստրուտարիւմները* (վերջիններս յերբեմն, դոն), — դրանք հենց
 այնպիսի կազմակերպություններ են, վորանց մասսա կա: Ան-
 դիւրաւ, շփեղական «Folkets Dagblad Politiken» * 11 լրագրի
 (10. III. 1920⁰⁰) տվյալներով, արեղ-յունիստներին անդամներ
 թիւը 1917 թ. վերջից մինչև 1918 թ. վերջը 5,5 միլիոնից բարձ-
 րացել և մինչև 6,6 միլիոն, այսինքն՝ ավելացել և 19% -ով: 1919
 թվի վերջերքին նրանց թիւը հաշվում են մինչև 7½ միլիոն: Իմ
 մեռքի տակ համապատասխան տվյալներ չկան Ֆրանսիայի և
 Գերմանիայի մասին, բայց միանգամայն անփիճելի ու հանրա-
 ծանոթ են այն վաստանքը, վորտեք վկայում են, թե այս յերկիր-
 ներումն ևլ և մեծ շափով անել արհմիություններին անդամներ
 թիւը:

Այս վաստանքն ավելի քան պարզ վկայում են այն մասին,
 վոր հաստատվում և նաև հաղարավոր այլ ցուցումներով, թե
 դեպի աջակցությունն ու կազմակերպվելու ճղատումն անել և հաս-
 կապես պրոլետարական մասսաներում, ճներքին խափնում,

* — Եժեզդրդական քաղաքական սրաթերթ: Խնք:
 ** Ձեռագրում և առաջին կրատարակության միջ-գրասխալ և. 1919:

Հետամնացածները շրջանում : Միլիոնավոր բանվորներ Անգլիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում առաջին անգամ են լիակատար անկազմակերպված ությունների անցնում կազմակերպությունների տարրական, սուբրին, պարզապուն, առավել մասշտաբի (նրանց համար, ովքեր զեռ սմբողջովին ներծծված են բուրժուական-զեռակրատական նախապաշարումներով) մեկն, այսինքն՝ արհմիությունների, — իսկ Հեղափոխական, բայց մոլորեցրել ձախ կոմունիստները կանգնում են դրանց կողքին, ազդեցություն են բաժանում, բաժանում, — և հրամարվում են արհմիությունների ներսում աշխատելուց, հրամարվում են, պատրվակ բռնելով, թե դրանք բուրժուական են, բուրժուական են, մարտի, բուրժուական — զեռակրատական նախապաշարումներին անմեղատակից, ցեխային և ներ-պրոֆեսիոնալական մեղքերից ազատ բանվորական միությունն են հնարում, մորն իբր թե լայն կլիմի (կլիմի) և մորն մեղ մասնակցություն համար պահանջվում է միայն (միայն) բարձրագույն սիտուատի և զեռատուրայի ընդունումը (անս մերկի ցեխատր) :

Ավելի մեծ անխուսճություն, միլիոն մեծ մասս Հեղափոխության համար, մոր բերում են բախած Հեղափոխականները, չի՞ ել կարելի չեքեպակայել : Չի՞ մոր չեթե մենք այժմ Ռուսաստանում, Ռուսաստանի ու Անտանտի բուրժուազիայի մոր տարած 2½ տարվա շտեմոված Հաղթություններից հետո, արհմիությունների մեղ մանելու պայման դնելինք զեռկատուրայի ընդունումը, մենք հիմարություն կանելինք, կիշացնելինք մեր ազդեցությունը մասսաների մոր, կոպնելինք մենչեիկներին : Վորովհետև կոմունիստները սմբողջ խնդիրը Հետամնացներին համարել կարողանալն է, նրանց մեղ աշխատել կարողանալն է, և մոլ թե Հնարովի մանկական-բախած լուրճներով նրանցից անջրպետվելը :

Կասկած չկա, պարոնայք Գոմպերտները, Հենդերսոնները, Ժուսները, Լեգիները շատ շտրհակալ կլիմենն այսպիսի բախած Հեղափոխականներին, մորնք, ինչպես գերմանական բուրժուականները ուղղիցիան (սերը մեղ միկի այսպիսի բուրժուականները), կամ ել միջանի Հեղափոխականներ ամերիկյան բախած արդյունաբերության բանվորներից¹², անակցինն արհմիություններից զուրս դալ և նրանցում աշխատելուց

Հրամարմնի են քարոզում: Կասկած չկա, ուղղափառները պարտադրաբար պետք է ընդհանրապես կոտորեն զրկվեն հայրենական զինամարտի, բուրժուական կառավարությունների, տերատերերի, վասալականության, դատարանների սղոյնի, վորպեսզի կոմունիստներին չթողնեն արհմիությունների մեջ մտնել, ամեն կերպ դուրս քշեն նրանց այնպիսի, նրանց աշխատանքն արհմիությունների ներսում ըստ կարելույն անհաճելի դարձնեն, վերավորեն, հալածեն, հետապնդեն նրանց: Պետք է կարողանալ այս բոլորին զիջող ըլլել, բոլոր է ամեն տեսակի զոհարարություններ անել, նույնիսկ, հարկ յեղած դեպքում—ամեն տեսակ ճարպիկությունների, խորամանկությունների, անլեզալ միջոցների, լուսթյան, ճշմարտությունը ծածկելու, միայն թե մտնել արհմիությունների մեջ, մնալ նրանց մեջ, դրանց մեջ ինչ էլ վոր լինի կոմունիստական աշխատանք կատարել: Յարիզմի ժամանակ մինչև 1905 թ. մեղնում վոչ մի շեղալ հնարավորություն չկար, բայց յերբ Զուրաբովը, մի պահարկական, սևահարյուրակային բանվորական ժողովներ ու բանվորական ընկերություններ ևր կազմակերպում՝ հեղափոխականներին վորսալու և նրանց դեմ պայքարելու համար, մենք այդ ժողովներին և այդ ընկերություններին մասնակցելու ուղարկեցինք մեր կուսակցության անդամներին (յես անձամբ նրանցից հիշում եմ ընկ. Բարուչկինին²⁰, աչքի ընկնող պիտերյան բանվորին, վորին ղեղակահարեցին ցարական զենքերակները 1906 թ.), վորոնք կապեր եյին հաստատում մաստայի հետ, համանում եյին իրենց աշխատանքի անելու մեջ և բանվորներին կորզումէին զուրաբովյաններին²¹ աղակցության տակից: Իհարկն, Արևմտյան Յեվրոպայում, վոր առանձնապես ծծված և առանձնապես արմատացած լեղալիստական, սահմանադրական, բուրժուական—զեմոկրատական նախապաշարմունքներով, այսպիսի

²⁰ Տես Լենինի լեզան Վասիլևիչի Բարուչկինը՝ հոդվածը Սերգերի XIV հատ., էջ 3:6—336, նմր:

²¹ Գոմոլոբովը, Լենգեռսենը, Լեզինները—վոչ այլ վոք են, բայց յեթի Զուրաբովի, վորոնք տարբերվում են մեր Զուրաբովից յեվրոպական տարազով. արտաքին փառով, իրենց ստոր քաղաքականությունն անդկացնելու քաղաքակրթված, նրբին, զեմոկրատականներն լիզված յեղանակներով:

բան աննշն ազնւի դժգոյսը և: Բայց այդ կարելի չե և պետք և աննշ
և աննշ սխառեմատիկարար:

III Բնակրնացիոնայի դարձկամը, իմ անձնական հասցեակե-
տով, պետք և ուղղակի գատարարութի և կոմունիստական Բնակր-
նացիոնայի հաջորդ համապատասխան առաջարկի գատարարութի
ինչպէս առհասարակ սեպիցիոն արհամիսթյուններին շմտանակցելու
քաղաքականութիւնը (մանրամասն պատճառարանելով այսպիսի
շմտանակցութիւն անխոհեմութիւնը և դրա նայր ստախան
փնտասկարութիւնը պրոլետարական հեղափոխութիւն դարձի
համար), նույնպէս և մտածախորայեա հայնդական կոմունիստա-
կան կուսակցութիւն միջանի անդամների վարչադիւրը, զորոնք
պաշտպանում և յին—միեմուն և ուղղակի կամ անուղղակի, բացառ-
հայտ կամ թաղմով, ամբողջովին կամ մասնակի, —այս անճիշտ
քաղաքականութիւնը: III Բնակրնացիոնայը պետք և խալի իր կու-
սիոնը II-ի ասկարիկայից և հիփանդոս հարցերը դանց չանի, չքո-
ղարկի, այլ կարուկ դնի: Ամբողջ նշմարութիւնն շանկախ-
ներին» (Գերմանիայի անկախ սոցիալ—դեմոկրատական կուսակ-
ցութիւն) յերեսին ասացինք, ամբողջ նշմարութիւնը պետք և
ասել նաև շմտանակցութիւններին յերեսին:

VII. ԱՐԴՅՈՒ ՄԱՆԱԿՏԵ՛Լ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԱՌԼԱՄԵՆՏՆԵՐԻՆ

Գերմանական շմտանակցութիւն կոմունիստները մեծապէս արհամար-
հանքով—և մեծապէս թեթևամտութիւնը—այս հարցին բացառ-
ական սրտատարան են տալիս: Նրանց գատարարութիւնը: Վե-
րևում բնութիւնը ցրատառում սեպիցիոն:

«... աննշն զնախանութիւնը մեծել պատճառներով զոր պայտար-
գատակամարեն և քաղաքականներն վերացման ենքին զնրպատանը...»:

Դա ծիծաղելիութիւն աստիճանի հալախնուս և բացահայտ
կերպով վոլ—ճիշտ և սովան: «Վերադարձն պատճառներով զ-
մի՛ն: Թերևս, Գերմանիայում արդեն իսկ Խորհրդային հանրա-
պետութիւն գոյութիւն ունի՞: Թ՛վում և, թե զո՛ւ: Ապա այդ
զեպիցիոն ևլ ի՛նչպէս կարելի չե խոսել «վերադարձին» մասին:
Մի՞թե դա գատարկ Ֆրադ չե:

«Պատմականորեն վերացման և պատճառներով զոր: Դո-

հիշու և պրոպագանդի իմաստով: Բայց յուրաքանչյուր վաղ դի-
տի, վոր աշատեղից մինչև գործնական հաղթահարումը դեռ շատ
հեռու յն: Կապիտալիզմն արդեն շատ տանձաձայններ առաջ
կարելի յեր, և լիակատար իրավունքով, պատմականորեն վե-
րացված» հայտարարել, բայց դա վաղ մի շահով չի վերացնում
շատ յերկարատև և շատ համառ պայքարի անհրաժեշտությունը:
Կապիտալիզմի հողի վրա: Պատլամենտարիզմը պատմականորեն
վերացված է» համաշխարհային պատմական իմաստով, այսինքն՝
բուրժուական պատլամենտարիզմի եպոխտան վերջացել և, պրոլե-
տարիտաի գիկատուրայի եպոխտան սկսվել է: Այդ անվիճելի յն:
Բայց համաշխարհային-պատմական մասշտաբը տանձաձայնելով
և հաշվում: 10—20 տարով վաղ կամ ուշ, այդ համաշխարհային-
պատմական տեսակետով միևնույն և, այդ — համաշխարհային
պատմության տեսակետով — մանրուք և, վորը չի կարելի
նույնիսկ մատուցորպես հաշվի տանել: Բայց հենց այս պատճա-
ռով ևլ գործնական քաղաքականության հարցում համաշխարհա-
յին-պատմական մասշտաբի վրա հիմնվելը թեորիական ամենաա-
զադակող անձնատիպ յուն և:

Պատլամենտարիզմը «քաղաքականության և վերացված»: Ա՛յ,
այդ ուրիշ բան և: Յեթե դա հիշու լինել, «ճախերի» գիրքավո-
րումը հաստատուն կլինել: Բայց այս պիտի ամենայուրը վեր-
լուծությամբ սպացուցել, իսկ «ճախերը» չեն կարողանում դրան
նույնիսկ մերժենալ: «Պատլամենտարիզմի մասին թեղիաներում»,
վոր տղված են «Գոմուսիտական Ինտերնացիոնալի մամանակա-
վոր ամսանքամյան բյուլետնի բյուլետենի» («Bulletin of the
Provisional Bureau in Amsterdam of the Communist International»,
February * 1920) 11 շճ 1 — 11, և վոր բացահայտ կերպով
արտահայտում են հորանդական-ձախ և ձախ-հորանդական նկղր-
տումները, նույնպես, ինչպես կոտնեննց, շատ վատ վերլուծու-
թյուն և:

Առաջին: Գերմանական ձախերը, ինչպես հայտնի յն, դեռ
1919 թ. հունվարին պատլամենտարիզմը «քաղաքականության վե-
րացած» էլին համարում, հակառակ այնպիսի աչքի ընկնող քա-

*—վերջվառու 11-րդ:

դաջական զեկազարհերի կարծիքի, ինչպիսիք էլին Ռոդա Լուքսեմբուրգը և Կարլ Լիբկնիխտը: Հայանի յե, վոր ճախերը սխալվեցին: Միայն այս արդեն ժամանակից և արժատից խորտակում է այն դրուժքը, թե իբր պտուղամենաարիղոր էքսպոզիցիանայեզ վերացան է: «Ձախերի» վրա պարտականություն և ընկնում ապացուցել, թե ինչու նրանց այն ժամանակվա անփիճելի սխալն այժմ դադարել է սխալ լինելուց: Ապացուցման նշույլ անդամ նրանք չեն բերում և չեն ևլ կարող բերել: Քաղաքական կուսակցության վերարեքմունքը զեպի նրա սխալները կուսակցության լրջության և այն պարտականությունների իրոք կատարման ամենակարևոր ու ամենահիշատակելի ժեկն և, վոր նա Հանձն և ասել իր դասակարգի և աշխատավոր մասամերի նկատմամբ: Բացահայտորեն խոստովանել սխալը, բանալ վրա պահանջները, վերլուծել այս սխալն առաջ բերող պարագաները, ուշադրությամբ քննարկել սխալն ուղղելու միջոցները, — ահա այդ և լուրջ կուսակցության հատկանիշը, ահա այդ և իր վրա առան պարտականությունների կատարումը, ահա այդ և դասակարգի, այնուհետև նաև մասսայի դատարարական ու օւսուցումը: Իրենց այս պարտավորությունը չկատարելով, իրենց բացահայտ սխալի ուսումնասիրությանը չափազանց ուշադրությամբ, մանրակրկիտությամբ, զգուշությամբ չվերարբերվելով, ճախերը» Գերմանիայում (և Հոլանդիայում) հենց դրանով ապացուցում են, վոր նրանք դասակարգի կուսակցության չեն, այլ խմբակ են, մասսայերի կուսակցության չեն, այլ ինտելիգենտների և ինտելիգենտականության վատթարագույն կողմերը կրկնող փոքրամիջ թանվորների խումբ են: 1

Յերկուրդ: «Ձախերի» Ֆրանկֆուրտյան խմբի նույն բրոշուրում, վորից մենք մանրամասն ցիտատներ բերինք վերևում, կարգում ենք:

Ե... Միլիոնավոր բանվորներ, վոր զեռ գնում են «հինարոնի» քաղաքականության նետից (հինարոնի կաթոլիկյան կուսակցության), հակադասօրհան են Գյուլդան դրոյտ-ընեքը հակակաթոլիկյան գործերի լնդիաններ ևն առլիս (վերսիլյալ բրոշուրի Գ-ըդ 65):

Ամեն բանից յերևում և, վոր այդ չափազանց թափով և չափազանցիված և ասված: Բայց այն հիմնական սխալը, վոր շարագրված և այստեղ, անփիճելի յե, և ճախերի» կողմից այդ ըն-

դունելն առանձին տկնաությամբ վկայում է նրանց սխալի մասին: Ապա ի՞նչպես կարելի չե ասել, թե «պառլամենտարիզմը շաղաքականագետ վերացված է», յեթե պրոլետարները «միլիոններով» և «լիդիաններով» ղեկ վո՛չ միայն ընդհանրապես պառլամենտարիզմի կողմն են, այլև ուղղակի «հակահեղափոխական» են: Պարզ և, վոր պառլամենտարիզմը Գերմանիայում դեռ չի վերացված շաղաքականագետ: Պարզ և, վոր ձախերը Գերմանիայում իրենց ցամկաւրչումը, իրենց իշխանութեան քաղաքական վերարեբուենքն որչեկտիվ իրականութեան տեղ են ընդունել: Դա հեղափոխականների համար ամենափասանջութը սխալն է: Ռուսաստանում, վորտեղ ցարիզմի կրկնապատկի վայրենի ու կատաղի ճնշումն առանձնապէս յերկար փամանակ ու առանձնապէս բարձրագան ձևերով տարրեր ուղղութեաններ ճեղղափոխականներ, զարմանալի նվիրվածութեան, ենթուղիաղծ, հերոսութեան, կամքի ուժ ունեցող հեղափոխականներ կը առաջ բերում, — Ռուսաստանում հեղափոխականներ յայ սխալը մենք առանձնապէս մտախից ենք գիտել, առանձին ուշադրութեամբ ենք ուսումնասիրել, առանձնապէս լավ գիտենք, և զրա համար էլ այլ մեղ համար առանձնապէս պարզ տեսանելի չե, յերբ յերևան և դալիս որիճներ յորա: Գերմանական կոմունիստներ ճամար պառլամենտարիզմը, իհարկէ, «վերացված է շաղաքականագետ», բայց բանը հենց այն է, վոր մեզ համար վերացվածը չընդունենք վորպէս դասակարգի համար վերացված, մասամբի համար վերացված: Հենց այտեղ մենք զարձայ տեսնում ենք, վոր «ձախերը» չեն կարողանում գտակել, չեն կարողանում վորպէս դասակարգի կուսակցութեան, վորպէս մասամբի կուսակցութեան պահել իրենց: Դուք պարտավոր եք չիջնել մինչև մասաների մակարդակը, մինչև դասակարգի հետամնաց խաւերի մակարդակը: Դա անվիճանելի չե: Դուք պարտավոր եք նրանց դառը ճշմարտութեան ասել: Դուք պարտավոր եք նրանց բարձրականդեմոկրատական և պառլամենտական նախադաշարմունքները նախադաշարմունքներ անվանել: Բայց զրա հետ միատին դուք պարտավոր եք զգաստութեամբ հետեւել հենց ամբողջ դասակարգի (և վոչ միայն նրա կոմունիստական ավանդարդի), հենց ամբողջ աշխատավոր մասսայի (և վոչ միայն նրա առաջավոր մարդկանց) զխակցութեան և պարտատականութեան իրական վիճակին:

Յեթե վո՛չ թե ամբիոններն ու շինարարներն, այլ թեկուզ արդյունաբերական բանջորները բաժանանալով իրենց հողերը, — արդյունաբերական բանջորների վաճառատներին՝ կառավարողներին և կուլակներին (Grossbauern) հետևից, — ապա այստեղից արդեն անտարակուսաբար բխում է, վոր պատվամեծարիզմը Գերմանիայում քաղաքականապես դեռ չի վերացված, վոր պատվամեծարական բնավորություններն և պատվամեծարական արհեստներից պայքարելու մասնակցելը պարտադիր և հեղափոխական պրոլետարիատի կուսակցության համար հենց իր դասակարգի հետամնաց խափերին դատարարակելու նպատակով, հենց արդյունաբերական շարժացած, բնիկացած, խափար մասնախմբված արթնացնելու ու լուսավորելու նպատակով: Բունի դեռ դուք բուրժուական պատվամեծար և այլ արդի, ինչպիսի և ուղում և լինի, սեակցիոն հիմնարկությունները ցրելու ուժ չունեք, դուք պարտավոր եք աշխատել դրանց մեջ՝ հենց այն պատճառով, վոր այնտեղ դեռ կան տերակներն և արդյունաբերական հետ բնիկացած աշխարհի կողմից հիմարացրած բանջորներ, այլապես դուք պարզապես չազակրաս դառնալու սխիստ եք սնում:

Յերբորդ: Քաղաք կոմունիստները շատ լավ բաներ են խոսում մեր, բուլշևիկներին մասին: Յերբեմն ուղում ես ասել. ավելի քի՛չ մեզ դուվելին, բայց ավելի շատ թափանցելին բուլշևիկներին տակախկալի մեջ, ավելի շատ նախաձեռնելին նրան: Մենք մասնակցում ենք նույնպես բուրժուական պատվամեծարի, Սահմանադիր Ժողովի բնավորություններին, 1917 թ. սեպտեմբեր-նոյեմբերին: Մեր տակախկան ճի՛շտ եր, թե վո՛չ: Յեթե վո՛չ, պետք է պարզ ասել և ապացուցել այդ. անհրաժեշտ է այդ, վորպեսզի միջազգային կոմունիզմը ճիշտ տակախկան մշակի: Յեթե այո, այստեղից վորոշ հետևություններ պիտի անել: Հասկանալի չե, Ռուսաստանի պայմաններն Արևմտյան Յեվրոպայի պայմաններին հաղասարեցնելու մասին խոսք անդամ չի կարող լինել: Բայց հասկապես այն հարցի վերաբերմամբ, թե ի՞նչ է նշանակում պատվամեծարիզմը քաղաքականապես վերացված և հասկացողությունը, պարտադիր և ճշգրիտ կերպով հաշվի առնել մեր վորժը, վորովհետև առանց կոնկրետ վորժը հաշվի առնելու՝ նման հասկացողությունները շատ հեշ-

տությամբ դատարկ Ֆրազներ ևն դառնում: Արդյոք մենք, սուսական բուլլեիկներս, 1917 թ. սեպտեմբեր-նոյեմբերին ավելի իրավունք չունեյինք, քան արևմտյան կոմունիստներից վո՛ր մեկը կուզեր, համարելու, թե Ռուսաստանում պառլամենտարիզմը քաղաքականապես վերացված և: Իհարկե, ունեյինք, վարովհետե և՛ վոր բանն այն և՛, թե վաղուց կամ վոչ-վաղուց դոյուլթյան ունեն բուրժուական պառլամենտները, այլ՝ այն, թե աշխատավորների լայն մասսաներն ինչ չափով ևն պատրաստ (խղատես, քաղաքականապես, դործնականապես) ընդունել խորհրդային կարգը և ցրել (կամ թույլ տալ ցրելու) բուրժուական-դեմոկրատական պառլամենտը: Թե Ռուսաստանում 1917 թ. սեպտեմբեր-նոյեմբերին քաղաքների բանվոր դասակարգը, ղին-վորները և դյուղացիները, մի շարք հատուկ պայմանների շնորհիվ, հաղվաղեպ կերպով նախապատրաստված ևյին խորհրդային կարգն ընդունելու և հենց դեմոկրատական բուրժուական պառլամենտը ցրելու, այդ միանգամայն անվիճելի և միանգամայն հաստատված պոպոմական փաստ և: Բայց և այնպես բուլլեիկները քոյկոտ չարին Սահմանադիր ժողովին, այլ մասնակցեցին ընտրություններին և՛ մինչև պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանությունը նվաճելը, և՛ դրանից հետո: Թե այդ ընտրությունները չափազանց արժեքավոր (և պրոլետարիատի համար ծայր աստիճան ոգտակար) քաղաքական արդյունքներ տվին, այդ յես, համարձակվում եմ հուսալ, ապացուցել եմ վերոհիշյալ հոգվածում, վորում մանրամասն վերլուծվում են Ռուսաստանի Սահմանադիր ժողովի ընտրություններին վերաբերող տվյալները:

Այստեղից բղխող հետևությունը միանգամայն անվիճելի յե. ապացուցված և, վոր Խորհրդային հանրապետության հաղթությունից մի քանի շաբաթ առաջ նույնիսկ, այդ հաղթանակից հետո ևլ նույնիսկ, բուրժուական-դեմոկրատական պառլամենտին մասնակցելը վո՛չ միայն չի վնասում հեղափոխական պրոլետարիատին, այլև դյուրացնում և հետամնաց մասսաներին այն ապացուցելու հնարավորությունը, թե ինչու այսպիսի պառլամենտներն արժանի յեն ցրման, դյուրացնում են դրանց ցրման հաջողությունը, դյուրացնում են բուրժուական պառլամենտարիզմի «քաղաքական վերացումը»: Հաշվի չառնել այս վորճը և

միևնույն ժամանակ հալածվելու կամ սեփական ինտերմացիանալիս պատահանելուն, վորը պետք է միջազգայնորին մշակել իր տակախիկան (վո՛չ թե վորպես նեղ կամ միակողմանի ազդային, այլ հենց վորպես ինտերմացիոնալ տակախիկա), նշանակում է խորագույն սխալ գործել և հենց նահանջել ինտերմացիոնալիզմից գործնականում, խոսքով այն ընդունելով:

Նայենք այժմ հողուտ պայլամենտներում շմանակչելուն բերած «հոլանդական-ձախ» փաստարկումները: Ահա վերահիշյալ հոլանդական թեղիաներից կարևորագույնը, Պրոթ. թեղիանի թարգմանությանը (անգլիերենից) .

«Մեր արտադրության կազմակերպական սխառնը խորակված է և հասարակությանը դանձում և հեղափոխության վրնակի մեջ, պայլամենտական գործունեյությանն աստիճանարար կրցնում է իր նշանակությանը բուն մասունքի դործունեյության համեմատությամբ: Մերք, այսպիսի պայմաններում, պայլամենտը դառնում է հեղափոխության կենտրոն և սրղան, իսկ, մյուս կողմից, բանձոր դաստիարակ իր էջիանության գործիցներն և շինում արհաւիրքներ ձեռք,—կարող է նույնիսկ անհրամեշտ լինել պայլամենտական գործունեյության մեջ անհասանակ և վրեկ մասնակցությանից հրամարվելը»:

Առաջին Ֆրանցի ակնհայտ կերպով անճիշտ է, վորսովհետև մասսաների գործողությանը, —որինակ, խոշոր գործադուլը, —պայլամենտական գործունեյությանից ավելի կարևոր է միշտ, և վո՛չ թե միայն հեղափոխության ժամանակ և հեղափոխական սխուտացիայում: Այս բացահայտ խախուտ, պայամականորեն ու քաղաքականորեն անճիշտ փաստարկումը միայն առանձին ակնաուտությամբ, ցույց և տալիս, վոր հեղինակները բացարձակապես հաշիի չեն ասնում լեղալ և անլեղալ պայքարի միացման կարևորության վերարերմամբ վո՛չ համայնօրոպական (Ֆրանսականը՝ 1848, 1870 թվականների հեղափոխություններից առաջ, գերմանականը՝ 1878—1890 թվականներին և այլն), վո՛չ ել ուստական (տե՛ս վերև) փորձը: Այս հարցը վիթխարագույն նշանակություն ունի ինչպես ընդհանրապես, նույնպես և հատկապես այն պատճառով, վոր բոլոր քաղաքակրթված ու առաջավոր յերկիրներում արաղ կերպով մտանում է այն ժամանակը, յերբ այսպիսի միացումն ավելի ու ավելի յե պարտադիր դառնում — մասամբ արդեն դարձել է — հեղափոխական պրոլետարիատի

կուսակցութեան համար շնորհիվ այն բանի, վոր անում ու մտանում և սրբուհատարիատի քաղաքացիական կոիվը բուրժուազիայի դեմ, վոր կամունխտներին կատաղի հալածանքի յեն յենթարկում հանրապետական և ընդհանրապես բուրժուական կատավարությունները, վորոնք դիմում են լեղալութեան ամենատեսակ խախտումներին (Ի՛նչ արժե թեկուզ միայն Ամերիկայի որինսկը) և այլն: Այս կարեւորագույն հարցը հոլանդացիները և ընդհանրապես մարերը բուրժուային չեն հասկացել:

Յերկրորդ Ֆրազը, նախ, պատմականորեն ճիշտ չէ: Մենք, բուլեիկներս, մասնակցել ենք ամենահակահեղափոխական պատլամենտներին, և վորձը ցույց և ասիւ, վոր այսպիսի մասնակցությունը հեղափոխական սրբուհատարիատի կուսակցութեան համար վո՛չ միայն ողտակար, այլև անհրաժեշտ եր հենց ուսական առաջին բուրժուական հեղափոխությունից (1905) հետո՝ յերկրորդ բուրժուական (II. 1917) և ապա սոցիալիստական (X. 1917) հեղափոխությունը նախապատրաստելու համար: Յերկրորդ, այդ Ֆրազը դարձանալի անտրամաբանական է: Այն բանից, վոր պատլամենտը հակահեղափոխութեան որդան և ճկնարոնք և դատում (իրականում նա ճկնարոնք յերբեք չի յեղել և չի ել կարող լինել, բայց այս՝ հարեանցիորեն), իսկ բանվորներն իրենց իշխանութեան դորժիքներն են ստեղծում Խորհուրդների մեով, — դրանից բխում և այն, վոր բանվորները պետք և նախապատրաստվեն — նախապատրաստվեն իղեպապես, քաղաքականապես, տեխնիկապես — պատլամենտի դեմ Խորհուրդների պայքարին, Խորհուրդների կողմից պատլամենտը ցրելուն: Բայց սրանից բուրժուային չի բխում, թե այսպիսի ցրումը դժվարանում կամ չի դուրանում հակահեղափոխական պատլամենտի մերսում խորհրդային ուղղիցիայի ներկայութեամբ: Դենիկինի և Կուլչակի դեմ մեր հաղթական պայքարի ժամանակ մենք վո՛չ մի անգամ չնկատեցինք, վոր նրանց մոտ խորհրդային, սրբուհատարական ուղղիցիան նշանակութեան չունենար մեր հաղթութեանների համար: Մենք շատ լավ դիտեցք, վոր 1918 թ. հունվարի 5-ի Սահմանադիր ժողովի մեր կողմից ցրումը վո՛չ թե չդժվարացաւ, այլ հեշտացաւ նրանով, վոր ցրվող հակահեղափոխական Սահմանադիր ժողովի

ներսում կար ինչպես հետևողական, բոլշևիկյան, նույնպես և
 անհետևողական, ձախ-ևս-երտկան, խորհրդային սպողիցիա:
 Թեղխի հեղինակները միանդամայն խճողվել ու մոռացել են
 մի ամբողջ շարք, յեթև վոչ բոլոր, հեղափոխությունների վորժը,
 վորը վկայում և այն մասին, թե ինչպես առանձնապես սղտակար
 և հեղափոխությունների Ժամանակ սեակցիոն պառլամենտի գրտի,
 մասսայական գործողությունն այս պառլամենտի ներսում յե-
 դած հեղափոխությանը համակրող (իսկ ավելի լավ՝ հեղափո-
 խությունն ուղղակի պաշտպանող) սպողիցիայի հետ միացնելը:
 Հոլանդացիները և զձախերն՝ ընդհանրապես այստեղ դատում են
 վորպես հեղափոխության գոհարինյունք, վորոնք յերեք իսկա-
 կան հեղափոխության մեջ մասնակցել չեն կամ էլ հեղափոխու-
 թյունների պատմության մեջ թափանցել չեն և կամ վորոչ սեակ-
 ցիոն հաստատության սուբյեկտիվ բացասումը՝ միամտարեն ըն-
 դունում են վորպես նրա իսկական խորտակում մի ամբողջ շարք
 սուբյեկտիվ գործսնների միահամուռ ուժերով: Քաղաքական (և վոչ
 միայն քաղաքական) նոր իդեան վարկարեկելու և այն վնասելու
 ամենաճիշտ միջոցն այն և, վոր, հանուն գրտ պաշտպանության,
 այդ արտերզի հասցվի: Վորովհետև ամեն մի ճշմարտություն,
 յեթև այդ զչափողանց՝ (ինչպես ասում էր Դիցցլեն-Հայրը) գարձ-
 նենք, յեթև այդ չափազանցնենք, յեթև այդ տարածենք իր իսկա-
 կան կիրառելիության սահմաններից դուրս, կարելի յե արտերզի
 հասցնել, և այդ նույնիսկ անխուսափելիորեն, մատնանչված պայ-
 մաններում, արտերզ և դանում: Ճիշտ հենց այսպիսի արջի
 ծառայություն են մատուցում հոլանդական և դերմանական ձա-
 խերն այն նոր ճշմարտությանը, թե Խորհրդային իշխանությունը
 գերադանց և բուրժուական-դեմոկրատական պառլամենտներից:
 Հասկանալի յե, ով սկսեր հին ձևով և ընդհանրապես ասել, թե
 բուրժուական պառլամենտներին մասնակցելուց հրաժարվելը վոչ
 մի պայմանով թույլատրելի չե, նա իրավացի չեր լինի: Փորձ անել
 այստեղ տալու այն պայմանների ձևակերպումը, վորոնցում
 բոլիտան ողտակար և, չեմ կարող, քանի վոր այս հողվածի խըն-
 դիրը շատ ավելի համեստ է՝ հաշվի առնել ռուսական վորժն
 ինտերնացիոնալ կոմունիստական տակախկայի միջանի հրատապ
 հարցերի կապակցությամբ: Ռուսական վորժը մեղ տվեց բոլ-
 շևիկներին կողմից արված բոլիտտի մեկ հաջող և ճիշտ (1905),

Ճյուղը՝ սխալ (1906) կիրառում: Վերլուծելով առաջին դեպ-
քը, մենք տեսնում ենք՝ հաջողվեց քույլ չտալ, վոր սեակցիոն
խշխանությանը սեակցիոն պատլամենա գումարի այնպիսի պա-
րագաներում, յերբ բացառիկ արագությամբ աճում էր մասսա-
ների արտապտույտման համար (մասնավորապես գործադուլային)
հեղափոխական գործողությանը, յերբ պրոլետարիատի և դու-
ղացիության միջև մի խափը չէր կարող աջակցել սեակցիոն իշ-
խանության, յերբ լայն, հետամնաց մասսաների վրա հեղափո-
խական պրոլետարիատն իր սղղեցությունն աստիճանում էր գոր-
ծադուլային պայքարով և ուղղարային շարժումով: Միանգամայն
ակնհերև և, վոր յեվրոպական ժամանակակից պայմաններում աշխ-
վորները կիրառելի չէ: Միանգամայն ակնհերև և նաև, — վերևում
բերված մասսարկուսների հիման վրա, — վոր պտույտմաններում
մասնակցելուց հրաժարվելու այն, թեկուզ պայմանական, պաշա-
պանությանը, վոր անում են հուլանդացիները և «ձախերը», ար-
մատապես սխալ և միտասկար և հեղափոխական պրոլետարիատի
գործի համար: »

Արևմտյան Յեվրոպայում և Ամերիկայում պտույտման
առանձնապես ատելի յե դարձել բանվոր դատակարգի առաջավոր-
հեղափոխականներին: Դա անվիճելի յե: Դա միանգամայն հաս-
կանալի յե, վորովհետև դժվար և պատկերացնել վորևե ավելի
նույնպիսի, ստոր, դալամանական բան, քան սոցիալիստական և
սոցիալ-դեմոկրատական պատպամավորների հսկայական մեծա-
մասնության վարքը պտույտմանում պատերազմի ժամանակ և
դրանից հետո: Բայց վոր՛չ միայն անխելացի, այլ ուղղակի հան-
ցանք կլիներ այս արամադրությանը յենթարկվի այն հարցը լու-
ծելիս, թե ինչպես պիտի կույնի հանրաճանաչ շարիքի դեմ: Արև-
մտյան Յեվրոպայի շատ յերկիրներում հեղափոխական արամա-
դրությունն այժմ, կարելի յե սուել, «նորույթ», կամ «հաղվա-
դյուն» մի բան» և հանդիսանում, վորին չափազանց յերկար,
ապարդյուն, անհամբեր սպասում էլին, ու թեևս դրա համար
և, վոր այնքան դուրսությամբ են դիջում արամադրությանը:
Իհարկե, առանց մասսաների հեղափոխական արամադրության,
առանց այսպիսի արամադրության աճմանը նպաստող պայմաննե-
րի՝ հեղափոխական տակտիկան գործողություն չի դառնա, բայց
մենք Ռուսաստանում չափազանց յերկար, ծանր,՝ արյունահեղ

փորձով համոզվել ենք այն նշմարաւթյանը, զոր մենակ հեղափոխական արամադրության վրա հեղափոխական տակախակաւուսեցել չի կարելի: Տակախական պետք և կաուսուցման լինի տվյալ պետութեան (և նրա շրջապատու պետութեաններէ, և բոլոր պետութեաններէ, համաշխարհային մասշտաբով) դասակարգային բոլոր ուժերի խիստ սրկեղտով հաշվառման վրա, այլև հեղափոխական շարժումներէ փորձի հաշվառման վրա: Եր շեղափոխականութեանն արտահայտել պառլամենտական սպորտունկովի հասցեչին ուղղված հայհոյանքներով միայն, պառլամենտներում մասնակցելը բացասելով միայն, շատ հեշտ և, բայց հենց այն պատճառով, զոր այդ շտապանց հեշտ և, — այդ դժվարին և դժվարագուշն խնդրի լուծումը չէ: Յեփրոպական պառլամենտներում խեղահան հեղափոխական պառլամենտական Ֆրակցիա ստեղծելը շատ ափելի դժվար և, քան Ռուսաստանում: Հարկավ: Բայց այդ այն բնդհանուր նշմարաւթյան մասնակի արտահայտութեանն և միայն, զոր Ռուսաստանում 1917 թ. կոնկրետ, պատմականորեն շտապանց սրկելնայ սխուսպխոյում հեշտ ևր սոցիալիստական հեղափոխութեան սկսելը, մինչդեռ այդ շարունակելը և դա մինչև վերջը հասցնելը Ռուսաստանի համար ափելի դժվար կլինի, քան յեփրոպական յերկիրներէ համար: Յեռ դեռ 1918 թ. սկզբին առիթ ունեցա մասնանշելու այս հանդամանքը, և դրանից հետո յերկամյա փորձը լրիվ շտապով հաստատեց այդպես դատելու նշաւթյանը: Այսպիսի սպեցիֆիկ պայմաններ, ինչպես՝ 1) խորհրդային հեղաշրջումը նրա շնորհիվ դադարելիք իմպերիալիստական պատերազմի վերջափորութեան հետ միացնելու հնարափորութեանը, զորը (պատերազմը: ԽՄԲ.) անհամատալի տանջանքներ պատճառեց բանվորներին և գյուղացիներին. 2) զորոշ ժամանակ իմպերիալիստական դիշտախնէրի համաշխարհային հորաւուշն յերկու իմքերի մահացու սլայքարն ուտող սրծելու հնարափորութեանը, իմքեր, զորոնք չեչին կարող միանալ բնդղեմ խորհրդային թշնամու. 3) համեմատաբար յերկար քաղաքացիական պատերազմին դիմանալու հնարափորութեանը, զոր մասամբ առաջանում և շնորհիվ յերկրի վիթխարի շտախերի և հազարակցութեան վատ միջոցներէ. 4) գյուղացիութեան մեջ այնպիսի խորը բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխական շարժման առկայութեանը, զոր սրուկտաբիստի կուսակցութեանը հեղա-

վախահան պահանջները վերցրնց գյուղացիների կուսակցու-
 թյունից (սոցիալիստ-հեղափոխականների, մի կուսակցությու-
 նից, վարն իր մեծամասնությամբ խիստ թշնամի յեր բուլղիզ-
 մին) և միանգամից իրազարծեց դրանք շնորհիվ այն բանի, վա-
 րդուրեւորիտար նվաճեց քաղաքական իշխանությունը, — այս-
 պիտի սպեցիֆիկ պայմաններ Արեւմտյան Եւրոպայում այժմ
 չկան և այսպիսի կամ նման պայմանների կրկնումը շատ եւլ գյու-
 րին չէ։ Ահա ինչու, ի միջի այլոց, — դեռ մի կողմ թողած մի
 շարք այլ պատճառներ, — սոցիալիստական հեղափոխություն
 սկսելն Արեւմտյան Եւրոպային ավելի դժվար և, քան մեղ։ Այս
 դժվարությունը «չըջանցել» վերսկը, հեղափոխական նպա-
 տակներով սկսկցիտն պայտամենաներն սղասագործելու դժվարին
 խնդրի շարայով թուչել» վերսկը, իտիական յերեխայություն և։
 Գուք ուշում եք նոր հասարակություն ստեղծել, և վախենում
 եք սկսկցիտն պայտամենատւ համողված, նվիրված, հերոսական
 կամունիստներից պայտամենատական լայլ Փրակցիա ստեղծելու
 դժվարություններից։ Մի՞թե այդ յերեխայություն չէ։ Եւթե
 կարլ Լիբկնիխտը Գերմանիայում և Զ. Ենդլուդը Եվեդիայում
 նույնիսկ առանց վարից մասսայական աշակցության կարողացան
 սկսկցիտն պայտամենաների իտիպես հեղափոխական ողտա-
 դործման որինակներ տալ, ապա ի՞նչպես այս արագությամբ
 աճող մասսայական հեղափոխական կուսակցությունը, մասսա-
 ների հետպատերազմյան հիասթափման ու զայրույթի պարա-
 դաներում, ի վիճակի չէ կամունիստական Փրակցիա կանլու վատ-
 թարագույն պայտամենաներում։ Հենց այն պատճառով, վոր բան-
 վորների և—ե՛լ ավելի—մանր գյուղացիների հետամնաց մաս-
 սաներն Արեւմտյան Եւրոպայում անհամեմատ ավելի ուժեղ շա-
 փով, քան Ռուսաստանում, ներծծված են բուրժուական-դեմո-
 կրատական և պայտամենատական նախապաշարմունքներով, հենց
 դրա համար ել աշխարի հիմնարկությունների ներսից միայն,
 վարպիսին բուրժուական պայտամենաներն են, կամունիստները
 կարող են (և պետք և) տեսկան, համաս, վոչ մի դժվարության
 առաջ կանդ շառնող պայքար մղեն այդ նախապաշարմունքները
 մերկացնելու, ցրելու, հողթահարելու համար։

Գերմանական ձախերը զանգատվում են իրենց կուսակցու-
 թյան վատ շառաջնորդներից և հուսահատության մեջ են ընկ-

նում, բանք հասցնելով բառաջնորդներին ծիծաղելի բացասման: Բայց այնպիսի պայմաններում, յերբ հաճախ հարկ և լի-նում բառաջնորդներին ընդհատակում թաղցնել, լափ, հուսալի, փորձված, հեղինակափոր բառաջնորդներն մշակելն առանձնապես դժվար: զործ և, և այս դժվարությունները հաջողությունները հաղթահարել չի կարելի առանց լեզու և անլեզու աշխատանքը ծիծաղելու, առանց բառաջնորդներին», ի միջի այլոց, նաև պատլամենտական աստարեզում փորձելու: Քննադատություն—և ամենախիստ, անպոք, անհաշտ քննադատություն — պետք և ուղղել ղոչ թե ընդդեմ պառլամենտարիզի կամ պառլամենտական դործունելության, այլ ընդդեմ այն առաջնորդների, ղորոնք չեն կարողանում—և՛ լափելի նրանց դեմ, ղորոնք չեն ուզում—պառլամենտական բնարությունները և պառլամենտական ամբիոնը հեղափոխականության, կոմունիստության պատգամել: Միայն այսպիսի քննադատությունը—միացած, իհարկե, անպետք առաջնորդներին արտաքուսու և նրանց պիտանիներով փոխարինելու հետ, — սպասկար ու արդյունավետ հեղափոխական աշխատանք կլինի, ղոր կդատարարակի միաժամանակ և՛ բառաջնորդներին, ղորպետկի նրանք արժանի լինեն բանփոր դատակարգին և աշխատանք մասսաներին, և՛ մասսաներին, ղորպետկի նրանք սոփոքեն ճիշտ դուստր հանել քաղաքական դրությունից և հասկանալ հաճախ շատ բարդ ու խճճված այնպիսի խնդիրներ, ղորոնք այս դրությունից են բղխում⁶:

Յեւ շատ քիչ հնարագործյան ունեցա ծանոթանալու իտալական «ժախ» կոմունիզմին Անկախած, ընդ. Բորզիզան և նրա «կոմունիստարոյակարսաներին» (Kommunista astensjonista) Փրակցիան իրափայլ չե պառլամենտին շժանակցելու պառլադանության ինդրում: Բայց մի կետում նա, ինձ թվում և, իրափայլ չե—ղորչոն կարելի չե գտակ նրա «Մովետ» («Il Soviet») թերթի յերկու համարից, ՊՊ 3 և 4, 18. I և 1. II. 1920), ընդ. Մերբատի «Կոմունիզմ» («Kommunism») հիանալի ամսագրի յորս դրքայինից, ՊՊ 1—4, 1. X—30. XI. 1919) և իտալական բուրժուական թերթերի հատուկոր համարներից, ղորոնց ինձ հաջողվեց ծանոթանալու Ընդ. Բորզիզան և նրա Փրակցիան իրափայլ չեն Տուրատի և նրա համախոսների ղրա արած հարձակուձեքում, ղորոնք Մում ևն մի այնպիսի կուսակցության մեջ, ղորն ընդունել և Խորհրդային իշխանությանն ու պրոլետարիատի ղրկիտառում, Մում ևն պառլամենտականացանք, բայց և շարունակում են իրենց ամենափաստկար, հին սպրքաունիստական ցողաքականությանը: Իհարկե, հանդարձելով այս, ընդ. Մերբատին և իտալական սոցիալիստական ամբողջ կուսակցու-

Մենք տեսնք, Ֆրանկֆուրտայն բրոշյուրից բերված ցիտատից, թե ինչպիսի վնասականությամբ են շնորհին առաջ քաշուած այս լողունըր: Տխուր և տեսնել, թե ինչպես մարդիկ, վորոնք անասարկույս իրենց մարքսիստ են համարում և ցանկանում են մարքսիստ լինել, մոռացել են մարքսիզմի հիմնական ճշմարտությունները: Ահա ինչ ևր դրում 1874 թ. 33 կոմունար-բլանկիստների մանիֆեստի դեմ Ենդելսը, վորը պատկանում և, Մարքսի պես, այն հաղվադյուսն ու խիստ հաղվադյուս դրողների շարքին, վորոնց յուրաքանչյուր խոշոր աշխատության յուրաքանչյուր ֆրազում բովանդակության դարձանալի խորություն կա.

«...Մենք կոմունիստներ ենք» (դրում ևյին իրենց մանիֆեստում կոմունար-բլանկիստները), «վորովհետև ուզում ենք հասնել մեր նպատակին, կանգ չառնելով միջանկյալ կայարաններում. կոմպրոմիսների չգնալով, վորոնք երբեք չեն միայն հաղթանակի սրը և յերկարացնում են սարկության ժամանակաըջանը»:

Երբմանական կոմունիստները կոմունիստներ են այն պատճառով, վոր նրանց յուրք միջոց կայարաններին ու կոմպրոմիսների միջոցով— վոր վնչ թե նրանց իրենց, այլ պատմական զարգացման ընթացքն և սանդղել— պարզ տեսնում ու միշտ նկատվողում են մի վերջնական նպատակ՝ դասակարգների վաշնչացում և ախդիսի հասարակակարգի սանդղում, վորտեղ այլևս չի լինի հողի ու արտադրության միջոցների մասնավոր սեփականություն: 33 բլանկիստները կոմունիստ են այն պատճառով, վոր յերեակայում են, թե յեթե իրենք ուզում են թուել միջակա կայարանների և կոմպրոմիսների վրայով, ապա դորքը վերջացած և, և վոր յեթե—ինչին վոր նրանց հաստատ հավասարած են—մտնի սրիցում Եսկոլին, և իշխանությանը նրանց մեղքն ընկնի,—ապա վաղը չե մյուս սրը սկսեանիզը կմտքվի: Էնտանպես, յե-

թյունն այնպիսի սխալ են անում, վորն նույնպիսի խորը ընտ ու վատեղ և սպառնում, ինչպես հունդարիայում, վորտեղ հունդարական պարտնայք Տուրատիները ներսից սարսառած ևյին անում և՛ կուսակցությանը, և՛ մարքսիզմին իշխանությանը: Ոգորտունիստ-պողամեննատրների վերջանքմամբ այսպիսի սխալ անհետևողական կամ անհաստատակամ վերաքերմունքը մի կողմից, շնորհ կոմունիզմի և առաջ բերում, մյուս կողմից, վորքը չափով արզարածում և վերջինիս գոյությունը: Ընկ. Սերքատին բացահայտրեն անիլոմօսի յե պատգամավոր Տուրատիին «անհետևողականության» միջ սեղազրելով («Kommunismus», №3), միևնչեւ ենց իտալական սոցիալիստական կուսակցությունն և անհետևողական, վոր այնպիսի սոցիալիստ-պողամեննատրներ և հանդուրում, ինչպես Տուրատին ու Ընկերությունն են:

Քն այդ խնդրին կենթ չի կարելի տեսլ, ապա և իրենք կոմունիստներ չեն:»
«Այս բնչ մանկական միտաւթյունն և՛ սեփական անհամբերությունը
վարդեն թերեմտիկ արգումենտ ցուցադրել» (ՃԸ, Ենգիզ, «Կոմունար-բյանկիստ-
ների ծրագիրը», գերմանական «Volksstaat»⁹², 1874 Ն 73 ա-դ. թերթից «1871
— 1875 թ. թ. հոգվածները մոզոված զից, սոս. թարգմ., Գեաթ. 1910, էջ 52—53»):

Ենդեկտը նույն հոգվածում իր խորը հարգանքն և արտաւայ-
տում Վալյանին և խոտում և Վալյանի շունդիմարիկի ծառայու-
թյանը մասին (վորը, Գեդի պես, միջադատին սոցիալիզմի խո-
շորագույն առաջնորդն էր, քանի դեռ նրանք չէյին դաժանանել
սոցիալիզմին 1914 թ. սոխոտոսին): Բայց բացահայտ սխալն Են-
դեկտը չի թողնում առանց մանրամասն վերլուծության: Իհարիկ,
չաա քահել և անդորձ, ինչպես և մանր-բուրձուական նույնիսկ
չաա պատվիկի հասակ տեսցոզ և շաա փորձված հեղափոխական-
ների համար չափազանց «փասանդաժոր», անհասկանալի և ան-
ճիշտ և թվում «կոմպրոմիսներ թույլատրելը»: Յեժ շաա սոխոտո-
ներ (չափազանց կամ դեր-էփորձված» պոլիտիկաններ լինելով)
դատում են ճիշտ այնպես, ինչպես ընկ. Լենարերու հիշած ոպոր-
տունիզմի անշլխական առաջնորդները. «չիթե բոլշևիկներին
թույլատրվում և այս-ինչ կոմպրոմիսը, ապա ինչո՞ւ մեղ չթույլ-
ատրվի, ամեն ակտակի կոմպրոմիս»: Բայց պոլիտատները, վո-
րոնք դատախարակվել են բազմադատիկ դործադույններում (յեթե
վերցնենք դատախարակային պայքարի միայն այս արտահայտու-
թյունը), սոխորարար հրաշալի կերպով շուրացնում են այն խո-
րագույն (փիլիսոփայական, պատմական, քաղաքական, հոգե-
բանական) ճշմարտությունը, վոր շարագրել և Ենդեկտը: Յուրա-
քանչյուր պոլիտատ արդել և դործադուլ, ապրել և «կոմպրոմի-
սներ» առելի անշողների և շահագործողների հետ, յնոր բանվոր-
ներն սոխովված են յեղել նորից աշխատել կամ վոչ մի արդյուն-
քի չհասած, կամ էլ իրենց պահանջների մտանակի բաժարար-
մանը համաձայնելով: Յուրաքանչյուր պոլիտատ, շնորհիվ մաս-
սայական պայքարի և դատախարակային հակադրությունների
խիստ որման այն պարադոսների, վորոնցում նա ապրում և, ուի-
տում և այն տարբերությունը, վոր կա ամյն կոմպրոմիսի, վոր
սոխպում են որյեկտիվ պայմանները (դործադուլալորների դա-

⁹²—«Ժողովրդական պետություն»: Կժր.

մարկզն այդատ և, կողմնակի անկախութիւնն չկա, նրանք չափու-
 զանց սովորաւոր են յեղել), այն կամայրութիս, վոր վոչ մի շա-
 փով չի նվազեցնում աշապիսի կամայրութիս կնքան բանվորներն
 հեղափոխական նվիրվածութիւնն ու հետագա պայքարի պատ-
 րաստականութիւնը, — և, մյուս կողմից դավաճաններն կամայր-
 միսի միջև, վորոնք որչեկտիվ պայմաններն վրա յեն բարդում
 իրենց մօրթապաշտութիւնը (շարայիրբիտերներն ևլ են զկամայր-
 մի՛ աջ կնքում), իրենց վախկոտութիւնը, կապիտալիստներին ծա-
 աայութիւնն մատուցելու իրենց ցանկութիւնը, իրենց յերթար-
 կումը կապիտալիստներն կողմից արված աշին, յերբմն հորդ-
 բանքներին, յերբմն վողորմութիւններին, յերբմն շողոքոր-
 թանքներին (դավաճաններն աշապիսի կամայրութիսներ առանձնա-
 պես շատ և ապիս սնդիլիական բանվորական շարժման պատմու-
 թիւնն սնդիլիական արեղ-յունիտներն ատանորդներն կողմից,
 բայց թե այս կամ այն ձևով համարյա բոլոր բանվորները բոլոր
 յերկիրներում համանման յերեւոյթ զիտել են) :

Հասկանալի չե, բացառիկ դժվար և բարդ յեղակի դեպքն
 են լինում, յերբ մեծապէս Զանքերով միայն հանդիման և այս
 կամ այն զկամայրութիս իսկական բնույթը ճիշտ վորոշել, —
 ինչպես սպանութիւնն դեպքն են լինում, յերբ շատ դժվար և
 վճռել, թե արդյո՞ք այդ միանգամայն արդարացի և նույնիսկ
 պարտադիր սպանութիւնն եր (որինակ, անհրաժեշտ պաշտպա-
 նութիւնը), թե՞ աններելի անփութութիւնն կամ նույնիսկ նրբու-
 թիւնը իրադրութիւնն խարդախ մի ծրարից : Հասկանալի չե, ջա-
 դաքականութիւնն մեջ, վորտեղ ինդիքը վերաբերում և յերբմն
 դատականագրի և կուսակցութիւններն միջև յեղած ծայր առա-
 ճան բարդ — աղղային ու միջաղղային — փոխադարձ հարա-
 բերութիւններին, շատ ու շատ անհամեմատ ավելի դժվար
 դեպքն կլինեն, քան դործադուլի փամանակ որինական զկամ-
 այրութիս, կամ ևլ շարայիրբիտերն, դավաճան առանձնորդի դա-
 վաճանական զկամայրութիս և նման հարցն ե : Այնպիսի զեղա-
 տոմս կամ աշապիսի ընդհանուր կանոն (զլո՛ւ մի կամայրութիս)
 հարել, վորը պիտանի լիներ բոլոր դեպքերում, — անհեթեթու-
 թիւնն ե : Պետք և ուսերն վրա սեփական գլուխ ունենալ՝ յուրա-
 քանչյուր առանձին դեպքում գլուխ հանել կարողանալու

Համար: Դրանումն և Հենց, ի միջի ալլոց, կուտակցական այն կազմակերպութիւնների և կուտակցական այն աստիճանները նշանակաւթյունը, վորոնք արժանի յեն այս կոչման, վորպէսզի տվյալ դասակարգի* բոլոր մասնող ներկայացուցիչների անական, Համառ, բազմազան, բազմակողմանի աշխատանքով անհրաժեշտ գիտելիքներ, անհրաժեշտ փորձ, անհրաժեշտ — գիտելիքից և փորձից զատ — քաղաքական հոտատութիւն մշակիլ քաղաքական բարդ հարցերն արագ ու ճիշտ լուծելու համար:

Միամիտ և բոլորովին անփորձ մարդիկ յերևակայում են, թէ բազմական և ընդունել կամ պրոմիտների թույլատրելիութիւնն ընդհանրապէս, — և արդեն իսկ կ'ընջիլի ամեն մի սահման սպորտունիզմի, վորի գեւ մենք անհաշտ պայքար ենք մղում և պիտի մղենք, — և Հեղափոխական մարքաիզմի կամ կամունիզմի միջև: Բայց այսպիսի մարդկանց, յնթէ նրանք զեւ չգիտեն, վոր թէ՛ բնութիւն, թէ՛ հասարակութիւն մեջ բոլոր սահմանները շարժական են և վորոշ չափով պայմանական են, վոր մի բանով չի կարելի սղնել, բացի յերկարատեւ ուսուցմամբ, դաստիարակմամբ, լուսավորմամբ, քաղաքական ու կենսական փորձով: Յուրաքանչեւ ստանձին կամ սղեցիլիկ պատմական մտնեալի քաղաքականութիւնն զորոնական հարցերում կարեւոր և զատել կարողանալ այն հարցերը, վորոնցում յերեւան և զայլոս անթույլատրելի, դաժանական, Հեղափոխական պատակարարի համար կործանարար սպորտունիզմ մարմնավորող կամ պրոմիտների զլիտափորացումն տեսակը, և զբանք պարզարանելուն, զբանց զեւ պայքարելուն ուղղել բոլոր ճիղերը: 1918—1918 թվականների իմպերիալիստական պատերազմի մասնակի, վոր մղում էր հովտապայտակա աշխատակալին ու զիշատիչ յերկիրների յերկու խմբերի միջև, սպորտունիզմի այսպիսի զլիտափորացումն, հիմնական տեսակը առցիտալլալի-

* Յուրաքանչեւս դասակարգում, նույնիսկ տասնվեց լուսավորման յերկրի պայմաններում, նույնիսկ ամենատառջնաց և մասնակի պարագաները գոտավորութեամբ հոգեկան բարձր ուժերի բացառիկ բարձր վերելքի զբուխն մեջ գտնվող յերկրում միշտ կան—, քանի զեւ գոյութեան ունեն գոտակարգը քանի զեւ լրիվ չափով չի ամբողջովն, չի հաստատվել, իր սեփական հիմունքի վրա չի զարգացել անգոտակարգ հասարակութիւնը, անխտափելիորեն կլինեն—գոտակարգի այնպիսի ներկայացուցիչներ, վորոնք ընն մասնում և անընդունակ են մասնելու Գոտիտալիզմը մասնաներին ճշող կաշիտալիզմ չեւ լինի, յնթէ գո ալլոցն չլինի:

նիղմն եր, այսինքն՝ «Հայրենիքի պաշտպանութեան» անկարգութեանը, վորն այսպիսի պատերազմում իրականում համասար-
 վում եր զիրք բուրժուազիայի կողոպտական շահերի պաշտպանու-
 ցան: Պատերազմից հետո՝ կողոպտական Անգլիերի լիզային պաշտ-
 պանութեանը, իր յերկրի բուրժուազիայի հետ ուղղակի կամ
 անուղղակի դաշինքների պաշտպանութեան ընդդեմ հեղափոխու-
 ական պրոլետարիատի և Վոլոճրդային» շարժան: բուրժուական
 գեմոկրատիայի և բուրժուական պառլամենտարիզմի պաշտպա-
 նութեան ընդդեմ Վոլոճրդային իշխանութեան» — որանք
 և յին այն անթուլլատիկ և դամանական կոմպրոմիսների
 դիտալորագույն արտահայտութիւնները, վորոնք իրենց դումա-
 բում, հեղափոխական պրոլետարիատի և նրա գործի համար
 կործանարար ուղորտունիզմ էյին տալիս:

«... Ամենայն վնասներէ յարմար մերժել ամեն մի կոմպրոմիս մյուս
 կուսակցութիւններէ հետ... խուսանալման և համաձայնողականութեան ամեն
 մի քաղաքականութեան» —

գրում են գերմանական ձախերը Փրանկֆուրտյան բրոշյուրում:

Չարժանայի յն, վոր այսպիսի հայացքներէ անբ լինելով՝
 այդ ձախերը վնասականապես չեն դատապարտում բոլլեիզմը:
 Չե՞ վոր չի կարող պատահել, վոր գերմանական ձախերն իմա-
 ցած չլինեն, վոր բոլլեիզմի ամբողջ պատմութեանը, թե՛ Հոկ-
 տեմբերյան հեղափոխութեանից առաջ, թե՛ դրանից հետո, լիքն
 է խուսանալման, համաձայնողականութեան, մյուս և այս
 թիւում բուրժուական կուսակցութեաններէ հետ կոմպրոմիսների
 զեւթերով:

Միջազգային բուրժուազիայի տապալման համար պատերազմ
 մղել, մի պատերազմ, վոր հարյուր անգամ ավելի դժվար, յեր-
 կարատե, բարդ է, քան պետութիւնների միջև մղվող սոլո-
 բական պատերազմներից ամենահամառը, և առաջուց հրա-
 ժարվել խուսանալելուց, թշնամիների միջև յեղած շահերի
 հակասութեան (թեկուղ և ժամանակավոր) ոգտադործումից, հնա-
 բալոր (թեկուղ և ժամանակավոր, անհայուն, յերերուն, պայմա-
 նական) դաշնակիցների հետ համաձայնութեան դալուց ու կոմ-
 պրոմիսներից, մե՞ թե դա անսահման ծիծաղելի բան չէ: Մե՞ թե
 դա նման չէ այն բանին, վոր դեռ չհետազոտված և միջև այդ
 անմատչելի սարը դժվարին վերելք կատարելիս մենք առաջուց

Հրատարվենք յերբեմն զիզդազ դնալուց, յերբեմն Հեա դասնալուց, մի անգամ ընտրված ուղղությունից Հրատարվելուց և տարբեր ուղղություններ փորձելուց: Յեզ արայտի մարդկանց, զորոնք այդ աստիճան ստիպել զիտակից ու անխորձ են (լույս և դեռ, յեթև դա բացատրում և նրանց յերիտասարդությամբ: յերիտասարդներին աստված ինչն և Հրամայել զորոշ ժամանակից ընթացքում արայտի Հիմարություններ դուրս տալ), կարող էյին պաշտպանել, — միևնույն և, ուղղակի թե անուղղակի, բացահայտ թե թաղան, ամբողջովին թե մասամբ, — Հոլանդական կամուսխասական կուսակցության միջանի անդամները:

Պրոլետարիատի առաջին սոցիալիստական Հեղափոխությունից Հետո, մի յերկրում բուրժուազիային տապալելուց Հետո, այս յերկրի տրոլետարիատը յերկար ժամանակ ավելի քույլ և մնում, զան բուրժուազիան, պարզապես արգեն վերջինիս ինտերնացիոնալ Հակայական կապերի շնորհիվ, ապա կապիտալիզմի և բուրժուազիայի տարերային և մշտական վերականգնման, վերածնման շնորհիվ, զոր ասալ են բերում բուրժուազիային տապալող յերկրի մանր ապրանքարտադրողները: Այլևիչ Հզոր Հակաուսակողին Հողթեյ կարելի յե միայն ուժերի մեծադույն շարուժով և պարտադիր կիրպել, մանրակրկիտ, խնամքով, զգույշ, Հատարեն ուղտադարձելով թե թշնամիների միջև դոյություն ունեցող ամեն մի, թեկուզ աննշան, շենդգամք», տարբեր յերկրների բուրժուազիայի և առանձին յերկիրների բուրժուազիայի տարբեր խմբակցությունների կամ տեսակների շահերն ամեն մի Հակադրություն, թե ամեն մի, թեկուզ և չնչին Հնարավորություն՝ ձեռք բերելու մասսայական դաշնակից, թեկուզ ժամանակավոր, տատանվող, անՀաստատ, անՀուսալի, պայմանական միջ այս չի Հասկացել, նա զուրինչ չի Հասկացել մարքտիզմից և զիտական, ժամանակակից սոցիալիզմից ընդհանրապես: Ուզ գործնականորեն, բալական յերկար ժամանակվա ընթացքում և քաղաքական բալական բաղձազան դրություններում, չի ապացուցել, թե կարող և իրոք կիրառել այս ճշմարտությունը, նա դեռ չի սովորել ոչնեյ Հեղափոխական դասակարգին ամբողջ ալիսասալոր մարդկությանը շահադրժողներից աղատադրելու Համար նրա մղած պայքարում: Յեզ այս ամբողջ ասածը Հավա-

սարսպեն վերաբերում և պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանութուն նվաճելուն նախորդող ու հաջորդող ժամանակաշրջաններին:

Մեր բնորինն դադմա չե, այլ գործողության ուղեցույց, — ասում է ին՝ Մարքսը և Ենգելսը,²² և այնպիսի եղանակներով մարքսիստները, ինչպես Կարլ Կաուպիու, Ոտտո Բաուերի և դրանց նմանների մեծադույն սխալը, մեծադույն հանցանքն այն է, զոր նրանք այս չհասկացան, չկարողացան կիրառել պրոլետարիատի հեղափոխության ամենակարևոր մոմենտներում: Եթաղաքական գործունեությունը նեխայի պրոտպեկտի մայթը չե (Պետերբուրգի միանգամայն ուղիղ գլխավոր փողոցի մաքուր, լայն հարթ մայթը), հաճախ ասում էր դեռ նախամարքսյան շրջանի ուսմ մեծ սոցիալիստ Ն. Գ. Չերնիշևսկին²³ միուս հեղափոխականները, Չերնիշևսկու ժամանակներից սկսած, անթիվ դոճեր են տվել այս ճշմարտությունն անտեսելու կամ մոռացության տալու համար: Պեսք ե ամեն ջանք թափել, ինչ դեով էլ լինի, զոր Արևմտյան Յեյթրոպայի և Ամերիկայի մախ կոմունիստներն ու բանվոր դասակարգին նվիրված հեղափոխականներն այնքան քանի չվճարեն այս ճշմարտությունը յուրացնելու համար, ինչպես հետամնաց ուսաստանցիները:

Ռուսական հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատները մինչև ցարիզմի անկումը բազմաթիվ անգամ ողտվում էին բուրժուական լիբերալների ծառայություններից, այսինքն՝ նրանց հետ բազմաթիվ պրակտիկ կոմպրոմիսներ էին կնքում, իսկ 1901—1902 թվականներին, դեռ նախքան բոլշևիզմի ծագումը «Нераз-ји հին խմբադրությունը (այս խմբադրության մեջ մտնում էին Պլինանովը, Ակսելրոդը, Չասուլիչը, Մարտովը, Պոտրեսովը և յնս) մեական քաղաքական դաշինք կնքեց (ճիշտ է, զոչ յերկար ժամանակով) Սարուլիչի²⁴, բուրժուական լիբերալիզմի քաղաքական առաջնորդի հետ, միևնույն ժամանակ կարողանալով առանց դադարեցնելու իդեական և քաղաքական անողոք պայքար մղել բուրժուական լիբերալիզմի և նրա ազդեցության ամենաընդին արտահայտությունների դեմ բանվորական շարժման ներսում: Բողեխիները միշտ շարունակում էին նույն քաղաքականու-թյունը: 1905 թվականից նրանք սխտեմատիկաբար պաշտպա-նում էին բանվոր դասակարգի դաշինքը գլուղացիության հետ

ընդդէմ լիբերալ բուրժուազիայի և ցարիզմի, յերբեք չհրա-
 ժարվելով միևնույն ժամանակ բուրժուազիային ընդդէմ ցա-
 րիզմի աջակցելուց (որինակ, ընտրութիւններէ յերկրորդ ստա-
 դիայում կամ վերաքվեարկութիւններէ ժամանակ) և չզաղաքե-
 ցնելով ամենատնհաշա իդեալական ու ճաղաքական պայքարն ընդ-
 դէմ բուրժուական-հեղափոխական դյուղացիական կուսակցու-
 թյան, «սոցիալիստ-հեղափոխականներէ», մերկացնելով նրանց
 վորպես մանր-բուրժուական դեմոկրատներէ, կեղծ կերպով
 իրենց սոցիալիստներէ շարքը դասողներէ: 1907 թ. բուլեիկ-
 ները, կարճ ժամանակով, ձևական քաղաքական բլոկ կնքեցին
 Դումալի ընտրութիւններին «սոցիալիստ-հեղափոխականներէ»
 հետ: Մենչևիկներէ հետ մենք 1903—1912 թիականներին միջանկ
 տարով միասնական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւն մեզ
 էյինք ձևականորեն՝ յերբեք չզաղաքեցնելով իդեալական և
 քաղաքական պայքարը նրանց դէմ, վորպես բուրժուական ազդե-
 ցութիւնը պրուլետարիատին հաղորդողներէ և սպորտուստա-
 ներէ դէմ: Պատերազմի ժամանակ մենք վորոչ կոմպրոմիս էյինք
 կնքել «կաուցիականներէ», ձախ մենչևիկներէ (Մարտով) և մա-
 սամբ «սոցիալիստ-հեղափոխականներէ» (Չերնով, Նատանսոն)
 հետ, նրանց հետ միասին նստելով Յիմմերվալուս և կինասա-
 լում և ընդհանուր մանիֆեստներ բաց թողնելով, բայց մենք
 յերբեք չենք դադարեցրել ու թուլացրել իդեալական-քաղաքական
 պայքարն ընդդէմ «կաուցիականներէ», Մարտովի, Չերնովի
 (Նատանսոնը մեռավ 1919 թ., նա մեզ միանգամայն մտիկ,
 մեզ հետ համարյա համերաշխ «հեղափոխական կոմունիստ-
 նարողնիկ եր»¹⁴): Հոկտեմբերյան հեղաշրջման մոմենտին հենց
 մենք վո՛չ թե ձևական, այլ խիստ կարևոր (և շատ հաջող) քա-
 ղաքական բլոկ կնքեցինք մանր-բուրժուական դյուղացիութիւն
 հետ, ընդունելով ամբողջովիմ, առանց վորևէ փոփոխութիւն,
 ես-երակամ ազրարային ծրագիրը, այսինքն՝ անտարակույս կոմ-
 պրոմիս կնքեցինք, վորպեսզի ապացուցենք դյուղացիներին,
 վոր մենք վո՛չ թե նրանց մայորացնել ենք ցանկանում, այլ ու-
 ղում ենք նրանց հետ համաձայնութիւն դալ: Միաժամանակ
 մենք առաջարկեցինք «ձախ ես-երներին» (և շուտով իրադրո՞ն-
 ցինք) քաղաքական ձևական բլոկ, կառավարութիւն մեզ մաս-
 նակցելու պայմանով, «ձախ ես-երներին», վորոնք լուծեցին այս

բլոկը Բրեստի հաշտությունը կնքելուց հետո և ապա 1918 թ. հունիսին հասան զինված ապստամբության ու հեռազայում մեր դեմ զինված կռիվ դիմեցին:

Դրա համար ել հասկանալի չէ, Վոր զերմանական ձախերի հարձակումները Գերմանիայի կոմունիստների կուսակցության կենտրոնի վրա այն բանի համար, Վոր նա թույլ է ավել մտածել շանկախներին (Գերմանիայի անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցություն, կուսցիկականներ) հետ բլոկ կնքելու մասին, մեզ միանգամայն վոչ-լուրջ են թվում և անհասու կերպով ապացուցում են ձախերին ամիրավացիությունը: Մեզ մոտ Բուսաստանում ել կային ալ մենչեիկներ (վոր մտան կերենսու կառավարության մեջ), վորոնք համապատասխանում են զերմանական Շայդեմաններին, և ձախ մենչեիկներ (Մարտով), վորոնք ուղղիցյոյի մեջ էյին ալ մենչեիկներ հանդեպ և համապատասխանում են զերմանական կուսցիկականներին: Բանվորական մասսաների աստիճանական անցում մենչեիկներից բուլչեիկներին մենք պարզ նկատում էյինք 1917 թվականին. Խորհուրդների առաջին համառուտական համալումարում, 1917 թ. հունիսին մենք ընդամենը 13% ունէյինք: Մեծամասնությունն ես-երների և մենչեիկների հոգմներ: Խորհուրդների յերկրորդ համալումարում (25 հոկտեմբերի 1917 թ. հ. տ.) մենք ձայների 51% ունէյինք: Ինչո՞ւ Գերմանիայում բանվորների նույնպիսի, միանգամայն համասն աղումն ալից ձախ ուժեղացրեց վոչ թե միանգամից կոմունիստներին, ալ նաև շանկախներին միջակա կուսակցությանը, թեև այս կուսակցությունը քաղաքական ինքնուրույն վո՞չ մի իղևա, վո՞չ մի ինքնուրույն քաղաքականություն չունէր, ալ միայն տաանվում էր Շայդեմանների և կոմունիստների միջև:

Ակներև է, զրա պատճառներից մեկը զերմանական կոմունիստների յխալ տակտիկան էր, վորոնք պետք է աներկյուղ ու աղվորեն խոստովանեն այս սխալը և այն ուղղել սովորեն: Սխալը սեակցիոն, բուրժուական պառլամենտում և սեակցիոն արհմիություններում մասնակցելու բացասման մեջ էր, սխալն այն ձախն՝ մանկական հիվանդության բողմաթիվ արտահայտությունների մեջ էր, վորն այժմ յերևան յեկավ և վորն ավելի լավ, ավելի արագ և որդանիզմի համար ավելի ողտակար ձևով կրուժի:

Գերմանական շանհայտ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնը՝ բացահայտ կերպով անհամատեղ և ներսում. Հին սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդներին (Կառլ Կապիլն, Հիլֆերդինգը, զլախի չափով, բոս յերևութիւն, Կրիստիանը, Լեզերուրը և ուրիշները) կողքին, վորոնք ապացուցեցին Խորհրդային իշխանութիւն և պրոլետարիատի դիկտատուրայի նշանակութիւնը հասկանալու իրենց անընդունակութիւնը, նրա հեղափոխական պայքարը ղեկավարելու իրենց անընդունակութիւնը, այս կուսակցութիւն մեջ կողմովի ու զարմանալի արագութեամբ աճում և ձախ, պրոլետարական թիւը: Այս կուսակցութիւն (վորն ունի, կարծեմ, մինչև 3/4 միլիոն անդամ) հարյուր հազարայոթ անդամները պրոլետարներ են, վորոնք հետացել են Շալհամից և արագութեամբ ղեկի կոմունիզմ են դնում: Պրոլետարական այս թիւն անկախներին Լայպցիգի համագումարում (1919) արդեն տաղարկել և անհապառ ու անպայման միանալ III Ինտերնացիոնալին: Կուսակցութիւն այդ թիւի հետ «կոմպրոմիս» ունենալուց յերկուս կրելն ուղղակի ծիծաղելի յէ: Ընդհակառակը, կոմունիստներին համար պարտադիր և նրանց հետ կոմպրոմիսի հարմար մէ փնտռել և գտնել, այնպիսի կոմպրոմիս, վորը մի կողմից դուրսացնէր ու արագացնէր այս թիւի հետ անհրաժեշտ յիակատար ձուլումը, իսկ մյուս կողմից՝ վոր մի կերպ չնշնէր կոմունիստներին՝ «անկախներին» սոցիալ-դեմոկրատական աջ թիւի դեմ իրենց անհրաժեշտ պայքար մղելու գործում: Համայնարար, կոմպրոմիսի հարմար մէ մշակելը հեշտ չի լինի, սակայն շաղատանը միայն կկարողանար ղերմանական բանվորներին և ղերմանական կոմունիստներին հաղթանակի «հեշտ» ուղի խոստանալ:

Կապիտալիզմը կապիտալիզմ չէր լինի, յեթէ ղուտօս պրոլետարիատը չըջապատված չլինէր չափազանց խայտարակտ անցման տիպերի մասսայով՝ պրոլետարից մինչև կիսապրոլետարը (ով կիսով չափ և միայն ասպրուտի միջոց հայթայթում աշխատանքային ուժի վաճառմամբ), կիսապրոլետարից մինչև մանր դուրսացին (և մանր արհեստավորը, տնայնտնայնը, ընդհանրապէս վորք տնտեսատերը), մանր դուրսացուց մինչև միջակ դուրսացին և այլն, յեթէ հենց պրոլետարիատի իր մեջ բաժանումներ չլինէին աճելի կամ պակաս դարձացած խավերի,

Հայրենակցական, պրոֆեսիոնալ, յերբեմն կրոնական և այլ միությունների: Իսկ այս բոլորից անհրաժեշտություն — և անպայման անհրաժեշտություն և բղխում պրոլետարիատի ավանդարդի Համար, նրա գիտակից մասի Համար, կոմունիստական կուսակցության Համար՝ խուսանալման, Համաձայնողականութան, կոմպրոմիսների զիմեկ պրոլետարների տարբեր խմբերի, բանվորների և մանր անտեսատիրուկների դանազան կուսակցությունների հետ, և դա բղխում և բացարձակ անհրաժեշտությամբ: Ամբողջ դործը այս ասկտիկան պրոլետարական գիտակցության, հեղափոխականության, պայքարի և հաղթանակի՝ ունակության քնդիմուր մակարդակի բարձրացման և վոչ թե իջեցման նպատակներով կիրառել կարողանալն է: Պետք և նկատել, ի միջի այլոց, վոր բուլշեիկներին հաղթանակը մենչևիկներին վորս վո՛չ միայն մինչև 1917 թ. Հեղեմբերյան հեղափոխությունը, այլև դրանից հետո ել պահանջում էր խուսանալման, Համաձայնողականության, կոմպրոմիսների տակախկա կիրառել, Հասկանալի յև այնպիսու և այնպիսիների, վոր դուրացներ, արագացներ, ամբապնդեր, ուժեղացներ բուլշեիկներին ի հաշիվ մենչևիկներին: Մանր-բուրժուական դեմոկրատները (իսկ այս թվում նաև մենչևիկները) անխուսափելիորեն տատանվում են բուրժուազիայի և պրոլետարիատի միջև, բուրժուական դեմոկրատիայի և խորհրդային կարգի միջև, սեֆորմիստի և հեղափոխականության միջև, բանվորատիրության և պրոլետարական գիտատուրայից յերկյուղ կրելու միջև և այլն: Կոմունիստներին ճիշտ տակախկան պիտի լինի այս տատանումներն ոգտագրծելու և վոչ թե դրանք անտեսելու մեջ. ոգտագործումը պահանջում և զիջումներ անել այն տարբերին, այն ժամանակ և այն չափով, վորոնք, յերբ և ինչ չափով դառնում են դեպի պրոլետարիատը, — միաժամանակ պայքար մղելով նրանց դեմ, ովքեր դառնում են դեպի բուրժուազիան: Ծիշտ տակախկա կիրառելու հետևանքով մենչևիկոմն ավելի ու ավելի քայքայվեց և քայքայվում և մեղմում, Համառությամբ մեկուսացնելով ոպորտունիստական առաջնորդներին և մեր բանակը վոխաղբելով լավազույն բանվորներին, մանր-բուրժուական դեմոկրատիայի լավազույն տարբերին: Դա տեական պրոցես և, և հապանեպ վիրոշմամբ՝ վո՛չ մի կոմպրոմիս, վո՛չ մի խուսանալումն,

կարելի չե միայն մնասել հեղափոխական պրոլետարիատի ազդեցութեան ուժեղացման և նրա ուժերի ավելացման գործին:

Վերջապես, բնականաբար անկասկած սխալներից մեկը Գերմանիայում նրանց ուղղադիր տնտեսական և Վերսալի հաշտությունը շրջապատելու վրա: Վորջան ավելի բարձր և զարգացած, վորջան ավելի բնական և անապեղացիտ և մեկնաբանում այս հայացքն, որինս, Կ. Հորները, այնքան դա ավելի պակաս խելացի չե դուրս դալիս: Բաժանում չե հրատարակել բարձրագույն բարձրագույն (Կառնիկները և մյուսների) ազդեցություն անհեթեթություններից, վորը հասավ մինչև բուրժուազային հետ բնական մեջ մասնելն Անտանտի դեմ պատերազմելու համար, միջազգային պրոլետարիան հեղափոխութեան ժամանակակից պայմաններում: Պետք և հասկանալ, վոր արժատապես սխալ և այն տարիական, վորը չի թույլ տալիս, վոր Պորչուգալի Գերմանիան (յեթև և շուտով առաջանար Պորչուգալի դերմանական հանրապետութեան) պարտադրովի վորոշ ժամանակ ընդունելու Վերսալի հաշտությունը և յենթարկովի նրան: Գրանից չի հեռուում, թե բնականաբար անհեթեթութեան իրավացի էլին այն ժամանակ, յերբ առաջ էլին քաշում, քանի դեռ կառավարութեան մեջ նստած էլին Շայդեմանները, քանի դեռ չեք տապալված Պորչուգալի իշխանությունը Հունգարիայում, քանի դեռ Վիեննայի խորհրդային հեղափոխութեան կողմից Պորչուգալի Հունգարիային ոչնչութեան դալու հնարավորութեանը չեք բացառված, — յերբ այն ժամանակվա պայմաններում առաջ էլին քաշում Վերսալի հաշտությունն ստորագրելու պահանջը: Այն ժամանակ անկասկածները շատ վատ էլին խուսափում և մանկություն, վորովհետև ավելի կամ պակաս չափով իրենց վրա էլին առնում դաժանան Շայդեմանների պատասխանատվութեանը, ավելի կամ նվազ չափով գլխովում էլին Շայդեմանների հետ անողոք (և ամենաստանարյուն) դասակարգային կոնֆլիկտի տեսակետից բանապակարգային կամ զինդասակարգային տեսակետին:

Բայց այժմ գրութեանն ակնհայտ կերպով այնպես և, վոր Գերմանիայի կոմունիստները չպետք և կապեն իրենց մեռածը և Վերսալի հաշտութեան պարտադիր ու անպայման մերժում խոստանան կոմունիզմի հաղթանակի դեպքում: Դա հիմարութեան և Պետք և ստել — Շայդեմաններն ու կառուցիկականները

մի շարք դավաճանութիւններ գործեցին, վորոնք դժվարացրին
 (մասամբ ուղղակի տապալեցին) Խորհրդային Ռուսաստանի,
 Խորհրդային Հունգարիայի հետ դաշինք կոնչու գործը: Մենք,
 կոմունիստներս, ամեն միջոցներով կոչուրացնեմք ու կմայսու-
 սատրաստեմք այսօրիսի դաշինքի կումբը, ըստ վորում Վերսա-
 լի հաշտութիւնը մենք բոլորովին ել պարտավոր չենք անպա-
 ման մերժել և այն ել անհապաղ: Հաջողութեամբ այն մերժելու
 հնարավորութիւնը կախումն է վո՛չ միայն դերմանական, այլև
 խորհրդային շարժման միջադրային հաջողութիւններից: Այս
 շարժմանը Շալգեմաններն ու կաուցիկականները խանդարում
 եյին, մենք դրան ողնում ենք: Ահա վորն է գործի ելութիւնը,
 վորն է արժատական տարբերութիւնը: Յեղ յեթն մեր դասա-
 կարդային թշնամիները, շահագործողները, նրանց սպասավոր-
 ները, Շալգեմաններն ու կաուցիկականները, դերմանական և
 միջադրային խորհրդային շարժումն ուժեղացնելու, և՛ դերմա-
 նական, և՛ միջադրային խորհրդային հեղափոխութիւնն ուժե-
 ղացնելու հնարավորութիւնների մի ամբողջ շարք բաց թողին,
 ապա մեղքը նրանց վրա յե ընկնում: Խորհրդային հեղափոխու-
 թիւնը Գերմանիայում կուժեղացնի միջադրային խորհրդային
 շարժումը, վորն ամենատուժեղ պատվարն է (և միակ հուսալի, ան-
 հաղթելի, համաշխարհային մասշտաբով հզոր պատվարը) ընդ-
 դեմ Վերսալի հաշտութեան, ընդդեմ միջադրային իմպերիալիզ-
 մի ընդհանրապես: Վերսալի հաշտութիւնից աղատվելը պար-
 տադիր է անպայման ու անհապաղ առաջին տեղը դնել, իմպե-
 րիալիզմի ճնշումից իմպերիալիզմի կողմից ճնշված այլ յեր-
 կիրների աղատադրման հարցից առաջ,—այդ քաղքենիական
 նացիոնալիզմ և (կաուցիկներին, Հիլֆերդինգներին, Ռատո Բա-
 ուերներին և Ընկ. արժանի), և վոչ թե՛ հեղափոխական ին-
 տերնացիոնալիզմ: Յեկրուպական խոշոր յերկիրներից վորևէ մե-
 կում, այս թիւում նաև Գերմանիայում, բուրժուազիային տապա-
 լելը միջադրային հեղափոխութեան համար այնպիսի սլլոս է,
 վոր ի սեր դրա կարելի յե և պետք է,—յեթն այդ պետք լի-
 նի, — Վերսալի հաշտութեան ավելի յերկարատև գոյութեանը
 համաձայնել: Յեթն Ռուսաստանը մենակ կարողացավ, հեղա-
 փոխութեան համար ողտավեա կերպով, Բրեստի հաշտութեան
 միջանի ամսին դիմանալ, ապա վոչ մի անհնարին բան չկա, վոր

Մորհրդային Գերմանիան, Մորհրդային Ռուսաստանի հետ դաշնակցած, հեղափոխութեան համար ոչտակար կերպով տանի Վերսալի հաշտութեան ավելի յերկարատև դոյութիւնը:

Ֆրանսիայի, Անգլիայի և այլ խմբերիայիսաները պրոլետարիայի յեն յենթարկում գերմանական կոմունիստներին, — նրանց առաջ թակարդ են դնում՝ «Առացի՛ք, վոր զուր չենք ստորագրի Վերսալի հաշտութիւնը»: Իսկ ձախ կոմունիստները, յերեսաների պես, ընկնում են իրենց առաջ դրած թակարդի մեջ, փոխանակ վարպետութեամբ մանեղբու խարդախ և տվյալ մոլեխում ավելի ուժեղ թշնամու դեմ, փոխանակ նրան տակու. «Այժմ մենք Վերսալի հաշտութիւնը կստորագրենք»: Առաջուց մեռքերը կապել, բացորոշ կերպով տակ թշնամուն, վորն այժմ մեզինց ավելի լավ և գինոված, թե կկոպկենք արդոյք նրա հետ և յերբ, — դա հիմարութիւն և, և վոչ թե հեղափոխականութիւն: Ծակաստամարտն ընդունել այն ժամանակ, յերբ դա բացահայտրեն ձեռնտու յե թշնամուն և վոչ թե մեղ, հանցածք և, և միանգամայն անպեք են հեղափոխական դասակարգի այնպիսի քաղաքագետները, վորոնք չեն կարողանա «խուսանալում, համաձայնողականութիւն, կոմպրոմիսներ» անել, վորպեսզի խուսափեն բացահայտրեն անձեռնտու ճակատամարտից:

IX. «ԱՄԻ» ԿՈՄՍՈՒՆԻՉՄՆ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ²⁵

Անգլիայում կոմունիստական կուսակցութիւն դեռ չկա, բայց կա թարմ, լայն, հզոր, արագ աճող, ամենալավագոյն չույսեր տանելու իրափունք ավոյ կոմունիստական շարժում բանվորների շրջանում. միջանի քաղաքական կուսակցութիւններ և կազմակերպութիւններ կան(«Բրիտանական սոցիալիստական կուսակցութիւն», «Սոցիալիստական բանվորական կուսակցութիւն», «Հարստային Ուելսի սոցիալիստական ընկերութիւն», «Բանվորական սոցիալիստական Փեղերացի»), վորոնք ուղում են կոմունիստական կուսակցութիւն ստեղծել և միմյանց հետ բանակցութիւններ են վարում այդ մասին: «Բանվորների գրեզնոու» թերթում (հատոր VI, № 48, 21. II. 1920), վերահիշյալ կազմակերպութիւններից վերջինի շարաթական որդանում, վոր խմբագրում և ընկ. Սիլվիա Պանկիստոր, գետեղ-

մած և նրա գլխամուկտասական կուսակցութեան շուրջը՝ հողմա-
 նը 26: Այստեղ շարադրվում և III Ինտերնացիոնալին միանալու,
 պառլամենտարիզմի սխալարեն խորհրդային սխառմը և սրբոյտա-
 րիտաի դիկտատուրան ընդունելու հիման վրա միասնական կո-
 մունիստական կուսակցութուն կազմելու մասին վերահիշյալ
 շարս կազմակերպութունների միջև տեղի ունեցող բանակցու-
 թյունները ընթացքը: Գուրս և դալիս, վրը միասնական կո-
 մունիստական կուսակցութուն անհազաղ ստեղծելու գլխավոր
 արդեւիքներից մեկը պառլամենտին մասնակցելու և նոր կոմու-
 նիստական կուսակցութունը հին, սրբֆեսիոնալիստական,
 սոսակյապես արեղ-յունիոններից կազմված, սպորտունիստական
 և սոցիալ-շուլիինիստական բնախորական կուսակցութունը՝
 միանալու հարցի շուրջը ծաղած տարաձայնություններն են:
 բնախորական սոցիալիստական ֆելեկրացիան՝ — ինչպես և
 Վոյսիսիստական բանվորական կուսակցութունը*, — պառ-
 լամենտական ընարություններին և պառլամենտին մասնակցելու,
 բնախորական կուսակցութունը միանալու դեմ են արտահայտ-
 վում, այս կազմից տարաձայնվելով Բրիտանական սոցիալիստա-
 կան կուսակցութեան բոլոր անդամների կամ նրանց մեծամաս-
 նութեան հետ, վորը, նրանց աչքում, գեղմունիստական կուսակ-
 ցությունների աջ թեւը և Անգլիայում (Սիւլիա Պանկիսերստի
 հիշյալ հողմածը, ևջ 5):

Այսպիսով, հիմնականում նույն բաժանումն և ստացվում, ինչ
 և Գերմանիայում, ընայած տարաձայնությունների արտահայտման
 մեկի (Գերմանիայում այս մեկը շատ ավելի մոտիկ է ճուշակա-
 նին), քան Անգլիայում) և մի շարք այլ պարադանների հսկայական
 տարբերություններին: Ազա նայենք «ձախերի» փաստարկում-
 ներին:

Պառլամենտին մասնակցելու հարցի մասին ընկ. Սիւլիա
 Պանկիսերստը վկայակոչում և նույն համարում գետեղված ընկ.
 Վ. Գալլակերի (W. Gallacher) հողմածը, վորը դրում և

* Թվում և, այս կուսակցութունը դեմ է բնախորական կուսակցու-
 թյունը միանալուն, բայց կուսակցութունն ամբողջովին դեմ չի պառլամեն-
 տին մասնակցելուն:

«Այս խորհուրդը, — գրում է նա, — ժողովակի անտիպալաժմենտարիտա-
կան է, և զբաղնական կանգնած է զարգացական գոնազան կազմակերպու-
թյուններէ ձախ թելը: Մինք ներկայացնում ենք Շոտլանդիոյի նկարագրու-
կան շարժումը, զորք ձգտում է արտագրություններում (արտագրության
սարքեր ճշուգիւրում) նկարագրական կազմակերպություն և սոցիալական կո-
միտաների վրա կիսմով և կոմունիտական կուսակցություն սակզմել ամբողջ
յերկրում: Անշուր ժամանակ մենք կուգում ենք նրանց պաշտանական պաշտմեն-
տարներէ նա: Մենք անհրամեշտ շեյինք նամարում նրանց բացառապա կոթ
նայտարարել, իսկ նրանք յսկիւղ են կրել մեզ վրա զբաղնայց:

«Մայք իրերի աշտիւրի զրությունը չի կարող յերկար շարունակվել: Մենք
կազմում ենք ամբողջ գծով:

«Անկախ բանձմարական կուսակցության մասնայական անգամներ Շոտ-
լանդիոյումովելի ու ավելի յեն զգվանք գրում պաշտմենտի անուշը միա բերելիս
և անկախան նամարա թուր խորքը Մովնաների (զորքածված է ուսուսական բուն
անդլիական տառագրությունը) կամ բանձմարական Խորհուրդների կողմն են:
Նախանալի չե, այդ շահագանց յուրը նշանակություն ունի այն պարաների
նամար, զորանք զարգացականության վրա զորակն վասակի միջոցի (զորակ
պրոֆեսիոյի) վրա յեն նայում, և նրանք ամենատեսակ միջոցներ գրած են
պնում, զորակողի իրենց անգամներին պաշտմենտարիզմի գրկը վերադառնալ
նամակն: Նկարագրական ընկերները չլլնել և (ընդգծում ամեն անկ նկարագր-
կինն է) պաշտպանեն այդ բանագրութի Մեր պայքարն այտակ շատ զվարկի
կլինի: Շոտ վաթարագրութի զմեղից մեկը կլինի նրանց զամենամությունը,
զորանք նամար անկանական շակերն ավելի ու մեզ զտղի են, զան նրանց շառ-
զրագրությունը նկարագրության վերաբերմամբ: Պաշտմենտարիզմի ամեն մի
պաշտպանություն ու զպակի պնություն և այն բանին, զոր իշխանությունն ըն-
կնի մեր շրիտանական Շոտլանդաների ու նախկինների մեղքը: Նկարագրութի սը
(Clynes) և լինի անուսակի կերպով անկերն են Պաշտանական Անկախ բան-
ձմարական կուսակցությունն ավելի ու ավելի չե ընկնում բարձրական լիբե-
րալների իշխանության սակ, զորանք կողմն պատասան են գտել պարանայց
Մակդոնալդի, Մուսկոնի և լինի բանակում: Պաշտանական Անկախ բանձմարական
կուսակցությունը իրաւ թշնամական է III Մաներնայիտակին, իսկ մասան
վերջինիս և կազմակերպ: Ինչ յեղանակով էլ ուրում և լինի պաշտմենտար-
պաշտանութաներին աշակերջ վերակիրալ պարանների շրաղային շուր լլնել և
նշանակում: Բրիտանական սոցիալիտական կուսակցությունն այտակ վնչ մի
նշանակություն չունի: Այտակ պնաք և տողը նկարագրական արտագրական
(Ինդուստրիալ) կազմակերպություն և կոմունիտական կուսակցություն, զորք
զորքի պար, նայտար, դիտական կիսունքների նամակն: Անթե մեր ընկեր-
ները կարող են սղնել մեզ և՛ այն, և՛ այս սակզմելու զորքում, մենք սերով
կընգունենք նրանց պնությունը: Անթե չեն կարող, — թող, ի սեր տատու,

բարբոթին շխանփէն, յեթե նրանք չեն ուզում զսփռանել Հեղափոխությանը սեռայիններնրին աշակցության ցույց տալու միջոցով, այն ուսուցիչներնրին, վորոնք այնքան յոռանգով ձգտում են հասնել պառլամենտական շարժումը (? — հեղինակի հարցական նշանն է) կոչման, և վորոնք վառվում են ապացուցելու ցանկությամբ, թե իր'նք կարող են նույնքան հաջողակ կառավարել, ինչպես և բուն բաւերը, գրասարգային ցարգարտները:

Այս նամակի խմբագրությանը, իմ կարծիքով, Հոյակապ կերպով արտահայտում և արամագրություններն ու տեսակետը յերիտասարդ կոմունիստներին կամ մասսովիկ բանվորներին, վորոնք նոր-նոր են սկսել զայլ գնդի կոմունիզմը: Այս արամագրությունը ծայրագույն աստիճան ընդհարալի և զնահատելի յեայր պետք և զնահատել և պաշտպանել կարողանալ, վորովհետև սաանց դրան պրոլետարիատի Հեղափոխության հաղթանակն Անդլիտայում, — այլև ամեն մի ուրիշ յերկրումն էլ, — անհուսալի կլիներ: Այն մարդկանց, վորոնք կարողանում են արտահայտել մասսաների այսպիսի արամագրությունը, կարողանում են մասսաների մեջ (չնոտ հաճախ ներհամ, չլիտակցված, չարթնացած վիճակի մեջ դանփող) այսպիսի արամագրություն տալ ընդհանր, — պետք է պահպանել և խնամքով նրանց ամենատեսակ ողնություն ցույց տալ: Բայց միևնույն ժամանակ էլ պետք է ուղղակի, բացերբաց ասել նրանց, թե մեմակ արամագրությունը բաշխական չէ մասսաներին Հեղափոխական մեծ պայքարում զնկափարելու համար, և թե այս-ինչ ու այն-ինչ սխալները, վոր պատրաստ են անել կամ անում են Հեղափոխության գործին ամենանվիրված մարդիկ, այնպիսի սխալներ են, վոր կարող են Հեղափոխության գործին վնաս ընդհանր: Ընդ. Գալլակերի նամակի խմբագրությանն անտարակուսելիորեն ցույց է տալիս այն բոլոր սխալների սաղմերը, վոր անում են գերմանական շճախ» կոմունիստները և վոր անելիս են յեղել ուսւ շճախ» բուշելիները 1908 և 1918 թվականներին:

Նամակի Հեղինակը լցված է ամենաազնիվ պրոլետարական (վոր, սակայն, վո՛չ միայն պրոլետարներին և հասկանալի ու մտախիկ, այլև բոլոր աշխատավորներին, բոլոր շճախ մարդկանց, յեթե գործածելու լինենք գերմանական արտահայտությունը) աստիճանով դեպի բուրժուական շճախարհային քաղաքա-

դեաները: Ծնչված ու շահագործվող մասսաների ներկայացուցչի այս ասելուձյունը ճշմարտացույց էսկիզորն և ամենայն դերմաստուծյանն, ամեն մի սոցիալիստական և կոմունիստական շարժման և նրա Հաջողությունների հիմքն և: Բայց Հեղինակն, ինչպես յերևում և, Հաշվի չի առնում այն, թե քաղաքականությունը մի այնպիսի գիտություն ու արվեստ և, վոր յերկնքից վայր չի ընկնում, ձրիարար չի արվում, և թե պրոլետարիատը, յնթև նա ուղում և Հաղթել բուրժուազիային, պետք և իր Համար մշակի իր, պրոլետարական, պատակարգային քաղաքացեաներն, և այնպիսի քաղաքացեաներ, վորոնք բուրժուական քաղաքացեաներից վատ չլինեն:

Նամակի Հեղինակը Հիանալի Հասկացել և, վոր վո՛չ թե պաշտմենտը, այլ միայն բանվորական Խորհուրդները կարող են պրոլետարիատի նպատակներին Հասնելու ղենք լինել, և, իհարկե, նրանք, ովքեր մինչև այժմ այս չեն Հասկացել, շարադույն ռեակցիոներներ են, լինի դա ամենադիտուան մարդը, ամենափորձված քաղաքացեար, ամենատնկեղծ սոցիալիստը, ամենապարզաստ մարքսիստը, ամենաաղնիվ քաղաքացին ու ընտանիքավորը: Բայց նամակի Հեղինակը նույնիսկ Հարց չի ղնում, չի մտածում այն Հարցը ղենելու անհրաժեշտության մասին, թե կարելի՞ չն արդյոք իրագործել Խորհուրդների Հաղթանակը պաշտմենտի վրա, առանց պաշտմենտի ներքը զխորհրդայինն քաղաքացեաներ մացնելու, առանց պաշտմենտարից՝ ներքուստ հաղձալուծելու, առանց պաշտմենտի ներքից Խորհուրդների Հաջողությունը նախապարտատելու պաշտմենտը ցրելու նրանց առաջիկա խնդրում: Մինչդեռ նամակի Հեղինակը միանգամայն ճիշտ միտք և արասՀայտում, թե կոմունիստական կուսակցությունն Առդլիայում պետք և գործի գիտակամ Հիմունքներով: Գիտությունը, նախ, պահանջում և ուրիշ յերկիրներին փորձի Հաշվատում, առանձնացես, յնթև ուրիշ, նույնպես կապիտալիստական, յերկիրները շափաղանց նման փորձ են ապրում կամ ապրել են վերջերս. յերկրորդ, պահանջում և տվյալ յերկրի ներսում գործող քոլտը ուժերը, խմբերը, կուսակցությունները, գասակարգերը, մասսաները Հաշվի առնել, քաղաքացեանությունը ընալ չվորոշել միայն ցանկությունների ու Հայացքների, միայն

մի խմբի կամ կուսակցութեան դիտակցականութեան և պայքարի պատրաստականութեան աստիճանի հիման վրա :

Վոր Հենդերսոնները, Կլայնսնները, Մակդոնալդները, Սնուդ-դեններն անհաստիքի սեակցիան են, այդ ճիշտ և : Նույնպէս ճիշտ և, վոր Երանջ ուշում են իշխանութիւնն իրենց ձեռքն առնել (նախապատվութիւնն աւաղով, սակայն, բուրժուազիայի հետ կոալիցիային), վոր Երանջ ուշում են ձեռնադարեւը միեւնոյն վաղնիքի բուրժուական կանոններով, վոր Երանջ անխուսափելիութեն, յերբ իշխանութեան գլուխ անցնեն, իրենց կտրահեն այնպէս. ինչպէս Եպարեմանն ու Նոսէնն : Այս բոլորն այնպէս և : Բայց այսանպիսի բոլորովին այն չի բղխում, թե Երանջ պաշտպանելը նշանակում և դաժանանել հեղափոխութեանը, այլ այն, վոր հեղափոխութեան շահերի համար բանվոր դասակարգի հեղափոխականները պէտք և այս պարոններին պատլամենտական վորոշ անակցութիւնն ցույց տան : Այս միտքը պարզարանելու համար կվերցնեմ անդլիտիան քաղաքական յերկու ժամանակակից փաստաթուղթ . 1) պրիմիեր Լլոյդ Զորջի 1920 թ. մարտի 18-ի ճառը (ըստ 1920 թ. մարտի 19-ի «The Manchester Guardian»-ի²⁸ շարադրածի) և 2) «ձախ» կոմունիստուհի, ընկ-Սիւլիէա Պանկ-խերստի այն դասողութիւնները, վոր նա տվել և իր վերահիշյալ հոդվածում :

Լլոյդ Զորջն իր ճառում բանավիճում եր Անկլիայի (վորը Հասկապես հրափրված եր ժողովին, բայց հրաժարվել եր դաւուց) և այն լիբերալների հետ, վորոնք կոալիցիա յեն կամենում վոր թե պահպանողականների հետ, այլ ուշում են մերձենալ բանվորական կուսակցութեան հետ : (Ընկ. Գալլակերի նամակ խմբագրութիւնից մենք տեսանք նույնպէս մատնանում այն փաստի վրա, վոր լիբերալներն Անկլիա բանվորական կուսակցութեան մեջ են անցնում) : Լլոյդ Զորջն աղացուցում եր, թե անհրաժեշտ և, վոր լիբերալները կոալիցիա, և այն ել սնքս կոալիցիա, կաղմեն պահպանողականների հետ, վորովհետեւ այնպէս կարող և հաղթել Բանվորական կուսակցութեանը, վորին Լլոյդ Զորջը զգրագրասում և անվանելը սոցիալիստական և վորը ձգտում և արտադրութեան միջոցների շեղելիով սեփականութեան : «Յրանսիայում այդ կողմում եր կոմունիզմ» — հանրա-

մատչելի կերպով լուսարանում եր անդլիական բուրժուազիայի առաջնորդն իր ունկնդիրներին, պառլամենտական լիբերալ կուսակցութեան անդամներին, վորոնք, հալամարար, մինչև այժմ այդ շղիտելին, — Վերամանխալում այդ կոշվում եր սոցիալիզմ, Ռուսաստանում այդ կոշվում եր բուլչեիզմ: Լիբերալների համար այդ սկզբունքորեն անընդունելի յե, պարզաբանում եր Լլոյդ Ջորջը, քանի վոր լիբերալներն սկզբունքով մասնավոր սեփականութեան կողմնակից են: Վրադաբարթութեանը վրամեղի մեջ են — հայտարարում եր հոնտորը, և դրա համար ել լիբերալներն ու պահպանողականները պետք և միանան...

Ը. Սեթե գուք գնաք հողագործական շրջանները, — ասում եր Լլոյդ Ջորջը, — յես համաձայն եմ, վոր գուք այնտեղ կուսակցական հին բամբունաներ կանանք, վոր պահպանված են առաջվա պես Այնտեղ վրամեղ հետև յե Այնտեղ վրամեղ չկա Քայք, յերբ բանք հասնի գյուղական շրջաններին, ապա վրամեղն այնտեղ նույնպես մեծ կլինի, ինչպես այդ մեծ ե ալ մաքրուհարկական միջոտն շրջաններում: Մեր յերկրի շոր հինգերորդականը՝ հողագործութեամբ, Քա յին հանդամանքներից մեկն ե, վոր յես շարունակ նկատի ունեմ, յերբ խորհրդամում եմ այն վրամեղների մասին, վոր բերում ե մեզ ապագան Ֆրանսիայում բնակչութեանը հողագործական ե, և զուք վորոշակի հայտնների ստիկ բողա ունեք, վորն այնքան ել արագ չի շարժվում և վորն այնքան ել հնչա չի հեղափոխական շարժումով հուզեր Մեր յերկրում գործն այլ վիճակի մեջ ե: Մեր յերկրն ավելի հնչա ե շուտ ալ, քան արխարիս վորն այլ յերկրի, և յեթե նա սկոի յերբայ, ապա փուլուքն այնտեղ վերահիշյալ պատճառներով ավելի ուժեղ կլինի, քան ուրիշ յերկրներում:

Այստեղից ընթերցողը տեսնում ե, վոր պ. Լլոյդ Ջորջը վոր՛չ միայն շատ խելոք մարդ ե, այլև շատ բան և սովորել մարքախտներից: Մեզ համար ել մեղք չե Լլոյդ Ջորջից միքիչ սովորելը: Հետաքրքրական ե նաև նշել այն գլխկուսխայի հետևյալ կողմնորդը, վոր տեղի յե ունեցել Լլոյդ Ջորջի հասից հետո.

ԵԳ-ն Վալլես (Wallace). — Յես կցանկանայի հարցնել, թե ինչպես ե նալում պրեմիեր-մինիստրն իր քաղաքականութեան արդունքների վրա արդունարեբական շրջաններում արդունարեբական բանվորների նկատմամբ, վորոնցից շատ-շատերը լիբերալ են ներկայումս և վորոնցից մեծք այնքան շատ ալակցութեան ենք ստանում: Արդոք հնարավոր արդունքն այն չի լինի, վոր բանվորական կուսակցութեան ուժերի վիթխարի ավելացում առաջ կերբ այն բանվորների կողմից, վորոնք ներկայումս մեր անկեղծ ոգնականներն են:

Գրեմիեր-միմիստ.—Յեա բարբոզին այլ կարծիքի չեմ։ Այն փաստը, զոր լիբերալներն իբրք չեմ պայքարում են, անկասկած, լիբերալների շատ զգալի թվին հրում է, հուսանալու թյունից, զեղի բանձորական հուսակցությունը, վորտեղ զուր արգեն լիբերալներին, շատ ընդունակ մարդկանց, զգալի թիվ ունեն, վորտեք այժմ զբաղված են կառավարության վարկաբեկմամբ։ Արդյունքն, անասարկույալ, այն է, զոր զգալի կերպով ամբազնզովում է հասարակական տրամադրությունը հոգուս բանձորական հուսակցության Հասարակական կարծիքը շուտ է դալիս զուր թե զեղի այն լիբերալները, վորտեք բանձորական հուսակցությունից զուրս են կանգնած, այլ զեղի բանձորական հուսակցությունը, այլ ցույց են աւելի մասնակի վերջնարությունները։

Անցողակի ասենք, այս դաստղությունը ցույց է տալիս ասանճնապես, թե ինչպես բուրժուազիայի ամենախելոք մարդիկ խճճվել և չեն կարողանում անուղղելի հիմարություններ չանել։ Դրանից ել բուրժուազիան կկործանվի։ Իսկ մեր մարդիկ կարող են նույնիսկ հիմարություններ ել անել (ճիշտ և, այն պայմանով, զոր այս հիմարությունները շատ մեծ չեն, և դրանք իր մասնակի կուղղվեն), բայց և այնպես վերջիվերջո հաղթողներ զուրս կզան։

Քաղաքական մյուս փաստաթուղթը զմախ՝ կամուխառուհի, բնի։ Սխիլիս Պանկխերախի հետևյալ դաստղություններն են.

«... Ընդ։ Ինկպիքը (Քրիստոսական սոցիալիստական հուսակցության քարտուղար) բանձորական հուսակցությունը բանձոր գասակարգի շարժան զլիստօր կազմակերպությունն անվանում։ Քրիստոսական սոցիալիստական հուսակցությունից մի ուրիշ ընկեր իլ Քոստերմաքիսմալի կոնֆերենցիայում Քրիստոսական սոցիալիստական հուսակցության հայացքն ել ավելի ցայտուն կերպով արտահայտեց նա սասց. «Մենք Բանձորական հուսակցության վրա վորտեք կազմակերպված բանձորական գասակարգի վրա չենք նայում»։

«Բանձորական հուսակցության վերաբերմամբ այս հայացքին մենք համար չենք։ Բանձորական հուսակցությունը շատ մեծ է թվով, թեև նրա անդամների զգալի մասն անզորմանյա և ապատիկ են։ Դրանք բանձորներ ու բանձորակներ են, վորտեք մեկ են արեգ-յունիսն, վորովհետև նրանց զորմանոցի ընկերները արեգ-յունիսաներ են և վորովհետև ուզում են նպաստներ ստանար

«Բայց մենք ընդունում ենք, զոր բանձորական հուսակցության քաղաքիկությունն և սասջ ընդիլ նախ փաստը, զոր նա մտքի այն չկույտի սանզմարմությունն է, զորի սանճաններից այն կողմ քրիստոսական բանձոր գասակարգի մեծամասնությունը զեռ չի զնայել, թեև մեծ փոփոխություններ են նախադասարասվում ժողովրդի մտքերի մեջ, զորը շուտով կփոխի այս զբությունը...»։

«... Քրիստոսական բանձորական հուսակցությունը մյուս յերկիրների

սոցիալ-հայրենասիրական կազմակերպութիւններէ պէս, անխուսափելիորեն, հասարակութեան բնական զարգացման ընթացքում, իշխանութեան գրուի կան-
ցնի կամաւորաների գործն այն ուժերը կուտայնին և, վորոնք կառապանն
սոցիալ-հայրենասիրներին, և մինք մեր յերկրում չպնասք և այս գործունեյու-
թյունը զ՛նչ ևզնզենք, զ՛սչ ևչ տառանդենք:

ԱՄենք չպնասք և ցրենք մեր եներգիան, Բանվորական կուսակցութեան
ուժն պնայնցնելով. նրա վերելքը զնոյն իշխանութեան անխուսափելի յե: Մենք
պետք և մեր ուժերը համակենարանացնենք կոմունիստական շարժում սակզ-
մելու վրա, վորը կհաղթի նրան: Բանվորական կուսակցութեանը շուտով կա-
ռավարութեան կկազմի. Հեղափոխական ողորդիցիան պիտի դառնայս լինի,
վոր հարձակվի նրա վրա...»:

Այսպիսով, լիբերալ բուրժուազիան հրամարտում և դարավոր
փորձով պատմականորեն սրբազործված — և շահագործողներին
համար արտակարգ շափապանց ձեռնառու — էյերկու կուսակցու-
թյուններին (շահագործողներին) սխտեմից, անհրաժեշտ համա-
բելով զբանց ուժերի միացումը՝ Բանվորական կուսակցութեան
դեմ կողմելու համար: Լիբերալներին մի մտաւր, սուղիտոյ նսովի առ-
նետներին պէս, զիսխում են դեպի Բանվորական կուսակցութեան-
նը: Զայն կոմունիստներն իշխանութեանը Բանվորական կուսակ-
ցութեանն անցնելն անխուսափելի յեն համարում և ընդունում են,
վոր այժմ նրա կողմն և բանվորներին մեծամասնութեանը: Նրանք
այստեղից անում են այն տարորինակ հետևութեանը, վոր ընկ-
Սիլվիա Պանկիսերսար հետևյալ կերպ և բանաձևում.

«Կոմունիստական կուսակցութեանը չպիտի կոտորոժիսներ կնքի... Նա
պետք և իր զոհարելնը մարտը պահի, իր անկախութեանը անփորձից ան-
բիժ պահի նրա ճշտիւն—առաջ զնախն և, տառնց կանգ առնելու և առանց
հանապարհը ձեռնու՝ ուղիղ հանապարհով զնոյն կոմունիստական հեղա-
փոխութեան զնախն և»:

Ընդհակառակը, այն բանից, վոր Անդլիխայում բանվորներին
մեծամասնութեանը դեռ անդլիական Կերենսկիներին և Եայդե-
մաններին հետևից և զնում, վոր նա դեռ այս մարդկանցից կալ-
մըված կառավարութեան փորձը դեռ չի անցել, վորպիսի փորձ
պետք յեկալ և՛ Ռուսաստանին, և՛ Գերմանիային, վորպեսպի բան-
վորները մասսայականորեն դեպի կոմունիզմ անցնեն, — զբանից
անտարակույս բղխում և այն, վոր անդլիական կոմունիստները
պարտավոր են մասնակցել պառլամենտարիզմին, պարտավոր են
պառլամենտի ներսից ողնել բանվորական մասսային, վորպեսպի

նա գործնականում տեսնի Հենդերսոնյան և սնուղենյան կառավարութեան արդյունքները, պարտաւոր են ողնել Հենդերսոններին և Մնուղեններին, վար նրանք Հաղթեն միացյալ Լյուդ Ջորջին ու Չերչիլին: Վարովել այլ կերպ, նշանակում և զգվարացնել Հեղափոխութեան գործը, վարովհետև առանց բանվոր դասակարգի մեծամասնութեան Հայացքների փոփոխութեան՝ հեղափոխութեան անհնարին և, իսկ այս փոփոխութեան ստեղծվում և մասսաների քաղաքական փորձով, յերեւե՛ սոսկ միայն պրոպագանդով: «Առանց կոմպրոմիսների՝ առաջ, չծուկով ճանապարհը», — յեթև դա ասում և բանվորները ակնհայտ անդոր փոքրամասնութեանը, վորը գիտե (կամ համենայն դեպս պետք և գիտնա), թե մեծամասնութեանը կարճ ժամանակամիջոց անց Լյուդ Ջորջի և Չերչիլի վերաբերմամբ Հենդերսոնի և Մնուղենի Հաղթութեան դեպքում, կհիասթափվի իր առաջնորդներից ու կանցնի կոմունիզմի պաշտպանութեան (կամ ել համենայն դեպս չեղորութեան և մեծ մասամբ կոմունիստների վերաբերմամբ բարյացակամ չեղոթութեան), — այս այսպիսի լողունը բացահայտ կերպով սխալ և: Դա միեւնույն և, ինչ յեթև 10.000 զինվոր կռվի նեղակնին ընդդեմ 50.000 թշնամու, յերբ. հարկ եր զհանդ առնելը, «ճուկ ճանապարհը», նույնիսկ «կոմպրոմիս» կնքել, միայն թե տեսնելին՝ սպասվող 100.000 ողնական զորքը հասնեք, վորոնք ի վիճակի չեն անմիջապես կռվի մեջ մտնելու: Այդ ինտելիգենտական յերեխայութեան և, և վոր թե հեղափոխական դասակարգի լուրջ տակտիկա:

Հեղափոխութեան հիմնական որենքը, վոր հաստատված և բոլոր հեղափոխութեաններով և մասնավորապես ուսական բուր յերեւե հեղափոխութեաններով XX դարում, ահա թե վորն և. հեղափոխութեան համար բաղական չե, վոր շահագործվող ու ճնշվող մասսաները գիտակցեն Հին ձևով սպրեկու անհնարիութեանը և փոփոխութեան պահանջեն: Հեղափոխութեան համար անհրաժեշտ և, վոր շահագործողները չկարողանան ապրել և կառավարել Հին ձևով: Միայն ա՛յն ժամանակ. յերբ «վարիմներ» չեմ ուզում Հինը և յերբ «վերինները» չեմ կարող հիմ ձևով, միայն ա՛յն ժամանակ կարող և հեղափոխութեանը հաղթել: Այլ կերպ այս ճշմարտութեան արտահայտվում և հետևյալ խոսքերով. հեղափոխութեան անհնարին և առանց համադ-

դասին (և՛ շահագործողներին, և՛ շահագործողներին շոշափող) նշանաժամի: Նշանակում է, Հեղափոխութեան Համար պետք է, առաջին, ձգտել-Հասնել, վոր բանվորների մեծամասնութեանը (կամ Համենայն դեպս դիտակից, մտածող, քաղաքականապես տակախվ բանվորների մեծամասնութեանը) լիովին Հասկանա Հեղաշրջման անհրաժեշտութեանը և պատրաստ լինի Հանուն դրա՝ մահվան դեռալ: յերկրորդ, վոր կառավարող դասակարգերը կառավարական այնպիսի նշանաժամ ապրելին, վորը քաղաքականութեան մեջ և քաշում նույնիսկ ամենահետամնաց մասուններին (ամեն մի իսկական Հեղափոխութեան Հատկանիշն է՝ մինչ այլ ապատիկ աշխատավոր և ճնշված մասսայի՝ քաղաքական պայքարի ընդունակ ներկայացուցիչներին քանակի արագ տանտապահումը և նույնիսկ Հարյուր անգամ ավելացումը), ուժասպառում է կառավարութեանն ու Հեղափոխականների Համար Հնարավոր և դարձնում նրա արագ տապալումը:

Անդրապում, ինչպես յերևում է, ի միջի այլոց, Հենց Լլոյդ Ջորջի ճառից, բացահայտ կերպով անում են պրոլետարական Հաջող Հեղափոխութեան յերկու պայմաններն ևլ: Յեզ ձախ կոմունիստների կողմից դարձված սխալներն այժմ կրկնուպատիկ վտանգավոր են Հենց այն պատճառով, վոր միջանի Հեղափոխականներ վոչ-բավականաչափ մտածված, վոչ-բավականաչափ ուշադիր, վոչ-բավականաչափ դիտակից, վոչ-բավականաչափ Հաշվանկատ վերաբերմունք են ցույց տալիս այս պայմաններից յուրաքանչյուրին: Յեթե մենք վո՛չ թե Հեղափոխական խումբ ենք, այլ Հեղափոխական դասակարգի կուսակցութեան, յեթե մենք ուղում ենք մեր Հետևից տանել մասսաներին (իսկ առանց դրան մենք պարզապես շաղակրատներ մնալու ռիսկ ենք անում), ապա պարտավոր ենք, առաջին, ողնել Հենդերսոնին կամ Մոտուզենին՝ խփելու Լլոյդ Ջորջին և Ջերչիլին (ավելի ճիշտ նույնիսկ՝ ստիպել առաջիններին, վոր խփեն վերջիններին, վորովհետև առաջինները վախեմու՛ւմ են իրենց հազարւթյունից): յերկրորդ, բանվոր դասակարգի մեծամասնութեանն ողնել, վոր նրանք իրենց վորձով Համողին մեր իրավացիութեանը, այսինքն՝ Հենդերսոնների և Մոտուզենների լիակատար անպետքութեանը, նրանց մանր - բուրժուական և դավաճանական բնույթին, նրանց սնանկութեան անխուսափելիութեանը:

նք յերբորդ, մասնցնել այն մոմենտը, յերբ բանվորները մեծամասնությունը Հենդերսոններից հետաթափվելու հուզի վրա կարելի կլինի հաջողության լուրջ շանսերով տապալել Հենդերսոնների կառավարությունը, վորն՝ ալևսի դուրսը կորցրած դեա-դեն կընկնի, յեթե նույնիսկ խելոքադույն ու ամենասուլիդ, վոչ թե մանր - բուրժուական, այլ խոշոր-բուրժուական, Լլոյդ Ջորջը բոլորովին դուրսը կորցրել և ալևսի ու ալևսի յե ուժասպառում իրեն (ու ամբողջ բուրժուակային) յերևկ Չերչիլի հետ իր ունեցած բաղխումներով, այսոր Ասկվիտի հետ իր ունեցած բաղխումներով:

Ալևսի կոնկրետ կիսուսեմ: Անգլիական կոմունիստները պարտաւոր են, իմ կարծիքով, միացնել իրենց բոլոր շարք (բոլորն էլ խիստ թույլ, միջանիսը բոլորովին ու բոլորովին թույլ) կուսակցություններն ու խմբերը և մեկ կոմունիստական կուսակցություն կազմել՝ III Ինտերնացիոնալի սկզբունքների և պառլամենտաին պարտադիր կերպով մասնակցելու հոգի վրա: Կոմունիստական կուսակցությունը Հենդերսոններին ու Մոուուդեններին «կոմպրոմիս», ընտրական համաձայնություն և առաջարկում՝ զնում ենք միասին ընդդէմ Լլոյդ Ջորջի և պահպանողականների դաշինքի, բաժանում ենք պառլամենտական տեղերն ըստ այն ձայների թվի, վոր բանվորները տվել են բանվորական կուսակցությանը կամ կոմունիստներին (վոչ թե ընտրություններին, այլ ըստ առանձին քվեարկության), ազիտացիայի, պրոպագանդի, քաղաքական գործունեության ամենալիակաւտար ազատություն ենք պահպանում: Առանց այս վերջին պայմանի, իհարկէ, բոլորի մեջ չի կարելի մտնել, վորովհետև դա դաւաճանություն կլինի. Հենդերսոնների ու Մոուուդենների մերկացման լիակատար ազատությունն անգլիական կոմունիստները նույնքան բացարձակապես պիտի պաշտպանեն ու մեռք բերեն, ինչպես պաշտպանում էյին այդ (տասնեկիմք տարի, 1903—1917) և պաշտպանեցին ռուս բոլշևիկները ռուսական Հենդերսոնների և Մոուուդենների, այսինքն՝ մենչևիկների, վերաբերմամբ:

Յեթե Հենդերսոններն ու Մոուուդենները բոլոր ընդունեն այդպիսի պայմաններով, մենք տարել ենք, վորովհետև մեկ համար բոլորովին կարևոր չէ տեղերի թիվը պառլամենտում, մենք դրա հետևից չենք ընկնում, մենք այս կետի վերաբեր-

ժամը դիջող կլինենք (իսկ Հենդերսոնները և առանձնապես նրանց նոր բարեկամները—կամ նրանց նոր սերերը՝ այն լիրերաչները, վորոնք անցել են Անկախ բանվորական կուսակցութեան մեջ, ամենից ավելի զբա հետեից են ընկնում)։ Մենք տարանք, վորովհետև մեր ազխացիան մասսամերի մեջ կտանենք այնպիսի մոմենտին, յնրը նրանց արդուել և նինքը Լյոյզ Ջորջը, և զո՛ւ միայն Բանվորական կուսակցութեանը կողմենք, վոր նա ավելի շուտ իր կառավարութեանը կազմի, այլև մասսաներին կողմենք, վոր նրանք հասկանան մեր ամբողջ կոմունիստական այն պրոպագանդը, վոր կվարենք ընդդեմ Հենդերսոններին՝ առանց վորեւ կրճատումների, առանց վորեւ լուսթյան տալու։

Յեթե Հենդերսոններն ու Մնուդենները մերժեն մեզ Հեարլոկն այս պայմաններով, ապա մենք ե՛լ ավելի շահեցինք։ Վորովհետև մենք միանգամից ցույց տվինք մասսամերիին (նկատի առեք, վոր նույնիսկ զուս մենչեիկյան, միանգամայն սպորտունիստական Անկախ բանվորական կուսակցութեան ներսում մասսամ Պորուրդներին կողմն և), վոր Հենդերսոնները կապիտալիստների հետ իրենց մերձեցումը դերազատում են բոլոր բանվորների միավորումից։ Մենք միանգամից շահեցինք մասսայի առաջ, վորը, առանձնապես Լյոյզ Ջորջի փայլուն և մեծապես ճիշտ, մեծապես ոգտակար (կոմունիզմի համար) պարզարանումներից հետո, համակրանք կտածի բոլոր բանվորների միավորմանն ընդդեմ Լյոյզ Ջորջի և պահպանողականների դաշինքի։ Մենք միանգամից շահեցինք, վորովհետև մասսաների առաջ ցուցադրեցինք, թե Հենդերսոններն ու Մնուդենները յերկյուշ են կրում Լյոյզ Ջորջին հաղթելուց, վախենում են իրենք մենակ իշխանութեանը վերցնելուց, ձգտում են գաղտագողի ա՛յն Լյոյզ Ջորջի աջակցութեանն ստանալ, վորը բացահայտուիմ ձեռք և մեկնում պահպանողականներին ընդդեմ Բանվորական կուսակցութեան։ Պետք և նկատել, վոր մեզնում Ռուսաստանում 1917 թ. փետրվարի 27-ի (հ. տ.) հեղափոխութեանից հետո բուրձեիկներին պրոպագանդան ընդդեմ մենչեիկների և ես-երներին (այսինքն՝ ուսական Հենդերսոնների ու Մնուդենների) շահեց հենց այսպիսի հանգամանքի շնորհիվ։ Մենք առում եյինք մենչեիկներին և ես-երներին՝ ամբողջ իշխանութեանը վերցրեք առանց բուրժուազիայի, վորովհետև Պորուրդներում դուք մե-

ծամամուծյուն ունեք (Խորհուրդների 1 Համառուսական Համադամարում բուլշևիկները 1917 թ. հունիսին ունեյին ընդամենը ձայների 13%-ը): Բայց ուստական Հենդերսոններն ու Մոսուզենները վախենում էին իշխանությունը վերցնել առանց բուրժուազիայի, և յերբ բուրժուազիան ձգձգում էր Սահմանադիր Ժողովի ընտրությունները, շատ լավ գիտենալով, Վոր մեծամամուծյունն ևս-երներն ու մենչևիկները կտանան* (սրանք ու նրանք սերտապույն քաղաքական բլոկով էյին ընթանում, իրականում մեկ մանր-բուրժուական դեմոկրատիա էյին ներկայացնում), ապա ևս-երներն ու մենչևիկներն անդոր յեղան յնուանդով և միչև վերջը կովելու այս ձգձգումների դեմ:

Յեթև Հենդերսոններն ու Մոսուզենները հրատարովէյին կոմունիստների հետ բլոկից, կոմունիստները միանգամից կշահէյին մասսաների համակրանքը նվաճելու և Հենդերսոններին ու Մոսուզեններին վարկաբեկելու գործում, իսկ յեթև մենք դրանից պատրամեմտական միջանի տեղ կորցնէյինք, ապա զա մեզ համար բուլշուիստն էլ կարեւոր չէ: Մենք կառաջադրէյինք մեր թեկնածուներին միայն շատ շնչին թվով բացարձակապես հուսալի շրջաններում, այսինքն՝ վորտեղ մեր թեկնածուների առաջադրումը չէր անցկացնի լիբերալի՝ ընդդէմ լեյբորիստի (Բանվորական կուսակցության անդամի): Մենք ընտրական ազիտացիա կանէյինք, թերթիկներ տարածելով հոգուտ կոմունիզմի և առաջարկելով այն բոլոր շրջաններում, վորտեղ մեր թեկնածուն չուներ, Բվեմ տալ լեյբորիստին ընդդէմ բուրժուայի: Միայնում են ընկերներ Սիբիրիա Պանկիտերտը և Գալլապիբը, յե՛վ գլխում կոմունիզմին դաջածամուծյուն կամ սոցիալ-դաջածամենների դեմ, պայքարելուց հրատարում են տեսնում: Ընդհակառակը, գրանից կոմունիստական հեղափոխության գործը, անտարակույս, կշահէր:

Անգլիական կոմունիստների համար այժմ շատ հաճախ դժվար է

* Ուստատանում Սահմանադիր Ժողովի ընտրությունները, 1917 թ. նոյեմբերին, ավելի քան 30 միլիոն ընտրողներ ընդգրկող անգլիկությունների համաձայն, ձայների 25%, ավելի բուլշևիկներին, 13%՝ կալվածատերերի և բուրժուազիայի զմայան կուսակցություններին, 62%՝ մանր-բուրժուական գեմպրատիային, այսինքն՝ հեղերին և մենչևիկներին, զրանց ազգայից փոքր խմբերի հետ միասին:

լինում մասսային նույնիսկ մտե՛նալ, նույնիսկ ստիպել, վոր լսեն իրենց: Յեթե յես յելույթ եմ ունենում, վորպես կոմու- նիստ, և աղաբարում եմ, թե առաջարկում եմ քվեարկել Հո- դուա Հենդերսոնի ընդդէմ Լյոյզ Ջորջի, ինձ անկասկած կուն- կնդրեն: Յե՛վ յես կկարողանամ Հանրամատչելի կերպով բացա- տրել վոչ միայն այն, թե ինչու խորհուրդներն ավելի յա՛վ են պառլամենտից և պարլիտարիատի դիկտատուրան լավ և Չերչիլի դիկտատուրայից (վոր թաղնվում և բուրժուական զգե՛մոկրա- տիայից ցուցանակի տակ), այլև այն, թե յես կկամենայի ի՞մ քվեյով աջակցել Հենդերսոնին ճիշտ այնպես, ինչպես պարանն աջակցում և կախողան բարձրացողին. յես կկարողանամ բո- ցատրել, թե Հենդերսոնների մերձեցումն իրենց սեփական կա- սալարությանը նույնպես կապացուցի ի՞մ իրավացիությունը, նույնպես մասսաներին կձգի ի՞մ կողմը, նույնպես կարագացնի Հենդերսոնների և Մոսուլէիների քաղաքական մահը, ինչպես այդ տեղի ունեցա՛վ նրանց Համախոհների վերաբերմամբ Ռու- սաստանում և Գերմանիայում:

Յե՛վ յեթե ինձ կառարկեն՝ այդ չափազանց ճտորամտնե՛լ կամ բարդ տակախիս յե, այդ չեն Հասկանա մասսաները, այդ կցրի, բաժան-բաժան կանի մեր ուժերը, կխանդարի այդ ու- ժերը խորհրդային Հեղափոխության վրա կենտրոնացնել և այլն, ապա յես կպատասխանեմ ձձախ առարկողներին. մի՛ բարդեք ձեր դոկարինյորությունը մասսաների վրա: Անուշտ, Ռուսաստանում մասսաները վո՛չ թե ավելի, այլ պակաս կույ- տուրական են, քան Անգլիայում: Յե՛վ, սակայն, մասսաները Հասկացան բուլլետիկներին. և բուլլետիկներին շխանդարեց, այլ ողնեց այն Հանդամանքը, վոր նրանք խորհրդային Հեղափոխու- թյան ֆալսոբյակիֆն, 1917 թ. սեպտեմբերին, իրենց թեկնածու- ների ցուցակն եյին կազմում բուրժուական պառլամենտի (Սահ- մանադիր ժողովի) Համար, իսկ խորհրդային Հեղափոխությունից հետո հետևյալ որը, 1917 թ. նոյեմբերին, անում եյին նույն այն Սահմանադիր ժողովի ընտրությունները, վորը նրանք իրենք ցրեցին 1918 թ. Հունվարի 5-ին:

Յես չեմ կարող այստեղ կանգ առնել անդլիական կոմու- նիստների միջև դսլություն ունեցող յերկրորդ տարաձայնու- թյան վրա, վորն այն և, թե արդյոք միանա՞լ Բանդարական

կուսակցութեանը, թե վաղ: Յետ շատ քիչ նշույթեր ունեմ այս
հարցի մասին, վորն ստանձնատուս բարդ և, բրիտանական
սխալմիտրական կուսակցութեան չափազանց որդիկնալութեան
պատճառով, վորն իր կողմով հենց շատ և սարքերովն Յեւրո-
պայի մայր ցամաքի սովորական քաղաքական կուսակցութեան-
ներէց: Անկասկան և միայն, վոր, նախ, այս հարցումն ևլ ան-
խուսափելիորեն սխալի մեջ կընկնի նա, ում խելքին կփշի. հեղա-
փոխական պրոլետարիատի տակոտիկան այնպիսի սկզբունքների
հետեցնել, ինչպէս՝ զհոմունիտտական կուսակցութեանը պետք
և իր գոկորինը մաքուր և իր անկախութեանը ուժորովից
անբիծ պահպանի. նրա կոչումն առաջ դնալն և, առանց կանգ
առնելու և առանց ճանապարհը ծոկելու՝ ուղիղ ճանապարհով դեպի
կոմունիտտական հեղափոխութեան դնալն է: Վորովհետեւ
նման սկզբունքները Քրանսական բլանկիստ-կոմունիտտների
սխալն են կրկնում միայն, վորոնք 1874 թվականին ամենատե-
սակ կոմպրոմիտների և ամենատեսակ միջակա կայարանների
բացասումն էլ ինն սպղաքարում: Յերկրորդ, անտարակույս և,
վոր խնդիրն այստեղ ևլ, ինչպէս միշտ, կոմունիզմի ընդհանուր
և հիմնական սկզբունքները դասակարգերի և կուսակցութեան-
ների միջև դոյութեան ունեցող այն յուրորիմակալքյան, զեպի
կոմունիզմն ընթացող որչեպիով դարդացման այն յուրորիմակալ-
քյան նկատմամբ կիրառել կարողանալու մեջ և, վոր յուրահա-
տուկ և յուրաքանչյուր առանձին յերկրին և վորը պետք և ու-
սումնասիրել, դռնել, կուսնել կարողանալ:

Բայց դրա մասին հարկ և լինում խոսել վոչ թե մենակ ան-
դլիական կոմունիզմի կապակցութեամբ, այլ այն ընդհանուր
հետեւութեանների կապակցութեամբ, վոր վերաբերում են կո-
մունիզմի զարդացմանը կապիտալիտտական բոլոր յերկրներում:
Այս թեմային ևլ հենց անցնում ենք:

X. ՄԻՔԱՆԻ ՇԵՏԵՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1905 թ. առևտական բուրժուական հեղափոխութեանը համալ-
խարհային պատմութեան մեկ չափազանց որդիկնալ շրջադարձը
դրսևորեց. ամենահետամնաց կապիտալիտտական յերկրներէց
մեկուս մալխարհիս մեջ առաջին անգամ դարձադուլային շարժ-

ման շահանջած յայնության և ուժ ձեռք բերվեց: 1905 թ. առաջին ամսում միայն դործազուլադորձների թիվը տասնապատիկ դերազանցեց նախընթաց 10 տարիների (1895—1904) դործազուլադորձների միջին տարեկան թվին, իսկ 1905 թ. հունվարից մինչև հոկտեմբեր դործազուլաներն աճում էին անընդհատ ու վերթարի շարժերով: Հետամնաց Ռուսաստանը, մի շարք միանգամայն յուրորինակ պատմական պայմանների ազդեցության տակ, առաջինը ցույց տվեց աշխարհին ճնշված մասսաների ինքնադործունեության վճռի միայն թուխըսան աճումը: Հեղափոխության ժամանակ (այդ տեղի յեր ունենում բոլոր մեծ հեղափոխությունների ժամանակ), այլև պրոլետարիատի նշանակությանը, վորն անշարժություն տվելի բարձր էր, քան բրնակության մեջ նրա ունեցած մասը, տնտեսական և քաղաքական դործազուլի գույազրումը, վերջինս դինված ապստամբության վերածելով, կապիտալիզմի կողմից ճնշված գոսակարգերի մասսայական պայքարի և մասսայական կազմակերպության նոր մեկ, Խորհուրդների, ծնունդը:

« 1917 թ. փետրվարյան և Հոկտեմբերյան հեղափոխությունները Խորհուրդներին բազմակողմանի դարգացման հասցրին ազգային մասշտաբով, այնուհետև նրանց հաղթանակի հասցրին պրոլետարական, սոցիալիստական հեղաշրջման մեջ: Յեկ ավելի պակաս, քան յերկու տարուց հետո յերևան յեկավ Խորհուրդների ինտերնացիոնալ բնույթը, պայքարի և կազմակերպության այս մեկ տարածումը համաշխարհային բանվորական շարժման վրա, յերևան յեկավ Խորհուրդների պատմական կոչումը՝ բուրժուական պատլամենտարիզմի, բնդհանրապես բուրժուական դեմոկրատիայի դերեզմանափորը, ժառանգորդը, հաջորդը լինել:

Սա դեռ քիչ է: Բանվորական շարժման պատմությունը ցույց է տալիս այժմ, վոր բոլոր յերկիրներում նա պետք է (և նա արդեն սկսել է) նոր ծնվող, ամբապնդվող, դեպի հաղթանակ ընթացող կոմունիզմի պայքար ապրի ամենից առաջ և զլխավորապես իր (յուրաքանչյուր յերկրի) «մենշևիզմի», այսինքն՝ սպորտունիզմի և սոցիալ-չովիճիզմի հետ. յերկրորդ, և վորպես, այսպես ասած, լրացում՝ «մախ» կոմունիզմի հետ: Առաջին պայքարը ծավալվել է բոլոր յերկիրներում, ըստ յերևու-

թին, առանց վորեն մեկի բացառութեան, վորպէս II (այժմ արդէն իսկ փաստորեն սպանված) և III Թեոթրեմացիոնայի պայքար: Երկրորդ պայքարը նկատվում է և՛ Գերմանիայում, և՛ Անգլիայում, և՛ Իտալիայում, և՛ Ամերիկայում (դոնէ Էլձիտարճի արդյունաբերական բանվորներին և անարխո-սինդիկալիստական հոսանքների վորոշ մասը պաշտպանում է ձախ կոմունիզմի սխալները, խորհրդային սխառեմի համարյա ընդհանրական, համարյա անբաժան ընդունումով հանդերձ), և՛ Փրանսիայում (նախկին սինդիկալիստները մի մասի վերաբերմունքը դեպի քաղաքական կուսակցութեանն ու պառլամենտարիզմը, դարձյալ խորհրդային սխառեմը ընդունելով հանդերձ), այսինքն՝ անկասկած, վոր միայն Թեոթրեմացիոնալ, այլև համալխարհային մասշտաբով:

Իսոյ ամենուրեք նույնատեսակ, բայտ ելութեան, նախապարաստական դարոց անցնելով՝ բուրժուակիային հաղթելու համար, յուրաքանչյուր յերկրի բանվորական շարժումն այս դարդացումը կատարում է յուրովի: Ըստ վորում խոշոր, առաջավոր կապիտալիստական յերկիրներն այս ուղիով ամիսմիսատալիսի արագ են գնում, քան բուլեիզմը, վոր պատմութեանից ատենհինդամյա ժամկետ ստացավ դրա, վորպէս կազմակերպված քաղաքական հոսանքի, հաղթանակը նախապարաստելու համար: III Թեոթրեմացիոնայն այսքան կարճ ժամանակամիջոցում, մի տարում, արդէն վճռական հաղթանակ տարավ, ջախջախեց II, դեպին, սոցիալ-չովինիստական Թեոթրեմացիոնալին, վորն ընդամենը միքանի ամիս սրանից առաջ անհամեմատ ավելի ուժեղ եր III-ից, ամբապինդ ու հզոր եր յերևում, համալխարհային բուրժուակիայի բաղձակոզմանի, — ուղղակի և անուղղակի, նյութական (մինիստրական տեղեր, պատպարտներ, ժամուշ) և իդեական ուղնութեանն եր ստանում:

Ամբողջ դործն այժմ այն է, վոր յուրաքանչյուր յերկրի կոմունիստները լրիվ շափով գիտակցորեն հաղթի առնեն ինչպէս ոպորտունիզմի և ձձախ գերարինյարութեան դեմ մղվող պայքարի սկզբունքային հիմնական խնդիրները, նույնպէս և այն կոնկրետ առանձնահատկութեանը, վոր ընդունում է և անխուսափելիորեն պետք է ընդունի այս պայքարը յուրաքանչյուր առանձին յերկրում՝ նրա եկոնոմիկայի, քաղաքականութեան,

կուչտուրայի, նրա ազգային կազմութեան (Իսլամդիա և այլն), նրա զաղութների, նրա կրօնական բաժանումների և այլն, և այլն որիզինսու զծերին համապատասխան: Ամենուրեք զգացչում և լայնանում և անում և անբախտեանությունը || Ինտերնացիոնալից թէ՛ նրա ուստրուստիզմի պատճառով և թէ՛ իսկապես կենարոնացիւմ, իրապես զեկալարող մի այնպիսի կենարոն ստեղծելու անկարութեան կամ անընդունակութեան պատճառով, վորը կարողանար հեղափոխական պրոլետարիատի միջազգային տակախկային ուղղութիւն տալ համաշխարհային Խորհրդային հանրաստութեան համար պրոլետարիատի կողմից մղվող պայքարում: Անհրաժեշտ և իրեն պարզ հաշիվ տալ այն մասին, վոր այսպիսի զեկալարող կենարոնը վոչ մի զեկտում չի կարելի պայքարի տակախկան կանոնների շարունացման, մեքենայական համահայտարարան, նույնացման վրա կառուցել: Քանի զևս ժողովուրդների և յերկիրների միջև ազգային և պետական տարբերութիւնները գոյութիւն ունեն, — իսկ այս տարբերութիւնները պրոլետարիատի զիկատուրայի համաշխարհային մասշտաբով իրագործվելուց հետո նույնիսկ շատ և շատ յերկար ժամանակ կաշահանման, — բոլոր յերկիրների կոմունիստական բանվորական շարժման ինտերնացիոնալ տակախկայի միասնութիւնը պահանջում և վոչ թե վերացնել բողոքականութիւնը, վոչ թե վերջնացնել ազգային տարբերութիւնները (զա անմիտ ցնորք և ներկա մոճենտի համար), այլ կոմունիզմի հիմնական սկզբունքները (Խորհրդային իշխանութիւնը և պրոլետարիատի զիկատուրան) այնպես կիրառել, վոր այս սկզբունքները մամրամասնութիւններում միշտ մեկտեղվեն, զբանք միշտ համակերպվեն, զբանք զբանք ազգային ու ազգային-պետական տարբերութիւնների նկատմամբ: Ինտերնացիոնալ միասնական ինդիքը լուծելուն, բանվորական շարժման ներսում ուստրուստիզմն ու միս զոկարինյութիւնը հաղթահարելուն, բուրժուազգային տապալելուն, Խորհրդային հանրապետութիւն և պրոլետարիական զիկատուրա հաստատելուն յուրաքանչյուր յերկրի կողմից ցույց արվող կոնկրետ մեթոդներին մեջ հետադասել, ուսումնասիրել, փնտռել ու զտնել, կասկել, ըմբռնել ազգային-առանձնահատուկը, ազգային-սպեցիֆիկը — ահա թե վորն և բոլոր առաջավոր (և վոչ միայն առաջավոր) յերկիրների ապրած պատմական մոճենտի

զլխաժոր խնդիրը: Գլխաժորը—Իհարկե, դեռ բուրգովին, բուրգովին վոչ բուրգը, բայց զլխաժորը — արգեն արժամ է բանժոր դասակարգի ավանդարդը զբաղելու գործում, նրա՝ խորհրդային իշխանության կողմը՝ ընդդեմ պառլամենտարիզմի, պրուլետարիատի դիկտատուրայի կողմը՝ ընդդեմ բուրժուական ղեմակցատեղի, անցնելու գործում: Այժմ պետք է բուրգ ուժերը, ամբողջ ուշադրությունը կենտրոնացնել հետևյալ ֆայլի վրա, վորը կարծես—և, վորոչ տեսակետով խկապես—պակաս հիմնական և հանդիսանում, բայց վորը դրա փոխարեն գործնականորեն մոտիկ է խնդրի պրակտիկ լուծմանը, այսինքն՝ պրուլետարական հեղափոխությանն անցնելու կամ մերձեցման մեկը վորոնելու—դանելու վրա:

Գրուլետարական ավանդարդն իդեապես նվաճված է: Այդ զլխաժորն է: Առանց դրան չի կարելի առաջին ֆայլն անգամ անել ղեպի հաղթանակ: Բայց այդ դեռ բավական հեռու չե հաղթանակից: Միայն ավանդարդով հաղթել չի կարելի: Միայն ավանդարդը մենակ անկատարաբար մեջ դրել, ջանի դեռ ամբողջ դասակարգը, ջանի դեռ լայն մասսաներն ավանդարդին կա՛մ ուղղակի ավակցելու, կա՛մ, գոնե, նրա փերաբնթմոր բարյացակամ շեղաթուփյուն պահելու և նրա հակառակորդին ավակցելու լրիվ չափով անընդունակ լինելու դիրքեր չեն բռնել, այդ վոչ միայն հիմարություն, այլև հանցադործություն կլինեն: Իսկ վորպեսզի խկապես ամբողջ դասակարգը, վորպեսզի աշխատավորների և կապիտալի կողմից մեղավորների խկապես լայն մասսաները հասնեն այսպիսի դիրքի, դրա համար մենակ պրոպագանդը, մենակ ազիտացիան չի՛չ են: Դրա համար այդ մասսաները պետք է քաղաքական սեփական փորձ ունենան: Այսպես և բուրգ մեծ հեղափոխությունների հիմնական որևնքը, վոր այժմ զարմանալի ուժով և ցայտուն կերպով հաստատում է վոչ միայն Ռուսաստանը, այլև Գերմանիան: Վոչ միայն Ռուսաստանի անկուլտուրական, հաճախ անդրադետ մասսաներին, այլև Գերմանիայի բարձր կուլտուրական, զլխովին զբաղետ մասսաներին հարկ չեղավ իրենց սեփական կաշու վրա կրել II Ինտերնացիոնալի ասպետների կառավարության ամբողջ անդորությունը, ամբողջ բնութագրելությունը, ամբողջ անողնականությունը, բուրժուակալի առաջ ամբողջ լակեյությունը, ամբողջ ստորու-

Քյոււնը, ծայրահեղ սեպտիմբերներէ (Կոնսթիւտը Ռուսաստանում, Կապուր և Ընկ. Գերմանիայում) գիկտատուրայի ամբողջ անխուսափելիութիւնը, վորպէս միակ այտերնաւայր պրոչեստարիատի գիկտատուրայի նկատմամբ, — վորպէսզի նրանք վճարեալանալու շուտ դային գէտքի կոմունիզմ:

Միջազգային բանվորական շարժման գիտակից ամանդարդի, այսինքն՝ կոմունիստական կուսակցութիւններէ, խմբերէ, հասանքներէ, հերթական խնդիրը լայն (այժմ գետ մեծ մասամբ բնած. ապտտիկ, սահմանափակ, քաւացած, յարթնացած) մասսաներին նրանց այդ նոր գիճակին բերել կարողանալն և, կամ, սովելի ճիշտ, վնչ միւսին իր կուսակցութիւնը, այլև այս մասսաներին գեկտարել կարողանալն և՛ նոր շէրքերին նրանց մերձեանալու—անցնելու ընթացքում: Յեթև պատմական առաջին խնդիրը (պրոչեստարիատի գիտակից ամանդարդը խորհրդային իշխանութիւն և բանվոր գասակարգի գիկտատուրայի կողմը բերելը) շեր կարելի լուծել առանց սպորտուճիկի և սոցիալ-չովիճիկի լրիվ շտիով, իդեալական և քաղաքականապէս հաղթահարելու, ապա յերկրորդ խնդիրը, վորն այժմ հերթական և պտտնում, և վորը մասսաներին նոր այնպիսի գիրքի մտեցնել կարողանալու մեջ և, վորով ապահովի ամանդարդի հաղթանակը հեղտոխութիւն մեջ, ա՛յս հերթական խնդիրը չի կարելի իրագործել առանց մասն գոկարինյորութիւնը լիկվիդացիա տնելու, առանց նրա սխալները լրիվ հաղթահարելու, առանց դրանցից ազատվելու:

Քանի գետ խոսքը պրոչեստարիատի ամանդարդին կոմունիզմի կողմը դրափելու մասին եր (և վորչովով գետ խոսքն այդ մասին և), մինչ այդ և այդ շտիով առաջին անգն և քաղվում պրոպագանդը. նույնիսկ այն խմբակները, վորոնք խմբակցականութիւն բուրթութիւն կողմերն ունեն, այստեղ սպտակար են և արդունափետ հետեանքներ են տալիս: Յերթ խոսքը մասսաների պրակտիկ գործողութիւն մասին և, միլիոնավոր բանակներ—յեթև թուլլատրելի յև այսպէս արտահայտվել — անդարալիման մասին, տվյալ հասարակութիւն գասակարգային բոլոր ուժերի գասավորման մասին և վերջին և վեաակամ կովի համար, այստեղ արդեն միայն պրոպագանդիստական ընտելութիւններով, ճմարուր՝ կոմունիզմի ճշմարտութիւններէ կրկնողութիւն միայն

վոչինչ չի կարելի ոննել: Այստեղ պետք է համբուլ վոչ թե մինչև հաղարհները, ինչպէս ըստ եյության համբուլ է պրոպագանդիստար, վորքրիկ խմբի անդամը, մի խումբ, վորը դնո մասսաներ չի գեկտօարել. այստեղ պետք է համբուլ միլիոններով և տասնյակ միլիոններով: Այստեղ պետք է ինքներս մեզ հարց տանք վո՛չ միայն այն մասին, թե համոզեցի՞նք արդոք հեղափոխական դասակարգի ամենպարզին, — այլև այն մասին, թե արդոք բնօրն դասակարգերի, տվյալ հասարակության առանց բացառության բոլոր դասակարգերի պատմականորեն դործուն ուժերը տեղարաշխօմ՝ են այն կերպ, վորպեսզի վճռական ճակատամարտը բոլորովին արդեն համունացած լինի, այն կերպ, վորպեսզի (1) մեզ թշնամի բոլոր դասակարգային ուժերը բաժանանալու խճճվեն, բաժանանալու ծիտան իրար, բաժանանալու ուժաստույթին իրենց այնպիսի կոչով, վորն իրենց ուժերից վեր է. վորպեսզի (2) բոլոր տասանվոյ, յերերօվոյ, անկայուն, միջակա տարրերը, այսինքն՝ մանր բուրժուական գեմակիտական, ի տարրերություն բուրժուազիտայից, իրենց բաժանանալու մերկացնեն ժողովրդի առջև, բաժանանալու խայտառակովն իրենց պրակտիկ սնանկացմամբ. վորպեսզի (3) պրոլետարիատի մեջ սկսվի և հզորությամբ բարձրանա մասսայական տրամադրություն ամենվճռական, անձնվեր հանդուգն, բուրժուազիտայի գեմ ուղղված հեղափոխական դործողություններին աջակցելու ոյտին: Ահա այդ ժամանակ է հեղափոխությունը հասունացել, ահա այդ ժամանակ, յեթե մենք ճիշտ հաշիվ չենք ասել բոլոր վերևում նշված, համառոտ դժագրված պայմանները և ճիշտ ենք ընտրել մոմենտը, մեր հաղթանակն ապահովված է:

Տարածայնությունները մի կողմից Չեքչիլների և Լլոյո Ջորջերի միջև, — քաղաքական այս տիպերը բնօրն յերկիրներում կան, ազգային շնչին տարրերություններով, — ապա Հեղեղըստնների և Լլոյո Ջորջերի միջև, մյուս կողմից — միանդամայն տեկարեր և մանր են մաքուր, այսինքն՝ արտարակա, այսինքն՝ պրակտիկ, մասսայական, քաղաքական դործողության համար գեա չհասունացած կոմունիզմի տեսակետից: Բայց, մասսաների այս պրակտիկ դործողության տեսակետից այս տարրերությունները ծայր աստիճան, ծայր աստիճան կարևոր են: Նրանց հաշիվ

առնել, վորոչև այն մտննար, թե յերբ կատարելագուս կհասանան այդ բարեկամներէ՞ միջև յեղած անխուսափելի բնդհարումները, վոր թուլացնում և ուժաստատ են անում բոլոր գրարեկամներին» միասին վերցրած, — այստեղ և կոմունիստներոջը դարձը, ամբողջ խնդիրը, վորը ցանկանում և վոր միայն գիտակից, համողված, դադարաբարկան պրոպագանդիստ, այլև մասսաների դարձնական զեկափար լինել հեղափոխութեան մէջ, Պետք և կոմունիստի իդէաններին խասաղույն նվիրվածութունը, միացնել բոլոր անհրաժեշտ պրակտիկ կոմպրոմիսներին, խուսառնովման, համաձայնողականութեան, դիզապաններին, նահանջներին և այլն ճամբան բռնելու կարողութեան հետ, վորպէսզի արագացօրէ շենդերտոններին (II Ինտերնացիոնալի հերտներին, յեթև խոսենք վոր թե առանձին անձերի անուններով. մանր-բուրժուական զեմոկրատիայի ներկայացուցիչներին, վորոնք իրենց սոցիալիստ և անվանում) քաղաքական իշխանութեան իրազորումն ու վերացումը. արագացօրէ նրանց անխուսափելի սնանկացումը դարձնականում, մի սնանկացում, վոր լուսավորում և մասսաներին հենց մեր վողով, հենց կոմունիստի ուղղութեամբ. արագացօրէ անխուսափելի բաղխումները, վեները, բնդհարումները, լիտատար խզումը շենդերտոններին — Լիւրը-Ջորջերին — Չերչիլներին (մենչեփիկներին և ևս-երներին — կաշխոներին — միապետականներին. Եայլեմաններին — բուրժուազիայի — կապալականներին և այլն) միջև. և ճիշտ ընտրվի զարբազան մասնավոր սեփականութեան» այս բոլոր հենարաններին միջև առաջնադույն քայլքայման այնպիսի մտննար, վորպէսզի պրոլետարիատի վնասական հարձակմամբ հնարավոր լինի ջախջախել նրանց բոլորին և քաղաքական իշխանութեանը նվաճել:

Պատմութեանը ընդհանրապես, հեղափոխութեանը պատմութեանը մասնավորապես, միշտ ափելի հարուստ և բովանդակութեամբ, ափելի բազմազան, ափելի բազմակողմանի, ափելի կենդանի ու աշխույժ, բազմակողմանի և, քան այդ յերևակայում են լավագույն կուսակցութեանները, առաջիկա առաջավոր դասակարգերի մտննարիտակից ալմանդարդները: Հասկանալի է և, վորովհետև լավագույն ալմանդարդներն արտահայտում են ասանյակ հազարներին գիտակցութեանը, կամբը, կիրբը, Փանտազիան, իսկ հեղափոխութեանը՝ մարդկային

բուլոբ բնդուանակությունների բացառիկ վերելքի և շարվածու-
թյան մոմենտներին՝ իրադարձում ևն դասակարգելի ամենասուբ
պայքարի կողմից մտրակված ասանյակ միլիոններ զիտակցու-
թյունը, կամքը, կիրքը, Ֆանտազիան: Այսուհից յերկու շա-
կարևոր դործնական հետևություններ ևն բղխում. առաջին,
վոր հեղափոխական դասակարգը, իր խնդիրն իրադարձելու հա-
մար, պետք և կարողանա տիրուպետել հասարակական դործու-
նելության բնութ, առանց փոքրապուշն բացառության, մեկրին
կամ կողմերին (քաղաքական իշխանությունը նվանելուց հետո,
յերբեմն մեծ սխալով և հակայական վտանգավորությամբ, անե-
լով-վերջացնելով այն, ինչ նա՝ չեր արել-վերջացրել մինչև այդ
նվանումը). յերկրորդ, վոր հեղափոխական դասակարգը պետք
և պատրաստ լինի ամենաարագ և ամենաանսպասելի կերպով մեկ
մեր մյուսով փոխելու:

Ամեն վոք կհամաձայնի, վոր անխահմ և նույնիակ հանցա-
վոր և այն բանակի վարքը, վորը չի պատրաստվում դեմքերի
այն բուլոբ անսահմանրին, կովի այն բուլոբ միջոցներին ու յեղա-
նակներին տիրապետելու, վոր ունի կամ կարող և ունենալ թըշ-
նամին: Բայց դա քաղաքականությանն ևլ ավելի յե վերարբուում,
քան սպղմական դործին: Քաղաքականության մեջ ևլ ավելի պա-
կաս չափով կարելի յե առաջուց դիտենալ, թե կովի ինչպիսի
միջոց այս կամ այն աղուլա պայմաններում կիրառելի կամ
մեռնտու. կլինի մեղ համար: Կովի բուլոբ միջոցներին չափապե-
տելով, մեք կարող ենք վիթխարի — յերբեմն նույնիակ վնաս-
դական — պարտություն կրել, յեթե մյուս դասակարգերի դրու-
թյան մեջ մեր կամքից անկախ տեղի ունեցած փոփոխություն-
ներն որակարգի հարց դարձնեն դործունելության այնպիսի մե,
վորի մեջ մեք առանձնապես թույլ ենք: Պայքարի բուլոբ մի-
ջոցներն ունենալով, մեք անպայման հաղթում ենք, յեթե իսկա-
պես առաջադեմ, իսկապես հեղափոխական դասակարգի շահերն
ենք ներկայացնում, նույնիակ յեթե հանդամանքները թույլ չտան
մեղ դործի դնել թշնամու համար առավել վտանգավոր դեմ-
քը, ամենից արագ կերպով մահացու հարվածներ հասցնող դեմ-
քը: Անփորձ հեղափոխականները հաճախ կարծում են,
թե պայքարի լեղալ մեկրն սպորտունիստական են, վորովհետև
բուրժուալիան այս ասպարեզում առանձնապես հաճախ (մանա-

վանք շխտող», վոչ թե հեղափոխական ժամանակներում) և
 խարել ու հիմարացրել բանվորներին. իող պայքարի անլեզալ
 միջոցները հեղափոխական են: Բայց այս ճիշտ չէ: Ճիշտ և այն,
 վոր բանվոր դասակարգի ուղղափոխականը և դավաճաններ են
 հանդիսանում այն կուսակցությունները և առաջնորդները, վո-
 րանք չեն կարողանում կամ չեն ցանկանում (մի՛ առա՛ չե՛մ կարո-
 դանում, ասա՛ չե՛մ ուզում) պայքարի անլեզալ միջոցներ դար-
 ծադրել, որինտեղ, այնպիսի պայմաններում, ինչպես 1914—1918
 թվականների իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ, յերբ
 ամենաազատ դեմոկրատիկ յերկիրների բուրժուազական անլուր
 լիզիրույթյամբ և մոլեղնույթյամբ խարում եր բանվորներին, ար-
 դելելով ճշմարտութունն ասել պատերազմի կողոպտչական բնույթ-
 թի մասին: Բայց այն հեղափոխականները, վորանք չեն կարողա-
 նում պայքարի անլեզալ ձևերը լեզալ բոլոր ձևերի հետ միաց-
 նել, շատ վատ հեղափոխականներ են: Դժվար չէ հեղափոխա-
 կան լինել այն ժամանակ, յերբ հեղափոխութունն արդեն բռնկվել
 ու բորբոքվել և, յերբ հեղափոխությանն են հարում ամենքը և
 ամեն վոք, հասարակ հրատարանքից, մողայից, յերբեմն նույն-
 իսկ անձնական կարիերայի շահերից դրդված: Այսպիսի վոյ-
 ՚հեղափոխականներից շարատվելը՝ հետագայում պրոլետարիա-
 տին, նրա հողթանակից հետո, ամենադժվարին ջան-
 քեր, կարելի չէ ասել, մարտիրոսական տանջանքներ
 և պատճառում: Շատ ավելի դժվար և — և շատ ավելի ար-
 Ժեքավոր և — հեղափոխական լինել կարողանալ այն ժամանակ,
 (յերբ դեռ ուղղակի, բացահայտ, իսկական մասսայական, իսկա-
 կան հեղափոխական պայքարի պայմաններ չկան, հեղափոխու-
 թյան շահերը պաշտպանել (պրոպագանդով, ադիտացիայով,
 կազմակերպորեն) կարողանա վոչ — հեղափոխական, իսկ հա-
 ճախ նաև ուղղակի ռեալիտոն հաստատութուններում, վոչ—հե-
 ղափոխական պարագաներում, այնպիսի մասսայի մեջ, վորն
 անընդունակ և գործողութունների հեղափոխական մեթոդի
 անհրաժեշտութունն անհայտը հասկանալու: Անցքերի կոնկրետ
 ուղին կամ այն առանձնահատուկ շրջադարձը գտնել, շոշափել,
 ճիշտ վորոշել կարողանալ, վորը մասսաներին մտն և բերում
 իսկական, վճռական, վերջին, մեծ հեղափոխական կովին, —

գրանուձն և ժամանակակից կոմունիզմի ղլխավոր խնդիրն Արև-
մայան Յեփրոսայում և Ամերիկայում :

Որինակ՝ Անգլիան : Մենք չենք կարող ղխոննալ — և վոչ
վոչ ևլ ի վիեակի չե նախորոջ վորոչելու, — թե վորքան շուտ
այնտեղ իսկական պրուլետարական հեղափոխություն կորբոջ-
վի և ինչպիսի առիք-ամենից ավելի կղարթեցնի, կորբոջի, դե-
պի պայքար կշարժի խիստ լայն, այժմ դեռ քնած, մասսաներին :
Մենք պարտավոր ենք, դրա համար ևլ, մեր նախապատրաստա-
կան ամբողջ աշխատանքը տանել այնպես, վոր շորս վտաքերս
ևլ պայտված լինեն (ինչպես սիրում եր ասել հանդուցյալ Պլե-
խանովը, յերբ նա մարքոխտ ու հեղափոխական եր) : Հնարավոր
և, վոր շենդքիչ, վոր շտուույցը կուարիչ պառլամենտական
ճղնածամը, հնարավոր և, վոր այդ անի այն կրիզիսը, վոր բըղ-
խում և անհույս խճճված, ավելի ու ավելի ցավաղին դասավոր-
բում ստացող և սրվող դազութային և իմպերիալիստական հա-
խասություններից : հնարավոր և մի վորևե յերբորդ բան և այլն :
Մենք խոսում ենք վոչ թե այն մասին, թե վոր պայքարը պրու-
լետարական հեղափոխության բախտը կվճռի Անգլիայում (այս
հարցը կոմունիստներից վոչ մեկի մեջ կասկած չի հարուցում,
այս հարցը մեկ բոլորիս համար լուծված և և հաստատուն և
լուծված), մենք խոսում ենք այն առիքի մասին, վոր կզրդի
այժմ դեռ քնած պրուլետարական մասսաներին շարժվելու և նը-
բանց ընդհուպ ղեպի հեղափոխություն կտանի : Չմոռանանք, վոր,
որինակ, բուրժուական Փրանսական հանրապետության մեջ,
այնպիսի պարագայում, վոր և՛ միջազգային, և՛ ներքին դրու-
թյան կողմից հարյուր անգամ ավելի պակաս հեղափոխական եր,
քան այժմ, բավական յեղավ այնպիսի շանսպատելիչ և այնպիսի
ճճանք մի առիթ, ինչպիսին ռեակցիոն ղինվորականության հա-
զարավոր ու հազարավոր անաղնիվ արարքներից մեկը (Դրեյ-
ֆուսի դորժը), վոր մասսաներին ընդհուպ ղեպի քաղաքացիա-
կան կռիվ տանի :

Կոմունիստներն Անգլիայում պարտավոր են անընդհատ, ան-
խոնջ, անչեղ ողտագործել և՛ պառլամենտական ընտրություններ-
ը, և՛ բրիտանական կառավարության իւլանդական, դազութա-
յին, համայնարհային-իմպերիալիստական քաղաքականության
բոլոր յելևեջները, և՛ հասարակական կյանքի բոլոր այլ բնազա-

մտաները, վնասները, կոտորելը, բոլորի մեջ նոր մեղով, կամու-
նխատրեն, վոչ թե II, այլ III Թնտերնացիոնայի վոչով աշխատե-
լով: Եւս այստեղ ժամանակ և տեղ չունեմ պատլամենտատկան
ընտրություններին և պատլամենտատկան պայքարին շուտակա՞ն,
բարձրեկիտան՝ ժամանակցության յեղանակները նկարագրելու հա-
մար, բայց կարող եմ համարացնել արտասահմանյան կամու-
նխատրեն, վոր այդ բոլորովին նման չեք արեւմտա-յեւրոպո-
կան պատլամենտատկան սովորական կամպանիաներին: Այստեղից
հաճախ հետևություն են սնում. ՎԻՄՆ, այդ մեղ մաս և, Ռու-
սաստանում, իսկ մեղ մաս պատլամենտարիդն այլ եղ: Ընդ-
հետևություն չե: Երա համար ել հենց աշխարհիս յերեսին պո-
յություն ունեն կոմունիստները, III Թնտերնացիոնայի կողմնա-
կիցները բոլոր յերկիրներում, վորպեսզի ամբողջ դժով, կյան-
քի բոլոր բնագավառներում, հին սոցիալիստական, արեւո-
յունիստական, սինդիկալիստական, պատլամենտատկան աշխա-
տանքը ձևափոխեն Ռորի, կոմունիստականի: Ողորտունիստա-
կան և զուտ-բուրժուական, դործամուլական, խարդախ-կապի-
տալիստական բաներ մեր ընտրությունների մեջ ել միշտ շատ ու
շատ ելին պատահում: Կոմունիստներն Արեւմտյան Եւրոպայում
և Ամերիկայում պետք և սովորեն նոր, արտասովոր, վոչ-սովոր-
տունիստական, վոչ-կարիերիստական պատլամենտարիդ սակե-
ծել, — վորպեսզի կոմունիստներն կուսակցությունը տա իր լո-
զունդները, վորպեսզի իսկական պրոլետարները չկազմակերպ-
ված և բոլորովին մոռացված չքաղության ողնությամբ թու-
ցիկներ ցրեն ու տարածեն, վոխադրական միջոցներով ու վոտ-
քով շրջեն բանվորների բնակարանները, դյուղական պրոլետար-
ների և խուլ վայրերում ապրող (Եւրոպայում, բարեբախտա-
բար, միջանի անգամ ամիլի պակաս են դյուղական խուլ վայ-
րերը, քան մեղ մոտ, իսկ Անդլիայում դրանք բոլորովին քիչ են) դյուղացիների խրճիթները, մտնեն ամենահասարակ դիմետները-
խցիկներն ամենահասարակ միությունների, ընկերությունների,
պատահական ժողովների մեջ, ժողովրդի հետ դիմետականությի
(և վոչ ել շատ պատլամենտատկարի) շխոսեն, պատլամենտում շու-
ղեք՝ ունենալու հետևից մազաչափ անգամ չընկնեն, այլ ամե-
նուրեք արթնացնեն մտքերը, մասսային դործի մեջ քաշեն, բուր-
ժուադիային իր խոսքով բռնեն, ողտադործեն նրա ստեղծած

տպարատը, նրա նշանակած ընտրութիւնները, ամբողջ ժողովրդի մեջ ուղղած նրա կոչները, ծանոթացնեն ժողովրդին բուլղարիկ հետ, այնպես, ինչպես յերբեք չի հաջողվել ծանոթացնել (բուլղարացիների տիրապետութեան ժամանակ) ընտրութիւնների պարագաներից դուրս (չհաջովնով, իհարկեւ, մեծ գործադուլներէ մտնեաները, յերբ համաժողովրդական ազիտացիայի հետց աշտարակն տպարատը մեղմում է՛լ այլևի ինտենսիվ եր աշխատում)։ Արեւմտյան Յեփրոստոլում և Ամերիկայում այդ անելը շատ դժվար է, շատ և շատ դժվար է, բայց այդ կարելի չէ և պետք է անել, վարովհետեւ առանց ջանքի կոմունիզմի ինդիքներն ընդհանրապես չի կարելի լուծել, իսկ ջանք թափել պետք է գործնական խնդիրների լուծման վրայ, վարոնք այլևի ու այլևի բարձրագան են, այլևի ու այլևի յեն կապված հասարակական կյանքի բոլոր ճյուղերի հետ, այլևի ու այլևի յեն բուլղարացիացի մի ճյուղ, մի բնազավառ մյուսի հետեից կալով խլում։

Նույն Անգլիայում նույնպես նոր մեղով (վոչ թե սոցիալիստականավարի, այլ կոմունիստականավարի, վոչ թե սեֆարիստականականավարի, այլ հեղափոխականականավարի) պետի գնել պրոպագանդի, ազիտացիայի, կազմակերպական աշխատանքը դորքի և ճիշդ պետութեան ճշգրտում ու վոչ-լիբրալ ազգութիւններ (Իոնանդիան, դադութները) մեջ։ Վորովհետեւ հասարակական կյանքի այս բոլոր բնազավառներն ինտենսիվիզմի կառնայում ընդհանրապես, իսկ այժմ պատերազմից հետո, վոր սանջից ժողովուրդներին և արագութեամբ նրանց աչքերը բաց և անում ճշմարտութիւնը տեսնելու (այսինքն՝ վոր տասնյակ միլիոններ սպանված և խեղված են միայն ի սեր այն հարցը լուծելու՝ անգլիական, թե դերմանական գիշատիչներն այլևի յերկիրներ պետի կողողանն) — հասարակական կյանքի այս բոլոր բնազավառներն առանձնապես լցվում են դյուրաբառ նյութով և առանձնապես շատ առիթներ են ստեղծում ընդհարումների, կրկիտների, դասակարգային պայքարի սրման համար։ Մենք չլիտենք և չենք կարող իմանալ, թե վոր կայժը, — այն անհամար կայծերից, վորոնք սմեն տեղից մաղվում են այժմ բոլոր յերկիրներում տնտեսական և քաղաքական համաշխարհային կրկիտի աղէկութեան տակ, — ի վիճակի կլինի կողմնելու հրդեհը, մասնաներին առանձնապես արթնացնելու իմաստով, և մենք դրա համար ևլ

պարտավոր ենք մեր նոր կոմունիստական սկզբունքներով կողմնակցել ամեն մի ամենատեսակի, նույնիսկ առավել հին, փոսած և ըստ յերևույթին անուշա սաստիկներին՝ աշխարհումս դարձին, վորովհետև այսպես մենք կանդամ չենք լինի խնդրի բարձրութեան վրա, բաղձալիցմանի չենք լինի, չենք տիրապետի գնեքի բուր տեսակներին, չենք նախապարտատվի վոր բուրձուկային Հաղթելուն (վորը Հասարակական կյանքի բուր կողմերը կարգավորել—իսկ այժմ նաև քայքայել և—բոս բուրձուկանի), վոր էլ այս Հաղթանակից հետո ամբողջ կյանքն առաջիկա կոմունիստական վերակազմութեան յենթարկելուն:

Ռուսաստանի սրբոյնտարական Հեղափոխութեանից և այս Հեղափոխութեան անուղտուկի, բուրձուկային և քաղքենիներին Համար, —միջազգային մասշտաբով տարած Հաղթութեաններին հետո, այժմ ամբողջ աշխարհն այլ և դարձել, բուրձուկան էլ ամենուրեք այլ և դարձել: Նա վախեցած և բողբոջից, չարացած և նրա վրա Համարյա խելապարութեան ստորնան, և չենց դրա Համար էլ նա, մի կողմից, արագացնում և անցքերի գարգացումը, իսկ մյուս կողմից՝ իր ուշադրութեանը Համակենարոնացնում և բողբոջի բունի ճնշման վրա, գրանով մի շարք այլ սաստիկներում իր դիրքերը թուլացնելով: Այս յերկու Հանդամանքներն էլ բուր առաջավոր յերկրներին կոմունիստները պարտավոր են Հաղթի առնել իրենց սակախայում:

Յերբ ուսական կազմները և կերենակին կատաղի Հալածանք բարձրացրին բողբոջներին դեմ, —առանձնապես 1917 թ. ապրիլից և էլ ապրիլի 1917 թ. Հունիսին և Հուլիսին, —նրանք ճամբը Հանցին: Բուրձուկան թերթերին միլիոնավոր սրինակներ, վոր ամեն Հանդի աղաղակում են բողբոջներին դեմ, ողնցին մասսան բողբոջին դնահասական տալու դարձի մեջ քաշելու, իսկ չե՞ վոր բացի լրագրերից ամբողջ Հասարակական կյանքը, չենց բուրձուկային ճանքերի շնորհիվ, բողբոջներին մասին վեճերով եր լցվում: Այժմ միջազգային մասշտաբով բուր յերկրներին միլիոնատերերն այնպես են վարվում, վոր մենք նրանցից ի սրան շնորհակալ պիտի լինենք: Նրանք Հալածում են բողբոջը նույնպիսի փութաշանութեամբ, ինչպես Հալածում եր նրան կերենակին և լնկ., նրանք նույնպես ճամբը Հանում են և նույնպես ոգնում են մեզ, ինչպես կերենակին: Յերբ Փրանսա-

կան բուրժուազիան բուլշևիզմն ընտրական ազխասցլ ալի կենարտ-
նական կես և դարձնում, Համեմատարար չտրամպոր կամ տա-
տանմոզ սոցիալիստներին բուլշևիզմի համար հայտնելով, —
յնբր ամերիկյան բուրժուազիան, բոլորովին գլխախը կորչ-
նելով, հազարավոր ու հազարավոր մարդիկ և բռնում բո-
շևիզմի մեջ կատկածնելով և խուճապի մթնոլորտ և ստեղծում,
ամենուրեք բուլշևիկյան դավադրություններ մասին լուրեր տա-
րածնելով, —յնբր անգլիական, աշխարհիս բամենաստիզ՝ բուր-
ժուազիան, շնայած նրա ամբողջ խելքին և վործառությանը,
անհավատալի հիմարություններ և անում, բոլշևիզմի դեմ պայ-
քարող շարժանց հարուստ ընկերություններ և հիմնում, բուլշև-
իզմի մասին հասուկ գրականություն և ստեղծում, բուլշևիզմի
դեմ պայքարելու համար գիտնականների, աշխատորենների,
տերտերների լրացուցիչ քանակ և վարձում, — ապա մենք պետք և
գլխիս տանք և շնորհակալություն հայտնենք պարտալե կապի-
տալիստներին: Նրանք մեզ համար են աշխատում: Նրանք մեզ ուզ-
նում են մասսաները բուլշևիզմի կուլթյան և նշանակության
հարցով շահագրգռելու: Յեով նրանք այլ կերպ չեն կարող վար-
վել, վորովհետև բուլշևիզմը բլոկնել, խեղդել նրանց արդեն
չհաջողվեց:

Բայց դրա հետ միասին բուրժուազիան բուլշևիզմի մեջ տես-
նում և նրա համարյա մեկ կողմը՝ ապատամբությունը, բռնու-
թյունը, տեսորը. բուրժուազիան դրա համար ել ջանք և թա-
փում պատրաստվելու հատկապես այս ուղղությամբ հակահար-
ված տալու և գիմադրելու: Հնարավոր և, վոր առանձին դեպ-
քերում, առանձին յերկիրներում, այս կամ այն կարճ ժամանա-
կամիջոցում այդ նրան հաջողվի. այսպիսի հնարավորությունը
պիտի հաշվի առնել, և մեզ համար բոլորովին սարսափելի բան
չկա, վոր այդ նրան կհաջողվի: Կամենիզմն բամում, պարզա-
նում և հասարակական կյանքի վճռականապես բուրք կողմե-
րից, նրա ծիլերը վճռականապես ամենուրեք կան, բարակը
(յեթև դործածենք բուրժուազիայի և բուրժուական վոտիկա-
նության սիրած և նրա համար ամենից շահեղի) համեմատու-
թյունը) որդանիզմի մեջ շատ հիմնավոր կերպով և թափանցել և
ծծվել և ամբողջ որդանիզմի մեջ: Յեթև առանձին խամ-
քով Վեյնիզմի յեղբերից մեկը, — Վարակը՝ մի ուրիշ, յերբեմն

ամենամասնատեսիլի յիւր կզտնի: Կյանքն իրենը կանի: Թող բուրժուազիան դաւարովի, խելադարութեան աստիճան կատարի, համը հանի, տխարութեաններ անի, նախորդ վրեժխնդիր լինի բուլլեիկներին և աշխատի կատարել (Հնգկատանում, Հունդարիայում, Գերմանիայում և այլն) վաղվա կամ յերեկվա հարստութեամբ, հողարատութեամբ, հարստութեամբ հողարատութեամբ բուլլեիկներին, — այսպես վարվելով, բուրժուազիան վարվում և, ինչպես վարվում էլին սոցիալիստական կողմից կորստի դատապարտված բուլլեիկապետները: Կամունիստները պարտավոր են դիտենալ, վոր ապագան համենայն դեպս իրենց և պատկանում, և դրա համար էլ մենք կարող ենք (և պարտավոր ենք) մեծ հեղափոխական պայքարի մեծագույն կրքոտութեանը բուրժուազիայի մուկերն դաւարութեաննրի տուփել տարնարյուն ու դրաստ հաշվաման հետ միացնել: Ռուսական հեղափոխութեանը գաժանորեն ջարդեցին 1905 թ., ուստ բուլլեիկներին ջարդեցին 1917 թ. հուլիսին. գերմանական կամունիստներից ավելի քան 15.000 հուլի կատարեցին Շապկեմանի և Նոսկեյի, բուրժուազիայի ու միապետական-գեներալներին հետ միասին, վարպետ պրովոկացիայի և հարստիկ մանյութների միջոցով. Զինվածդիայում և Հունդարիայում մուկեցնում և սպիտակ տեսորը: Բայց բուլլեիկապետում և բուլլեիկներում կամունիզմը կոփվում և աճում և նրա արձատներն այնքան խորն են, վոր հաշածանքները չեն թուլացնում, չեն ուժասպառում, այլ ուժեղացնում են նրան: Վարպետի մենք ավելի վտաս ու ավելի հասաստ գեպի հաղթանակ գնանք, դրան պակասում և միայն մի բան, այն է՝ բուլլեիկներին կամունիստներն ամենուրեք և մինչև վերջը մասնավոր գիտակցութեան պետք և ունենան, վոր անհրաժեշտ և առավելագույն ճիշտութեամբ ունենալ իրենց տակախկայում: Հոյակապ աճող կամունիզմին, հատկապես առաջավոր յերկիրներում, այժմ պակասում և այս գիտակցութեանը և այս գիտակցութեանը դարձնակամում կիրառելու հմտութեանը:

Ողտակար դաս կարող եք լինել (և պետք և վոր լինեք) այն, ինչ պատահեց II Ինտերնացիոնալի այնպիսի բարձր ուսյալ մարքսիստների և սոցիալիզմին նվիրված առաջնորդների հետ, ինչպիսիք էլին Կաուցկին, Ռոտտ Բաուերը և ուրիշները: Նրանք լիովին գիտակցում էլին ճկուն տակախկայի անհրաժեշտութեանը:

նը, նրանք սովորել և ուրիշներին սովորեցնում էին մարքայան դիտելակախկան (և այն ամենից շատ ու շատ բան, ինչ նրանք արել են այս ուղղութիւնով, բնորոշում կրճատ վորդուս սոցիալիստական դրակամութեան արժեքավոր ձևերում), բայց նրանք այս դիտելակախկան կիրառելիս այնպիսի սխալ արին կամ ել դարձնակամում այնպիսի վոչ-դիտելակախկաներ դուրս յեկան, ձևի արագ փոփոխութեանը և հին ձևերը նոր բովանդակութեամբ սորադարեն լցվելն այն աստիճան հաշիւ աննել չկարողացող մարդիկ դուրս յեկան, վոր նրանց բախտը շատ քիչ բանով և ավելի նախանձելի Հայնդմանի, Գեղի և Պլեխանովի բախտից: Նրանց անանկացման հիմնական պատճառն այն էր, վոր նրանք բանվորական շարժման և սոցիալիզմի անձան մեկ վորոշ ձևով միայն շարժվեցին, մտացան այդ ձևի միակողմանիութեանը, վախեցան աննել այն կարուկ բեկումը, վորն սրբեկտիվ պայմաններին շարժի անխուսափելի դարձաւ, և շարունակում էին հասարակ, բերանացի արած, առաջին հայացքից անփնտելի այնպիսի ճշմարտութեաններ կրկնել, թե յերեքը մեծ և յերկուց: Բայց քաղաքականութեան ավելի նման և հանրահաշիւն, քան թիւարանութեանը, և ել ավելի՛ բարձրագույն մաթեմատիկային, քան արարականին: Իրականութեան մեջ սոցիալիստական շարժման բոլոր հին ձևերը նոր բովանդակութեամբ լցվեցին, դրա համար ել թիւանանների առաջ նոր նշան՝ «միմուս»՝ յերևան յեկաւ, իսկ մեր իմաստունները համարութեամբ շարունակում էին (և շարունակում են) հովտացնել իրենց և ուրիշներին, թե «միմուս յերեքը» մեծ և «միմուս յերկուց»:

Պետք է աշխատել, վոր կոմունիստներն ել չկրկնեն նույն սխալը, միայն մյուս կողմից, կամ, ավելի ճիշտ, վոր վորքան կարելի յե շուտ ուղղի և ավելի արագ, որդանիզմի համար անցաւադին վերացիլ միևնույն սխալը, միայն մյուս կողմից, վոր անում են «ձախ» կոմունիստները: Վոչ միայն աջ դոկտրինյորութեանը, այլև ձախ դոկտրինյորութեանն ել և սխալ: Իհարկէ, ձախ դոկտրինյորութեան սխալը կոմունիզմի մեջ ներկա մոմենտում հազար անգամ պակաս վտանգավոր և և պակաս նշանակալի, քան աջ դոկտրինյորութեան (այսինքն՝ սոցիալ-չոփիիզմի և կաուցիկականութեան) սխալը, բայց չէ՞ վոր այդ աչքով և միայն այն պատճառով, վոր ձախ կոմունիզմը բոլոր

բովին յերկատարող, նոր — նոր ծնունդ առնող հրամանք և: Միայն դրա համար և, վոր Հիվանդությունը, վորը, պայմաններում, կարող և հետաքրքրածը բուժվել, և անհրաժեշտ և նրա բուժմանն առաջնապես յնտանդով ձևնարկել:

Հին ձևերը տրաքեցին, վորովհետև պարզվեց, վոր նրանց նոր բովանդակությունը—անտիպրոլետարական, ակադեմիոն բովանդակությունը—չափից անց դարգացման և հասել: Մենք այժմ, միջազգային կոմունիզմի դարգացման ակտիվացում, աշխատանքի այնպիսի հաստատուն, այնպիսի ուժեղ, այնպիսի հզոր բովանդակություն ունենք (պայքար խորհրդային իշխանության համար, պրոլետարիատի դիկտատուրայի համար), վոր այդ կարող և և պետք և արատհայտի ինչ ձևով ևլ լինի, և՛ հին, և՛ նոր ձևով, կարող և և՛ պետք և վերածնի, հաղթի, յնթարկի իրեն բոլոր ձևերը, վոր՛ ձևիայն նորերը, այլև հնրերը, վոր՛ թե նրա համար, վոր հնրի հետ հաշտվի, այլ վորպեսզի կարողանա բոլոր և ամենատեսակ, նոր և հին ձևերը կոմունիզմի լիակատար և վերջնական, վճռական և անդարձ հաղթության զենքը դարձնել:

Կոմունիստները պետք և բոլոր ջանքերը դործադրեն, վորպեսզի բանվորական շարժումը և ընդհանրապես հասարակական դարգացումն ամենաուղիղ և ամենատարազ նանապարհով դեպի խորհրդային իշխանության և պրոլետարական դիկտատուրայի համաշխարհային հաղթանակն ուղղեն: Դա անվիճելի ճշմարտություն և: Բայց մի վտարիկ քայլ, վճում և, թե նույն ուղղությամբ մի քայլ, անելը բավական և, և ահա նշմարտությունը սխալ կդառնա: Բավական և ասել, ինչպես ասում են գերմանական և անգլիական ձախ կոմունիստները, վոր մենք ընդունում ենք միայն մեկ, միայն ուղիղ նանապարհը, վոր մենք խուսանալում, համաձայնողականություն, կոմպրոմիսներ թույլ չենք տալիս, և դա արդեն այնպիսի սխալ կլինի, վորը կարող և կոմունիզմին ամենալուրջ վնասը բերել, մասամբ արդեն բերել և և բերում և: Այդ դուկարինյորությունը միայն Հին ձևերի ընդունման վրա համառոտ և անանկացում միջև վերջը, չնկատելով նոր բովանդակությունը: Ձախ դուկարինյորությունը հին վորող ձևերի անպայման բացասման վրա յն համառում, չսեանելով, վոր նոր բովանդակությունն իրեն նանապարհ և հար-

Թու՞ր թուր և ամենատեսակ ձևերի միջոցով, վոր մեր, վոր-
պես կ'ամենխառնելի, պարտականությունն և տիրապետել թուր
մե՛կերն, սովորն և առավելագույն արտաբերութեամբ մի ձևը մյու-
սով լրացնել, մեկը մյուսով փոխարինել, մեր տակտիկան ամեն
մի այնպիսի փոփոխութեան հարձարեցնել, վոր մե՛ր դասա-
կարգը չի առաջ բերում կամ մեր ջանքերով չի առաջ դալիս։
Համաշխարհային հեղափոխությունն այնպիսի հղորութեամբ
և խթանով և արտաբերով համաշխարհային իմպերիալիստական
պատերազմի սարսափների, դադրելիությունների, նողկալիու-
թյունների հետևանքով, նրա ստեղծած դրութեան անելանելիու-
թեամբ, — այս հեղափոխությունն այնպիսի ղերադանց արտաբ-
երութեամբ, իրար հաջորդող ձևերի այնպիսի հոյակապ հարստու-
թեամբ, ամենատեսակ դոկտրինորութեան այնպիսի խրատական
դործնական հերքմամբ և դարդանում լայնութեամբ և խորու-
թեամբ, վոր թուր հիմքերը կան հույս ունենալու, թե միջադ-
դային կոմունիստական շարժումն արտաբերութեամբ և լիակատար
կերպով կրումվի բնական կոմունիզմի մանկական հիվանդութեա-
նից։

1920 թ. ապրիլի 27

Մինչև վոր հրատարակութիւնները մեր յերկրում, — վորին կողոպտեցին ամբողջ աշխարհի իմպերիալիստները, վրեժխնդիր լինելով պրալետարական հեղափոխութեան համար, և շարունակում են կողոպտել ու ողակել, չնայելով իրենց բանվորներին ամբողջ խոստումներից վու՛ մեկին, — մինչև վոր մեր հրատարակութիւնները կարգավորեցին իմ բրոշյուրը հրատարակելու խնդիրը, արտասահմանից լրացուցիչ նյութ ստացվեց: Իմ բրոշյուրում բոլորովին չհաջակնելով ամբլի տալ, քան հրատարակախոսի թուուցիկ դիտողութիւններ, յետ համառոտակի միջանի կետեր կշռաթիւմ:

I. ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԻ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Կոմունիստների պառակտումը Գերմանիայում փաստ դարձավ: «Չախերը» կամ «սկզբունքային ուղղիցիան» առանձին «Կոմունիստական բանվորական կուսակցութիւն» կազմեցին ի տարբերութիւն «Կոմունիստական կուսակցութիւնից»: Իտալիայում, ըստ յերևութին, դործը նույնպէս դեպի պառակտում և զնում — ստում եմ ըստ յերևութին, վորովհետև ձախ «Ասփետ» («JI Soviet») թերթի չափելյալ համարները (№ № 7 և 8) միայն ունեւ, վորտեղ բացահայտորեն քննարկվում և պառակտման հնարավորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը, ըստ վորում խոսվում և նաև «արտենցիտներին»¹⁰ (կամ բոլկոախտներին, այսինքն՝ պառլամենտին մասնակցելու հակառակորդներին) ֆրակցիայի համադումարի մասին, վորպէսի ֆրակցիան մինչև այժմ մտնում և Իտալական սոցիալիստական կուսակցութեան մեջ:

Կարելի չե յերկյուղ կրել, վոր պառակտումը «Չախերին»,

անախատլամենաբաններն (մասամբ նաև անտի-պոլիտիկներն, քաղաքական կուսակցութեան և արհմիութեաններում աշխատելու հակառակորդներն) հետ կղաղանա ինտերնացիոնալ յերևույթ, «կենտրոնականներն» (կամ կաուցիլականներն, լոնդոնախոտներն, «անկախականներն» և ուրիշներն) հետ պատակաման նման։ Թո՛ղ այդպես լինի։ Պատակասուբը համենայն դեպս ավելի լավ և, քան խառնաշփոթը, վոր խանդարում և կուսակցութեան և՛ իդեական, թերեխիղ, հեղափոխական աճամբը, հասունացմանը, և՛ նրա համերայիս, խնդրակա կաղմակերպման, պրոլետարիատի գիկտատուրան խնդակա նախապատրաստող, դործնական աշխատանքին։

Թո՛ղ «ձախերն» իրենց փորձեն դործնականում, աղգային և միջաղգային մատչարարով, Թո՛ղ փորձեն նախապատրաստել (խոկ աչուհետև նաև իրադործել) պրոլետարիատի գիկտատուրան առանց խիստ կենտրոնացման, յերկաթե գիկցիպլինա ունցող, կուսակցութեան, առանց քաղաքական և կուլտուրական աշխատանքի բոլոր ասպարեղները, ճյուղերը, աշխատանկները տիրապետել կարողանալու։ Գործնական փորձը նրանց արագութեամբ կսովորեցնի։

Միայն թե պետք և բոլոր ջանքերը գործադրել, վոր պատակասուբը «ձախերի» հետ չգժվարացնի, կամ ըստ կարելույն քիչ գժվարացնի մտիկ ապագայում անխուսափելի և անհրաժեշտ ձուլումը և մի միասնական կուսակցութեան կաղմելը բանվորական շարժման այն բոլոր մասնակիցներն, վորոնք անկեղծորեն և բարեխղճորեն պաշտպանում են խորհրդային իշխանութեանն ու պրոլետարիատի գիկտատուրան։ Ռուսաստանում բոլշեիկներն առանձնահատուկ բախար յեղավ այն, վոր նրանք 15 տարի ունեյին սխտեմատիկ և միշտ վերջը հասցրած պայքարի համար ինչպես ընդդեմ մենչեիկներն (այոխնքն՝ ոսրտունխոտներն և «կենտրոնականներն»), նույնպես և ընդդեմ «ձախերն»՝ դեռ պրոլետարիատի գիկտատուրայի համար մղվող անմիջական մասսայական պայքարից շատ առաջ։ Եկվրոպայում և Ամերիկայում այժմ հարկ և լինում այդ նույն դործը կատարել էարագացրած քայլվածքով։ Առանձին անձնավորութեաններ, առանձնապես առաջնորդութեան ձախողակ հավակնողներից, կարող են (յեթե նրանց պակասի պրոլետարական գիկցիպ-

լինարութիւնը և շաղնդութիւնն իրենց վերարեւմտքն) յերկար ժամանակ համառել իրենց սխալներէ վրայ, բայց բանօրական մասսաները Հեշտ ու արաղ, յերբ կհասունանա մամենտը, կմխալորվեն իրենց և կմխալորեն բոլոր անկեղծ կոմունիստներին ու մի աշխարհի միասնական կուսակցութիւն կկազմեն, վորն ընդունակ լինի իրազործել խորհրդային Հասարակահարզն ու պրոլետարիատի զինկատառքան* :

II. ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՆ ՈՒ ԱՆԿԱԽԱՎԱՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՍ

Բրոշյուրի մեջ յետ այն կարծիքը Հայանեցի, վոր կոմունիստներէ և անկախականներէ մախ թնի միջև կոմպրոմիսն անհրաժեշտ և ոչտակար և կոմունիզմի համար, բայց վոր այն իրազործելը Հեշտ չի լինի: Դրանից հետո իմ ստացած թերթերէ համարները Հաստատեցին և՛ այս, և՛ այն: Վարժիք զբռնէն, Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեան կենտկոմի որ-

* Էմախ կոմունիստներէ, անտի-պաշտմենտարներէ ազգաւ ձուլման մասին ընդանրագետ կոմունիստներէ հետ, Գրեմ Նակ հետ ոլը: Վորքան ինչ հաջողեց ծանոթանալ գերմանական Էմախ կոմունիստներէ և ընդանրագետ կոմունիստներէ թերթերի հետ, ստալիններն ունեն այն ստովկութիւնը, վոր Երանք ազելի լազ են կարողանում ազլաացիս անել մասուններէ մեջ, ցան յերկրորդներու: Նման բան յետ գիտել եմ շատ անգամ—միայն պակաս շափերով և առանձին ազգական կազմակերպութիւններում, և վոչ թն համարեալական մասշտաբով.—բուլղերիյս: կուսակցութեան պատմութեան մեջ: Սրինակ, 1907—1908 թվականներին Էմախ բուլղերիները յերբեմն և վորոշ անգերում մեղմից ազելի հաջող ելին մասսաներէ մեջ ազիտացիս ժողովուրդ մասմբ բացարձակ և Երանով վոր մասսային ազելի հեշտ և մտեհուլ հեղափոխական մամնում կամ հեղափոխութեան մասին կնեղանի հիշողութիւններէ պակեն ճաստարան բացասման աակտիկալով: Սակայն այդ Գրա փաստաբեղում չն հոգուտ այդպիսի աակալիայի հշտութեան: Համնայն զեղա, վոչ մի աղաւմ փորքագույն կուսակտի յենթակա չն այն, վոր կոմունիստական կուսակցութիւնը վորն իրոք ցանկանում և հեղ-փոխական դաւալարգի: պրոլետարիատի ակնգարզը, ստալմար ջ-կատաղ լինել, և վ-րը. բախ այդ. ցանկանում և վոչ միայն պրոլետարական. այն վոչ-պրոլետարական լայն. մասսային, աշխատազորներէ և շահագործողներէ մասսային զեկալարել սովորել: պրո-ամ-ք և ինչպետ ցագաքային ֆարսիկային հփաղոցիւն: Նույնպետ և գրույրն բաւ կարելու յն ազելի մասնել, ազելի կասկանախ, ազելի պարզ և կենց Եի կհարզվ մ՛ պրոպագանդ անել, և՛ զմակերզել, և՛ ազիտացիս անել կարողանալ:

գանի № 32-ում («Die Rote Fahne» Zentralorgan der Kommun. Partei Deutschlands. Spartacusbund * , 26. III. 1920)

զեանդիվան և այս կենտրոնի «Հայտարարութիւնը» կապալ-
էլուստիցի գինձորական շարուաչի» (դա՛վադրութեան, աման-
այուրայի) հարցի և շոցիալիստական կառավարութեան» մա-
սին: Այս Հայտարարութիւնը միանդամայն ճիշտ և և՛ հիմնա-
կան նախադրայի տեսակետով, և՛ դորձնական հետևութեան
տեսակետով: Հիմնական նախադրայիլը հանդում և այն բանին,
վոր ամբայ մոմենտում պրոլետարիատի ղեկաւարտութիւնը համար
արդէնկախիվ հիմունքը չի, վորովհետև բարագային բանվորների
մեծամասնութիւնն անկախահանների կողմն և կանդնած: Հե-
տևութիւնն՝ շարայլ սոցիալիցիայի» (այսինքն՝ բռնի տապալմանն
նախապարաստումից հրածարման) խոստում շոցիալիստա-
կանն կառավարութեանը, յեթև վերջինիցս շերացաւլին բուր-
ժուական-կապիտալիստական կուսակցութիւնները:

Այս տակտիկան, անտարակույս, հիմնականում ճիշտ և:
Բայց յեթև պետք չի կանդ ասնել բանաձևման մանր ան-
ճըլտութիւնների վրա, բայց և այնպես լուսութեամբ չի կարելի
անցնել այն բանի վրայով, թե չի կարելի սոցիալ-դա՛վաճան-
ների կառավարութիւնը շոցիալիստականն անվանել (կոմու-
նիստական կուսակցութեան պաշտոնական Հայտարարութեան
մեջ), թե չի կարելի խոսել բուրժուական-կապիտալիստական
կուսակցութիւններից բացաւման մասին, յերբ և՛ Շայդեման-
ների, և՛ պարոնայք կաուցիլները-Վրեսպիները կուսակցու-
թիւնները մանր-բուրժուական-գեմեկրատական են հանդիսա-
նում, չի կարելի դրել այնպիսի բաներ, ինչպես Հայտարարու-
թեան շորբորդ պարագրաֆն և, վորի մեջ ասվում և:

«... Գրոլետարական մասսաներին նվանել շարունակելու համար զիթ-
իտարի նշանակութիւն ունի, պրոլետարական ղեկաւարտութիւնը զարգ-ցման
տեսակետով այնպիսի կարութիւնը, յերբ շարունակական պատասխանութիւնը կարելի
կլիներ ա սակա՛ւ փակարանն սպաղորտել և յերբ բուրժուական գեմեկրատիան
չի կարուանա վարդես կապիտալի ղեկաւարտութեան հանդես գալ...»

Այսպիսի կացութիւնն անհնարին և: Մանր-բուրժուական
տաւջորդները, գերմանական Հենդերսոնները (Շայդեմանները)

*—Սպարտակի միւլթիւն: Ե/բ:

և Մնուղեկները (Կրիստոսները), չեն դուրս գալիս և չեն կարող դուրս գալ բուրժուական դեմոկրատիայի շրջանակներէջ, մի դեմոկրատիա, վորն, իր հերթին, չի կարող կապիտալիզմիկատատուրա չլինել: Այս սկզբունքորն անհրաժեշտ և քաղաքակաշակութան վնասակար բաները բուրժուային պետք ևլ չեք դրել պրակտիկ արդշունքի հասնելու տեսակետից, արդշունք, վորին բուրժուային հրա կերպով ջանք և թափում հասնել Կոմունիստական կուսակցութեան Կենտկոմը: Դրա համար բաղական կլիներ տակ (չեթե ուզում ես պաշտամենտալարի քաղաքալարի լինել) — քանի դեռ քաղաքային բանվորների մեծամասնութեանն անկախականների հետեից և դնում, մենք, կոմունիստներս, չենք կարող խանդարել այդ բանվորներին, վոր նրանք վերացնեն իրենց վերջին քաղքննիական—դեմոկրատական (այսինքն, նույնպէս բուրժուական — կապիտալիստական) պարանքներն շիրենց կառավարութեան փորձի վրա: Դա բաղական և այն կոմպրոմիսը հիմնավորելու համար, վորն ինկապետ անհրաժեշտ և և վորը պետք և լինի վորոշ ժամանակամիջոցով այն կառավարութեանը բռնի կերպով ստատելու փորձերից հրաժարվելը, վորին վնասում և քաղաքային բանվորների մեծամասնութեանը: Իսկ ամենորայ, մասսայական ազխտացիայի ժամանակ, վոր կապիտալիզմ չե պաշտանական, պաշտամենտական քաղաքալարութեան շրջանակներով, կարելի չե, իհարկե, ավելացնել թո՛ղ այնպիսի անդամները, ինչպէս Շայդեմաններն են, և այնպիսի ֆիլիստերները, ինչպէս Կաուցկիներ—Կրիստոսներն են, — դրոնականում մերկացնեն, թե վորքան են իրենք հիմարացել և հիմարացնում են բանվորներին. նրանց զմաքուր կառավարութեանը բուրժուայի ավելի մաքուր կերպով կկատարի սոցիալիզմի, սոցիալ—դեմոկրատիզմի և սոցիալ—դամանութեան այլ տեսակների ավելան ախոսների զմաքման այս դործը:

Գերմանիայի անկախ սոցիալ—դեմոկրատական կուսակցութեանն այժմյան առաջնորդների (այն առաջնորդների, վորոնց մասին հրա չեն տում, իբր նրանք արդեն կորցրել են ամեն մի ազդեցութեան և վորոնք դործնականում ևլ ավելի վտանգավոր են պրոլետարիատի համար, քան հոնդարական սոցիալ—դեմոկրատները, վորոնք իրենց կոմունիստ են անվանել և պրոլետարիատի դիկտատուրային զաջակցել և յին խոստացել)

խկական բնույթը նորից և նորից յերևան յեկամ գերմանական կոնսերվատիվականության, այսինքն՝ պարոնայք կապույի և Լյուս-
 վիցի «հզաչքչման ժամանակ»՝ Փոքր, բայց ակնառու իլյուս-
 տրացիա յին տալիս կարլ կաուցկու «Վճռական բողոքներ»
 («Entscheidende Stunden») «Freiheit»-ում²¹ (անկախականներք
 որդան, «Ազատություն»)՝ 1920 թ. 30. III-ի համարում և
 Արտուր Կրիստիանի՝ «Քաղաքական սխտուացիայի շուրջը»²²
 (14. IV. 1920, նույն տեղում) հոդվածիկները: Այս պարոնները
 բացարձակագիտ չեն կարողանում ժառանգել և դատել վերպես
 հեղափոխականներ: Նրանք լավիան քաղցենի դեմոկրատներ են,
 վորոնք հազար անգամ ավելի ժամանակվոր են պրոլետարիատի
 համար, յեթե իրենց խորհրդային իշխանության և պրոլետար-
 իատի դիկատատուրայի կողմնակիցներ են հայտարարում, վո-
 րովհետե իրականում յուրաքանչյուր գժվարին և վտանգավոր
 բողոքի նրանք անխուսափելիորեն դավաճանություն կգոր-
 ծեն... մնալով այն շամենամեկեղծ» համոզումըին, թե ող-
 նում են պրոլետարիատին: Չե՞ վոր հունգարական սոցալ-դե-
 մոկրատներն ել, վորոնք կոմունիստ են վերամկրտվել, ուղում
 ելին շողնել» պրոլետարիատին, յերբ յերկչոտության ու բնու-
 թայրկության պատճառով Խորհրդային իշխանության դրու-
 թյունը Հունգարիայում անուսալի համարեցին և նվնվացին
 Անտանտի կապիտալիստների գործակալների և Անտանտի դա-
 հիճների առջ:

III. ՏՈՒՐԱՏԻՆ ՅԵՎ ԸՆԿ. ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ

Իտալական «Սոլիտա» թերթի այն համարները, վոր հիշված
 են վերևում, միանգամայն հաստատում են այն, ինչ ասել եմ
 բրոչյուրում իտալական սոցիալիստական կուսակցության սխալ-
 ների մասին, վորն իր շարքերում հանդուրժում և այսպիսի ան-
 դամների և նույնիսկ պառլամենտարների այսպիսի խմբի: Մ՛լ

* Չափազանց պարզ, հակիրճ ու էզրիտ, մարքսիստերեն, այդ լուսարան-
 ված և, ի միջի ալլոց, ավստրիական կոմունիստական կուսակցության «Կարմիր
 գրք» կիսնալի թերթում 1920 թ. մարտի 20-ի և 30-ի համարներում («Die rote
 Fahne», Wien 1920. №№ 266 u. 267; L. L.: «Ein neuer Abschnitt der deu-
 tschen Revolution»): (Լ. Լ.—գերմանական հեղափոխության նոր ետաղը) յեմբ:

ալիկի հաստատում և այդ այնպիսի մի կողմնակի վկա, ինչպիսիսին անդլիական բուրժուական-լիբերալ « The Manchester Guardian » թերթի Հոսմի թղթակիցն է, վրն այդ թերթի 12. III. 1920 համարում գետեղել և իր իմաստը Տուրատի հետ ։

«... Արնյար Տուրատին,—գրում և այդ թղթակիցը,—կարծում է, թե կարգադրական վտանգն այնպիսին չէ, զոր Իտալիայում անհիմն յերկյուզներ առաջ բերին Մարտիմալիտաները խորհրդային թեորթաների կրակով են խաղում միայն այն քանի համար, զոր մասսաներին բարձր և գրգռված գիտակում պակեն։ Այդ թեորթաները, սակայն, զուտ առասպելական հասկացողություններ, առաւ ծրագրեր են, վորոնք գործնական կիրառման համար պիտանի չեն։ Նրանք պիտանի չեն միայն նրա համար, զոր աշխատող գրասկարդներին սրատուգական գրության մեջ պակեն նախ այն մարդիկ, վորոնք այդ թեորթաները վարպետ գրավյանյութ են գործածում պրոլետարների աչքերը կարգադրելու համար, հարկաչրված են տարրա պայթար շղել վորոք, հանաւ չնչին անասական բարձրագումներ նվաճելու համար, այնպես վարպետի կետակնն այն մտնեալը, յերբ բանվոր գրասկարդները կկորցնեն իրենց պարտաւորներն ու հովան իրենց սիրած առասպելների նկատմամբ։ Այստեղից ել՝ գործադուլները լայն շերտն ա են տեսալի չտփերով և ամեն տեսալի առիթներով շնորհույ մինչև փոստային և յերկաթուղային գերտեսալությունների վերջին գործադուլները,— գործադուլներ, վորոնք յերկրի տասնց այն ել ծանր գրությունն ել սփելի չեն ծանրացնու մ։ Յերկիրը հուզված է այն գգմարությունների կետեանքով, զոր կազված են ազգիտակական պարզեմի կետ, եզմված է իր սրտային պարտի սակ. թղթագրածների չտփից գուրս բացթողումը, բայց և այնպես յերկիրը գն կետու յն դիտակցելուց, թե անհրաժեշտ և աշխատանքի այն դիտցելիլնան յուրայնեղ, վորը միայն կապող և վերականգնել կարգն ու բարեկեցությունը...»։

Լուսի պես պարզ է, վոր անդլիական թղթակիցը բերնից թուցրել և այն նշմարությունը, վորը, հովանարար, թաղցնում և դունաղեղում է կ' ինքը Տուրատին, կ' նրա բուրժուական պաշտպանները, գործակիցները, ներշնչողներն Իտալիայում։ Այս նշմարությունն այն է, վոր պարտնայք Տուրատիի, Տրեվիսի, Մոզիլլանիի, Դուզանիի և Ընկ. իղեաններն ու քաղաքական աշխատանքն իսկապես այնպես և է նիշտ այնպես, ինչպես այդ պատկերում և անդլիական թղթակիցը։ Այդ համասարած սուցիալ-գաղմանմությունն է։ Ի՞նչ արժե այն բանվորների համար կարգ ու դիտցելիլնա պաշտպանելը միայն, վորոնք վարձու ստրկության մեջ են, աշխատում են, վոր կապիտալիստները հարստանան։ Յեղ ի՞նչքան ծանոթ են մեղ, ուսաներին, այս բուրբ մենչեիկյան հաւերը։ Ի՞նչքան արժեքավոր է այն խոստովա-

նութիւնը, թե մասսաները խորհրդային իշխանութեան կազմակերպ են: Ի՞նչո՞ւն բթամախ և դոկերի-բուրժուական և ասորե-բայերեն հարանոց դարձադուրների հեղափոխական գերը շահականայր: Այո՛, այո՛, բուրժուական-լիբերալ թերթի անդլիական թղթակիցը պարսնայք Տուրատիին և Ընկ. արջի ծառայութեան և մասուցել և հիանալի կերպով հաստատել և ընկ. Բորդիայի և Վոլեսո թերթի նրա ընկերների պահանջի նշտութեանը, վարանք պահանջում են, վար Բաալական սոցիալիստական կուսակցութեանը, յեթե նա իրոք ցանկանում և III Ինտերնացիոնալի կազմը լինել, խայտասակութեամբ իր շարքերից վանդի պարսնայք Տուրատիին և Ընկ. ու կոմունիստական կուսակցութեան գտնա ինչպես իր անունով, նույնպես և իր դործերով:

IV. ԱՆՃԻՏՏ ՇԵՏԵՎՈՒՅՅՈՒՆՆԵՐ ԻՏՏ ՆԱԽԱԴԲՅԱԼՆԵՐԻՑ

Բայց ընկ. Բորդիայան և նրա շախ թարեկամները պարսնայք Տուրատիի և Ընկ. իրենց ճիշտ քննադատութեանից անում են այն անճիշտ հետևութեանը, թե վնասակար և ընդհանրապես ստույգմենտում մամակցելը: Այս հայացքին ի պաշտպանութեան լուրջ մտտաարկումների նշույլ անգամ չեն կարող թերել իտալական շախները: Նրանք պարզապես չգիտեն (կամ աշխատում են մոտանալ) բուրժուական պառլամենտների ոգտագործման իսկական հեղափոխական և կոմունիստական, պրուլետարական հեղափոխութեան համար անլինելիորեն ոգտակար ինտերնացիոնալ որինակները: Նրանք սրբղապես չեն պատկերացնում շորը և ազաղակում են, անլիերջ նույնը կրկնելով, պառլամենտարիզմի «հին», վուլ-բուլեիկյան ոգտագործման մասին:

Դրանումն և հենց նրանց արմատական սխալը: Վո՛չ միայն պառլամենտական, այլև գործունեութեան թուր ասպարեզներում կոմունիզմը պարտալոր և մտցնել (և առանց յերկարատե, տեղան, համառ աշխատանքի նա չի կարողամա մացնել) սկըդրունքորեն նորը, II Ինտերնացիոնալի արողիցիանների հետ կապն արմատապես խողը (միաժամանակ պահպանելով և զարգացնելով այն, ինչ լավ բան սվել և II Ինտերնացիոնալը):

Վերջենք թեկուզ ժուռնալիստական աշխատանքը: Թերթե-

բը, բրոշուբները, պրոկլամացիաները լրացնում են պրոպագանդի, ազխտացիայի, կաղժակերպման անհրաժեշտ աշխատանքը: Առանց ժուռնալիստական ապարտի մասսայական վո՛չ մի շարժում չի կարող յուր զնալ քիչ թե շատ քաղաքակրթված յերկրում: Յեզ վո՛չ մի վաճառու ընդդեմ շատաշնորհների», վո՛չ մի յերգումեային խոստումներ մասսաների մաքրությունն առա՛նորդների ազդեցությունից պահպանելու մասին չեն ազատի այս դարձի համար բուրժուական-ինտելիգենտական միջավայրի յելուկներից ողտվելու անհրաժեշտությունից, չեն ազատի այն բուրժուական-զեմոկրատական, շեփականատիրական միջնորդարից և պայմաններից, վորի մեջ կատարվում և այս աշխատանքը կապիտալիզմի պայմաններում: Բուրժուազիայի առաջավումից յերկու և կես տարի անց նույնիսկ, պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանությունը նվաճելուց հետո, մենք մեր շուրջը տեսնում ենք այս միջնորդը, մասսայական (գյուղացիական, արհեստակցական) բուրժուական-զեմոկրատական, սեփականատիրական հարաբերությունների այս դրությունը:

Պատմականորդմն աշխատանքի մի մեկն և, ժուռնալիստիկան՝ մյուս: Յերկուսի բովանդակությունն ևլ կարող և լինել կոմունիստական և պետք և լինի կոմունիստական, յեթև այս և այն բնագավառի աշխատողներն իսկական կոմունիստներ, պրոլետարական, մասսայական կուսակցության իսկական անդամներ են: Բայց կապիտալիզմի և կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու ժամանակ աշխատանքի այս և այն վորտում — և վոր վորտումն ևլ ուզում և լինի — չի կարելի խուսափել այն դժվարություններից, այն յուրահատուկ դժվարություններից, վոր սխալ հաղթահարի և լուծի պրոլետարիատն իր նպատակներով բուրժուական միջավայրից յելուկներին ողտադործելու համար, բուրժուական-ինտելիգենտական նախապաշարմունքները և ազդեցությունները հաղթահարելու համար, մանր-բուրժուական իրադրության դժվարությունը թուլացնելու (իսկ հետագայում նաև լիովին մեափոխելու) համար:

Մինչև 1914—1918 թվականների պատերազմը մի՞թե մենք բարձր յերկիրներում չափազանց առատ սրինակներ չեյինք տեսնում, յերբ զձախձ անարխիստներ, սինդիկալիստներ և ուրիշները

ամբակոծում էլ ին պատլամենտարիզմը, ծաղրում էլ ին բուր-
ժուականորեն-դուհկացած պատլամենտար-սոցիալիստներին, խա-
րազանում էլ ին նրանց կարիերիզմը և այլն, և այլն, — իսկ
իբրև ժուռնալիստիկայի միջոցով, սինդիկատներում (արհմիու-
թյուններում) աշխատանք կատարելու միջոցով նույնպիսի բուր-
ժուական կարիերա էլ ին անում: Մի՞թե պարոնայք ժուռնալի
և Մերձայմների սրինակները, յեթե սահմանափակվենք Յրան-
սիայով, արդիկ չեն:

Պատլամենտարիզմին մասնակցելը բացառելու՝ յերևա-
յությունը չենց այն և, վոր այսպիսի շահասարակ, «թեթե»,
իր բե չեղափոխական յեղանակով մտածում են «լուծել» բան-
մորական շարժման ներսի բուրժուական-դեմոկրատական ազդե-
ցությունների դեմ կռվելու դժվարին խնդիրը, իսկ իրոք միայն
փախչում են իրենց սեփական ստվերից, միայն փակում են
իրենց աչքերը դժվարության առաջ, միայն խոսքերով են ազատ-
վում նրանից: Ամենաանամթ կարիերիզմը, պատլամենտական
անգերի բուրժուական ուղտադործումը, պատլամենտական աշխա-
տանքի ազադակող ռեֆորմիստական խեղաթյուրումը, դուհիկ
քաղաքնիական ամանդամուլությունը — կասկած չկա, վոր այս
բոլորն այն ստվերական և գերակշռող բնորոշ դժերն են, վոր
առաջ և բերում կապիտալիզմն ամենուրեք և վոր միայն բանվոր-
ական շարժման գրում, այլև նրա ներսում: Բայց նա, կապի-
տալիզմը, և նրա կողմից ստեղծվող բուրժուական իրադրու-
թյունը (վոր բուրժուազիայի տապալումից չեստ ել նույնիսկ շատ
դանդաղ և վերանում, վորովհետև դյուղացիությունը շարունակ
բուրժուազիա յե վերածնում) աշխատանքի և կյանքի վճուակա-
նապես բոլոր բնագավառներում առաջ և բերում ըստ էյության
նույնպիսի, ըստ մեկ չնչին վարիանսներով տարբեր, բուր-
ժուական կարիերիզմ, ազգային շովինիզմ, քաղաքնիական դուհ-
կացում և այլն:

Դուք ինչքներդ մեզ շարասփելի չեղափոխական՝ եք թվում,
սիրելի՛ բոյկոտիստներ և անտի-պատլամենտարներ, բայց իրոք
դուք վախեցաք բանվորական շարժման ներսում բուրժուական
ազդեցությունների դեմ պայքարելու համեմատաբար փոքր դժ-
վարություններից, մինչդեռ մեր հաղթանակը, այսինքն՝ բուր-
ժուազիայի տապալումը և սրուխտարիատի կողմից քաղաքական

իշխանութիւնն նմանելը, կասեցծի այդ նույն դժգոհութիւնն-
նեբը եւ ամիւրի մեծ, անչափելիորեն մեծ շափերով: Դուք յերև-
խայարար վախեցաք փոքրիկ դժգոհութիւնից, վոր կանգնել է
մեր առաջ այսօր, չհասկանալով, վոր վաղը և վաղը չի մյուս
որը դուք հարկադրված կլինեք սովորել, սովորածի պակասը
լրացնել հաղթահարելու միևնույն դժգոհութիւնններն այնպիսի
չափերով, վորոնք անչափելիորեն ամիւրի մեծ են:

Խորհրդային իշխանութիւնն մամանակ մեր և մեր, պրոլե-
տարական, կուսակցութիւնն մեջ ե'ւ ամիւրի բուրժուական-ինտե-
լիգենտական յելուկներ կողողակեն: Նրանք կողողակեն և' Խոր-
հուրդներն մեջ, և' ազմինխարացիայի մեջ, վորովհետև չի կար-
ելի վաշտից կամունիդ կասուցել, բայց յեթև մարդկային այն
նյութից, վոր ստեղծել և կողկտալիդը, վորովհետև չի կարե-
լի արտաքսել և վաշտացնել բուրժուական ինտելիգենցիային,
պետք և նրան հաղթել, ձեռնախնայել, մարտել, վերադաստիարակ-
ել, ինչպես և պետք և տեսական պայքարով, պրոլետարիատի
զիկտատուչայի հողի վրա, վերադաստիարակել նաև իրենց՝
պրոլետարիներն եւ, վորոնք իրենց սեփական մանր-բուրժուա-
կան նախադաշարումներից մեկեն, հրաշքով, առավանտն-
նի հրամանով, լողունդի, բանամեի, զեկրեաի հրամանով
չեն աղտափում, այլ միայն՝ մանր-բուրժուական մասնայական
ազդեցութիւններն դեմ մղվող յերկարատև և ծանր մասնայա-
կան պայքարում: Խորհրդային իշխանութիւնն մամանակ նույն
այն խնդիրները, վոր այժմ այնքան դժուարութիւնք, այնքան
ամբարտաձանութիւնք, այնքան թեթևամտութիւնք, այնքան
յերևխայարար իր վրայից դեն և գցում անախ-պատրասենտարը
մեզի մի շարժումով, — նույն այդ խնդիրները Խորհուրդներն
ներսում, խորհրդային ազմինխարացիայի ներսում, խորհրդա-
յին զգտտապաշտպաններն ներսում վերամնջում են (մենք Ռու-
սաստանում խորտակեցինք, և ճիշտ արինք, վոր խորտակեցինք,
բուրժուական գիտտարանութիւնը, բայց այն վերամնջում և մե-
զանում «խորհրդային» զգտտապաշտպաններն ճողի տակ): Խոր-
հրդային ինժեներներն մեջ, խորհրդային ուսուցիչներն մեջ, ար-
տոնյալ, այսինքն՝ առավել վորակալ և առավել լավ դրութիւն
մեջ դանձող բանվորներն մեջ խորհրդային գործարաններում
մենք վճարականապես այն բոլոր բացասական զծերն վերա-

ծնունդն ենք տեսնում, վարոնք հասուկ են բուրժուական պայլամենտարիզին, և միայն պրոչեստարական կաղժակներով օծում յան ու դիպչելովինայի կրկնվող, անխոնջ, յերկարատե, համառ պայքարով մենք հաղթահարում ենք—աստիճանաբար—այս շարիքը:

Իհարկե, բուրժուազիայի տիրապետության ժամանակ շատ էղժվար է հաղթել բուրժուական սովորությունները սեփական, այսինքն՝ բանվորական, կուսակցության մեջ. էղժվար է՞ զուրս քնել կուսակցությունից սովորական, բուրժուական նախասպաշարմունքներով անհուսալիորեն փչացած առաջնորդ պայլամենտարներին, էղժվար. և՞ բուրժուական յելուկների բացարձակապես անհրաժեշտ (վարոջ, թեկուզ սահմանափակ, շտանկով) մի թիվ պրոչեստարական գիտելիքինայի յենթարկել, էղժվար է՞ բանվոր զասակարդին միանդամայն արժանի կրժուկատական Ֆրակցիա ստեղծել բուրժուական պայլամենտում, էղժվար է՞ հասնել այն բանին, վոր կոմունիստական զպայլամենտարները բուրժուական—պայլամենտական խաղեր չխաղան, այլ զբաղվեն մասսաների մեջ պրոպագանդի, ալիտացիայի, կաղժակերալության առարկա աշխատանքով: Այս բոլորը էղժվար է՞, խոսք չկա, էղժվար ևր նուսաստանում, ե՛լ այնչի համեմատարար էղժվար և Արևմտյան Յեղբորդայում և Ամերիկայում, վորտեղ անհամեմատ այնչի ուժեղ և բուրժուազիան, այնչի ուժեղ և բուրժուական—զեմսկրատական արազիցիան և այն:

Բայց այս բոլոր էղժվարություններն ուղղակի յերկխալական էղժվարություններ են բոլորովին միևնույն տեսակի այն խնդիրների հետ համեմատած, վոր միևնույն և պրոչեստարիտան տնխուստիելիորեն ստիպած կլինի լուծել և՛ իր հաղթանակի համար, և՛ պրոչեստարական հեղափոխության ժամանակ, և՛ պրոչեստարիտաի կողմից իշխանությունը վերցնելուց հետո: Այս, ճշմարիտ միջթխարի, խնդիրների համեմատությամբ, յերբ հարկ կլինի պրոչեստարիտաի դիկտատուրայի ժամանակ վերադաստիարակել միլիոնավոր զյուզացիներին և մանր տնտեսատերերին, հարյուր հազարավոր ծառայողներին, չինոպիկներին, բուրժուական ինտելիգենտներին, նրանց բոլորին յենթարկել պրոչեստարական պետության և պրոչեստարական ղեկավարության, հաղթահարել նրանց ունեցած բուրժուական սովորություններն ու արազիցիա-

ները, — այս վիթխարի խնդիրները համեմատությամբ յերևիս-
յական հեշտ դործ և բուրժուազիայի տիրապետության պայման-
ներում, բուրժուական պառլամենտում իսկական պրոլետարական
կուսակցության իսկական կոմունիստական Ֆրակցիա ստեղծելը:

Յեթև ընկեր «ձախերն» ու անտիպառլամենտարները չսովոր-
են հաղթահարել այժմ նույնիսկ այսպիսի փոքր դժվարություն,
ապա հաստատապես կարելի չե ասել, վոր նրանք կամ ի վի-
ճակի չեն լինի իրագործել պրոլետարիատի դիկտատուրան, չեն
կարողանա լայն մասշտաբով իրենց յենթարկել և ձևափոխել բուր-
ժուական ինտելիգենտներին ու բուրժուական հաստատություն-
ները, կամ ել սովորածի պակասն ստիպված կլինեն շտապով
լրացնել և այսպիսի շտապողականությամբ հսկայական փոստ
կրերեն պրոլետարիատի դործին, սովորականից ավելի սխալներ
կանեն, միջինից ավելի թուլություն և անկարություն յերևան
կրերեն և այլն և այլն:

Քանի դեռ բուրժուազիան չի տապալված և ապա քանի դեռ
բոլորովին չի անհետացել մանր անասությունը և մանր-ապ-
րանքային արտադրությունը, մինչ այդ բուրժուական պայման-
ները, սեփականատիրական սովորությունները, քաղցենիական
տրագիցիաները կվիչացնեն պրոլետարական աշխատանքն ինչպես
բանվորական շարժման դրսից, նույնպես և ներսից, դործունե-
յության վոչ միայն մեկ, պառլամենտական վոլորում, այն ան-
խուսափելիորեն հասարակական դործունեյության բոլոր և ամե-
նատեսակ բնազավառներում, կուլտուրական և քաղաքական
առանց բացառության բոլոր ասպարեզներում: Յեվ խորագուն մի
սխալ և, վորի համար հետո անխուսափելիորեն հարկ կլինի վճա-
րել, աշխատանքի մի բնազավառում զանհանելի խնդիրներից կամ
դժվարություններից մեկից անջրպետվելը, ազատվել: Պետք և
սովորել ու լավ սովորել. աշխատանքի և դործունեյության
առանց բացառության բոլոր բնազավառներին տիրապետել, հաղ-
թահարել բոլոր դժվարությունները և բուրժուական բոլոր սովոր-
ությունները, տրագիցիաները և սովորություններն իմեն տեղ և
ամենուրեք: Հարցի այլ դրվածքը պարզապես լուրջ չե, պարզա-
պես յերևիսյություն ե:

Այս գրքի ուսուսական հրատարակութեան մեջ յես զնոր ինչ
 սխալ եմ լուսարանել ամբողջութեամբ վերցրած հոլանդական
 կոմսենիստական կուսակցութեան վարքազինը միջազդային հե
 տախտիսութեան քաղաքականութեան բնազտախումբ : Ուստի և
 սղտախումբ եմ ներկա առիթից՝ հրատարակելու մեր հոլանդական
 բնկերներին՝ ստորև մեջբերվող նամակը այդ հարցի առթիվ,
 ապա նաև՝ ուղղելու «հոլանդական տրիբուններ» արտա-
 հայտութեանը, զոր յես դործ եմ անել ուսուսական տեքստում,
 վտխարինելով այն «հոլանդական կոմսենիստական կուսակցու-
 թեան միջանի անդամներ» բաներով* :

Ն. ԼՆԵԻՑ

* Այս ուղղումները մեր կողմից ստացված են անգլոսի մեջ ներկա բրո-
 շյուրի եջ 31, 48 և 66. Խնդր.:

Իստիգատ, 1920 թ. նոյեմբեր 30:

Քանդակին ընկել է Լևոնը,

Շնորհիվ ձեր սիրելիքային մանչ, կամերադերի Ս կանգրեւի նշանակաւն պատգամաւորութեան անգամներս, նմարգարութեան աննշանակ աշխատանքներն ձեր բաժնարարութեան մանկական կրթականութեանը կամուրջով մեջ գիշերը նախան նրա կրթարարականը արեւմտա-բոլորական լեզուները թարգմանութեանը ձեր այդ գրքում Դուք միջանի անգամ ընդգծում էք Ձեր կազմութեան շատը այն գերին, զոր խաղաղ է ևն նշանակաւն կամուրջատակաւն կաւակցութեան միջանի անգամներ միջազգային քաղաքականութեան մեջ:

Մենք դեռ և բոլորներս այն բանի գեմ, զոր Դուք նրանց արարները պատասխանատուութեանը պցում էք կամուրջատակաւն կաւակցութեան գրու Դու գերին աստիճանի սխալ և Մ է արկի, դա անբարարացի յե, զորովնուն նշանակաւն կամուրջատակաւն կաւակցութեան այդ անգամները թիչ կամ բարարովին լին մասնակցում մեր կաւակցութեան ընթացիկ աշխատանքին, նրանց փարում են նաև ուղղակի կամ անուղղակի նամուրջարեմ կամուրջատակաւն կաւակցութեան մեջ անցկացնել աշխարհիան լուրով գներ, իսկանց գեմ նշանակաւն կամուրջատակաւն ու իր բարբ արգանները մինչև որս էլ աննախաւնդում պայքար են մղում:

Սեղաշարական ժողովուրդ

(նշանակաւն պատգամաւորութեան անունից)

Գ Ի Վ.Ս.Ն.Կ.ՈՒՊ

ՄԱՆՈՒՅՑԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

¹ «Weltrevolution» բրաշյուրը գրել է Ռուսա Բաուերը—Տ:

² Յարխուսմէր — անգղանէր աշուես կոչված Թարիական ընկերութիւն, զոր աշգրիտ է սովորեցած հասնական գործադար Թարիստ հանդիսատարի անուսով (կառնկատար — լատիներէն՝ գանդաղկոս), հիմնուել է 1884 թ. Անգլիայում է հանդիստ մարտիրոսական Սոցիալ-դեմոկրատական Ֆեդերալիստի, սոցիալիստի խոսող սրբազանդի նպատակներով Ընկերութիւն պաշտանակն նպատակներն են — անգլիական սահմանադրութիւն վերանայուել դեմոկրատական վարով և արտադրութիւն սոցիալիստական կազմակերպութիւն ցարդը: Յերաժարկելով ցարդական պայքարից և պատշտանական ընտրութիւններին մասնակցելուց, ընկերութիւնը ժխտում է դասակարգային պայքարը՝ սրբազանդ անկողով գոտանկարային գործակցութիւնը, և չի ընդունում սոցիալական կեդափութիւնն անխտասակնութիւնը—ՆԵ:

³ Վարդմիթ Իլլիչը նշտախ ունի Գ. Վ. Պլեխանովի «Սոխակ անտոր» հոդուումը: զոր գեղեցկում է ԲՍՈՒՄԱՆ-ի Ն 48-ուս, 1903 թ.: Ծրանական Մեծ-կեդափութիւնն սեկտորի անթիվ Պլեխանովն այս հոդուումը գրում էր: «Պատմութիւնը չլինէ մի անգիկ սարտափելի սեկտորից, քան Ծրանական Մեծ կեդափութիւնն անտորիցը: զորը պատմական բեմի վրա ցարկեց իսկական տիտաններէ և շտտովածային պատուհտախ պես անցավ Ծրանայի վրայով, անխնայարար խորակելով «հին սեմիթի» քուրը Թոսցորդները: Բայց ինչ էր այդ սեկտորիցը: ՅՄԵՐ սկզվից այնու Վերտեղից էր վերջնում իր վլիթարի ուժը: Ինչում էր կայանում նրա կողմակիցներէ տակախկանու Ըտա Մարտեյի իրավացի-նկատարութիւնն՝ այդ սեկտորիցն սկզվից 1786 թ. հուլիսի 16-ին Բաուարիայի անուսով: Նրա ուժը ժողովրդի կեդափութիւնն շարժման ուժն էր: Նրա կողմ-նակիցներէ գլխավոր տարրերն էլ զինն էր ձգտումը՝ ինչ էլ զոր լինի պատ-պաններ և ուժեղանելու մաստաների կեդափութիւնն ինքնապարժունելութիւնը: Այդ սեկտորիցն անտարցով էր վոչ թն բնտաթափութիւնը՝ զեղի մտտա-յակն շարժման ուժը, այլ, ընդհանրասկիչ, անհողողող հովտավ գնպի այդ ուժը»:

Ը... Նրա ներկայացուցիչները Ֆրանսական ժողովրդի գնկավարներն էին: Նրա ներտասարտի մեծ ինքրպական սեկցիայի միտցյալ ուժերի զեմ: Այդ անտորիցի պատմութիւնը շարժականց ուսանելի յե ուս հեդափութի-կանի համար: Սակայն նա ուսանելի յե կենց այն պատեառով, զոր անդադար կրկնում է մեզ թն անկրտեղա և նախապարտատել ԱՄԱՍԱՍԱՍՅԱՍԵՄ մեր ժողո-

վերջակամ մասան համառուտակամ մեր Բուսիլիաները վերացնելու համար» (Ք. Վ. Պլեխանովի յերկերի հաս. XII, էջ 445—450)։—20:

² Վազգիմբը Իլլիը Կկաթի Կանն հետևյալ տեղը Ք. Վ. Պլեխանովի «Cant-ն ընդգեմ Կանարի, կամ պ. Բերնշտայնի հոգևոր կապիչը հոգվածուս, ժորը դեմեդ-գում և Շարյաս մուսուալի ՅՁ 2—2-ուս, 1901 թ. ղեկտեմբերին, շԳ-րն Բերնշտայնի հայտարարների մեջ ալմե Մացել ևն միայն սոցիալիզմի թույլ հետքեր՝ Իրադանուս նա շաս մեկի մոս և Մոցիտայիան ակնորմի մամր-րուսմուսակամ կողմնակիցներին, ամն քն նկարագրակամ խոսքիալ-ղեմնկրտայայլի: Միջկեռ նա Մուս և ժորդես շընկերս և նրան շնն խոզրուս հետանալ կուսակցութայնից» (Ք. Վ. Պլեխանովի յերկերի հաս. XI, էջ 36—66)։—21:

³ «Սպարտակ» միությունը — անյեզալ կազմակերպութայն, ժոր իմպերիալիստական պատերազմի սկզբում սակզմել էյին զերմանական ձախերը Կարլ Լեբկնեխտի և ուրիշն. ղլխավորութայնը՝ իրերիալիստական պատերազմի ղեմ նկարագրական ազխապիա կազմակերպելու նպատակով: Մուսը, ընդգեմ պատերազմի ինկական նկարագրական ազխապիա մադալելով, ի վեմակի շեր ազադելու ցեմարիսաների կազմցութայնից՝ շտանելով ըուր յերանդի ուղորտաւնների հետ պտանկազմելու անկրամեչուսութայնը, և շարանակում եր Մուս ապիալ-ղեմնկրտական կուսակցութայն շրջանակներում 1916 թ., սոցիալ-շովիերիստական պաշտանական սոցիալ-ղեմնկրտական կուսակցութայնից Կանն-կախերին (Հասզե, Լեզերուր) անշադելուց հետս, Սպարտակը հարկց Գերմանիայի անկախ սոցիալ-ղեմնկրտական կուսակցութայնը, պանկանելով իր կազմակերպութայնը ժորդես առանկին խուսի Գերմանիայի նախներյան նկարագրութայնից (1916 թ.) և սոցիալ-ղեմնկրտալ յալղեմնականներից ու անկախներից կաադարութայն կազմվելուց հետս Սպարտակը անկախների հետ կապը խզց և նույն թվի ղեկտեմբերին դադարեցրցց իր գոյութայնը, կազմելով Գերմանիայի Կոմունիստական կուսակցութայնը։—21:

⁴ «Lumpenproletariat» — 1906 թ. Կեմպոս անգլիական Բանվորական կուսակցութայն (Labour Party) անգամները, ժորն իրեն շարքերում միավորում և արեղ-յուրիանների և բանվորական այլ կազմակերպութայնների անգամներին՝ առավելագուս պառլամենտական պայքարի և ընտրական կազմանիաների անցկացման նպատակներով: II Ինտերնացիոնալում Labour Party-ն զբաղում և մայրսեղ աջ թեղ։—25:

⁵ «Die Spaltung der K. P. D. (Spartakusbund)» Frankfurt a/M. ըրոյալը ըաց և թղմված շախն կոմունիստների խմբի կազմից և բովանդակում և այն զրոյթները, ժորանց հետ կազմելին Գերմանիայի Կոմունիստական բանվորական կուսակցութայն պլաաֆորմի կիմը: Գաաակումը Գերմանական կոմունիստական կուսակցութայն մեջ նախանշվում եր ղեռնս 1919 թ. զարնաը, Բեռլինի բանվորների հուսվարյան յելույթի գաման ճնշումից անմիջապես ուտս, ժորպիտի ճնշումը ղերմանական կոմունիստների մի մասի շրջանում ձգաում առաջնորդց վերանայելու կուսակցութայն սակիական և կազմակերպական սկզբունքները: Գրոյխաարխուս պարտութայնների ղլխավոր աղբյուրը նոր հասանդի կազմակերպիչները (Երեզեր, Յուսը, Վեզլեր) հատարում էյին, առաջին, քանվոր դաաակաբզի բաման-բամանութայնը առանկին կուսակցութայնների մեջ և, յերկըրոզ, պայքարը լեզալ մեթոզների ղերազնահատումը, ժորանց իջեց-

Նուս էլին մասսաների նեղափոխական ինքնադրժանելու թյուճը: Ընտանիքները, ի հակակշիռ կուսակցության ապակիական ու կազմակերպական գծի, առաջ քաշեցին Լնդանբական բանվորական միությունը (Allgemeine Arbeiterunion) կազմակերպելու միտքը, վարպետի միությունը պիտի միավորեր պրոլետարիատի գեղատեսուցայի և Մարքսիզմների սխեմայի նախը առնելու համար: Երկու անգամ ևս անհաջողակ լինելուց ևս, զննելով բուրժուական գործառնության գրա, պահանջում էլին, վոր կուսակցությանը հրամարդին պատրամենական պայքարից և արևեստակցական սեակցիան միությունների աշխատանքին մասնակցելուց: 1919 թ. հոկտեմբերին Լազնիքերդի կուսակցական նամակումարում Էնտերը քվարկեցին ընդհանրմանական կոմունիստական կուսակցության ներառնական Կոմիտայի Էնայ վելլերդյան թեղաներին, զրկվեցին կուսակցական նամակումարի աշխատանքին նաագա մասնակցության ունենալու իրավունքից և վտարվեցին կուսակցությունից: 1920 թ. ապրիլի 6-ին սոցիալիստների Բեռլինի նամակումարում վտը ներկայացնում եր սոցիալիստի միջանի հոգար կողմակիցներ, Էնտերը: Նոր կուսակցության կազմեցին, անվանելով այն Գերմանիայի Կոմունիստական բանվորական կուսակցության, և, յերկարատև ու համառ պայքար սկսելով զնմանական Միացյալ կոմունիստական կուսակցության գեմ, նշանակալի կազմումարում մոցրին նեղափոխական պրոլետարիատի շարքերի մեջ: Կոմունիստական Ինտերնացիոնայի Գործադիր Կոմիտեն Էնտերմիտայի Կոմունիստական կուսակցության անդամներին ուղղված ըստ նամակի մեջ (Էնտերմիտական Ինտերնացիոնալը Ձ 11, 16 հունիսի 1920 թ.) ԳՎԲ-ի մըազրային հայտարարությանը ապակիական և կազմակերպական դրույթները ընտրադրեց վորդև Էրացանայ Ենտեմը կոմունիստից... Էյնայի մամբ-բուրժուական տնարխիսական Բարակալանայի կողմը: Բանվորական մասսայական շարժման նա ունենալից կողի բացակայությունը, մըազրային ու ապակիական դրույթների անորոշությունն ու անկայունությունը, վորդիսի դրույթներն իրենցից ներկայացնում էլին մարքսիստական և անտրիտ-սինդիկալիստական հայացքների մի խախտրդեա խառնուրդ, ԳՎԲ-ի մեջ հոզ սանցնեցին ալ Էնտերմիտականն ուղարգ արտանայված թեցում ունեցող նոր սոցիալիստ կազմավորամներին նամար: ԳՎԲ-ի ընդերքում հասունացել և զարգացել եր այսպես կոչված (Համբուրգյան ուղղությունը) («Hamburger Richtung»), վորի լիզերները Ծ. Վելլերայի, Ղ. Հաստենբերգի, Ո. Ոյուլի և ուրիշն) արտանայվում էլին հոգուս Էրացաքացիական հայտարարության՝ բուրժուազիայի նա, յթև բուրժուազիան կհամաձայնի նանաշի խորրդային կոստավորությունը Գերմանիայում, մավալելով Էրացային բուրժուազիայի յուրտեսակ մի սխեմ, վոր նպատակ ուներ կոմունիստների կողմը զբաղելու Էրացային բուրժուազիան, ներառյալ նաև սոցիալիստական բուրժուազիային, Անտանի գեա պատերազմելու նամար: Վելլերայի և Հաստենբերգի խումբն այս վաղով ումեղ ագիտացիա յեր մղում, սարամնայով ամենապատակար և աննթեթ մի էլլուզիա, Էրը թե զնմանական բուրժուազիան՝ ազրային սանկությունը զգացմանցից զրգված կարող և գառնալ պրոլետարիատի գաշնակիցը: Խորրդային հասարակակարգի նամար նըա մղած պայքարում—28

¹ «Վոլլայուկ» — նամակաբանային լեզու (Woid—աշխարհ, pük—լեզու),

ժողով 1920 թ. հետքեր է Յոհան Շլեյերը (J. Schleyer): Շլեյերը հետևորդներ ունի Յիզրապոսի շատ յերկիրներում և Հյուսիսային ու Հարավային Ամերիկայում—30:

¹⁰ Ռուսական հրատարակության հասարակական գիրքը հրատարակվել է նաև անգլիերեն, գերմաներեն և ֆրանսերեն: Անգլիական հրատարակության հասակը հավելվածի մեջ Անիկոն Նուրմ և Քե ինքն անհրաժեշտ և համարում էլուստրացիան արիստոկրատներ: արտասոցայինը, ժողովը գրած է անել առևտրի անհրաժեշտ, փոխարինել շեյերիցիան հատկապես հասակցությունը միջանկյալ անդամները ըստերով Այս փոփոխությունները անցած մեջ են մտցված առանց հասակ վերադասության

1920 թ. արիստոկրատները, հարելով համերկերին, հիմնեցին Հուստոնիան համալսարանական հասակցությունը, ժողովը հարկից ախուհեան զամբեցին շեյերի համալսարանները: Ավելի ուշ մարտի 1927 թ. լիբերները — Ռուսիայ Հուստոն և Հարավը հասակցան զարգացան դարձան հասակցությունը—31:

¹¹ «Kommunistische Arbeiter-Zeitung» (Կոմունիստական բանվորական լրագիր) — Գերմանիայի համալսարանական բանվորական հասակցության որդանը — հրատարակվում էր 1910 թ. ինչ մինչև 1927 թ. ինչ, սկզբում անհրաժեշտ էր, իսկ հետո շարքեր յերկու անգամ, պաշտպանելով ասիական բյուրոյի մեջ մտցված և իրան կերպով գուրս գալով պայքարի լեզու մեջից պաշտպանական զեմ — պաշտպանում և արհեստակցական միություններում համալսարանները անհնարից մասնակցության զեմ—32:

¹² Այս վերջին պարբերությունը, Անիկոն աստիճանով, ամբողջությամբ մտցված է յնդիկ հարկաներից հարկի վերաբերյալ թիկաների մեջ, ժողովը հարկանել է համալսարանի III կոնգրեսը և գրել են Գերմանիայի և հասակցությունը—33:

¹³ հասակցության անդամները թիկոն, սկսած 1917 թ. արիստոկրատական կոնգրեսներից մինչև ՌԿ(Բ)Կ IX համագումարը ներառյալ, ըստ հասակցության համագումարների ամբողջների, փոփոխվել է հետևյալ ձևով: ՌՄԳՔԿ(Բ) Համագումարական յարկից և հիմնեցիան 1917 թ. — 80000, ՌՄԳՔԿ V I համագումարը 1917 թ. հուլիսին — 177000, ՌԿ(Բ)Կ համագումարը 1919 թ. արիստոկրատ — 314000, ՌԿ(Բ)Կ IX համագումարը 1920 թ. արիստոկրատ — 612000—37:

¹⁴ Վլադիմիր Իլլիչը նկատի ունի Ֆ. Մեդելի 1888 թ. սեպտեմբերի 24-ին Կ. Մարքսին գրած նամակը, ժողովը մեջ Մեդելից գրում էր. «Բանվորներն այն ըլուրից հետո, ինչ ժող յնդամ, շարժելով անասունական ժամանակագուր մտցվածն, ինչպես նաև պատանելով շեյերիցիայի փոստին, ըստ յերկուսին, ըլուրիցի արտադրանքն են» (տես Կ. Մարքս և Ֆ. Մեդելի, նամակներ. Քարգանդանություն, խորագրություն, մանրագրություններ Վ. Վ. Աղաբախյան: Հրատ. Երզն. Մ.—Լ., 1931 թ., էջ 70) —44:

¹⁵ «Folkets Dagblad Politiken» (Եժովրդական ֆոլկեական արտադր.) — Եվրոպական համալսարանական հասակցության ամենաբարձր լրագիրը: Հիմնել է Զ. Հեյկելը 1916 թ., 1920 թ. ինչ լրագիրը պաշտպանում էր պարտադրական զարգացումային պայքար աստիճան անհրաժեշտությունը և յնասնական համալսարան յեր անցկացնում ընդգրծ այն պաշտպանական արցիալսարանների հարավագուհան զարգացումության, ժողովը մասնում էլին շեյերիցիան համագումարության կողմի մեջ Բրանսիկոն գլխավորությունը—45:

¹⁶ «Անդուստրի արիստոկրատական բանվորներ» (Industrial Workers of the

World) (I. W. W.) — ամերիկյան բանվորների ներգաղթական կազմակերպություն, զոր առաջացել է 1906 թ., Կանչագործ բանվորների Արևմտյան Փնդերա-ցիայի պայքարի ամենայնպես չըջնում, և Կալիֆոռնիա Աշխատանքի Ամերիկյան համաձայնագրական ձեռնարկային կազմակերպությունը վերջնականապես ձևավորվեց 1905 թ., ընդունելով ներգաղթական-անդրիկալիստական բնույթ։ I. W. W.-ի գլխավոր գործունեությունը գործազույնը անցկացնելն է՝ առաջնորդելով պրոլետարիատի ամենանհատապես և անկախապես խավերը մեջ։ Այդպիսի գեղարվեստ I. W. W.-ն գործում է ներգաղթական պայքարի մեթոդներով, կազմակերպում է բանվորներին ինքնապաշտպանության համար՝ գաղտնիանու-թյան նկատմամբ ընդհարումների զեպրում, 1918—1919 թ. թ. I. W. W.-ի անդամները մեծ հաջողությամբ անցկացրին միջանդի առնչյակ խոշոր գործա-զույնը։ Գաղտնիակի աստիճաններն I. W. W.-ն չէր զազաբեցնում մասսայական գործազույնյին պայքարը, զորի պատճառով նրա անդամները լինթաղվում էին դատան անդրեսիաների։

Նվաճվածները և ներգաղթյալները ու Ամերիկայում Կոմունիստական կուսակցության կազմակերպության նկատ I. W. W.-ն ամերիկյան կոմունիստների և խորհրդային իշխանության վերաբերմամբ թշնամական զերք բռնեց, և միմյան կամիսներին Գործազույն Կոմիտեյի կազմից I. W. W.-ին ուղղված կոչից հետո այս կազմակերպության վերաբերմամբ զեպի կոմունիստական կուսակցու-թյանն այլ բնույթ ընդունեց, ընդգրկում 1920 թ. Նույնի-կ բանակցության-ներ էլին վարվում I. W. W.-ի Գործազույն կոմիտեյների և Միացյալ կոմունիստա-կան կուսակցության ներկայացուցիչներին միասնազ կոմիտեյներից հրավերելու նուրավորության մասին։—45:

¹² Նկատի յն անվում հուանդական շնորհ կոմունիստների այն թե-ղիսները պատմականաբարից մասին, զորոնք ապաղրված են «Bulletin of the Provisional Bureau in Amsterdam of the Communist Internationals»-ում № 1, February, 1920:—43:

¹³ Վաղիմիր Իլյինը նկատի ունի Յ. Գիլզենի «Das Acquisit der Philosophie und Briefe über Logik» զրքի հետևյալ սուղը. «Ընդամենը պետք է միայն պուշանալ, զորպեսզի տարբերությունները չափից զուրս չմեծացվեն, զորպեսզի անմասնություն չտացվի»։ (Ռուսերեն թարգմանությունը. «АКВИЗИТ ФИЛОСО-ФИИ И БРИЕФЫ О ЛОГИКЕ»։ Թարգմանությունը գերմանական Յ-րդ հրատարա-կությանից Ի. Գ. Նաուսովի, Գ. Գաուզելի խմբագրությանը, Մ. 1908 թ., նշ 26)։—56:

¹⁴ «Il Sovieti» («Մորուր») — հիմնված է նուազում 1918 թ. ձաի սոցիալիստների, III Իստերնայիստիկ կազմակերպների կազմից, իմրաղրը—Ա. Բարդիզու։ Վ. Ի. Լենինը նկատի ունի հետևյալ նուղվածները. ա) «Frazione Gomonista Astensionista del Partito Socialista Italiano» («Il Sovieti» № 3, 18 Gennaio 1920), բ) «Lenin e l'astensionismo» («Il Sovieti» №4, 1 Febbraio 1920), գ) «Il Fallo» («Il Sovieti» № 4, 1 Febbraio 1920)։—50:

¹⁵ Comunismo» («Կոմունիզմ») Միլանում լույս տեսնող յերկշաբաթ-թերթ՝ Գ. Սերբատիի խմբագրությանը չիմնվել է 1919 թ., Վաղիմիր Իլյին նայտակը նկատի ունի հետևյալ նուղվածները. ա) «Il Congresso Socialista di

Bologna» («Comunismo» № 2, 15—30 Ottobre 1919) և ը) «Filippo Turati e il massimalismo» («Comunismo» № 3, 15 Novembre 1919):—60:

¹⁰ «Der Volksstaat» («Ժողովրդական պետություն») — գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի կենտրոնական օրգանը, ժողը լույս էր տեսնում Լազարի-գուսի Վ. Լիբկնիխտի խմբագրությամբ, 1870—1876 թ. թ. լրագրին մասնակցում էին Գ. Մարցես ու Ֆ. Նիգելը: 1871—1875 թ. «Der Volksstaats»-ում Նիգելը մի շարք հոգվածներ գլխավորեց, ժողոցը այնուհետև լույս տեսան առանձին ըրոչյուրով 1906 թ. «ЗНАЧЕ» ընկերությունն այդ ըրոչյուրը հրատարակեց առանձին լեզվով «Статьи 1871—1875 г. г.» վերնագրով (Թարգմանություն Ք. Սմիլնովի, խմբագրությամբ Ա. Սավինի) և 1919 թ. Վերահրատարակեց Հյուսիսային ժողով Կոմունիստների Միությունը: Վաղեմի՛ր Իլլիչն ողովել է վերջին հրատարակությանը:—62:

¹¹ Ֆ. Նիգելը 1886 թ. ղեկավարեց 38-ին Վիլհելմեյառային ուղղած Կոմունիստ դրուսի էր. «Մեր թևերին զոգմա չե, այլ Լեզափոխական պրոպեգանդապարտանքով, մի պրոպեգ, ժող կյանքի յն կոչում միմյանց ևեա սերս կառված, իրար ևեզով ընթացող յերևույթների մի ամբողջ շղթա» (տես Գ. Մարցես և Ֆ. Նիգելս, Կոմունիստ, Թարգմանություն, խմբագրություն և ծանոթագրություններ Վ. Վ. Աղաբաբյանու Հրատ. Գ. Մ.—Լ., 1931, էջ 357):—67:

¹² Վաղեմի՛ր Իլլիչն այստեղ ըստ յերևույթին հիշողությանը, ջարդվածում Գ. Գ. Կերիի «Քաղաքա-անասական Կոմունիստ Ամերիկայի Միացյալ Կանոններին Կոխագրվին» գրքի առանձին Թարգմանություն ամբիվ Ն. Գ. Չերնիշևի-սկու գրած ջննդագրությանը. «Գրամական ուղի՞՞նեմիկի պողոտայի մայիլ չե. Կա անցնում է մերթ փոշսա, մերթ ցեխոս գաշտերով, մերթ անիկներով մերթ Թափուկներով: Ով վախենում է փուլով ծածկվելուց և կոչիկները ցեխոսելուց, Կա թող ևեոք չգարկի Կոստրական գործունեության» (տես Ն. Գ. Չերնիշևիսկու յերկերի լիակատար ժողովածուն, 1918 թ., Կառ. III, էջ 27—35):—67:

¹³ Նկատի յեն ամսվում այն բանակցությունները, ժող ժարվում էին 1901—1902 թ. թ. Մյունխենում «Իսկրա»-յի խմբագրության կողմից Եզեմոկրատական սոցիալիստիստ ևեա ի գեմա Գ. Բ. Սարուվիյի և վերաբերում էին Սարուվիյի և Նրա խմբի աշխատակցությանը Լեզափոխական սոցիալ-դեմոկրատիստի ևեա Այս բանակցությունների Լեանանցով Կոչված բանակցությունը, այն պայմաններով, ժող ամաշարկել էր Գ. Բ. Սարուվին և ընդունել էր Հիսկրայականների մեծամասնությունը — ընդգծել Վ. Ի. Լենինի ցվիյի,— գործունեանորեն չկենտարգրվեց (այս մասին ավելի մանրամասն տես Ցերկերի Կառ. IV, էջ 68—69 և ծանոթագրություն 38, էջ 567):—67:

¹⁴ Նեղափոխական կոմունիստները — ևաի սոցիալիստ-Լեզափոխականներն են, ժորոնց ի-դեցին իրենց կողմը կուսակցության ևեա Միբրբախի սպանությունից և ևաի-եսերական խռովությանից ևեա (Կուլխ 1918 թ.): 1918 թ. Կուլխի վերջին Սարատովում տեղի ունեցավ ևաի-եսերների կուսակցության ևեա իրենց կողմը իգած կազմակերպությունների և խմբերի կոմիտեանցիան, ժորոնց ժորոչվել էր հրամիբել Կոմպունիստ և կազմակերպել ժողովրդական Նոր կուսակցություն Կոմիտեանցիայի Կոմիտեապարտությանը Մոսկվայում սկսեց հրատարակվել «Լույս Տրուզ» լրագրը, ժորն սկզբում լույս էր տեսնում

Ա. Ալեքսանդրովի, Վ. Բազլյէի, Ա. Բիցնեկոյի, Մ. Գորբոտսովի, Ա. Նոնգույսի
և Ա. Սաուիւսի իմբարտնաթուղի (հետագայում լրագրէրը փոխաբերվեց ժուռ-
նալով):

Սեպտեմբերի 25-ին Մոսկվայում «ՅՕԼՈՒ ԿՐՅԱԸ» լրագրի կոլեկտիւ-
նների կամազուածքում սխիզդ գրվեց ձախ-ժողովրդական կուսակցութեանը
վորջը կոչվեց Լեզափոխական կամուխիզմի կուսակցութեանը: Կամազուածքի վո-
րջումաների մեջ ընդգծվում էին կուսակցութեան տակախական գիրքերը:
«Ըստ իր իդեալագիտի է ծրագրի ՅՕԼՈՒ ԿՐՅԱԸ ժողովրդական, նոր կուսակցութեանը
ընդունում է բոլշեիկներին հետ սեալ է անկեղծ կերպով գործակցելու տակա
տիկա, ընդունում է իսկական-խորհրդային կուսակցութեանը գիրքը: Ե... Կու-
սակցութեանը հրամարզում է ընդհատակյա գործունեութեանը, ինչպէս նաև
կամուխիտաների արտաքին և ներքին քաղաքականութեանը վիճեցնելուց, կա-
մարելով կամուխիտաներին Լեզափոխութեանը ղեկավարող գլխավոր ուժը:
Ե... Կուսակցութեանը բնականում է վոր Պորուրգաների իշխանութեանը անդի-
տանում է վորպէս աշխատավորների դատակարարային կոլեկտիւնի անըստեղծ
պայման, վոր նա սրբիկովի նախագրայանը է ստեղծում սոցիալիստական կա-
տարակոլարի կուստամումն կամարը: Ե... Ընդունելով, վոր Յերբող Ինտեր-
նացիոնալի է սոցիալիզմի գաղափարների միակ է իսկական կերպը կանդիսա-
նում է միմիայն Պորուրգային իշխանութեանը, կուսակցութեանը միջազգային
քաղաքականութեան կարգերում նպատակաւարմար կ'ամարի միայն այն մե-
թոդները, վորոնք վոչ թի թուլացնում, վոչ թի խորտակում են Պորուրգային
իշխանութեանը, այլ արտաւնդում են այն»:

Հենց այդ ժամանակ էլ մի նամակով, վոր կոսցեագրված էր «ՅՕԼՈՒ ԿՐՅԱԸ»
լրագրի իմբարտնաթուղի, կամազուածքի վորջումաներին ամբողջպէս կամերալի-
զում էր Մ. Ա. Նոտամանուը: («ՅՕԼՈՒ ԿՐՅԱԸ» № 16, 1 հոկտեմբերի 1918 թ.):

Կուսակցութեան IV կամազուածքում 1919 թ. հոկտեմբերին ընդունվեց
կուսակցութեան ծրագրերը: Զնայած յերկշտ փորձերին՝ կապերը իսկելու հս-
տական արագիցիտն կայացնելի հետ (ժամանակորպէս — դուրստանտեսութեան
մեջ կախիկովիզմ մացնելու անըստեղծութեան ժամանակուը), այդ ծրագրին
այնուամենայնիվ կարուտ էր ժամը-բուրժուական պահանջներով է իրենից
ներկայացնում էր նորոգնիկական ելլիկովիզմի մի նմուը: Մակայն գրու հետ
մեկտեղ ծրագրերը իրտա կերպով ընդգծում էր այդ կուսակցութեանը տակախակա-
նան կ'մտքերը՝ վորպէս բոլշեիկներին պաշտպանող խորհրդային կուսակցութեանը:

Լեզափոխական կամուխիտաների կուսակցութեանը գոյութեան ունեթ
վորպէս մի վոչ-մեծ խումը, վորը փորձում էր կենվել գլխավորապէս դուրստա-
նիներին վրա, բայց է վորը դուրստանիներին շրջանում փոքրիտակ էյական կա-
լոցութեանը չուներ: Այս կուսակցութեան ղեկավարող վերնախովի՝ բոլշեիկ-
ներին հետ աշխատելու ձգտումը, իսկ մյուս կողմից, սեղեբում նկատված այն
փորձերը, վոր անում էին կուլուխային սարբերը՝ սպառաբանելու կամար այդ
կուսակցութեանը բոլշեիկներին դեմ մղող պայքարում, կուսակցութեան մեջ
պերմանենտ կոնստան էին ստեղծում 1919 թ. գործանից սեղեցին կուսակ-
ցութեանից պատակովի ամբողջ խմբեր, վորոնք մի ժամանակուը Բի(ը)Մ-ի,
իսկ մյուսը — ձախ ետերներին կոչում:

1920 թ. ապրիլին, կուսակցութեան V կամազուածքում, վոր կրավիզված

եր այն նորոգի ստանդիումը, թե հուսակցությունն ինչ վերաբերմունք պիտի
ցույց առ իրարդպինն իշխանության նկատմամբն,—այնպեսանքի բանա-
կին և այնպեսանքի միջխառնիչացիային,—հուսակցության աջ սարքերը, վոր
համագումարում մեծամասնություն էլին կազմում, փորձելին հուսակցությանը
չբնից զեպի բույնիկները զեմ սկսելով կերպով պայքարելու ուղին Սակախ,
կենսարանական կոմիտեյի նշման տակ, վորը հասավ նույնիսկ համագումարը
արձակելուն, հուսակցությունը մնաց նախկին սակախական գրքերի վրա
և այն ժամանակվանից սկսվում է նախապատրաստված նեղափոխական կոմու-
նիստների անցումը ԲՎ(ք)Կ-ի մեջ, Կոմիտեերն Ի կոնգրեսի (վորն թույլա-
արժամ եր մասնակցելու նեղափոխական կոմունիստներին յերկու ներկայացուց-
չի խորհրդակցական շախմով) այն վորուստից հետո, թե յուրաքանչյուր յերկ-
ուս միայն մի կոմունիստական հուսակցություն պիտի լինի, նեղափոխական
կոմունիստներին հուսակցությունը 1920 թ. սոցստա—սեպտեմբերի կոնֆե-
րանցիայում վորոշում քնդուսնեց ԲՎ(ք)Կ մեջ մանկու մասին—68:

26 «Այն կոմունիզմն Անգլիայում, վորպես վորոշակի նոստեր, յերևան
յեկավ Մեծ Բրիտանիայի կոմունիստական հուսակցության կազմակերպումից
բաժանան առաջ Այս շարժումը բնութագրող հիմնական գիծը զեպի պայաման-
առական գործունեությունն ու զեպի անգլիական Բանվորական հուսակցու-
թյունը ցուցաբերող խիստ բացասական վերաբերմունքն և ձախ հասնողին
կարող կազմակերպություններին ամենանշանավորը,—Սոցիալիստական բանվոր-
ական հուսակցությունը (Socialist Labour Party)»—այս սեռականից ամենա-
մեծուսու զերջ եր գրավում Այս հուսակցության հիմնական միջուկը կազմում
էլին ձախ սարքերը, վորոնք 1903 թվին հետացել էլին Սոցիալ-դեմոկրատական
ֆեդերացիայից, վորը Հայզմանի զեկաձարության ընտրելով ցած եր գլորով
մինչև աջ սոցիալ-կարենտարիստական կազմակերպության մակարդակը, և նեղա-
փոխական բանվորները, վորոնք Սոցիալիստական բանվորական հուսակցությունն
էլին հարև իմպերիալիստական պատերազմի սարխներին, յերջ այս հուսակցու-
թյան անտի-միլիտարիստական, նեղափոխական ազդեցիան և պրոպագան-
դան ամենաուսեղ ազդեցությունն էլին գործում Անգլիայի բանվորական մաս-
անների վրա: Մասնակցելով այն ձախ կազմակերպությունները միավորելու
մասին վորով բանակցություններին, վորոնք կանգնած էլին նեղափոխական
դատակարգային պայքարի և պրոլետարիատի զինաատուրայի պայամներին վրա,
միտանական կոմունիստական հուսակցության կողմը, Սոցիալիստական բանվոր-
ական հուսակցությունը միավորման համար առաջադեց Բանվորական հու-
սակցություն մեջ մտնելուց հրամարդելու անհրաժեշտ պայամն, և, Բրիտանա-
կան սոցիալիստական հուսակցության կողմից ռժանգակության չնանդիպելով,
Ն. Գոսլը, Ա. Մակ-Մանուսը և Բեյլը, վորոնք այս նորքում հակված էլին
զեջնելու և շարունակում էլին մասնակցել մրացայ կոնֆերանցիային, վտարվե-
ցին նրա կազմից: Ձախ հոսանքին նորած յերկրորդ կազմակերպությունը,—
Հարավային Աելիսի սոցիալիստական ընկերությունը (South Wales Socialist
Society),—իբնեից ներկայացնում եր Ուելսի սկզբով անխառնա-բանվորների
համեմատաբար զու-մեծ մի խումբ և սինգլիսիստական քնույթ եր կրում:
Հեղափոխական հուսակցությունների կողմից պայամանախն մասնակցելու
նորոգի նկատմամբ այս կազմակերպության ունեցած խիստ բացասական վերաբեր-

ունքը մտեցնում եր նրան բանվորների Սոցիալիստական Ֆեդերացիային, Վորջ կազմված եր գլխավորապես կանանցից, Վորենց Միլիլիա Պանկիսերստը գլխավորաթյամբ Լակապոպոլամենտական մայրանոց ձախ գիրք էլին զբաղվում այդ գիրքն ըստ էության Ֆեդերացիայի գնդի ընդհանրապես քաղաքական գործունեությանը ունեցած բացասական վերաբերմունքի մասնակի արտահայտությունն եր միայն Լալամբարելով էր՝ Կոմիտեիներին մեջ մտնելու մասին, բանվորներին Սոցիալիստական Ֆեդերացիան, Վորջ նուս վերանվանվեց Կոմունիստական կուսակցության, այնուամենայնիվ շարունակում եր պաշտպանել էր ձրադրային և սակայնիսկան Լալամբարելը, Կոմիտեիներին մեջ սպառնացին լախո խմբի գիրք պահպանելով Եսայանդիայի բանվորներին շրջանում էրենց ունեցած ազդեցությանը ավելի նշանակալից էլին Թորբերկա-գործադանային ավազների կոմիտեիները (Shop Stewards Committee), Վորենց կազմակերպված էլին ինքնակառավարական պատերազմի մասնակի՝ ի Լակալիլիա քաղաքացրական Լալամբարել և գործադուլային պայքարից կրամարվել ցարդող Լամալայնդական արեգ-յունեիներին Shop Stewards Committee-ները այս մասնակալըջանում Վոջ միայն զենվարում էլին գործադուլային պայքարը, այլև բացառյա պրոպագանդ էլին մղում պատերազմի գնմ Թուսաստանի Լակալերիցյան նեզափխությունը նուս, մասնավոր ինտերվենյիայի և ըսկալայի մասնակալըջանում, Shop Stewards Committee-ները Թորբերկային Թուսաստանին աշխկեղու նպաստակով յնուամեղունագիտացիա մավալեցին, անդլիսկան կուսավարությունը պահանջելով Լանայի Թորբերկային իլլիամունթյունը և վերականդնել ստեղծական կազմերը նրա նուս Ցերկերի ներսում Shop Stewards Committee-ները պատպանում էլին նեզափխուսկան մասսայական պայքարի անհրամեղաությունն ընդգնել կառիտալիստական պետություն, նպատակ ունենալով սահմանել պրոլետարիատի գիկաստուլը՝ նեմվելով բանվորական պատգամավորներին Թորբերկայների վրա՝ ժխտելով բուրժուական պատլամենտին մասնակցելը, Shop Stewards Committee-ները միամասնակ խիստ պայքար էլին մղում ընդգնել Բանվորական կուսակցության պատլամենտական և արտապատլամենտական գործունեություն

Կոմունիստական Խաերնացրինայի II Կոնգրեսում Shop Stewards Committee-ներին ներկայացուցելները Լանդես էլին գալիս կոմունիստներին՝ Բանվորական կուսակցության մեջ մտնելու զենմ Այս զիրքավորման ցննդառատական գնահատականը ավել և Վ. Ի. Լենինը անգլիսկան Բանվորական կուսակցության մեջ մտնելու մասին Կոմունիստական Խաերնացրինայի II Կոնգրեսի վերջին նիստում ոչսաստի 6-ին արտասանած էր Լուսում Ցերկ կազմակերպվում եր (1920 թ. սոստոսի 2-3-ին) Մեծ Բրիտանիայի Կոմունիստական կուսակցությունը, Վորեն էր ձրազրի մեջ եր մացրիլ պատլամենտական ընտրություններն մասնակցելու և Բանվորական կուսակցության մեջ մտնելու վերաբերյալ կնաը, վերը կրիտակված ձախ կազմակերպություններն այդ մասնակ միավորակից զուրս Թացրին նրանց շարունակում էլին ինքնուրույն կերպով պոլություն ունենալ մինչև կոմունիստական կազմակերպություններին և խմբերին Լամալամբարել, Վորջ ակզի ունեցավ Լիդլում 1921 թ. Լուկավթի 20-ին և 30-ին Այս Լամալամբարել Մեծ Բրիտանիայի Կոմունիստական կուսակցությունը, Կոմունիստական կուսակցությունը (բանվորներին նախկին Սոցիալիստ

փածը նվիրված է բանվորներին ապստամբության նշանը Ռուսի շրջանում
 շենքից ազատ խոսվում էր Ռուսի շրջանում, — գրում էր Կ. Կասուցիկին, — ան-
 դրամում են իրեն լույս սեպիցիս Կասուցիկին Կասուցիկին պետական և հաշվառման
 նկատմամբ Ձերներ այս իմանք, Ռուսի շրջանի բանվորները շինյն ապստամբի,
 և այնուհ ժամն այժմ էլ խորին անդադրում էր կախարհի Կասուցիկին իր
 արժանապատվությունը ցած ևամարց և հաշվառման մասնակիցներին փախչել
 Եստուպարտ, գորպեսզի խուսափել արյունակալությունից Կասուցիկին
 իր և հաշվառմանը նետ նայնպես մինչև այժմ նրանցից փոշ փոքի պատմի
 յնթադրելի Կարնի էր արդյոք նա իր դիմաստույթյունը դեմ մի փոքր առա-
 փել առավել յնոսնդուն բանվորներին զրտ, գորանց նեղքին էր ամբողջ Գերմա-
 նիայի կյանքը Եկիկ նա այս առթիվ փոշ մի բանի շնորհակալներին, այն մամ-
 նակ փոշ գերմանական մողովրդին, այն մամանակ նա ընդառաջ կզնա մայլ
 արեքն («Freiheits» № 97, 1920 թ. մարտի 30-ին) — 113:

22 Լ. Կիսսլիցի «Zur politischen Situation» («Բազաքական սիտուացիայի
 առթիվ») հոդվածը ապագրված է անկախ ա.-դ. «Freiheits» («Ազատություն»)
 լրագրի № 122-ում, 1920 թ. ապրիլի 14-ին) — 113:

23 Այսուհ Վլադիմիր Իլյինը ցողվածք է անում E. C.-ի «An interview
 with Turati» (ՅԼ. Կ., «Երեսերվյու Տուրատիի նետ») հոդվածից, գոր ապագրված
 է «The Manchester Guardian» («Մանչեսթեր Գաւակ») լրագրի № 22956-ում,
 1920 թ. մարտի 12-ին) — 114:

ԱՆՎԱՆԱՑՈՒՑԱԿ

Ա.

Ազիւր Յրիգրիխ (ծնվ. 1879 թ.) — ավստրիական սոցիալ-դեմոկրատ. Վիեննայ Ազիւրի վարդին: 1907—1911 թ. թ. Յյուրիխի համալսարանի ֆիզիկայի քննարկական ամբիոնի պրիվատ-դոցենտ եւ, միեւնոյն ժամանակ լինելով շվեյցարական սոցիալ-դեմոկրատիայի սրգան «Vollkrechts»-ի (Բազալդրոգական իրավունքի) խմբագիր: Ավելի ուշ ավստրիական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան քարտուղարն եւ: Պատերազմի ժամանակ պայքիֆիստական գիւրջը եւ բաներ: Մասնաշախտն բանվորական շարժման անկումը տեսնելով, Ազիւրը հաստատութեանից զրկւած՝ 1916 թ. հոկտեմբերի 22-ին սպանւում է ավստրիական մինիստր-նախագահ կոմս Շայուրիխն, վարի համար զտատադարձում է ճակատամարտի, սակայն ճակատամարտը փոխարինւում են 18 տարվա առժամակէր աշխատանքի: 1918 թ. ավստրիական հեղափոխութեանից հետո բանուից զուրս դալով, Ազիւրը Ռուսաստանում կատարված հոկտեմբերյան հեղափոխութեան զմէ է զուրս գալիս: ՌՍԳԾՀ Խորհուրդների VII համագումարում Ազիւրը վտարվում է համասուսական Գեներալքրեկումի պատմավոր տնօրէնների թվից: Եվրոպայում աշխատելու հետ կապիցիտ կնքելու պաշտպան, պրոլետարիատի կազմից իշխանութեան նվաճելու հակառակորդ: Միտմամանակ նա անում էր ամեն ինչ, վարդակալի ճարի Ավստրիայում զարգացող պրոլետարիական հեղափոխութեանը: 1920 թ. Ազիւրը փորձ է նախաձեռնում ստեղծելու բնիւարիտական 21/2 Ինտերնացիոնալը, վորը նրա իսկ մեաներեցութեամբ 1923 թվին միանում է շվեդականգնված 11 Ինտերնացիոնալի հետ, Ազիւրը Միջազգային սոցիալիստական ըլուրդի նախագահն է ներկայումս: Ազիւրը զլիսավոր ներկայացուցիչն է Եւրոպայի սոցիալ-դեմոկրատիայի, վորը հեղափոխական Ֆրազով է ծանկում սոցիալ-դեմոկրատիայի քաղաքականութեան իտերմուսական կայութեանը: Փիլիսոփայութեան տաղարեղում Ազիւրը հարում է ճարիտաներին:— Ե, 66, 25:

Ակսելրոզ Գ. Բ. (1850—1928)—11 Ինտերնացիոնալի իգնալուցներից ու իգնալուցներից մեկն էր, սուսական մեներիկների առաջնորդը: 70-ական թվականներին ժամանակեց է նախագնիկական շարժմանը, հարկելով բուհասար-բախուհիտաներին: «Земля и воля»-ի պատկազմելուց հետո մտավ «Чёрный передел»-ի խմբի կազմի մեջ: 1883 թ. Ա. Վ. Գրիխանովի ու ալլուց հետ հիմնեց «Աշխատանքի պատգարում» խմբը: 1900 թվին Ակսելրոզը մտնում էր «Искра»-ի խմբագրութեան կազմի մեջ: ՌՄԳԾԿ Ս համագումարում (1903 թ.) փոքրամասնութեան

լիզերներէց մեկն եր և նոր ՎՃԵՄԱ-յում գրած իր հոգմաններում ավելց այդ փորձամասնութեան սկզբունքային նիւնաւորումը, այդ մասնաւորից սկսած հանդես գալով վարդես բուլլետի մեծաամենապահանջատեղի: 1905 թվի աշնանն Անկախացի առաջադրեց քամաւորական համագումար գումարելու զարագարը՝ այդ համագումարը պնտը և իր մէջ լուծեր սոց.-դեմ. կուսակցութեանը և նիւնապրեր սոցիալական Բանտարական կուսակցութեան սիպի նոր, բայց սրտախաւարական կազմակերպութեան: Ռեակցիայի տարիներին Ա. գլխավորում և ինքիզատարութեանը, պաշտպանելով սոց.-դեմ. զորմաննութեան լեզուացման ու բնագնատակի կուսակցական կազմակերպութեաններ զերացման անհրաժեշտութեանը: Ինդերիտիտատական պատերազմի տարիներին նա հարում եր Յիմաւորալլայան միավորութեան կենտրոնին, բայց միևնույն մասնաւոր լիովին արդարացում ևր սոցիալական վարկերի ոչպիս քվեարկող ու պատերազմում իրենց կատարութեանն աշտպան զերմանական սոցիալ-դեմոկրատներին, որանց վարքագծի մէջ սոցիալիզմի զովանանութեան շտաննելով: Անկախացի ինտարտար բնագնանց Ռուսաստանում կատարված չեղանքային հեղափոխութեանը: Բուլլետիներին դեմ մզած իր պայքարում, Կ. Կուսակց. որինտակին հետեւելով, Անկախացի զարկեց միևնչև բուրժուական դեմոկրատիայի ու լիւրեալ ջողաքահանութեան նիւնաւորներին պաշտպանութեանը: 11 Ինտերնացիոնալի Միջազգային սոցիալիտատական բյուրոյի անգամ լինելով, նրա առաջնորդներին մէջ Ա. պաշտպանում ևր ինտերնական վերաբերմանը զեպի Խորհրդային Ռուսաստանը և արտաւայտում ևր հոգուտ այն բանին, վոր անհրաժեշտ և սոցիալական ինտերվենցիա ԽՍՀՄ-ի դեմ—57:

Ասիլիս Կ. (1851—1926)—անգլիական քողաքական զորմիչ, լիւրեալ կուսակցութեան լիզեր: 1908 թվին—վարչապետ: 1916 թվին—կատարիտն միւնիտարութեան զլուր ևր կանգնած, վորին մասնակցում էին նաև սոցիալիտաները (Ա. Լեւոնբաւնը և ուրիշներ): 1918 թվին Ասիլիտն իր սեղը զիշեց Լալլա-Ջորջին, և յեր զերլինա կատարիտ կազմեց պարտանպականներին հետ, Ասիլիտը կազմեց Եանկաթ լիւրեալներին ձաթ թեր, վորն անջատվեց կուսակցութեանից ու Լալլա-Ջորջի քողաքականութեան զեմ զուրս յեկավ: Լալլա-Ջորջի կարիներտն անկումից հետո յերկու լիւրեալ կուսակցութեանները միացան, բայց պայքարն առանձին իմրավորութեան միջև շարունակվեց: 1926 թվի պաշտպանական ընտրութեաններում Ասիլիտը նորից պարտութեան կրեց: 1925 թվին նա ստացավ Եանկաթի կուսակց. և զարձակ լարզերի պաշտի անգամ: Ասիլիտը խորհրդային ինտերնութեան կատարի կահատակորդներէց մեկն եր—, 79, 85:

Աւուստրից Յ. (1882—1931)—ավտրիական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան առաջնորդներէց մեկն եր, վոր պատկանում ևր նրա աջ թեր. պաշտպանութի պատգամաւոր ևր Վիեննա քողաքից, կուսակցութեան կենտրոնական սրգան «Arbeiter Zeitung»-ի (Բանտարական թերթ) գլխավոր իմրագրի: Պատերազմի տարիներին ցայտուն շովինիտական զիրք ևր բաներ—16:

Բ

Բարուսիլիս Ի. Վ. (ԵՏրմովայնի, ԵՆիկուլայ Նիկուլայիվիչ) (1872—1906)—խորտ բանտար-կահափոխական, անցած զարի 90-ական թվականներին սոցիալ-դեմո-

կըստական շարժման մասնակիցներէն մեկը: Պետերբուրգի «Բանձոր գաստիարգի ազատագրութեան պայքարի միութեան» ամենաակտիվ անդամներէն մեկն էր, «Ինչ է սոցիալիստը և բազմակերպը» Քուսիկիչի նկրտմանը, խորը ազնուատոր ու կազմակերպիչ: 1895 թվի հունվարի 5-ի գիշերը ձերբակալվելով, Բարուշկինը 13 ամիս տեղ մեծաձոր կալանքից հետո արտաքին Յեկատերինսկով, վարակ պետք է գտնվեր վտարիկանութեան բացահայտ նկատարութեան տակ: այստեղ նա վերականգնելու համար անհամար անհաջողակ փորձեր արեց: 1899 թվին Ամուրի շրջանում և Նիմն-Պոկոյովսկում կազմակերպիչ «НУЧЛАГО» («Սիկլը») և «РАССВЕТ» («Առաւել») բանվորական խմբակները: 1900—1902 թ.թ. Պետերբուրգ վերագտնաւորով Բարուշկինը շատ նպաստեց բանվորներին «եկոնոմիստներէն» կարելու և «ՄԱՅՔԱՅ»-ի շուրջը կազմակերպելու գործին: 1902 թվի հուլիսին տեղի ունեցած ձերբակալութեան ընդհատեց Նրա յետոյ նկատարական աշխատանքը, բայց վաղ յերկար ժամանակով: Պատուհանի յերկաթները ուղղելով, նա փախավ բանտից ու վարդա վտարանդի (եմիգրանտ)՝ գնաց Լոնդոն, վարակ այդ ժամանակ գտնվում էր «ՄԱՅՔԱՅ»-ի խմբագրութեանը՝ Վ. Ի. Լենինի գլխավորութեամբ: Արտատնամասում կար ժամանակ Յայուց հետո, Բարուշկինը Վ. Ի. Լենինի հանձնարարութեամբ վերագրւածով Պետերբուրգ ու ժամով քիւրաբանական կամիստիէ կազմի մեջ: 1903 թվին Բարուշկինը Նորից ձերբակալվեց ու արտաքին «Երկրայանակ 1905 թվին նա ժամով ՌՄԴԲԻ Իրկուստի կամիստի կազմի մեջ և առաջ տեղափոխվեց Չիտա, վարակ վտարանի գեկովորում էր տեղական կազմակերպութեան ամբողջ ազնուատոր ու կազմակերպական աշխատանքը: Իրկուստի կամիստիէ տալուամից հետո Բարուշկինը վերագրւածով Իրկուստի շուրջալուծում կազմակերպութեամբ վերականգնելու համար: 1906 թվին մեծաբանակ զենք փոխադրող հինգ ընկերներին հետ միասին Բարուշկինը Սյուլգայանկա կայարանում ձերբակալուելով և պատմիչ շոկատի կազմից ու զնգակահարութեամբ—47:

ԲԱՍԻԼԵՆ ՈՅԱՆ (ծնվ. 1882 թ.)—ալուստիական սոցիալ-դեմոկրատ, վարը մինչև պատերազմը կարում էր այդ կուսակցութեան մասին թեկն: Նա «Der Kampf» («Պայքար») հանդեսի խմբագիրն է, ազատը—մարքսիստական գրքից: ալուստիար թեորետիկը, բանվորական շարժման, փելիսոփայութեան ու ազգային հարցին նվիրված մի շարք բրոշյուրներին նկրտմանը: «Ազգային հարցն ու սոցիալ-դեմոկրատիան» աշխատութեան մեջ պաշտպանում և ազգային-կուրաբանական ինքնավարութեան մանր-բուրժուական թեորիան: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ կուսակցական էր: 1914 թվին զերի յն ընկնում առևտական գործի ձեռքը և ուղարկվում է Սիբիր: այդտեղից Նրան ազատում և կերենակու. կուսակցութեամբ: Պետերբուրգի Թորբրգի պահանջմամբ կար ժամանակով Պետերբուրգում գտնվելով պաշտպանում էր մինչև իկ ինտերնացիոնալիստներին զերբը: 1918 թվին Ալուստիայում տեղի ունեցած նոյեմբերյան նկատարութեամբ յետո արտաքին գործերի մինիստր էր սոցիալ-դեմոկրատ Ն. Ռենների կուսակցին կառավարութեան մեջ,—այն Ռենների, վարն ուղնում էր Անտակերպի հռչակարարական Թորբրգային հանրապետութեան զեմ ըրկաղ կազմակերպելու գործում: 1920 թվին Բասուերը 2½ Ինտերնացիոնալի կազմակերպիչներէն մեկն էր: III Ինտերնացիոնալի հակառակորդ լինելով, Բ. հրապարակել և մի քանի զերք կոմունիզմի ու խորհրդային սիստեմի զեմ, այն և՛

Համայնաբանական նկարագրություն (1919 թ.), ՎՊՆԻԻԳՄԻ ու սոցիալ-գեմա-
կրատիան (1920 թ.), ՎՊՆ ԸՆԹՄՈՅՐ (Կուրս) Խորհրդային Մուսուստանում (1921
թ.), 1925 թվի գեմադրություն 22-ին Բառերը Հարկադրված չեղած քայտաշա-
քին խոստովանել, վոր բանահասկան նոր քաղաքականության հիման վրա ԽՍՀ
Մ-ում տեղի չե ունենում սոցիալիստական տարրերի պայքար կադրատիստա-
կան տարրերի դեմ, վորը թույլ և տալիս հուսալու սոցիալիզմի հաղթությանը-
տակյան գա շխտեղարեց նրան պնդելու, թե ՀամԹ(ր)Կ տանում և գեղի կապի-
տալիզմի սևասագրային: Բառերը նշել և նաև մաղթարական անուսուսության
անհասկանելի անուսը ԽՍՀՄ-ում 1927 թվի հուլիսին ավարտական սոցիալ-
գեմադրության գրուի կանգնած լինելով, բառերը գործ գրեց իր ավաղջ կու-
սակցական ազգայությանը՝ Վեկենուսի բանվորների սպասումներով: Թույլ
ու անուսը ներկայումս նա ավարտական պատգամների պատգամավոր և ու 11
Թուսերնացիների Գործկոմի անդամ:—6, 16, 25, 67, 73, 104:

Բերկ Ազգուս (1860—1913)—XIX դարի չերկերգ կեանք և XX դարի սկզբի մի-
ջագային բանվորական շարժման ամենատեղեկատու: Ներկայացուցիչն էր, գեր-
մանական սոցիալ-գեմադրատիստի և 11 Թուսերնացիների հիմնադիրներից և
տալիստներից մեկը, բանվոր-հարկադրող (տեղադր): Վ. Արևիկեի ազ-
գայությանը շնորհով 1865 թվին մասով 11 Թուսերնացիների մեջ ու Մարքսի
կոմունիստիցը գործով: Վ. Արևիկեի նաև միտին 1869 թվին հիմնեց Սոցիալ-
գեմադրատիստական բանվորական կուսակցությանը, վորը 1875 թվին ևս լից
խոստովանելի նաև և կազմեց Թուսերնացի միտանական Սոցիալ-գեմադրա-
տական բանվորական կուսակցությանը, իսկ սա էլ նուստպայում վերանվան-
վեց Թուսերնացի Սոցիալ-գեմադրատիստական կուսակցությանը: Սոցիալ-գեմա-
կրատական կուսակցության կազմեց ցանկեղ ընտրվել և սոցիալտագի պատգա-
մավոր: 1872 թվին Արևիկեի նաև միտին գոտապարգում և չերկադյա ըն-
դարգելության, միտանի անդամ չենթարկվել և վարչական աբուրի ու բանտար-
կությանը: Կուսակցական անուսգումարների մշտական մասնակիցն էր: Միջոգ-
գային պրոլետարական շարժման մեջ աչքի ընկնող կեր և խաղացել Թուսերնացի
սոցիալիզմի միտ Մարքսի ու Մեդելիսի աշակերտ և նուստում իրեն Գեմա-
դած էր կուսակցության ևս թեում, բազմից ու կարուկ կերպով գեմադրուս
չեկել բեմադրատիստականությանը ու սոցիալտանիզմին՝ կուսակցության շարքերում
և միջոգային սոցիալիզմի վր կյանքի վերջերին ցենարիստական գերք բը-
նեց: Բերկը մի շարք գրքերի, բրոշյուրների ու ևսների նկարագրել էր, վորանը
լայն տարածում ունեկին:—22:

Բուստայն Աղվաղ (1850 — 1932) — գերմանական սոցիալ-գեմադրատ:
վոր սոցիալիստների դեմ ուղղված շայտտելի արևիցի գարուրջմանում կու-
սակցության անընդուն կենտրոնական որդան Վոցիալ-գեմադրատի խմբագրել էր:
90-ական թվականների կեսին գերմանական սոցիալ-գեմադրատի Թուսերնացի
կան որդան Die Neue Zeit-ում ևս նուստ չեկով սոցիալիստի հաղթաներով, վորտեղ
լանում էր վերանուսել նկարագրական մարքսիզմի փիլիսոփայական, անուսա-
գիտական ու քաղաքական հիմնըները և գրանք փոխարինել գոտակարգային
ևսկասությանը: ևս, սոցիալիստական նկարագրության միտան
Թուսերնացի վր հայացքների սխտեմը Բեմադրատի շարքերի և Վոցիալիզմի
նուստարյուններն ու սոցիալ-գեմադրատի խմբագրելը գրքում, վորը լույս և

տակել 1899 թվին հունվարին: Քեռնշտայնը յետևյալսինը միջազգային սոցիալ-
զեմեկրատիայի շրջանում ծայր առած լայն ու սուր բանավեճի մեկնակետ ծա-
ռայեցին: Քեռնշտայնի գերմանական սոցիալ-զեմեկրատիայի այն ժամանակվա զե-
կավորները դատապարտեցին Ք-ի հայացքները, ըստ է աշխույս այդ ընդառա-
սությունն անբավարար էր, և նա թույլ տվեց, Վոլք Ք-նը շարունակի մնալ
սոցիալ-զեմեկրատիայի շարքերում և իր հայացքները պրոպագանդա ձգել: Ք-ի
հայացքները նեոսոցիալական ընդառասությունը, Վոլք իսկույն նեթ նուսենց Ք-ի
յետևյալներին, տես նենինի ժամ՝ Յեռնիկ, II հ, էջ 473—486—եմուսական սո-
ցիալ-զեմեկրատիայի ըստբըն:

Գառնբազմի տարիներին Քեռնշտայնը սոցիալ-պոպուլիստ էր—II Ինտերնա-
ցիոնալի լիգերներինց մեկն էր: Նրա հայացքներն ամբողջապես հողթեցին զեռ-
ժանական սոցիալ-զեմեկրատիայի մեջ և իրենց արտացոսումը դասն 1923 թվին
Հայկելքերգում ընդունված հուսակցության նոր ծրագրում:—21:

Բարդիլյա Ա. (ծնվ. 1899թ.)—տեղանավոր իտալական կոմունիստ և, ինժնեկը:
Մոցիալիստական շարժմանը հարել և 1910 թ. 1916 թվին ժամանկել և Անկունայի
սոցիալիստական կոնգրեսին, Վոլքայ պարագանել և սոցիալիստական հուսակ-
ցության ձախ թեի զիրբը: Նույն տարում կողմակերպել և ըստբի յերկութու-
ղային գործադուլ, Վոլքն ուղղված էր Մամոնիի և Մարնիի սոցիալիստություն-
ներին գոթան ճնշման զեմ, և զրա համար նեոսոցիել և ծառայությունից: Իժպե-
րիտիստական պոպուլրազմի ժամանակ Բարդիլյան պայքարել և սոցիալ-նայրն-
նասերներին զեմ: 1917 թվին նա կողմակերպում և արտանեցիոնիստներին
Ֆրոնցիստ, Վոլքն այնուհետև Գրամշիի խճիի նեա միասին կողմում և Իտա-
լական կոմունիստական հուսակցության կերպը (1921թ.): 1917 թվին Բարդի-
լյան Իտալիայի յերիտասարգական սոցիալիստական ֆեդերացիայի իր նիժնա-
գրած արգան «Avanguardia» շարքթաթիթի ու «Soviet» լրագրի խճարակներն էր
և Իտալական կոմունիստական հուսակցության նի անդամ Կոմիստերնին II կոմ-
գրնում նա հանգես էր գալիս Վոլքայն ուլարա-ձախ հայացքներին շնոր կողմ-
նակից, Վեոարար արտանայաթիլով այն բանին զեմ, Վոլք կոմունիստները մաս-
նակցեն ըստբուսակնի պոպուլրմեաններին: Իտալական սոցիալիստական հուսակ-
ցության 1921 թվին հունվարյան համագումարում Ք. պատնշում և իրզել կողմե-
րը ռեֆորմիստներին: Համագումարը Վեռշտյով սոցիալիստական հուսակցու-
թյան պոպուլրաթումով և Իտալիայի կոմունիստական հուսակցության կողմա-
կերպումար: 1923 թվին Կոմիստերնին Գործկոմի III ընդլայնած պլենումը
դատապարտեց Բարդիլյայի ըստիտիստական հայացքները: Ավելի ուլ նայա-
րերվեցին Ք-ի նոր տարուստիստությունները Կոմիստերնին նեա միասնական նա-
կատի տակիթիլայի և բանվորական կուսակցության հարցում: Ք-ն շանում և
Իտալական կոմունիստական հուսակցության շարքերում կողմակերպել հասակ-
ֆրոնցիստ, ըստց Կոմիստերնին Գործկոմը և Իտալական կոմունիստական հուսակ-
ցության III համագումարը Վեոարար դատապարտում են այդ փորձը: 1927 թվին
Ֆրալիստական կուսակցությունը ներքուստում և նրան ու արտարում Ուստիկա
կրկնե—50, 51, 114, 115:

Բուլխարին Ն. Ի. (ծնվ. 1888 թ.)—աշխի՞ ընկնող ըստնիկ է,
զբուհանաղես, անասնագետ: 1905 թվին Բուլխարինն ալիստում էր
Ֆրոնցիլայի գանաղան ուսյուններում Վոլքայն պրոպագանդիստ, կող-

մակերային ու սպիտակուր. 1908 թվին կապագոցիայի կարգով անցնում է կուսակցության Մասկովայի կամիտեյի կազմի մեջ: 1911 թվին, յերարդ մերթադարձաբանից նետ, փախչում է արտասահման Ազգում է Նրակովում, իսկ պատերազմից ջին առջև այստեղից արքարվում է Եվկայցարի: Մասնակցում է բոլշևիկների արտասահմանյան սեկյուրների Քեռնի կենթերենցիային և, ինչպես ամբողջ պատերազմի ժամանակաշրջանում, այդպեղ ևս պաշտպանում է հակաբենինյան շնախ հայացքներ (ազգային հարցում, պետություն, նվազագույն ծրագրի և այլ հարցերում): 1915 թվի ամառն անցնում է Եվկայիս և ժամանակցում է շվեդական մախ սոցիալ-դեմոկրատների ալիստանքին: Հակամիլիտարիստական պրոպագանդի ամար Պեղլուդի նետ մշտին պատասխանումով թյան և կամչվում ու արքարվում 1916 թվին Լ. Տրոցկու նետ միտան Նյու-Յորկում ժամանակցում է ԷՒՍՏԱՆԱՅԻՆ (Վնոր աշխարհ) անդեխի խմբագրմանը: Փետրվարյան հեղափոխությանից նետ Ռուսաստան վերադառնալով, ժամում է կուսակցության Մասկովայի կամիտեյի ու Մարզային բյուրոյի և Վոյեխալ-դեմոկրատիա խմբագրության կազմի մեջ: Կուսակցության ՄԼ անագումարում, 1917 թվի նույիսին, ընարվում է ԳԿ անգամ և մինչև այժմ Մում և ԳԿ կազմի մեջ:

Հակամերբյան հեղափոխությանից նետ «ՍՐԱՅԱՆ»-ի խմբագիր և Բրեուտի կուսության հարցում մագամ տարածախոսությանների ու նետագա ներկուսակցական պայքարի ժամանակ Բուխարինը շնախ կամեմիտեյների գլուխի ևր կամեմում ու նրտարակում ևր սկսունիտա անդեղը («ՍՐԱՅԱՆ»-ից նետանալով): Ներմանիտում սեղի ունեցամ նախերբյան հեղափոխությանից նետ ընդունեց իր սխալը: ՌԿ(Բ)Վ VIII անագումարում ծրագրի հարցում, փոքր ինչ փոփոխամ նետ, պաշտպանում ևր պատերազմի ժամանակաշրջանի իր սխալ հայացքները: 1920—1921 թ.թ. գիսկուսիտում Բ. սկզբում արուֆերայինն գիրը ևր բունը, իսկ նետ միացավ Տրոցկու խմբին: Բամում ևր պրոլետարական կուսուարայի նկատմամբ Ա. Բոզգումովն ունեցամ հայացքները: 1925—1927 թ.թ. ժամանակեղ և կուսակցության կզմից արքեղիզմի ու Վնոր (միտվորվամ) սպրզիցիայի դեմ (Տրոցկի, Կամենեվ, Ջինովևով) ձգամ պայքարին: 1928 թվին ուրվագծվում են նրա տարածախոսությանները կուսակցության գլխավոր գծից. այղ տարածախոսությանները շուտով նետվրվում են վորդուս ող թեքման սպրուունիտական պրտաֆորմ Այա բանը նկատի ունենալով, ԳԿ ազդիչի (1929 թ.) պլնումումը նետացնում է Բուխարինին կենտրունական որդան «ՍՐԱՅԱՆ»-ի խմբագրի պաշտանից և Կամենաերնի ալիստանքից, իսկ Կամենաերնի Քորեկամի X ընդունամ պլնումումը անում է նրան Կամենաերնի նախագահության կազմից: ԳԿ նոյեմերի պլնումումը (1929 թ.) նտում է Բ.—ին նաև ՀամԳ(Բ)Վ ԳԿ Քաղբյուրայից՝ վորդուս ող թեքման իզիտրզի: Պլնումումը վերլունայուց նետ Ա. Բիկովի և Մ. Տամեկու նետ միտան Բուխարինը հայտարարության և աուխ Քաղբյուրային, վորի մեջ ընդունում է իր սխալները: 1930 թվից Բուխարինը ԽՍՀՄ-ի մամը արգանաարևության մոզկոմատի (նախկին ժուլանագերխորի) գիտունագրտական ալիստանքի պլանովորման սեկտորի պետն ևր իսկ այժմ ԽՍՀՄ-ի Կենագրեկամի որդան «ԿՈՍՏՈՒՆ»-ի խմբագրին և—24

Գալլսկիե Վիլլամ (ծնվ. 1876 թ.)—չաղանդական բանվոր, Լեւոնազործ բանվորների արևեստակցական միության գործադիր կոմիտեյի անդամ (1904—1912), լեւոնազործ բանվորների Բևուլյնի Միջազգային համագումարի (1906) սեանակիցը, լեւոնազործ բանվորների համաձայնագրի 1920 թվին գեմ եր արտաստեղծում պատճառով անտարբերված ու այն բանին, զոր կոմունիստները մանեն անգլիական բանվորական կուսակցության մեջ, կոմունիստական Ինտերնացիոնալի II կոնգրեսում նա պաշտպանում եր իր հայացքները, զորոնք իրստ սարքնթաց էյին կոմունիստների հիմնական գծին: Կոմունիստների II կոնգրեսը դատապարտեց Գալլսկիեի բանած գիրքը, զորն Անգլիայի լեւոնազործների հայեցակետն եր Գալլսկիեը Անգլիայի կոմունիստական շարժման գործան մասնակիցներին մեկն է: Նա Անգլիական կոմունիստական կուսակցության ԿԳ անդամ է— 75, 77, 79, 87:

Գեղ Թ. (1845—1922)—աշքի ընկնող ֆրանսական սոցիալիստ եր 1881 թվին Մարսի, Ենգելսի ու Լաֆարգի նկա միտակն մշակեց Ծրանական սոցիալիստական կուսակցության ճրագիրը: Գեղը յեանդուն պայքար եր ճգում ինչպես անարխիստական սոցիալիստական և պրոպագանդական, այնպես էլ սոցիալիստական, պոլիտիկական, բեանչառական նսանքներին ու իրմրերին գեմ Գեղին վիեակվել եր տանձնագուս իրստ պայքար մղել բարձուսայի նկա բրկներ ու կամանայնություններ կնքելու վերաբերյալ ժոխայան բողոքականության գեմ Մամուտարայն Գեղին և պատկանում սոցիալիստների կողմից բարձուսական միջխարության մանկու (սկիյեբանիզմ) կուսակցությամբ յայն նեզափոխական կամուգանք մղելու պատիվը: Ծրանայի միացյալ սոցիալիստական կուսակցության մեջ (1904 թվին ամսերգամյան միջազգային կոնգրեսից նկա գեղիստները միացան ժոխիստներին նկա) գեղիստները Քուսմ էյին զորպես լախ թն, յայց սասիեանարար եվուլուցիս կուսարեցին ցեևարիստական ուղղությամբ: Ինգլերիստական պատերազմի սկզբին Գեղը կարուկ կերպով գամանանց իր անբող նեզափոխական անցյալին, չգիտցում ըսայրեխարական արտամարություններին, արբողան գալինք կնքեց բուրձուսայի նկա ու մտով սղզային պաշտպանության բարձուսական կառավարության մեջ—62, 105:

Գուսպրու Ս. (1850—1921)—Ամերիկայի սիգարազործ բանվոր, 40 տարի շարունակ նախագան եր աշխատանքին Ամերիկայի ֆեդերացիոյի, զորը պաշտպանում և արտանյալ բանվորական արիստոկրատիայի նեղ-արևեստակցական շունքը, պատակարարոյին շունքին կարմեխած (ներգաշնակության) և քարգեմ ու խստորեն պայքարում և զրոյնտարիստի մեջ յեզած նեզափոխական հակաՔեների գեմ Գուսպրուգի մամունակ Միացյալ Նանեգներին բանվոր գոտուարդի աշխարհերին զրա նեմվելով, Ծոնգրեսը սկախվորեն աշակցում եր նախագան Վիլսանի ցողաքականությանը, 1919 թվին մամակցեց Փարիզի խաղաղարար կոնֆերենցիոյին և բանվորական արևեստակցության Միջազգային հանձնաժողովի նախագանը յեզով: 1922 թվին մամում եր Վաշինգտոնի կոնֆերենցիոյի ամերիկյան պատգամավարության մեջ, Խորհրդային Ռուսաստանի սկախվ թշնամին ու նրան կատամար մեկուսացման ցողաքականության կիրառելու կողմակիցն եր Գու-

պերսը Ազգային ընդաքայտական Ֆեդերացիայի (National Civil Federation) փոխ-նախագահն էր, մի կազմակերպության, զորն ստեղծված էր հայասնի միջխորհուրդաբար Մարզանի նախագահութամբ, շխախտանքի և այլ ընդաքայտիներէն ներկայացուցիչներէց: Դապերսը չափազանց մախ էր համարում մինչև անգամ անստերգումյան արշարժումը:—43, 46, 47.

Գ.

Գն Աննի Դանիլի (1852—1916)—ամերիկայի սոցիալիստական շարժման խոշոր գործիչ, Ամերիկայի սոցիալիստական կուսակցութեան առաջնորդ, պայքարել և Ամերիկայի արևնատակցական միութեաններէ զեկեմարներէ սպարտանիզմի և զազմանութեան դեմ, պաշտպանել և ամերիկայան պրոլետարիատի ներափոխական կազմակերպութեաներ ստեղծելու անհրաժեշտութեան Ամերիկայում, ի նպակելիս աշխատանքի զանդերայան ամերիկայան Ֆեդերացիայի, Վեյնթրիի ինքուստրիալ բանձարներն պրոլետարական կազմակերպութեան կրկնազիբն ու յետանգան զեկեմարներէց մեկն էր: Իր զբաղման աշխատութեաններում զն Աննին զարգացում էր արդարաւարեական պետութեան կազմակերպման զարգացումը, չափազանց մեծ նշանակութեան առաջ պրոլետարիատի արևնատակցական կազմակերպութեաններին նոր հասարակութեան կառուցման գործում, ընդամին զերազմուտանալով ընդարձակ բանձարական կուսակցութեան գերն ու նշանակութեանը: Մասնակցել և Ամստերդամի, Շտուտգարտի և Գոպենհագենի միջազգային սոցիալիստական կոնգրեսներին: Միջազգային սոցիալիստական բյուրայի անգամ էր (1912—1915), «Weekly People» (Եժազմարական Շտրաթաթերթ, 1892—1900) և «Peoples» (Եժազմար, 1900—1916) հանդեսներէ զլլափար խմբագրերն էր:—44.

Դեմիլի Բ. Լ. (ծնվ. 1872)—ցարական բանակի զենեար, ընդաքայտական պատերազմի մասնակի՝ սոցիալ-զմարդական շարժման առաջնորդներէց մեկը: 1917 թվին զնուկան աշտակցութեան ցույց աճից Կոստիլովին՝ ունեար կազակութեան ու Անգլիայի ֆինանսական և ազգական աշտակցութեան վրա նենձիւրով Լեկտեմերայան ներափոխութեանից նետ փոխելում և Դոն, վարսեղ մասնակցում և ընդաքայտական պատերազմին: 1918 թվին սեղի ունեցած Կոստիլովի մեկից նետ զբախում և հարափային Ռուսաստանի զինված ուժերի զլլափար նրամաստարի պատար և փարձում և իր գործունեայութեան ընթացքում նենձի ուստական հասարակայնութեան զենեղանի ուժերին վրա: Այդ նպատակով Դեմիլիին նախանուստութեամբ զլլափար նրամաստարութեանը կից ստեղծվում և շտատակ խորհրդակցութեան, զորին մասնակցութեան են կանչվում ժայրանեղ միտպետականներէ նա մեկանեղ նաև կազմաները: Սակայն՝ շտատակ խորհրդակցութեաններն իր գոյութեան առաջին իսկ սրերից յերան և ընդում նշանակալից բարեառամեթիկ կազմի մեջ և իր կատարայն անկենսահասարակութեանը: Դոն փարձ, զորի նպատակն էր արարարային սեփարմիս լմիջոյով գոյազգիական ընտելութեան իր կազմը զբազմել, նույնպես չի հաջողվում: Եժար և միջակ անտեսութեաններն արարցներու նպատակով Դեմիլիինը նախազմում և սանձանել հարի այն չափը, զփար կարող և պակզել նախկին անտեստերերէ նեղերն և շտացած մասնափար սեփականատիրական հարը սակեմարներին

անցնելու կարգը: Այս անցումը յենթազգում եր կառարել շիտաժօր կառար-
աշխույթյունների կամ կարկազրական ոտարման միջոցով, բայց անպայման
վերաբով Դ-ի ուրվագծած սպարաբային ակֆորմնն շուտի բերնց սպար-
այթյան և ասուական կառարկայնության ծայրանկ աշ կողմի դիմազրու-
թյանը, Դենիկինի զեմ ուղղված բացանայս սպարկցիայի կիմը զնչով: Սպի-
տակ բանակի պարտությանը նակասում վերջնականացան զրկնց Դ-ին զենե-
րայական ու կալվածատիրական շրջանում աննցած իր նկարանքի: Դենիկինին
անվաստության կայանցին, զորից նետ 1830 թվի մարտի 26-ին զլիտվոր
կրամեմաստարի կոչումը զիջելով զենեքուլ Վրանդիկին, զոր զհետս դիմանում եր
Ներսիմ, Դենիկինը զտարանդի զնաց Անգլիա: Արաստանմանում նա կրասար-
ակնց Վրաստանի խոսվածուքի պտամության (История русской службы)
միջոցի կատարը, զորին կիմք են ծառայցված զլիտվորացես աննական կի-
նզություններն ու Սրաստաստի կարգված սեղի աննցած ջազարցիական
պատերազմի ժամանակաշրջանին վերաբերող փոտամթղթերը.— 27, 36, 37, 55:

Դրեյնաու Ավրեղ (1858—1927)—Ֆրանսական զլիտվոր շաքի սպարերու, զորի
վրա պետական դավանանության սուս մեղադրանք բարդելով՝ զինվորական
դատարանը 1880թ. դատապարտում և ցմառ մենավոր բանտարկության: Դրեյ-
նաուին դատապարտեցին զլիտվոր շաքի նշան ներքոխորին զկեղծվորում ելին
միտակետականները, կզերականները և կակարեականները, զորանք շունդարգը-
ված ելին այն բանով, զորպեսզի թաղցնեն սազական զազանիքները Դերմա-
նելային կաննելու զորնի մեղավորներին, այն և՛ Ֆրանսական բանակի աս-
տակի անակցիան շերտերին պատկանող սպաներին ու զրա նետ մեկակի աս-
րայական կարգված կառնեն կանթապետական սեմիմին, զորը Ֆրանսական բա-
նակում սպայական պաշտոններ զրավելու իրավունք եր առին կրեաներին:
Ներք 1897 թվի աշնանը սոցիալիստներն ու բուրժուական զեմեկրասիայի աս-
տակի աստվազեմ տարբերը Դրեյնաուի զորնի վերանայման կամզանիս սկսեցին,
Դրեյնաուի կարգը միանգամից ցայտուն ջազարդական բնույթ աստացավ: Վերա-
նայման թեր և զեմ յուղունդի քողի սակ՝ իրոք պայքար եր մզվում կանթապե-
տության կողմնակիցներին և միտակետականների միջև, զորանք սազական նե-
ղաշրջման միջոցնի փորն նախանենցին: Դատավարությանը յերկրում առաջ
յերնց կակայական կազմունք, զորին ուղեկցում ելին մաստայական ցույցեր,
ժամայի կատարի բանավեճ և այլն: Կառարական կարծիքի նշանն սակ
1899 թվին Դրեյնաուին ներում շնորհեցին և սպաս արևակեցին.— 99:

Դիցյվն Յասիմ (1828—1888)— արևստով կաշեղործ, ինքնուս, բանվոր-փի-
լիսոփա, մեղելի քրեկամը: Մի ժամանակ սպրում եր Վեներբուրգում Ամե-
րիկա տեղափոխվելուց նետ նշանակուլից զեր և խոսված սոցիալիստական շար-
ման մեջ՝ զորպես սոցիալ-զեմեկրասի Փիլիսոփայության մեջ, Մարքսից և Մե-
զելայից անկախ, մշակում և կայացնելի մի սխեսեմ, զորը մտա եր զիսկակա-
կական մասերիսիլովի կիմնական դրույթներին: Նրա փիլիսոփայական յերկերը
նետայաներն են. Վարզուս զլիի տլիստասնքի ելությանը, ՎՓիլիսոփայու-
թյան նվաճումը, ՎՍոցիալիստի եղակուրսիան զեղի իմացության բերելայի
բնազավտարը և այլն: Գ. Դասուզնն թարգմանել ու կրասարակել և ոտաներն
լեզվով Դիցյվնի կամարչու բուրք աշխատությունները.— 56:

Դուզնիմ —խառայական սոցիալ-զեմեկրաս, ակֆորմիսա, զորն իր կայացնե-

յով հարած եր Յուրասիի խմբին. Դուզանին հոգնակից եր շուրժուազիայի նա զարմակցելուն և այն բանին, զոր սոցիալիստները մասնակցեն շուրժուական կառավարութեանը.— 114.

Ջ

ՀԱՍՏԱՆԻՉ ՎԵՐԱ (1851—1919)—սկզբում նարոզնիկուհի յեր, ապա սոցիալ-դեմոկրատ Երկնգափոխական գործունեյութեանն սկսում և 60-ական թվականները վերջներին, 1869 թվին ևերգակարգում և ու 2 տարի բանաում նստում. մինչև 1875 թ. արտարված և լինում 1878 թվին Պետերբուրգի ղեկնբալ-նախնազարկա Տրեյովը բազմաթիւն բանասերկայ Քաղալարին յենթարկել և ապիս գանդ-կեծութեան. զա զայրացնում և Հաստանիչին, և սա տարնամակից արևակած զնպակով ծանր կերպով գիրավորում և Տրեյովին Յերգվայաների գառարանն արգարացնում և Հաստանիչին: «Земля и воля»-ի Վարսնեմի կամագումարից նետա Հաստանիչը հարած և «Усерный пердел»-ին 1880 թվին վարպես վառ-բանդի Հաստանիչն ունցով արատասեման, զորակ Ք. Ղլեխանովի և ալլոց նա մասնակցեց «Աշխատանքի ազատագրութեան» Խմբի ինքնադրամնը: Մասնակցել և Խմբի գրական գործունեյութեանը և առաջինն և յեղել, զոր ուսուերին յնգով Սարգսնեւի և Մարքար միբանի կարևարագայն զբովածքները: Անյնգայ կերպով ալլելել և Ռուսաստանը 1900 թվից սկսած Անինի և ալլոց նա իրմ-րազրել և «Аксаб»-ն 1903 թվին տեղի ունեցած պատակասածից նետա հարել և մեղնիկներին. սեակցիայի տարիներին համերաշխում եր լիկվիդատորները նետա Պատերազմի ու կեղտփոխութեան մասնակ Հաստանիչը սոցիալ-լովիբոս եր, Հեղեմերկայն կեղտփոխութեան հակառակորդ— 67.

ՀԱՐԱՏԱՎ Ս. Վ. (1864—1914)—«Շուրժուազիայի» կամ «ժողովականական սոցիալիզմի» ներշնչած ու կազմակերպիչն եր 1889 թվից Մոսկվայի պո-նարշական բաժնի պետի ոգնականը, ապա բաժնի պետն եր. ծավալել և զո-տիկանական լայն գործունեյութեան Ռուսաստանի շատ քաղաքներում (Ղլին, Միսակ և ուլլն): 1903 թվին Հարատավը կազմակերպում և «Մոսկվայի մեխանի-կական արհեստանոցների բանվորների փոխազնութեան ընկերութեան» և «Գե-տերբուրգի գործարանային բանվորների փոխազնութեան ընկերութեան» բանվո-րական միութեանները, նպատակ ունենալով նետացնել բանվորներին կեղտփո-խական գործունեյութեանից: 1905 թվին պաշտանաթող յեղով, իսկ նետա վար-չական կարգով աշարվեց Վաղիմիր 1905 թ. Տրեյովի սրով պաշտանազարում եր վաստիկանութեան ղեկարարամեծնում: 1917 թվի փետրվարյան սրբրին հրազն-ով ինքնասպան յեղով— 67.

Ն

ՆԵՂԻՍ Յ. (1820—1895)—անս նրա կյանքի վերաբերյալ տեղեակը, զոր գրել և Վ. Բ. Անինը 1895 թվին (Յերկերի I 4., էջեր 407—418), 22, 31, 61, 62, 67.

Նրդիտ Կ.—անս Առաջնորդը Հենրիխ—

Նրա նախագահը Պատերազմի տարիներին Նայրանեզ սոցիալ-լուրդինիստ էր և իր ամբողջ ներկանակությամբ զբոսազրեց արշմուխյանները ազգամուտներին (ЗООЩУЩНА) շահերին յենթարկելու վրա: 1919 թ. Ազգային ժողովի անդամ էր.—21, 43, 46, 47:

Լեդբուր Գեորգ (ծնվ. 1850 թ.)—գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ: Պատերազմի տարիներին ցենսրիստական դիրք էր զբաղվում մասնակցել և ծիմ-մերժության կոնֆերենցիային: Եթեմերժության նախնական նախապատերազմ էր: Սերբ բանկախններին կուսակցությունն անջատվեց գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայից, Լեդբուրը Նրա լեդերներից մեկը յեղավ: 1919 թվի հունվարյան ապստամբության ժամանակ Կարլ Լիբկնիխտի ու Շուլցիյի հետ միասին Լեդբուրը նկատառելի կոմիտեյի անդամ էր Բեռլինում, Մալով պրո-կուրիտատի գրկատատարայի նախապատերազմ ու ելեմոկրատիայի պաշտպան: Սերբ կոմունիստները Հալլեյի կոնգրեսում (1920 թ.) նախնական տարան, Լեդբուրը Մայ անկախների հետ, սակայն յերբ վերջիններս միացան Ու Ինտերնացիոնալի սոցիալ-դեմոկրատներին հետ, Լեդբուրը նրամարկեց Նրանց հետևելուց, պահպանելով իր սեփական փոքրաթիվ խմբի գոյությունը:—21, 70: Լեճիմ Ն.—121:

Լեմսերի Դ. (ծնվ. 1850 թ.)—ականավոր անգլիական քաղաքական գործիչ է, անգլիական բանվորական կուսակցության անդամ, համայնքների պալատի պատգամավոր: 1919—1920 թ.թ.—քաղաքապետ էր «Daily Herald» (Էմմենորյա Սուբանդակ) սոցիալիստական լրագրի հիմնադրներից ու առաջին խմբագրներից մեկն էր: Ռուսական բանվորների նկատառելի ծանոթանալ ցանկանալով, յերկու անգամ այցելել և Պորտլանդի Ռուսաստանը (1920 և 1926 թ.թ.): Ինչպես «Daily Herald»-ի եղբրում, այնպես էլ իր «Lansbury's Labour Weekly» շաբաթաթերթում առիթ էր առական նկատառության անցքերի կամակրական լուսարանություն:—24, 62:

Լիբկնիխտ Կարլ (1871—1919)—գերմանական նկատառական բանվորական շարժման առաջնորդ և Գերմանական կոմունիստական կուսակցության հիմնադրներից մեկը, կոմունիստական յերիտասարդական շարժման հիմնադրողը, Վիլհելմ Լիբկնիխտի զորդին: Իր քաղաքական գործունեության սկզբից ևնթ նախնական և գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի նախնիկն: Հակամիլիտարիստական պրոպագանդ մղելու նպատակներով բանվոր յերիտասարդությունը կազմակերպելու զգալիորի ջերմ կողմակիցն էր: 1907 թվին Շտուտգարտում հիմնադրեց Սերիտասարդության Ինտերնացիոնալը: Նույն թվին հրատարակեց «Militarismus und Antimilitarismus» («Միլիտարիզմ և հակամիլիտարիզմ») գիրքը, զորի համար 1¹/₂ տարվա բանտարկություն կրեց: Սերբ 1914 թվի ապստամբ 3-ին համալսարանային պատերազմ նայտարարվեց, առիթատակ սոցիալ-դեմոկրատական Փրակցիայում անդես յեկավ ազգամական վարկերի զվեարկություն զեմ, բայց ապստամբ 4-ին, կուսակցական կարգապահության հնչմամբ, բարբի հետ միասին զվեարկեց հոգուտ ազգամական վարկերի, հետևյալ զվեարկություն ժամանակ, 1914 թվի զեկտեմբերի 2-ին Լիբկնիխտը միակ պատգամավորն էր, զոր ազգամական վարկերի զեմ զվեարկեց: 1915 թվին Լիբկնիխտը ձեռնարկում և Էմպարտակե միություն կազմակերպման և կապակցված սերիտայի ձեռն «Spartakusbriefer» անունով լույս ընծայվող առաջին անդակ թերթի:

կէ Լրատարակության Մարչիլիզացիայի յենթարկված լինելով, Լիբիներտը չի կարողանում մասնակցել Յիմմերվուդյան կոնֆերանցիային, ըստ զեռական զատակարարային կռիւի կողմնակի մի նամակ և ուղարկում նրան 1910 թվի մայիսի 1-ին Բեռլինի Potsdamerplatz-ում պատերազմի զեռ ուղղված քառյակի և բանաձևում Այս յեւրոպէ զերամզկեց կեզմոխտական բանձորներն ցուցի, զորի կամար Լիբիներտին մերտակցեցին ու զատակարարեցին 4 1/2 աստիտ ասամանկրային բանարկության Բանախի նրան ստացան 1918 թվի գերմանական կեզմոխտությանը: Յերբ բաշխեցինը կազմեցին Ռուսաստանում, քանտում զանձուզ Լիբիներտան ստաշիններից մեկն էր Գերմանիայում, զոր ուստական կեզմոխտության կողմը բռնեց, կողմնակի բանձորներին ուստականի սրինակով Թորուրդներ կազմակերպեց, և իբր խորուրդներ կազմակերպեց 1918 թվի նոյեմբերին: Բեռլինի բանձորների 1919 թվի հունվարի սպասարության ժամանակ շարժման դուրս էր կանգնած՝ կեզմոխտական կոմիտէի անգամ լինելով: Նրա լիկվիդացիայից կեսս Շարլեմանի կոտորածությանը մերտակցեց Լիբիներտին, զորը Ռոզա Լուքսեմբուրգի կես մեկանց զամանորին սպանեց գերմանական սպաների մեռով: Լիբիներտին անուը պատերազմի ժամանակ զարձով սոցիալիստական կեզմոխտության խորեզմանուն ու Կոմունիստական Իստերնացիոնալի զրոյ, ընդձորում Լիբիներտան այդ Իստերնացիոնալի զազմաբարկան հիմնադիրներից մեկն էր—50, 59:

Լյուդ-Ջոր Գ. (ծնվ. 1803 թ.)—անգլիական քաղաքական գործիչ, լիբերալ կուսակցության Լիբեր, քանիցս յեղել և զարշաղեալ Մինչև պատերազմը ուձղընքան զեռակրտակի ակֆորմներ էր կիրառում Լամոյխարային պատերազմի զարաւըջանում, զորը նա զնահատում էր զարպես զեռակրտախայի պատերազմը Եարգարության պաշտպանութան ևամար, պակպանուղականների կեսըի կազմած՝ ինգլերիստիանների զիկաստուրա յեր անցկացնում, յեզայլ կայասարաբեց բանձոր զատակարարի նվառուները և անգլիական սանձանագրության հիմնական սկզբունքները, պարտագիր զիմպարատության անցկացրեց: Լյուդ-Ջորը կրով ու սրով էր խաղաղեցնում Իռլանդիան Յերեք ասրի անգլիական զանձարանի միջոցներով սղնում էր ուստական սոցիալ-զմարդիականների պայքարին ընդզեռ Թորեզային իլիանության: 1920 թվին, սոցիալ-զմարդիականների զերջնական պարտությանից կեսս, կոլմուսից էր, զոր զերականգնվեն սահարական կարարությանները Թորեզային Ռուսաստանի կեսս—79, 80, 83, 84, 85, 86, 96:

Լամից Ժամ (ծնվ. 1876 թ.)—Ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցության անգամ, փաստաբան, պատերազմի արդիներին պոլիֆիստական զիրք էր բռնեց, ըստձորում անխախտ կերպով քվեարկում էր ուղտական զարկերի ոգին: «Le Populaire» լրագրի հիմնադիրն և ու իմբազիրը: Կուսակցության ներսում ալ սպաղիցիայի ստաշիտըն և 1918 թվի Մարտարուրդի կանգրեսում Ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցության մեծամասնությանն անցով Լանգեյի զիրքին, զորը զարձով նրա իգիտըն ու «L'Humanité»-ի իմբազիրը: Մասաներում յեզած մաի կակուների ճնշման սակ՝ արտասայում էր Թորեզային Ռուսաստանի ինտերվենցիայի զեռ և կոզուս պրոլետարիատի զիկաստուրայի: 1919—1920 թ. թ.—«Իստերնացիոնալի զերականգնման կոմիտէի» զլիտովոր

գարծիչներից մեկն էր, 1920 թվի Տուրի կոնգրեսից նստ, Վորակզ կոմունիստները կազմեցին, Լեռզան իր կազմակերպիչները նստ միասին զուրս յնկազմ կուսակցությունից և ապա Կարնց Վիեննայի II ՚յ Ինտերնացիոնալին. ավելի ուշ վերադարձավ II Ինտերնացիոնալը Լոնդոնի բնութագրումը Լենինի կազմից ահա շերտագրակերտի գրտագությունները կազմածը (Լենին, Յերկեր, XXV և, էջ 31—35)։—16, 25:

Լուխեմբուրգ Ուզա (1871—1919)—ձախերի լիզերը գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ և Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության կիսապիլիքներից կեկը, գերմանական, լեհական ու ուստական բանվորական շարժման մասնակիցը, անասագիտական և այլ Կարցերի վերաբերյալ մի շարք անասական աշխատությունների նկղինակը: Ծնվել և Լեհաստանում: 1899 թ. վարդես ժտարանից անցել և Յուրիի: 1893 թ. մասնակցել և Էկեհաստանի Թագավորության սոցիալ-դեմոկրատիային (ավելի ուշ Էկեհաստանի ու Լիտվայի սոցիալ-դեմոկրատիային) կիսապիլքումը: Սկսած 1897 թվից Կամբոյա ասանց ընդհատման աշխատում և գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի շարքերում, Կրանում աչքի ընկնող դերը գրավելով, ինչպես նաև II Ինտերնացիոնալում, բնաշտամուսանության ու միլլերանիզմի գեմ վալլուն կերպով անցկացրած պայքարից նստ: 1904 թվի կազմակերպական Կարցում պաշտպանում և մենչեիկների անակեաը. Կետագայում Կեանում և Կրանցից, 1907 թվին, ՌՄԳԿ Լոնդոնի Կամպումարում, բուլլեիկների նստ մեկտեղ մենչեիկների գեմ և զուր գալիս: Նույն այդ թվին, աշտանը, Ետուագաթի կոնգրեսում Լենինի նստ մեկտեղ կեպագիտական-մարքսիստական ուղղումներ և մայնում պատերազմի վերաբերյալ բանաձեի մեջ: Պատերազմից շատ ասուջ Կուսկու և Էկեհաստանի: այլ ներկայացուցիչների գեմ և զուր գալիս, զլիտվորելով կուսակցության ձախ-ապղիկու սպղիցիտան, բայց Կրանց նստ կաղերը խզելու Կարց չի գնում: Բուլլեիկների կազմից լիվիլգատարության գեմ մղած պայքարում Կարտվոզական դերը եր բանել, մի շարք սկզբունցային Կարցերում պաշտպանելով մենչեիկներին: Պատերազմի սկզբից ինտերնացիոնալիստական գերք բանեց, սակայն վեհականություն չունեցավ կազմակերպարեն խզելու իր կաղերը սոցիալ-դեմոկրատիայից: Կամբոյա պատերազմի ամբողջ ընթացքում (1915 թվի փետրվարից) գանվում եր բանում, աշխատակցելով անլեզու Մոդարտակի Կամակներին, կազմելով Էդեկավար գրուլթները—ինտերնացիոնալիստների պլատֆորմը,—Վորանը 1916 թվի Կուսկու ընդունվեցին Էրնտերնացիոնալ խմբի (Գ. Լերկենիա, Մերկու և ուրիշներ) Կամպերմանական խորհրդակցության կազմից: Նույն թվականի զարնանը (բանում) Յուենիու ձածկանունով գրեց Մոցիալ-դեմոկրատիայի Կզմամամը բրոյուրը, Վորակզ մասնանշեց III Ինտերնացիոնալի կիսապիլքում անհրամեշտությունը: Էրուսական կեպագիտությունը վերնազրով բանասային բրոյուրում (1918 թվի սեպտեմբեր) թույլ ալից մի շարք սխալ գրուլթներ՝ Կեպեմբերյան կեպագիտության գնահատականի մեջ, Վորանց մեծ մասը կետագայում ուղղեց: Գերմանիայի 1918 թվի Նոյեմբերյան կեպագիտությունից նստ խզում և իր կաղերը սոցիալ-դեմոկրատիայից, կիսում և խմբազրում և ԷRote Fahne-ն ու զեկավար մասնակցություն և աննունով Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության Լիստողիը Կամպումարում: 1919 թվի Կուսկույան պաշտամբության

ճշուժից նետ անբակալվում և Շայզմանի կառավարության կողմից ուսպանվում և Անգլիոն նեղափոխական ծառայությանը մատուցած լինելով ամառախարհային բանվորական շարժմանը, Լուցսեմբուրգը միևնույն ժամանակ իր առական ու սակափեղական նայացրնեբու (գլուքսենբուրգականություն) թյուր և ավել մի շարք խոշոր կիսամենշեկչյան բնույթի սխախեմ կուսակցության զերի նարչում, իմպերիալիզմի, ազգային-զաղույթային գլուզացիական նարչերում, պերմանենս նեղափոխության նարչում և այլն)։—50:

Լյուսսվից Վ. (ծնվ. 1859 թ.)—գերմանական գեներալ, սեակցիոններ, 1910 թվին սկիսվ ժամանկցություն և ունեցել սպարառկյանների ազատամբության ճշմանը: Լյուսսվիցը 1920 թվի Կապուի խոսվումբյան կազմակերպիչներից մեկն էր,—այն խոսվումբյան, վորի ժամանակ Գերմանիայում իշխանությունը միջանի որով անցավ Կապուի գլխավորած նակաեղափոխական կառավարության նեղը:—111, 113:

և

Խեյլսեկ 2. (ծնվ. 1884 թ.)—Եվեզական նախ սոցիալիստական կուսակցության առաջնորդն էր: Գառերազմի աարիներին՝ նեղափոխական ինտերնացիոնալիստ, Յիմմերվալչյան կոնֆերենցիայի ժամանակից, վորակ նարել էր Յիմմերվալչյան նախին 1916 թվի մարտին նրապարակ յեկավ նակապատերազմական բանվորական կոնգրեսում, վորի նամար մեղադրվից պետական զավուանության մեջ ու զատապարովից 3 աարվա սոժմանակիբ աշխատանցի: 1922 թվից կոմունիստ էր և կոմունիստական «Stormklockan»-ի խմբակիբը: 1924 թվին վտարվից Կոմիսներից սպարառնիզմի նամար (ժամանավորապես պաշտպանում էր կոմունիստի նամար կրան զավանչյու թույլտարելիությունը: Լեբկոյաում II Կոնգրեսիցիոնալի անգամ է, սեվիգիոնիստ Բրանտինգի յերկերի նրաաարակիբը:—59:

և

Կապու Վ. (1888—1922)—գերմանական քաղաքական գործիչ, պոպուլոնզական. մինչև պատերազմը սերտորեն կապված էր Արենլյան Գրուսիայի խոշոր նազային սեփականատերերի նետ վորդես գլուզատնտեսական վարկային ինստիտուտի կազմակերպիչ ու զեկավար: Մինչև 1918 թվի նեղափոխությունը Կապուը առյխատագի անգամ էր ու «Vaterlandspartei»-ի (եւայրենական կուսակցություն) նիմադերնեբից մեկը: 1920 թվին—նակաեղափոխական պետական նեղալրված՝ ալպես կոչված «Կապուի խոսվումբյան» գլխավոր զեկավարն էր. ալք խոսվումբյան ժամանակ նա անցավ կառավարության գլուխը, վորն ընդամենը միջանի որ զիմացավ Կապուի կառավարությունը ստապովից գերմանական բանվորների ընդհանուր զարմաղուի շնորհիվ, վորից նետ Կապուը փախավ Եվեզիտ նա մետով եմպրացիայում 96, 111, 113:

Կաուցկի Կարլ (ծնվ. 1854 թ.)—գերմանական սոցիալ-զեմոկրատ, II Կոնգրեսիցիոնալ զարալրչանի մարցսիզմի խոշորագույն թեորետիկներից, անտեսա-

դատ, պատմաբանն Ալվարտիանոս սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ մտել է 1874 թվին, նաքերով նրա կիսանաբխիտական թեկն, զորը զեկամբարտ էլին Շեյն ու Մուսար, Մարքսիստ գաղափար Մարքսի և Ենգելսի անմիջական ազդեցության տակ։ Բացարձակ սրենցի դարաշրջանում (1878—1890 թ.թ.) աշխատակցում էր գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի Ցյուրիխի անդալ սրգան «Սոցիալ-դեմոկրատիան»։ 1883 թվին Լիմնց գերական-գրական «Die neue Zeit» նաեղեց, զորի խմբագրիչը Յոսց մինչև 1917 թիվը։ 90-ական թվականներին գրել է Մի շարք մարքսիստական աշխատություններ («Ալգարային նարցը» և այլն)։ 1898 թվին, մեծ տասանութերից ևետ, Եզ. Բեռնշտայնի սեփականիչ գրեմ է զուրս գալիս («Անտի-Բեռնշտայն»)։ Սակայն արգեն իսկ այդ շրջանի Կաուցկու գրգամք-ներում կան շատ թերաստիթյուններ ու շեղումներ մարքսիզմից (զիտիկանիայի՝ պրոլետարական դեկատուրայի նարցը, նաշադական վերաբերմունց զեղի Մախի փրիկտոսթյունը և այլն)։ Իր ՀԻեղի իշխանություն ամառ լա-նապարհն աշխատություն մեջ 1905 թվի նեգափոխությունը ամառ զնաւասակում Կաուցկին ընդանուր ամամբ ասկամին արասնայում էր մարքսիստական նայացներ, բայց այդ մամանկից իվեր սպարտուլիստական, ցեն-տրիստական նակալները, զորանք միշտ էլ ումեղ էլին Կաուցկու մեջ, վհակա-նարին նազթամակում են նրա ամբողջ քաղաքական և թերախիչ գործունեյու-թյան մեջ։ Նա զանում է սկենարանիս ասամիլ սկանմար ներկայացուցիչը արեմուսում—այն, կենարանի, զորն սպարտուլիզմի այլաստակություններից մեկն էր Գասերամիլ մամանակ Կաուցկին վերջնականապես իզում է իր կապե-րը մարքսիզմի ևետ, իր գրեթե փաստական սոցիալ-շովինիզմը քաղաքիկով ին-տերնացիոնալիստական ֆրազով նա Գերմանիայի անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության Լիմնագրիներից մեկն էր, և այնուամենայնիվ գաղմ-վում էր նրա աջ թիւում։ Նականերբյան նեգափոխությունից ևետ խորհրդային սիստեմի զեմ զուրս ինկով, պաշտպանելով «Նարցը» գեմոկրատիան ու պա-լամենարիզմը։ Գերմանիայի նայաներբյան նեգափոխությունից ևետ մամով Երերա-Շայգեմանի ասաշին կոսամարության մեջ վարդն արասցին գործերի միսիտարի սզմական, ընդ զորում այդ կոսամարության մեջ անց էր կացում Անտանաին սարկուկուն ծառայություններ մասուցելու քաղաքականություն, ամեն կերպ արգելակելով նարարերությունների վերակումը Խորհրդային Ռուսաս-տանի ևետ Բեռնի կոֆերենցիայում ամենամիջնամական կերպով էր զուրս գալիս Խորհրդային Ռուսաստանի զեմ։ Վիեննայի (II¹/₂) Ինտերնացիոնալի Լիմնագրե-ներից մեկն էր։ 1923 թվին նպաստեց նրա վերազարմի 11 Ինտերնացիոնալի շարքերը։ Կաուցկու վերջին աշխատություններում է մամանակը նրա «Գաս-մության մասերիլիստական ըմբանում յերկատար աշխատության մեջ (1927) մարքսիզմի պոսնիպուսը Լեսսցամ է մայրանեղ շափերի ԽՍՀՄ ամենա-գազազամ թշնամիներից մեկը ինեկով, Կաուցկին բացնայութեն պատերազմ ու ինտերվենցիա յե քարոզում նրա զեմ (մամամանկ Վոյլիզիզը փակուզումն բրոշյուրում 1930 թ.) Կաուցկու մասին անս Լենինի «Գրուլետարական նե-գափոխությունը և սկենպաս Կաուցկին» բրոշյուրը (Յերկեր, XXIII Է.)—6, 7, 8, 16, 21, 67, 70, 73, 104, 111, 112, 113.

Կերեցկի Ա. Յ. (մեմ. 1881 թ.)—Փեարզարյան նեգափոխության մանր-բուր-ժուական ասաշխարհներից ամենականամարը, յերզվյալ նամատարմատար։ Նաշակ

ևեզ բերեց Վորպես դատապաշտպան ջազաբական գառավարությաններում, 1913 թվից Գետական դումայի անդամ եր, Դումայում հարեց արագավիճները (աշխատավորականներ) ֆրակցիային: Լատվիտարեային պատերազմի սկզբին սոցիալ-հայրենասեր եր: Լեզափոխությանինց կեսս ժամ սոցիալա-կոադափոխ-կաններին հուսակցության մեջ: Գետադրոզի Խորհրդի նախագահի սզանկան յնդամ ժամանակ, Կակաակ Խորհրդի Գործկոմի այն վորոշման, վոր ժամանակավոր հասավարությանը մինիտարներ չպետք է առլ, ժամավոր հասավարության մեջ վորպես արագաբազաատության մինիտար Ա. Գուշկովի հրամարկանինց կեսս աագմական ու ժավային մինիտար եր: Գաշնակիցների պահանջամար ուսական բանակը Կակիտյան Կարակման ուղարկեց, վորը լիակատար պարատությամբ վերջացավ: Գետադրոզի պրոլետարիատի Կուլիտյան շարժման Ենչուկից կեսս վորպես վարչապետ ղլխավորում է միջանի Կոսլիցինոն մինիտարությաններ, վորոնց արագաբան փոխարինում են իրար: Գոանիլովլիտայից կեսս—վարչապետ է գերագույն գորակրամանաուար: Վորպես պետական իշխանության ղլխո՛ կրակում եր Կամակախոզական ջազաբականության, ղլրովելով գեղի Կականեզափոխության ու բննադարաիզմ Կականերինին ջանում եր կնվիչ Կակաի վրա ու Գետադրոզի վրա Կարակվելու արջավակց կազմակերպել: Գաուլի-տայի ժոս Լուիշախվիլով արտասանման փոխով, վորպեց սկաիվ Կակախորհր-տային աշխատանց է կատարում—27, 36, 37, 69, 102:

Կլայնա Ա. Ռ. (ծնվ. 1869 թ.)—անգլլիտական Բանվորական կուսակցության լիգերներեից մեկն է, պատրամենաի անդամ է չվորակավորված բանվորների ֆեդերացիայի նախագահ: 1921—1922 թ.թ. Բանվորական կուսակցության պա-լամենտական խմբի նախագահն եր: 1924 թվին ժանում եր Անգլլիայի բանվորա-կան հասավարության կազմի մեջ վորպես մինիտար առանց պարաֆլիխ—76, 79, Կոլլյակ Ա.Վ. (1873—1920)—ժովպաետ, ապա Սիբիրի կականեզափոխական հասավարությաններից մեկի ղլխո: Ինգերիտլիտական պատերազմի ժամա-նակ (1916 թ.) Սկնովյան նավատորմի հրամանատարն եր: Փետրվարյան կեզա-փոխությանինց կեսս Կարկազրված յեզավ պաշտոնաթոզ լիննչ ու արտասանման գնար: 1918 թվին անգլլիացիներին է ուսական կականեզափոխական զործիչնե-րի առաջարկությամբ վերագաբանով Խորբին, վորտեղ զրազվեց սոլիտակ-զվարդիտ-կան ուժերի միավորմար: Աշնանը Ուսկ գնաց ու այնտեղ կեբրական ղլրեկ-տարիայի կոզմից նշանակվեց աագմա-ժավային մինիտար: 1918 թվի նոյեմբերի 18-ին աագմականների (ВОСНУННБ), խոշոր բուրժուազիտայի ու անգլլիացիներ-րի աշակցությամբ պետական կեզաշրլում կատարեց Ուսկում, Լեբրակախելով կեբրական ղլրեկաուրիայի անգամներին (Ավրսննայիվ, Ջենգլնով և ուրիշներ) է շրուսաստանի գերագույն հասավարիչ: Կուսակելով իրեն: Նույն սարգա գեկ-տեմբերին Ուժայում Լեբրակախեց Սանմանազիբ ժողովի կովտեյի անգամնե-րին է անգլլիտական ու ֆրանսական հասավարությանների աշակցությամբ, վորտեց լիազորը զարևավ փաստաբան, սկսեց ղինված պաշտար Խորհրդային իշ-խանության գեկ Կուլակի ծրագրը Կանդում եր միապետության վերակոզմե-ման, վորը պետք է կատարվեր աագմական ղլիկամատարայի Կուշկմամբ ու բանվոր պատակարգի ֆիզիկական վոշնչացման միջոցով: Այդ նպատակին կա-նելու Կամար նա կանչ չեբ առնում Ռուսաստանը ինգերիտլիտաների գազութի վերածելու առջև 1919 թվի ամառը գաշնակիցների Գերագույն խորհուրդը

ապագա-անխնայական սպանության խառնացած Կոլլալին ու Ներա գաղնակից-ներին, յիկն նա կատարել մի շարք պայմաններ (26, V և 12, VI հայտարարել) Ասիայն այդ միջոցին Կարմիր բանակը, սկզբնական անհաջողություններից ևետ, պարսութայն ժամանց Կոլլալին, վարից նա այլևս չէր կարող կարգը ընկնել, և այդ կարկազանց գաղնակիցներին զրուշումալ նրա պաշտանական անուշումայից Կարմիր բանակի կարգամենքը և հեղափոխական պարտիզանական շարժման անուշը շատով կասցրին կոլլալիզմիննայի կործանման, Կոլլակն ինքը գերի գերցվեց ու 1920 թվի հունվարին, գաղնակից ուժերի հրամանատար գնեւրայ ժամեննի կամեւայուժյամը՝ հանենովեց Իրկուստիում գրեմոզ Քաղաքական կենտրոնին Փետրվարի 7-ին, Իրկուստի կեղծովի վորշումը, Կոլլակը զնդակահարվեց իր վերջին վորշուղեւ Պեպեյայիովի կեւ մեկանգ—17, 55:

Վոսեիլով Լ. Գ. (1870—1918)—գեներալ, քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ հակահեղափոխութայն առաջնորդներից մեկն էր: Մասնակցեւ և առեւապանական և ինգերիտայիտական պատերազմներին, 1915 թվին յեղեւ և գրգիղելով հրամանատար Չայիցիայում, նահանջելիս գերի յն ընկել ավստրիացիների ձեռքը, սակայն գերութայնից փախել և 1917 թվի ապրիլին Պետրոզդոլի ապստան շրջանի գործերի հրամանատար լինելով, հրաման կատիւ հրեանին ուղարկելու բանվորական ցույցերի զեւ: Պետրոզդոլի Խորդի պահանջմամբ՝ ստիպման և լինում պաշտանը թողնելու հուլիսյան սրբից ևետ նշանակվում և գերագույն զորահրամանատար: Ժամանակավոր կառավարութայնը կամեւայնեցեց վերականգնելու մահապատիժ նակատում, ի չիք գործերից զինվորների ընտրովի կամեւաների իրավունքները և նեւադակից խառնույն պայքար բանական յեղան ըստիկիւյան արեւազրութայնների զեւ: Մասկոպոյի պետական խորհրդակցութայն շրջանում գարեւով ամբողջ առեւապագայի կուսեց վորպեւ միակ մարզը, վորն ընդունակ և շարքը ևտատար 1917 թվի սոստոսին, գերագույն զորահրամանատարի կայանի աշակցութայնն ու հակահեղափոխական սոստոսութայն կամեւայնեցը վայելելով շատայ սոստոսական գրեւատարա ևտատակ, այդ նոստակով արշավանց գործելով Պետրոզդոլի վրա, սակայն զս վերջացով կատարյալ անհաջողութայն: Հոկտեմբերյան հեղափոխութայնից ևետ Բիխովսիայա բանակից փախով Դոն, վորտեղ գնեւրայ Աւերսեյովի կեւ միտսին կամեւորական բանակի գլուխը կամեւանց, ըայց Կարմիր դգորդիտն շտիվայից Կոսեիլովին, նա զեղի ստեւատանները նահանջեց ու 1918 թվի ապրիլին սպանվեց Յեկատերինոզդոլի մոտ տեղի ունեցած մարտում—96:

Կերպալի Արեւի (ծնվ. 1875 թ.)—գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ: Մոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութայն պատակտումից ևետ (1916 թվին)—Գերմանիայի Անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութայն ակնամուր անդամն ու զեկեւրան էր 1920 թվի ամառը, Կամեւաներին II կոնգրեսում բանակցութայններ էր վորում անկախներին III Դեմոկրատիանային միտնալու մտին, ըայց Գերմանիա վերադառնալով, հրամարվեց Կամեւաներին միտնալուց: 1923 թվին Եանկոտեւ սոցիալ-դեմոկրատաների միացորդներին կեւ վերադարձով Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութայն գրեղը —21, 70, 112, 113:

Հայգմտն Լեւորի Մեյեր (1842—1921)—աչրի ընկնող անգլիական սոցիալիստ, փաստաբան ու ժուռնալիստ Անձնագրի ծանօթ և յեղել Մարքսի և Ենգելսի հետ: 1883 թվին Կիսնց Սոցիալ-դեմոկրատական ֆեդերացիան, զորը նուազաչափ վերանվանվեց Սոցիալ-դեմոկրատական հուսակցութիւն, ու ել իր ներքին 1911 թվին վերակազմվեց զորպէս Բրիտանական սոցիալիստական հուսակցութիւն: 1900—1910 թ.թ. Միջազգային սոցիալիստական բյուրոյի նախագահն էր: Պատերազմին նախորդող շրջանում քննվեց զեղի իմպերիալիզմի պաշտպանութիւնը և պատերազմի ժամանակ ժայռակց սոցիալ-լովինիստ դարձավ: 1916 թվի ապրիլին, Բրիտանական սոցիալիստական հուսակցութիւնի Սոցիալիստական ժառանգ, — հուսակցութիւն, զորի մեծամասնութիւնը պայքար էր մղում պատերազմի դեմ, — իր նկատարգններէ մի խմբի հետ մեկտեղ ժառանգ հուսակցութիւնից: Դրանից հետո Կիսնցից նացիանալ-սոցիալիստական հուսակցութիւնը, զորը 1921 թվին ընդունեց Սոցիալ-դեմոկրատական ֆեդերացիայի կին անունը: Յետոյ թիւեր և կառուարել խորհրդային սիստեմի դեմ ու Խորհրդային Ռուսաստանի ինտերվենցիայի և բուկարի կողմնակից և յեղել: Յերբէր ժառքսիստ շնչած Հայգմտնի բնութագրիչը աես Լեւորի եւ յայգմտնը Մարքսի մասին նողգմտում (Յերբէր, XV հ, էջեր 267—271).—105.

Լեւորստն Արուր (ծնվ. 1863 թ.)—անգլիական արշարմամն և անգլիական Բանվորական հուսակցութիւնի ամենաազգեցիկ լիգերներէից մեկն և, պրոֆեսիոնալ ձուլող: Միջնից պատերազմը կիրառում էր լիգերալ կառավարութիւն հետ նամակաչափութիւն կիցերու ըտպարականութիւն: Յերբ Կեյր-Հարդին նուազավ հուսակցութիւն նախագահի պաշտանից (1908), Լեւորստնը յերկու տարի ժառքի աչ պաշտանը և ապա յերկրորդ անգամ 1914—1918 թ.թ.—այն բանից հետո, յերբ Մակգանալան, իր պոցիֆիզմի պատեհում, ստիպում էր թողնել աչ պաշտանը: Պատերազմի սկզբին Կեյր-Հարդիի հետ մեկտեղ ստարագրեց Ս Խաներացիանալի բրիտանական կառավարի անունից անգլիական բանվորներին ուղղած դիմում, զորով կոչ էր արժում պայքարել պատերազմի դեմ, բայց յերբ Անգլիան ժամանակեց պատերազմին, սոցիալ-լովինիստական զիբը բանից, բանակի կամար կամավորներ կավարտարելու կամպանիս մղելով: 1915 թվին լուսավորութիւն միջնոր էր առաջին կառուցիան կառավարութիւն մեջ, 1916 թվին միջնոր առանց պրոֆեսիֆ Լոյգ-Ջորջի ազգական կարիներում Սոկույն 1917 թվին կարկազրոված յեղավ պաշտանաթող լինել, զորովհետև կամարանցով վերաբերվեց Սոկույնում միջազգային սոցիալիստական կոնֆերենցիա զամարելու մարի նկատմամբ, զորով կարուցեց ամիջնի վերջը կողթութիւնը զազգաբարի մարզի անգլիական բուրժուազիայի զայրութիւնը: Մակգանալի առաջին կարիներում (1924) ներքին գործերի միջնոր էր, յերկրորդում (1929—1931)—առաջին գործերի միջնոր: Յերբ Մակգանալը պակտանդակներէ բանակն անցավ, Լեւորստնը զլիստորեց հուսակցութիւն մեջ յեղած կեղծ արողիցիանալ—43, 46, 47, 76, 79, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 96, 111.

Լիվերդիլից Ռուզուլ (ծնվ. 1878 թ.)—գերմանական սոցիալ-դեմոկրատային առաջնորդներէից մեկն և, աչպես կուլում սովորա-մարքսիզմի ամենաանալիստ Թեորետիկն ու ներկայացուցիչը: 1906 թվին փոխազգրեց Գերմանիա,

գործակցութեան մասնակցութիւնն ունեցած սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցական զորոցի ղեկավարման մեջ, աշխատակցեց զերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի սրբան «Neue Zeiten»-ին ու խմբագրեց «Vorwärts»-ը (1907—1915 թ. թ.) 1910 թվին լույս ընծայեց իր գլխավոր աշխատութիւնը՝ «Finanzkapital» («Ճիւղնաձողական կապիտալը»), զորով շնորհ ժառանգեց Հաւանքնեւ սոցորուներով ինչու Միշտ մտտիկ լինելով Կառուցու ինչու, պատերազմի տարիներին ցնեարեաւ երբ 1917 թվին Գերմանիայի Անկախ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան (USPD) մեջ մտնելով, Հիլֆերզինզը գտնուեց և Նրա կենտրոնական սրբան «Die Freiheit»-ի («Ազատութիւն») խմբագիր և ԿԿ անգամ Կուսակցութեան բուրժուական, սեփորձութեան քաղաքականութեան գլխավոր ներկայացուցիչն և 1918 թվին Նոյեմբերյան ևեղափոխութիւնից ինչու — սոցիալիզացիայի կառավարական հանձնաժողովի անգամ երբ 1919—1920 թ. թ. անկախներէ կամեմանքն մտնելու ղեմ և զուրս գալիս 1923 թվին Ֆրանսիաներէ միշտաբ եր Ետեղեղեմանի կարեւորեալ, 1928—1929 թ. թ. — սոց-գեմ. Մյուլլերի կողմից ինչու կարեւորեալ, Սոցիալ-դեմոկրատիայի Քիլի համագումարում (1927) պաշտպանում եր ղեկավարեղաձող կապիտալիզմի մեղրին: Ներկայումս սոցիալ-Ֆալիզմի իղեղողեղեղեղ մեկն և լրատարակում և «Die Gesellschaft» («Հասարակութիւն») հանգեղ, զորը «Die Neue Zeiten»-ի շաղունակութիւնն և—16, 21, 70, 73
 Հորեղ—տես Պսնեղեղ, Անսն—32, 36 72:

Մ

Մակդոնայի Ռամել (ծնվ. 1866 թ.)—անգլիական Բանձորական կուսակցութեան առաջնորդն ու Ս Ռուսերնացիոնալի լիղեղեղեղեղ մեղը, աշտպես կոչման ղեղնարուղեղով սոցիալիզմի մեղրեղեղ: Բանձորական կուսակցութեան («Labour Party») ու բանձորական ներկայացուցչութեան կամեղեղ ինչու գեղեղեղեղեղ մեկն ու քարտուղարը (1900—1912): պատգամաղը և սկսած 1906 թվին 1912—1916 թ. թ. Բանձորական կուսակցութեան պաշտպանական ֆրակցիոնի լիղեղն եր: Գտեղաղմի մամանակ պացիֆիստական գեղը եր ղեղն, 1927 թվին Նորից գարեղով Բանձորական կուսակցութեան պաշտպանական ֆրակցիոնի լիղեղ ու պաշտպանական սոցիալիզմի լիղեղ: Մկսած 1924 թվին, ղեղնութեան զորը ղրջանից ինչու, յերը Մակդոնալը մամում և Սյ Ռուսերնացիոնալի մեղ, Նո, կրեղն զերղաղանալով Ս Ռուսերնացիոնալի գեղեղ, զերջնակեղնաղես Նորից Բանձորական կուսակցութեան ալ թեղն,—աշն կուսակցութեան, զորի լիղեղն եր պատերաղմից առալ և Նրանից ինչու Վարչաղես ու աղտաղն գորեղեր միշտաբ եր առաղն բանձորական կառավարութեան մեղ (1924 թ.), զորը շաղաղոր—լիղեղալ քաղաքականութիւնն եր զարում: Մկսած 1929 թվին հունիսից զարչաղեսն եր յերեղորղ բանձորական կառավարութեան, զորն ղստ կոնութեան ղարուանակում եր պաղաղանողականեղեր կակարանձորական ու իղեղեղիղաղական քաղաքականութիւնը: Սերը 1931 թվին աղնան աղ կառավարութեանը լրամարեղից, Մոնիղոնալըն աղեղով պաղաղանողականեղեր բանակը, գլխավորելով ղաղաղիլն կուսիցիոն կառավարութեանը (լիղորիտաներ, պաղաղանողականեղեր ու լիղեղաղեղեր), զորն իղեղերն և զերեղն անգլիական կապիտալիզմը.—76, 79:

Մալինովսկի Ռ. Վ. (1876—1918)—IY Գեաական դուստրի անդամ Մոսկվայի Զահանգի ըստփոսական կուրիայից, Վոր միամասնակ գոստիկանական զեպարա-տաճինարի զազանի ուլխաասակիցն էր։ Իր Կոնստրուկան ասզանգից ոչպակնով պասպոսմափորների մեջ աչքի ընկավ 1913 թվի ամսոր զհներայ Ջուսկովսկու պասանձաճը։ Գորջ Կոստասն էր Երա կապը ՎոստիկանուՍյան զեպարա-տանի Կեա, Մալինովսկին սարկված էր զուրա զայ Գեաական դուստրից ու ար-տասանման գեաւ 1916 թվին Կո Գեարոզարոյ յեկավ, կամափոր կերպով զաստ-բանի մեարջ Կանձեց իրեն ու Գերազույն արիբուսնալի գասավճաով զեզակա-ւարկեց։—35

Մարկա Կարլ (1818—1892)—տեա Երա կենսազրուՍյունը, Վոր զրն է Վ. Ի. Լենինը 1914 թվին (Յերկիր, XVIII Կ., կեր 5—43)։—22, 31, 44, 61, 67.

Մարտով Լ. (Յեղիբրաւս, Յա. Ո.) (1873—1923)—մենչեկգմի ամենասականա-փոր լիզերնեբրից ու Կրապարկախոսնեբրից մեկն էր Իր Կեպոփոխական գորճու-նեյուՍյանն սկսել է 1895 թվին «Искра»-ի ու «Заря»-ի խճազրուՍյան անգամ էր, Գեաերբուրգի «Բանվոր գասակարգի պաստազրուՍյան պայքարի միւսՍյան» ժառնակիցը։ ՌՄԳԲԿ II Կամազուսարում փորթոմասնուՍյան զուսին անցավ ու այն ժամանակմանից իվեր Մաւս էր մենչեկգմի ամենասականափոր իզեպոզն ու Կրապարկախոսը։ Ձերբակալվել է ու 1906 թվին սըսորվել ար-տասանման II Գուսմի ընարուՍյուննեբրի ժամանակ զեկալմարում էր մենչեկ-կան Փրակցիան, պապազանկով բուկի կնքուսը կազեանեբրի Կեա Ռեակցիայի զարարջնաւում գասնում է լիկվիդասարուՍյան լիզերնեբրից մեկը և խճա-զրում է լիկվիդասարական «Голос Социал-Демократа»-ն 1913 թվի վերջին Ռուսաստան վերազանաւում, Վորպեա «Рабочая Газета»-ի խճազրիճ զեկա-վարում է սոցիալ-զեմոկրատիայի ալ թիկի պայքարը բուլնեկնեբրի զեմո Գասե-րազմի արիինեբրին, արասանմանում լրնելով, ցենսըրոստական զերթ է բանում, ուչեալ-լովիինգը ճոպարկելով Կեպոփոխական Փրազուի Կազմկոմի (ОК) Ար-տասանմանյան ցարաւազարուՍյան անգամ էր, Երա «Издостик»-ի և «Ինտեր-նացիոնալն ու պասեբազմը» ժոզվածուի ուլխաասակիցը, Յիմմերվալյան կոն-ֆերենցիայի (Կենարոն), Մ. Տ. Կ-ի փեարվարյան ընդալմամ խարչազա-լուՍյանն ու Գինուայի կոնֆերենցիայի ժամանակիցը, Փեարվարյան Կեպ-փոխուՍյունից Կեա Գերմանիայով Ռուսաստան վերազանաւում, ուզողիցին զերթ բանեց պաշտանական մենչեկգմի Կանգոպ, պաշտպանելով «Новая Жизнь» խճրին, բայց կապերը մենչեկգմից չկարելով Խորուրզնեբրի II Կամազուսարում պաշտպանում էր բուր սոցիալիստական կուսակուՍյուննեբրի Ենրկայաջուզիչ-նեբրից կոստափարուՍյուն կազմուս անկրամեպարուՍյունը ու մենչեկնեբրի և ալ Կենրնեբրի Կեոանաւուց Կեա Մաւց Կամազուսարում։ Մոկայն շուսավ անուաշա թշնամական զերթ բանեց զեպի Խորուրզային իշխանուՍյունը։ 1920 թվին վոր-պեա Կեմլզրոսն անցավ Ռեուլին, վորակց կրճեց ու խճազրում էր մենչեկնեբրի կենարոնական ուզոն «СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЕ ВОСТНИКИ»-ը։—67, 68, 69.

Մերենկով Ա. (1881—1925)—Փրանսական սինչեկալիստ, կաթասյազորմնեբրի -ինչեկատի կազմակերպիչը, ապա ալխաասանքի բորայի զեկալմարը Ռուրիյուն 1905 թվին ընարվում է Ժապազազորմնեբրի Փեղերբայի ճարտասարուՍյան անգամ ու զեկալմարում է ալջ Փեղերբայան շուրջ 18 արբի Ալխաասանքի ընչեկանրական կոնֆեղերայիցիայի բուր կանչերնեբրի ժամանակիցն էր 1915 թվին

պաշտպանում եր գերմանական բուրժուազիայի գազութային ցարգապահանությունը Գառնիքովի տարիներին հարեց Շայգեմանի զորքին ու սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության մեծամասնության հետ մեկտեղ աշակցում եր կառավարությանն ու քվեարկում սաղմուկան վարկերի ուղին: 1918 թվին ճնշեց նախորդների պատասժությունը Քիլում, ժողից հետո Նյուսակվեց Քիլի գննաբալ-նականգապետ: Յերը կեղափոխական շարժումն ուժեղացալ, իրեն ժողդես նախորդների անուրբ խաղաղացնող ցույց աժաժ նուսկեն կանչվեց Քեուլին ու ժաժժ Ժողովրդական լիազորների խորհրդի կազմի մեջ: Հակահեղափոխական գննաբանների՝ Լյուսաժիցիի և այլոց՝ վրա կենվելոլ, անուրցարար ճնշեց Քեուլինի բանվորների 1919 թվի կուժվարյան պատասժությունը: Վորդես ազգային պաշտպանության մինիստր Շայգեմանի կարիենաում, նուսկեն միադեապահան սոս-ների ուղնությամբ ու ժաժապական տեսորի միջոցով ճնշում եր կեղափոխանը բանվորական շարժումը: Գերմանական բուրժուազիան սոսաղադրժում եր նուսկեն ժողդես գործիք՝ գարգացող պրոլետարական կեղափոխությունը ճնշելու համար ու նրա աշակցությամբ կոչ պատրաստեց կապույան խաժվության համար, ժորը վերջ դրեց նուսկեի մինիստրական կարիերային:—16, 76, 79, 104

Ե

Շայգեմանի Ֆիլիպ (ծնվ. 1885 թ.)—յերիտասարդ կասակում գրաշար և յեղելը 1903 թվին սոյխասաղի պատաժամալոր ընարվելոլ, շուսաժ աչքի ընկնող զիւր և դրաժում այնանկ, Ա. Քերիլի ամենաժաժի ալխաժալիցն և յեղելը 1912 թվին ընարվում և կուսակցության կն անդամ և նույն տարում, յերը սոցիալ-դեմոկրատիան խուրը կաղթանակ և աանում պատլամենաական ընարություններում Շայգեմանն ընարվում և Ֆրակցիայի նախագահության անդամ ու սոյխասաղի փոխնախագահ: Քերիլի ժակվանից հետո, Սերբաի հետ միասին գաանում և սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության զլիաժվոր գեկաժարբ, և այլ կուսակցության վողջ գաժանանական գորժունելությունը պատերազմի տարիներին ընթանում և Շայգեմանի գեկաժարությամբ 1918 թվի նոյեմբերյան կեղափոխությամբ նախորդող միջոցին ջանում և փրկել միադեաությունը, ժանելոլ գուրս Մարտիլիլիան Քաղկեդոն կարենեաի կազմի մեջ Հեղափոխությունից հետո ընարվում և Ժողովրդական լիազորների խորհրդի, այն և՛ ԵԳերմանական սոցիալիստական կանրադեաությանն ժամանակալոր կառաժարության անդամ: Բուրը միջոցներով ճնշում եր պրոլետարիաաի ժաժալժող կեղափոխական շարժումը:—16, 69, 72, 73, 76, 79, 82, 96, 104, 112:

Շյոլդեր Կ. (ծնվ. 1855 թ.)—գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ, ժոր 1910 թվին հարեց կոմունիստներին: 1930 թվին պտականում եր ընախ կոմունիստներին խորին, վորոնք կազմել ելին սոյադես կուժժաժ ըլամբուրդյան կասանքը, ժորի կողմնակիցները Ֆրանսիայի դեժ պալլոսելու Նյուսարանոլ ընակչության բուրը ազգային տարրերին, ներսոյալ և բուրժուազիան, կոչ ելին անում կամախըմբվելու բուլլեժիզմի գրուլի աակի:—32:

Ջերմիելովսկի Ն. Գ. (1828—1889)— ռուսական մեծ գիտնական ու քննադատ, զորք վարպետորեն յուսարանել և բուրժուական եկեղծովայի սնանկությանը (Մարքս), ուսական նկատման մի շարք սերունդների ուսուցիչը Վրոպե քաղաքաճանաչող, նայանի յե Ջ. Մ. Միլլի «Քաղաքաճանաչության նիւսերներէ իր քարգմանությամբ, զորին կցել և ուսուցիտական մոզով գրված իր ճանախարհությաննը, ինչպես նաև մի շարք աշխատությաններով, զորանք նմիբովմ են սոցիալիզմի գաղափարներէ պոպուլարիզացիային և 1891 թ. գյուղացիական սեփարմի քննադատությանը: Վրոպե գրական քննադատ Ջերմիելովսկին սովել և մի շարք փայլուն նոզմաններ («Ծագոյլան շրջանի սկնարկներ», «Լիսիկը», նոզմաններ Պուշկինի մասին և այլն) «Собраниеи»-ում, զորի գեղամարներէջ մեկն եր: Ռուսական նամայնի մեջ տեսում եր նասարկության սոցիալիտական կոուսցման նարավոր սոզմը 80-ական թվականներէ նկատման շարժման առաջնորդն եր և 70-ական ու 80-ական թվականներէ նկատման շարժման ներշնչողներէջ մեկը: Ջերմիելովսկի և 1863 թվին ու նամարյա մինչև 1889 թվին տեղի ունեցած իր մակը յեղել և բանտում և սքոսրում, նասարկական ու նրաքարակախոտակն աշխատանքին անմիջականորեն մասնակցելու նարավորությանիջ գրված լինելով: Անպին սոզնցության և գործել ուսական նասարկական մարի գարգացման գրաւ— 67:

Ջերմի Վ. Մ. (ծնվ. 1873 թ.)— սոցիալիտ-նկատմաններէ կուսակցության իղեկընդ ու առաջնորդը, 44 անփոփոխելի անգամը և կուսակցության կենարունական որդան «Революционная Россия»-ի իմրագիրը: Բողմից նանգես և յեկել մարքիզմի քննադատությամբ, մասնավորապես շանացել և սոզնցուցել նրա սնանկությանը՝ գյուղաճանաչության նկատմամբ կիրառելիս: Պատերազմի տարիններին առամնվոզ գիրք եր բունել ինտերնացիոնալիզմի ու պաշտպանողականության մինչև Մամակցել և Տիմմերվալդյան կոնֆերենցիային (նանգակ Պաց նրա մանիֆեստի քեղարկության մամանակ): Փեարվարյան նկատմանությանիջ նետ— կասաղի սոցիալ-պաշտպանողական նոզպորմության մինիտար Փամանակավոր կոուպարության առաջին կուսիցիան կարինետում նրամարական սովեց ուլիսյան որբիջ նետ: Մամանաղիբ մոզմի նախագան եր: Գործան մամանկցության և ունեցել Վրոպայի սփերում 1918 թվին կոզմակերզովմ շեխ-եսերական սպաստարությանը և զլիտավրել և Մամանաղիբ մոզմի անգամների նամազումարն Ուֆայում: 1921 թվի նունվարին մամանկցել և Մամանաղիբ մոզմի նախկին անգամների իտերզակցությանը Փարիզում, զորանք իտերզակցությանը կազմել եր ետերներէջ ու կոզնաներէջ քաղկացած կոմիտե նմանցել և աշակցության ցույց տալ Պրանշապաի սպաստարությանը Ռեկլից, զորանք զալիս և նասարկական ալջ նոզատակով: Վերջին տարիներս ալջպես կոզմած էկոնարուկտիվ սոցիալիզմի— մանր-բուրժուական սեփարմիզմի մի ալլտեստակության— ներկայացուցիչներէջ մեկն եւ— 68:

Ջերմի Վ. (ծնվ. 1874 թ.)— անզլիտական քաղաքական գործիչ, լեբերու կուսակցության անգամ, 1900-ից մինչև 1906 թվից պոպուլամնտի անգամ եր

պահպանողականների կողմից, իսկ 1906-ից մինչև 1920 թիվը՝ լիբերալների կողմից, 1910-ից մինչև 1911 թիվը, ներքին գործերի մինիստր լինելով, զորքը գործազուրկ և Լիվերպուլի գործազուրկությամբ բանվորներին ճնշելու նամար, 1918-ից մինչև 1921 թիվը ապստամբական մինիստր էր, 1921 թիվին՝ գաղութների մինիստր, 1924 թիվին, պառլամենտական ընտրություններից, լիբերալների պառլամենտական ջաղագրականության գեմ էր զուրս գալիս Մորլոզային Ռուսաստանի թշնամին և, ինտերվենյուս ներշնչողներից մեկը— 83, 86, 85, 83, 95, 96:

Պանկիևս Սիլվիա (1852—1938)—անգլիական սոցիալիստուհի, մինչև պառլամենտական Անգլիայի սուֆրաժիստական շարժման ղեկավարներից մեկը: Պատերազմի ժամանակ Պանկիևսը բացահայտ անկամքի և անհամաձայնության պրոպագանդ էր մղում, զրա նամար յենթարկվելով բուրժուական կառավարության նախնականներին Ռուսաստանի անկամքներից և նպագրություններից կետաձայնեց ծայրահեղ ձախ՝ Բանվորների սոցիալիստական ֆեդերացիայի (W.S.F.) կազմակերպմանը, ժորը բողոքացած էր ղեկավարող կանանցից: Այդ կազմակերպությանը բացառաբար էր վերաբերվում ղեկի պառլամենտական գործունեությանը և Բանվորական կուսակցության մեջ մտնելուն ղեմ էր առաջադրում: Ֆեդերացիան Պանկիևսի խմբագրությանը նրա առաջնություն էր սրգանը՝ «Workers Dreadnought»-ը (Բանվորների Գրեյնուուտ-ը): 1920 թիվին Պանկիևսը մասնակցում է Կոմիտեների II կոնգրեսին: Կետադայում վարակից կոմունիստական կուսակցությանից այն բանի նամար, ժոր նրա մարկիստական «Workers Dreadnought» լրագիրը յենթարկել կուսակցական վերահսկողությանը— 74, 75, 79, 81, 82, 87:

Պաննիկու Անն (կեղծանունը՝ Լորեն Կ.)—նախնական ձախ սոցիալիստ, սոցիալիստության պրոֆեսոր: 1907 թիվին սոցիալիստները Պաննիկուին վարում են կուսակցությանից՝ իր նամախոսների խմբի կետ միասին (Վայնկույ, Ռայնդ-Լուս և ուրիշն): 1909 թիվին հիմնում է ձախ-սոցիալիստական «Տրիբունա» (ադրիստիստներ) լրագիրը: Կոմիտեների կազմվելուց կետա՝ նախում է նրան: 1920 թիվին, II կոնգրեսին նախորդող շրջանում Պաննիկուին նրա պարտիզանից՝ Horner K. «Die Entwicklung der Weltrevolution und die Taktik des Kommunismus» բրոշյուրը, ժորի մեջ զարգացնում է Եւրոպա-ձախերի պլանիստը: Եւրոպա-ձախերի գիրքը գոտապարտող II կոնգրեսից կետա Պաննիկուին նույն այդ բրոշյուրը լույս ընծայեց Վիննայում իր իսկական անունով: Այդ բրոշյուրի կազմման մեջ Պաննիկուին Կոմիտեների II կոնգրեսին մեղադրում է սոցիալիստիզմի և վոլ-կոմունիստական մասսաների նվաճման նպատակով կեղտոխոսությանն արագացնելուց նրա մարկիստ մեջ: Ներկայումս կետացել է բանվորական շարժումից— 32, 36, 72:

Պիլիսնով Գ. Վ. (1856—1918)—մարքեթի հիմնադիրն ու խորհրդային ներկայացուցիչն էր Ռուսաստանում մինչև Լենինը: Սկզբում մասնակցել է «Земля и воля» կուսակցությանը, իսկ յերը վերջինս պատակովից Վորոնեժի կոմպունտրում (1879), «Черный передел»-ի գլուխն անցավ: Վորպես կոմպունտրան արտասանման ղեկավար, իրում է կապերը նարգեմիկության կետ ու

1883 թվին Գ. Անդերսոնը, Վ. Ջասուլիչի և այլոց կես մեկանոց էլիմում և առաջին առատկան սոցիալ-դեմոկրատական խումբը՝ «Աշխատանքի ազատազրու-թյանն Ռուսերը 90-ական թվականներին յեռանդուն պայքար և մղում նա-րագործություն, Երևանդատնախանությանն ու առատկան կողմ զբա սբա աբ-առատկանությանը հանդիսացող շեկանամիջմիս զեմ 900-ական թվականներին «Искра»-ի ու «Заря»-ի խմբագրիներին մեկն և զառնում ու այդ թերթիներին հանձնարարությամբ հազմում և կուսակցական ձրագրի նախագիծը նախա-դիմը Անիին հազմին խիստ ջննդպատություն և յնթարկվում և Գլխառնովի հազմին ուղղվելուց կեսս զբմում և ձրագրի խիստյական նախագիծ սկզբուն-թային կամ սեռական ժառի նիմքում (սպրարային ժառ նիմախանում զընչ և Անիինը)։ Նախագիծն աննշան փոփոխությաննեղով ընդունվում և կուսակցու-թյան II համագումարի հազմին 1903 թվին տեղի ունեցած կուսակցության պատահառմին կեսս Գլխառնովի սկզբում հարում և ըսլիկիկներին, սպա մն-չնիկներին, բայց զսբոշ ժամանակ անց հազմաներպարն նեռանում և նակ վերջիններին, աճրաղ ժամանակ զազափարազես մենչնիկներին ժառիկ թնալով։ Լիկվիդատարության ծնունդ առնելով, նրա զեմ պայքարելով, նարին կար ժա-մանակով ժառնում և ըսլիկիկներին։ Ինգրիտախոսական պատերազմի ժամա-նակ առավել ուղ պաշտպանականներին զլուխ և կանգնում («ИРЕЗЫ»), նույն այդ գիծը շարունակելով Փետրվարյան հեղափոխությանից կեսս («ВДНСТВО») և միևնույն ժամանակ ժամանակավոր կառավարությանն աշակցելու վճռական հազմանիցը հանդիսանելով։ Լուսիայան սրերին կեսս միանգամայն հակուհե-զափոխական գիծը բունց, պաշտպանելով ժամաբ իշխանությանն զազափարը։ Լուկաներչյան հեղափոխությանը թշնամաբար վերարելվեց։ Անիինը բարեք եր զնահատում Գլխառնովի տեսական ու փիլիսոփայական աշխատությանները, միևնույն ժամանակ նշելով նրա մի շարք խոշոր սխառները (հիերոգլիֆներին թեորային ընդունումը, գիտնկարիկայի ելության, պետության ժառցայան թե-սրիայի վաշ-նիշա ըմբռնումը և այլն)։— 21, 67, 105.

Պատերազմ Ա. Ն. (Ասարովեր) (ծնվ. 1869 թ.)— մենչնիկովի լիդերներին մեկն և 1900 թվին, աքսորը կրելուց կեսս, զարդես եմիզարնա սնցավ աբատան-ժան ու Անիին կես մեկանոց ժամանկցեց «Искра»-ի ու «Заря»-ի հազմա-կերպմանը։ ԲՄԴԲԻ II համագումարում (1903) հարեց մենչնիկներին։ 1905 թվին ու սեռակցիայի շրջանում զլիսավարում և մենչնիկովի աշ կեսսները։ Լիկվիդատար-թյան թեորանիկներին մեկն և Գտանբազմի աարիներին սոցիալ-կայրենա-սիրության առավել անսրող պաշտպաններին մեկն եր։ Մամանկցել և «Само-зашита» ժաղամուկին։ ԵՊժողովականներին զազափարական զեկավարն եր։ 1917 թվին զեկավար զըր եր խաղում բուրժուական «ЛЕНЬ» լրագրում, զսբը կատարել կամպանիա յեր մղում ըսլիկիկներին զեմ Լուկաներչյան հեղափոխու-թյանից կեսս միառամամանակ աշխատում և Դլովարիիվում։ 1926 թվին սկսած զանվում և եմիզարայիայում, զորանց հարել և մենչնիկովի ժայրանեղ աշ թեկին։ Ա. Կերենսկու «ЛД»-ի ամենամտակն աշխատակիցն և ու «Библиотека демо-кратического социализма»-ի խմբագիրը։— 67 :

Պ.

Պաղիկ Կ. Բ. (ծնվ. 1883 թ.)— Զախ սոցիալ-դեմոկրատ, սպա կամու-

Նրա, սկանավոր նրապարակախուս Սկոտ 1901 թվից Գալիցիայի սոցիալ-դեմոկրատիայի ակտիվ գործիչ էր: 1904—1908 թ. թ. աշխատում էր ընկառնած սոցիալ-դեմոկրատիայում, ապա տեղափոխվում է Գերմանիա, Վրոսեկ ևարում է գերմանական սոց.-դեմ. շախ Թեին: Ռ. Լուրսեմուրգի աշակերտներից մեկը լինելով բաժանում էր Նրա մե շարք սխալները (ազգային և այլ հարցերում): Յիժմերվալդի և Կինտայի կոնֆերենցիաների մասնակիցն էր, «Յիժմերվալդյան շախի» բյուրոյի անդամ: Այդպես կոչված «ժախ ասպիկաների» (Բրեմեն) զազափարական զեկավարն էր: 1917 թվին աշխատում էր Մոսկվայում՝ բուլշևիկներին ԿԿ կապերն աստրերկրյա նեզափոխական ինտերնացիոնալիստներին նա ասատակու զծով: 1917 թվին Կոկտեմբերին յեկավ Պետրոգրադ ու մտավ բուլշևիկյան կուսակցության մեջ: 1918 թվին «ժախ կոմունիստ» էր: Բրեստի Լաշաության կոնցրմից նետ զեկավարում էր Արազարծաղկամատի Կենտրոնական Սեկրետարի բաժինը: 1918 թվին անկազմ կերպով մեկնեց Գերմանիա՝ Վրոսեկա Խարուրգներին Ի Կամպերմանական Կամպունարի խորհրդային պատվերակության անդամ: Մամակցում է Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության Կիժնախի Կամպունարին ու ներքալալում է Շայխմանի կուսակցության կոչմից: Նույն ասրժա զեկտեմբերին բանախց ազաավելով, վերազառում է Ռուսաստան: 1922 թվին յերեք Մոսերնացիոնալներին Կամպունարին մասնակցում է վորպես Կոմիսներին պատվերակության անդամ: 1924 թվին Կարում է արևիկասական սպալիցիային, Նրա լիգերներից մեկը զառնալով: Լամ Կ(բ)Պ XV Կամպունարը Նրան վտարում է կուսակցությանից: 1920 թվին ընկունում է իր սխալները և վերականգնվում է Լամ Կ(բ)Պ շարքերում: 1931 թվից սկսած—«ԱՆՅՈՒՄԱՆ»-ի խմբադրության անդամ է— 24:

Ռեննի Կ. (ծնվ. 1870 թ.)— սեվիլիանիզմի ամենաականավոր ներկայացուցիչն է ավստրիական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության մեջ: Ազգային Լարցին Նվիրված իր աշխատությաննեբում ափել է Եկուլուրական-ազգային ինքնավարության ժանր-բուրժուական թերթիայի առաջին Կիժնավորակներից մեկը: Իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ կասաղի սոցիալ-պաշտպանողական էր: 1918 թվին ավստրիական նեզափոխությանից նետ ավստրիական Կամպունարի առաջին կանցլեր ու արեստին զործերի մինիստր լինելով (1919—1920)՝ պայքարել է պրոլետարական նեզափոխության ու պրոլետարական զիկուստուրայի զեմ, պաշտպանելով զասակարգային Կամպունարական շարժումը բուրժուալիայի նա: 1920 թվից Ազգային Խորհրդի պատգամավոր է— 16, 25:

Ռեննի Կլյեր (ծնվ. 1871 թ.)— ֆրանսական սոցիալիստական կուսակցության լիգերներից մեկն է, լրադրոզ Փարիսի սպանվելուց նետ զարքավ «L'Humanite»-ի խմբադիր, Թերթը վերածելով ինտերնացիոնալիզմի զեմ պայքարելու և սոցիալ-Լալրենսալիստության որգանին: Կուսակցության Տարի կոնգրեսում (1920 թ.) Մոսց վորքամանության նետ. իր կոլեկտիվների նա մեկանկ նետացավ կանգրեսից ու ցենսրիստներին մե մասին նետ (Լոնգե և ուրիշներ) պունկանեց Փրանսիայի ուրարուսիստական Սոցիալիստական կուսակցությանը, վորն ալմ սանել և զեկի սոցիալ-Ֆրալիզմը, Կոմունիզմի և ՌՍՀՄ-ի կասաղի թշնամի յե— 25:

Ռանյանկա Վ. Մ. (1859—1934)— Սեկտեբերինալովի և այլ Նաևանգներին

խառնուրդին կալվածատեր, III և IV Պետական Դուստնների նախագահ, սկսալարքիստ: Փետրվարյան հեղափոխութիւնէից հետո Պետական Դուստի անգամներէ ժամանակագոր կոմիտէի նախագահն էր, խոշոր բուրժուական անակցիայի գործունէա կազմակերպիչը Գեղեճեհոյ գաղափարներու հետեւնէն հեղափոխութիւնէից հետո վարդապետ եմիգրանտ գնաց արտասահման:— 36:

Ա

ԱԵՐԱՅԻ Գ. (1872—1926)—իտալական սոցիալիստական շարժման ամենաակնառու ներկայացուցիչն էր, իտալական սոցիալիստական կուսակցութեան ձախ, ժառանգականութեան թիկ կազմակերպիչն ու առաջնորդը, այդ կուսակցութեան կենտրոնական օրդան ՎԱՆՈՆԻ-ի խմբագիրը (1915 թ.): Պատերազմի ժամանակ ինտերնացիոնալիստական դիրք էր բռնել: Գործն կերպով ժամանակն է ցիւմմերվալդիան միավորման սահմաններ: III Ինտերնացիոնալի II կոնգրեսում Սերբառախն իտալական պատվիրակութեան ղեկն էր կանգնած և ժամում էր կոնգրեսի նախագահութեան մեջ, բայց կես տարի անց, իտալական կուսակցութեան կիզմանցի կոնգրեսում հրատարակեց յինթարկիվե շփոթութեան պայմաններէց մեկը հանդիսացող՝ առանց վերադառնալու անփոքիստներէից (Տուրատի, Մոզիլյանի, Տրեվիս և այլն) կապերը խզելու պահանջին: Սերբառախն կենտրոնէր գնաց ամբողջ կենտրոնը: Կամիւններին Գործկոմի կողմէ խառնական սոցիալիստական կուսակցութեանը վտարվեց Ինտերնացիոնալից: Գրառիչն, Ջեննարին, Բարզիզան և ուրիշները կազմեցին իտալական կոմունիստական կուսակցութեանը, իսկ Սերբառախն ու նրա խումբը շարունակեցին անգլիանիստներ լինալ, սակայն ցածրից յեկող բանվորական և ֆալիստական հակահեղափոխական շարժման հնչմամբ՝ առաինանտար կվոլուցիա կատարեցին զեպի ձախ, 1924 թվին ժամեցով իտալական կոմունիստական կուսակցութեան մեջ:—61:

ԱՅՈՒՆԻՑ Թիլիպ (ծնվ. 1864 թ.)—անգլիական սոցիալիստ, անգլիական Բանվորական կուսակցութեան այ թիկն հարող անկախ բանվորական կուսակցութեան ներկայացուցիչն էր առաջինի գործկոմում: Համայնքների պալատի անգամ 1924 թվին ժամում է Մակդոնալդի կոոպարութեան մեջ վարդապետ գանձարանի կոմիտէ (Ֆինանսների մինիստր): 1927 թվի վերջին զուրս յեկով Անկախ բանվորական կուսակցութեանից:—76, 79, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 112:

ԱԵՐԱՅԻ Գ. Ր. (ծնվ. 1870 թ.)—90-ական թվականներին՝ սոցիալ-գեմեկրատ, ԲՍՄԻԿ I համագումարի վերջում հրապարակված «ԲՍՄԻԿ մանիֆեստի» ներկայից, 1896 թվի Լոնդոնի Միջազգային սոցիալիստական կոնգրեսի ժամանակէն: 90-ական թվականներէ շեկով ժառանգիչն առաջին անգամ կազմակերպիչն էր: Լեզու ժառանգիստական հանգեմների («НОВОЕ СЛОВО», «НОВАЯ ВОЛНА», «ЖИЗНЬ») ժամանակիցն ու խմբագիրն էր: Արդին իսկ էր առաջին աշխատութեան մեջ («Քննադատական անարկիստ») ընդունել և, վեր Մարքսի բոլոր նայացքների կողմնակից չել: Իր հետագա աշխատութեաններում Մարքսի «քննադատական ստուգման» անվան առկ ժառանգիչի կեղծափոխական զագափարները կեղծարկելով՝ փոխարինեց զասակարգերի համադրութեանցութեան, պետութեան վոլ-դատակարգային բնութեան, զեպի սոցիալիզմը խաղաղ կվոլուցիա կատարելու և այլ զագափարներով: Մարքսիզմի փրկիստփայլութեանը (զիւսեկախիկա-

կան ժառանգի(վզմը) միշտ մնում է և 1900 թվի վերջին—1901 թվի սկզբին Վորպես եղեմակրատական ուղղությանի» սարկայացուցիչ բանակցություններ և շարելի բնակարայականներն) նա ընդի մասին, աշխատակցել և «Искра»-ի առաջին նամակներին Շուտով վերջնակետերին խզեց իր կայսրը ժառանգից ու սոցիալ-դեմոկրատիային և անցավ լիբերալներ ընտանիք, սահմանազրական-զեմոկրատիաների «Союз Освободителей» կազմակերպության գլուխը կանգնելով (1902—1905 թ. թ.). խմբագրել և այդ միության որդան «Освободители»-ն (Շուտագարա, Փարիզ)։ Սահմանազրական-զեմոկրատները կուսակցությունը կազմվելուց նաև նրա նվ անդամ էր 1905 թվի նոյեմբեր-դեկտեմբերի պարտությունից նաև լիբերալները ամենամիջին թիվը լինելն էր, զլորվում էր զեպի սենարյուրակային նախնակիցը, 1909 թվին մասնակցում և սեպտեմբեր-հոկտեմբերի «Вехи» ժողովածուին։ Քաղաքացիական պատերազմի մասնակցում էր Դեմոկրատիկապարտությունը, իսկ այնուհետև միմյուսը զարկավ Վրանգելի մոտ Ավիլի ու Պրազայում խմբագրում և «Русская миссия» անդամ էր, նրա մեջ ալ կապեմներին միավորելով միապետականներն նաև 1925 թվին մինչև 1927 թվից Փարիզում խմբագրում էր ուղղափառ-միապետական «Возрождение» լրագիրը—67:

Վ.

Վալյան Մարի-նիկուսի (1840—1915)—Քրեանական սոցիալիստ Դեա պատանի յեր, յերը հարեց նեպոֆոթական շարժմանը և Քլանկիի շարժմանը կազմակերպներին մեկը յեպով 1870 թվի սեպտեմբերի 4-ի նեպոֆոթության մասնակց Վ-ն ազգային զմարդայի շարժերում ակտիվորեն մասնակցում և նախապետության նախապետներին զեմ մզվող պայքարին։ 1871 թվի մարտի 26-ին ընտրվում է Փարիզի կոմունայի անդամ ու նշանակվում է ժողովրդական կրթության գործի լիազոր նոմունայի նշումից նաև զարգես նմիզարան անցնում է Անգլիա, զորանց շարունակում է իր նեպոֆոթական աշխատանքն իրեն I Ինտերնացիոնալի Պլեյմօր խորհրդի անդամ 1872 թվին սազմական գաղափարները Վերսալում ի քաղաքայա մանպատմի յե գաղապարում Վալյանին 1880 թվի ներումից նաև Ֆրանսիա վերադառնալով, Վալյանը յեանպան կերպով մասնակցում է սոցիալիստական խմբերի կազմակերպմանը, զրանց միավորելով իր սանգրամ կենտրոնական նեպոֆոթական կոմիտեյի շարժը II Ինտերնացիոնալի գարաջման ընդհանուր գործադուլ նայաարարելու առաջարկը կազմակերպի մեկը—մի առաջարկ, զոր 1910 թվի Կոպենհագենի Միջազգային սոցիալիստական կոնգրեսի մոցվեց։ Ֆրանսիայի կազմից մտնում էր Սոցիալիստական Ինտերնացիոնալի Ք, ուրայի կազմի մեջ Իմպերիալիստական պատերազմի նայաարարման ռեբրին փոխեց իր զերքը և նայրենիքի պաշտպանության կազմը կանգնեց—62:

Վալենտին Դ. Ի. (ծնվ. 1877 թ.)—Նոյանգական լախ սոցիալիստ 1907 թվին լախերի մի խմբի նա Պաննկուսի, Թոյանգ-Նոյան, Գորսեր և այլն) միմյուսին նշեց լախ-արժատական «Տրեբունա» լրագիրը, զորի զլեյմօր խմբակիցը Մոսկովի 1925 թվից 1909 թվին զմարվելով պաշտոնական կուսակցությունից, մասնակցեց Նոյանգիայի լախ-արժատական սոց. զեմ. կուսակցության

ստեղծմանը, իսկ 1919 թվին միացավ Կոմիտեերնին: Կոմիտեերնի 1920 թվի II կոնգրեսից սկսած ու մինչև իր գաղափարը չուղեղիչը չհամունիստական կուսակցութունից, սուղիցիայի մեջ երբ Կուսակցութունից գաղափարի է 1926 թվին՝ աջ ֆրակցիա կազմակերպելու պատճառով Կազմակերպել է չուղեղիչայի նստակ կոմունիստական կուսակցութուն: Այս խումբը Կոմիտեերնի VI կոնգրեսին նախաբարութուն է տալիս՝ իրեն կոմիտեերնի չուղեղիչան սեկցիա նախախելու: Դա ինչ VI կոնգրեսը մերժում է աջ չուղեղիչայից: Երկրայումս չուղեղիչայի ընդունել է իր սխալներն ու վերականգնել է—122:

Վենդել Բ. (Wendell, F.) զերմանական բանգորական շարժման գործիչ 1920 թվին նարում եր շախ կոմունիստներին, Կոմունիստական բանգորական կուսակցութունի նիստագրիներին մեկն եր (Kommunistische Arbeiter Partei): Աջ գային բուլշևիզմն անունով կայանի շարժումից չուղեղիչայի զազափարական զեկափարներին մեկն եր,—մի նստանք, զորը չուղեղիչայի գրուի սակ մրափորել չերիցի բուլշ գաղափարն տարրերը, ստանց բացասելու է բուլշևիզմից: Դա ինչ Կոմիտեերնի զեկափարելու նամար Այս նստանքը, զոր ազգեցութուն չուղեղիչայի բանգորները չըլնում, շուտով զազարեցին իր գայութունը—32:

Վոլլես Ջ. (Wallace, John) (Ձեմ. 1868 թ.)—անգլիական լրբերայ կուսակցութունի անգամ, պատգամներ պատգամագր 1918-ից մինչև 1922 թվը—80:

Վոլմսլոմ Ֆրից—զերմանական շախ կոմունիստ: Լենինի Լատիսերերը ու նստ Բյուրիչի նստ 1919 թվի նստներին Կոմունիստական կուսակցութունի չուղեղիչերը չարժանարում ներխայցնում եր շախ թեք է գաղափար կուսակցութունից: Կոմունիստական կուսակցութունի պատգամագր նստ մանակից կոմունիստական բանգորական կուսակցութունի կազմակերպմանը (Kommunistische Arbeiter Partei): 1920 թվի սկզբին չուղեղիչայի նստ չուղեղիչայի գաղափարն բուլշևիզմին թեքելով ու կոչ արեց բուլշ գաղափարն տարրերին, այց թվում նստ բուլշևիզմից, բուլշևիզմը զանուն Ֆրանսիայի զեկափարելու նամար—32:

8

Տեխն կլալիս—Իտալական սոցիալիստական կուսակցութունի աննանին անգամներին մեկն է, նրա զեկափարական սրան շախ չուղեղիչայի չուղեղիչայի 1912 թվը, պատգամագր, իտալական սոցիալիզմի թեքելից, Տուրատի կոմունիզմը: Գաղափարայի տարրերին պայքիստ եր—114:

Տուրատի Ֆիլիպ (Ձեմ. 1857 թ.)—իտալական սոցիալիստ-սոցիալիզմ, կրթութունի իրափարան. զրահանգես է 1893 թվից Իտալական սոցիալիստական կուսակցութունի լրբերն է 1898 թվից այդպես կոչված զազափարին բուլշևիզմին մանակից: Կամար գաղափարագրում է 12 տարիս բանգորական, բայց մի տարիս նստ կառավարութունը նրան ազատ է արձակում ու մինիստական պատ է առաջարկում: Ինգլիսիստական պատերազմի սկզբին զեկ եր իտալիայի միջմանելուն, իսկ նրա չուղեղիչայի նստ—զիլանիզմի գաղափարում նստ չուղեղիչայի շախ չուղեղիչայից: Կամար գաղափարից նստ սոցիալիստական կուսակցութունի կոնգրեսներում զեկափարում եր սոցիալիստական թեք, մերժելով պրոլետարիատը զեկառատուն ու կոմունիստական

Ինտերնացիոնալը և նա մերձեցաւ: 1922 թվի պատկերակները և նա Ունիտարը և
սոցիալիստական կուսակցութեան տասնութն և—16, 61, 113, 115:

Յու

Յուզեմիլ Ն. Ն. (ծնվ. 1883 թ.)—գեներալ, իմպերիալիստական պատերազմի
մասնակի Գովկասյան հակառի կրամանատարը: Կոչակից թուրք ընակչութեան
Նկատմամբ զործազրած շարքերով ու բռնութիւններով Կովկասեցիական կեղա-
փոխութեանը և նա փախած Ֆինլանդիա ու 1919 թվին անցավ Անգլիայի կազ-
մից Եստոնիայում կազմակերպված «Էյուսիս-արեմայան կառավարութեան» բա-
նակի գլուխը: Յերկու անգամ փորձել է զբաղել Գեներալըզը (1919 թվի մայիսի
16-ին և Կովկասեցի 17—23-ին): Յերկուրդ փորձն անելիս շահիջակից ու
իւր բանակի թաքստի և նա շաղկից Եստոնիա և ապա այնտեղից փախած Ան-
գլիա—37:

ԲԱՉԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Առայտքան	3
I. Ի՞նչ իմաստով կարելի չէ խոսել ուստական նեղափոխության միջազգային նշանակության մասին	5
II. Բուլղերիկները հաջողության հիմնական պայմաններից մեկը	8
III. Բուլղերիկյան պատմության զլխավոր ետապները	12
IV. Բանվորական շարժման ներքում ինչպիսի թշնամիների հետ պայքարելով աճեց, ամբողջովեց և կոփվեց բուլղերիկը	18
V. Շնախ կոմունիզմը Գերմանիայում Առաջնորդներ — կուսակցության զուսակարգ — մասսա	28
VI. Պետք և արդյոք նեղափոխականներն աշխատանքի տեսչի տն աբու-միություններում	36
VII. Արդյոք մասնակցել բուրժուական պառլամենտներին	48
VIII. Վճի մի կոմպրոմիս	61
IX. Շնախ կոմունիզմի Անգլիայում	74
X. Միջանդ նեղափոխականներ	89
Հավելված	
I. Գերմանական կոմունիստների պառակաումը	108
II. Գոմունիստներն ու անկախականները Գերմանիայում	116
III. Տուրատին և Հնկ. Իտալիայում	113
IV. Անհիշա նեղափոխականներ հիշա նախադրյալներից	115
Վայնկուպի նամակը	122
Հավելումներ	
I. Ծանոթագրություններ	133
II. Անունների բառարան-ցանկ	134

ՆԿԱՏՎԱԾ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Եջ	Տալ	Տալված է	Պես է լինի
47	4 ն.	Լեզերները—	Ժուսները, Լեզերները—
56	17 ն.	(ինչպես սուսում եր Գիցզեն-հայրը)	(ինչպես սուսում եր Գլցզեն-հայրը) 17

(654)

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆԻ ԳԻՏ. ԳՐԱԴ. ԿԵՆՏՐՈՆ

220038599

А II
38599

1951 г. 20 к
1951 г. 20 к

ИЗ
ИЗДАНИЯ 1951 г.

В. И. АРХИВ
ДЕТСКАЯ БОЯЗНЬ „АФЕКАНДЫ“
С КОММЕНТАРИЕМ

1951